

TÜRK DIŞ POLİTİKASI'NDA KÜLTÜREL DİPLOMASİ:

YUNUS EMRE ENSTİTÜSÜ ÖRNEĞİ

Abuzer ER

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Mustafa FİŞNE

Ağustos, 2018

Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRK DIŞ POLİTİKASI'NDA KÜLTÜREL
DİPLOMASİ: YUNUS EMRE ENSTİTÜSÜ ÖRNEĞİ

Hazırlayan
Abuzer ER

Danışman
Prof. Dr. Mustafa FİŞNE

AFYONKARAHİSAR 2018

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Türk Dış Politikası’nda Kültürel Diplomasi: Yunus Emre Enstitüsü Örneği” adlı çalışmanın tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../...../2018

Abuzer ER

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI

ÖZET

TÜRK DIŞ POLİTİKASI'NDA KÜLTÜREL DİPLOMASİ: YUNUS EMRE ENSTİTÜSÜ ÖRNEĞİ

Abuzer ER

**AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

AĞUSTOS 2018

Danışman: Prof. Dr. Mustafa FİŞNE

Devletler zora (güce) dayalı politikalardan ziyade “kültürel diplomasi” yoluyla dillerini, geleneklerini, göreneklerini ve kültürleri yaymak için çeşitli faaliyetler gerçekleştirmişlerdir. Örneğin, İngiltere British Council, Almanya Goethe Enstitüsü ve İspanya ise Cervantes Enstitüsü gibi kültür enstitüleri ile kültürel diplomasi faaliyetleri gerçekleştirmeye çalışmışlardır.

Türkiye de bu sürecin bir parçası olmuş ve Yunus Emre Enstitüsü bünyesinde kendi kültürel birikimini tanıtmak ve yaymak adına çeşitli adımlar atmıştır. Dolayısıyla, son dönemlerde literatüre giren ve Türk dış politikasında da kullanılmaya başlanan yumuşak gücün bir parçası olan “kültürel diplomasi”nin mahiyeti ve Türkiye’nin bu alanda ne gibi faaliyetlerde bulunduğu ve bu bağlamda Yunus Emre Enstitüsü’nün faaliyetleri ve bu faaliyetlerin etkinliği incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Diplomasi, Yumuşak güç, Yunus Emre Enstitüsü, Kültür Enstitüleri.

ABSTRACT

CULTURAL DIPLOMACY IN TURKISH FOREIGN POLICY: EXAMPLE OF YUNUS EMRE INSTITUTE

Abuzer ER

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY THE INSTITUTE OF SOCIAL
SCIENCES DEPARTMENT of PUBLIC ADMINISTRATION**

August 2018

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Mustafa FİŞNE

States have realised in a variety of activities to spread their languages, traditions and cultures through "cultural diplomacy" rather than force-based politics. For instance, the British Council in the UK, the Goethe Institute in Germany and the Cervantes Institute in Spain have attempted to carry out cultural diplomacy activities with cultural institutes.

Turkey has been a part of this process and the Yunus Emre Institute to introduce their cultural heritage and has taken several steps to spread. Accordingly, the nature of "cultural diplomacy" entering to the literature in recent years as a part of soft power that began to be used increasingly by Turkey is examined together with related activities by Turkey. In this context, the activities of Yunus Emre Institute is investigated and their effectiveness is discussed.

Key Words: Cultural Diplomacy, Soft Power, Yunus Emre Institute, Cultural Institutes.

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	i
TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ.....	iv
RESİMLER LİSTESİ	x
GRAFİKLER LİSTESİ	xi
KISALTMALAR DİZİNİ	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE TARİHSEL ÇERÇEVE

1. DİPLOMASİ, KAMU DİPLOMASİSİ, GÜÇ, YUMUŞAK GÜÇ VE KÜLTÜREL DİPLOMASİ İLİŞKİSİ	4
1.1. DİPLOMASİ	4
1.2. KAMU DİPLOMASİSİ VE YENİ KAMU DİPLOMASİ ANLAYIŞI	6
1.2.1. Kamu Diplomasisi Teknikleri	12
1.3. GÜÇ KAVRAMI.....	15
1.3.1. Yumuşak Güç	17
1.3.2. Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi İlişkisi	21
1.4. KÜLTÜREL DİPLOMASİ KAVRAMI	21
1.4.1. Kültürel Diplomasinin Araçları.....	24

4. KÜLTÜREL DİPLOMASİ ENSTİTÜLERİ.....	26
4.1. FRANSA- ALLIANCE FRANÇAISE VE INSTITUTS FRANÇAIS.....	27
4.2. İNGİLTERE-BRITISH COUNCIL.....	29
4.3. ALMANYA-GOETHE ENSTİTÜSÜ.....	32
4.4. İSPANYA-CERVANTES ENSTİTÜSÜ	33
4.5. ÇİN-KONFÜÇYÜS ENSTİTÜSÜ.....	35
4.6. KÜLTÜR ENSTİTÜLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	37

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK DIŞ POLİTİKASI VE KÜLTÜREL DİPLOMASİ

1. TÜRK DIŞ POLİTİKASININ GELİŞİMİ VE EVRELERİ.....	40
1.1. DIŞ POLİTİKA	40
1.2. TÜRK DIŞ POLİTİKASI.....	41
1.3. CUMHURİYET DÖNEMİ TEMEL DIŞ POLİTİKA İLKELERİ	43
1.3.1. Bağımsızlık İlkesi	43
1.3.2. Batıcılık	44
1.3.3. Statükoculuk/Güvenlik Politikası.....	45
1.3.3.1. Mevcut Sınırları Sürdürme.....	46
1.3.3.2. Mevcut Dengeleri Sürdürme	47
1.4. CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASININ BAŞLICA GELİŞMELERİ.....	49
1.4.1. Atatürk Dönemi (1923-1939)	50
1.4.2. İkinci Dünya Savaşı Dönemi (1939-1945).....	55
1.4.3. Soğuk Savaş Dönemi (1945-1990).....	57

1.4.4. Soğuk Savaş Sonrası Dönem (1993-2002)	64
2. 2002 SONRASI YENİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI	71
2.1. 2002 SONRASI TÜRK DIŞ POLİTİKASININ GENEL HATLARI	71
2.2. 2002 SONRASI TÜRK DIŞ POLİTİKASININ İLKELERİ	72
2.2.1. Stratejik Derinlik	73
2.2.2. Merkez Ülke/ Düzen Kurucu Aktör Olma	74
2.2.3. Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisinin Uygulanması	75
2.2.4. Vizyon Odaklılık	76
2.2.5. Proaktif (Önleyici) ve Ritmik Diplomasi	76
2.2.6. Komşularla Sıfır Sorun İlkesi	77
2.3. 2002 SONRASI ABD, AB, RUSYA VE ORTADOĞU İLE İLİŞKİLER	78
2.4. 2002 SONRASI DÖNEMİN KÜLTÜREL DİPLOMASİ FAALİYETLERİ	83
2.4.1. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Başkanlığı'nın Faaliyetleri	83
2.4.2. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü'nün Faaliyetleri	86
2.4.3. Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı'nın Faaliyetleri	87
2.4.4. Diğer Kurumların Faaliyetleri	88

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÜLTÜREL DİPLOMASİ ARACI OLARAK YUNUS EMRE ENSTİTÜSÜ

1. YUNUS EMRE ENSTİTÜSÜNÜN KURULUŞU	90
2. YUNUS EMRE TÜRK KÜLTÜR MERKEZLERİ	93
2.3. YUNUS EMRE ENSTİTÜSÜNÜN FAALİYET ALANLARI	98
2.3.1. Eğitim-Öğretim Faaliyetleri ve Türkçe Öğretimi	98

2.3.1.1. Türkoloji Projesi.....	102
2.3.1.2. Ölçme-Değerlendirme ve Sınav Faaliyetleri.....	106
2.3.2. Kültür-Sanat Faaliyetleri	107
2.4. YUNUS EMRE ENSTİTÜSÜ'NÜN PROJELERİ	117
2.4.1. Balkanlarda Kültürel Mirasın Yeniden İnşası Projesi.....	118
2.4.2. Balkanlarda Geleneksel Türk El Sanatlarının İhyası Projesi	118
2.4.3. 100 Türkiye Kütüphanesi Projesi.....	119
2.4.4. Yerde Tarih Projesi	119
2.4.5. Küresel Kamu Diplomasisi Ağı (GPDNet)	120
2.4.6. Kültürel Diplomasi Akademisi	121
2.4.7. Kemankeş Projesi.....	121
3. YUNUS EMRE ENSTİTÜSÜ'NÜN FAALİYETLERİNİN GENEL DEĞERLENDİRİLMESİ	122
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	126
KAYNAKÇA	129
EKLER.....	147

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1: Geleneksel ve Yeni Kamu Diplomasisinin Karşılaştırılması	11
Tablo 2: Joseph S. Nye'a Göre Güç Çeşitleri	17
Tablo 3: Nation Brands Index	26
Tablo 4: Kültür Enstitülerinin Karşılaştırılması.....	38
Tablo 5: Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne Türk Dış Politikasında Denge Siyaseti Devreleri.....	49
Tablo 6: KDK'nın Faaliyet Alanları	87
Tablo 7: Yunus Emre Enstitüsü Kültür Merkezlerinin Coğrafi Dağılımı	94
Tablo 8: Türkoloji Protokolü İmzalanan Üniversitelerin Ülkelere Göre Dağılımı	103
Tablo 9: Türkoloji Protokolü İmzalanan Üniversiteler Listesi	104
Tablo 10: 2014 Yılında Düzenlenen Kültür-Sanat Faaliyetleri	110
Tablo 11: 2015 Yılında Düzenlenen Kültür-Sanat Faaliyetleri	112
Tablo 12: 2016 Yılında Düzenlenen Kültür-Sanat Faaliyetleri	114
Tablo 13: 2017 Yılında Düzenlenen Kültür-Sanat Faaliyetleri	116

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1: Fransız Kültürel Diplomasi Ağı	28
Resim 2: British Council'in Dünyadaki Yayılımı.....	31
Resim 3: Goethe Enstitüleri'nin Dünyadaki Yayılımı	33
Resim 4: Cervantes Enstitüleri	34
Resim 5: Konfüçyus Enstitüleri	36
Resim 6: TİKA'nın Koordinatörlükleri.....	85
Resim 7: Yunus Emre Enstitüsü Merkezleri	97

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Kùltür Enstitülerinin Karşılaştırma Grafiği.....	38
Grafik 2: Coğrafi Dağılım Grafiği.....	95
Grafik 3: Yıllara Gøre Kursiyer Sayısı	99
Grafik 4: Yıllara Gøre Öğrenci ve Okul Sayısı	100
Grafik 5: Üniversitelerin Bölgelere Gøre Dağılımını	103
Grafik 6: Yunus Emre Enstitüsü Bütçesi.....	123

KISALTMALAR DİZİNİ

AA	: Anadolu Ajansı
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BİLGESAM	: Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi
BM	: Birleşmiş Milletler
CDD	: Kültürel Diplomasi Sözlüğü
CNN	: Cable News Network (Kablolu Haber Ağı)
KDK	: Kamu Diplomasi Koordinatörlüğü
MFA	: Minister of Foreign Affairs
TÖMER	: Türkçe Eğitim Merkezleri
TİKA	: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
TÜRKSOY	: Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı
TYS	: Türkçe Yeterlik Sınavı
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
USIA	: The United States Information Agency
VOA	: Amerika'nın Sesi
YEE	: Yunus Emre Enstitüsü
YETKM	: Yunus Emre Türk Kültür Merkezi
YEVK	: Yunus Emre Vakıf Kanunu
YTB	: Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları

GİRİŞ

Cumhuriyet'in İlânı ile Osmanlı kültüründen kopan ve Batı yönlü reformlar gerçekleştiren Türkiye Cumhuriyeti “muasır medeniyetler seviyesine” ulaşmak için iç ve dış politikasını Batı değerleri üzerine kurmuştur. Bunun yanı sıra Türkiye Cumhuriyeti dış politikada bağımsızlık, tarafsızlık, statükoculuk (mevcut sınırları korumak ve mevcut dengeleri sürdürmek), barışçılık ve realist ilkelerini benimsemiştir.

Türkiye, II. Dünya Savaşı süresince tarafsız bir tavır sergileyerek savaştan uzak kalmaya çalışmış aynı zaman da Batılı devletlerle iyi ilişkiler kurmaya çaba sarfetmiştir. Savaş dışında kalmasına rağmen ikili ilişkilerini iyi tutmak için yoğun bir diplomasi faaliyetinde bulunmuştur. 1945 yılında Birleşmiş Milletler'in kurucu anlaşmasının imzalanmasına Türkiye'nin de katılabilmesi için koşulan şart gereği Türkiye, Almanya'ya savaş ilan etmiş olsa da pratikte hiçbir zaman bu savaşa dâhil olmamıştır.

Soğuk Savaş döneminde ise, Türk dış politikası iki ana evrede incelenebilir. 1945-1983 yılları arasında Soğuk Savaş öncesinde olduğu gibi Batı ile yakınlaşma çabaları devam etmiştir. Savaştan sonra ortaya çıkan iki kutuplu dünyada (Doğu-Batı ya da SSCB-ABD) Türkiye, ABD'nin başında olduğu Batı bloğu içinde yer almıştır. Böylelikle Atatürk dönemi boyunca sürdürülen tarafsızlık politikası terk edilmiştir. Johnson Mektubu ile Türkiye'nin Kıbrıs'a olası bir müdahalede NATO'nun desteğinden yoksun bırakılması, Kıbrıs müdahalesinden sonra ABD tarafından Türkiye'ye uygulanan ambargo ve Yunanistan sorunu (özellikle adalar ve azınlıklar) 1978'den sonra Türkiye'nin bağımsız politikalar izleme arayışına yol açmıştır.

1983-1993 yılları arasında ise, bu arayış hız kazanmıştır. 1983 yılından sonra Turgut Özal'la birlikte TDP'ye çok boyutlu, proaktif, liberalleşmeye yönelik, ekonomi ağırlıklı ve çok alternatifli bir anlayış hâkim olmuştur. Bu döneme kadarki tek yönlü politikalar yerini çok yönlü politikalara bırakmıştır. Bu bağlamda Kafkasya ve Ortadoğu ülkeleri ile sıkı ilişkiler kurulmuştur.

Batı devletleri tarafından çeşitli dönemlerde yalnızlığa itilmesi sebebiyle askeri olarak Batı'ya bağlılığını azaltmaya çalışmış ve askeri yatırımlarını artırmıştır. Soğuk Savaş sonrası dönem içerisinde Türkiye'nin Yunanistan ile Kıbrıs konusundaki anlaşmazlığı sürmüş bunun yanında Yunanistan'ın, Türkiye'de teröre açıkça destek

vermesiyle daha da ileri boyutlara taşınmıştır. Türkiye, bu dönemde bağımsızlığını kazanan Türk Cumhuriyetler ile ilişkilerini geliştirmiş ve bunları tanıyan ilk devlet olmuştur. Bunun yanında, bu devletlere milyarlarca dolar yardım yapılmış ayrıca Türk Uluslararası İşbirliği Ajansı (TİKA)'nın kurulması, Türkiye'nin bölgedeki etkinlik arayışının göstergesi olmuştur. 1992 yılında TİKA (Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı adıyla) kurulan daha sonra Başbakanlık'a bağlanan ve 2012'de Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı adı altında yeniden yapılanan TİKA, kalkınma yardımları yanında pek çok sosyal ve kültürel projeleri de hayata geçirmiştir.

Türkiye'nin Batı'daki olumsuz imajını silmek için Özal döneminde ABD'ye tarihi bir sergi gönderilmiştir. Özal'ın amacı tarihsel sergiler yoluyla Türkiye'nin hem turizminin canlanması hem de olumsuz imajının ortadan kalkmasıdır. Yine bu dönemde kültürel temsilcilikler açılmış, tarihsel zenginlikleri gösteren el kitapçıkları basılmıştır. 1987 yılında "The Age of Sultan Suleyman the Magnificent" adlı sergi ABD'de sergilenmiştir. İlk kez Türkiye dışında sergilenen bu sergide Osmanlı tarihinin altın çağına ait el yazmaları, kaftanlar, halılar, imparatorluğa ait altın ve gümüş kristal taşlarla süslenmiş mücevherler sergilenmiştir. Bu etkileyici sergiden sonra 1992'de Nurhan Atasoy'un yaptığı Osmanlı Sultanlarının İhtişamı adlı sergi ikinci büyük kültür diplomasisi örneği olmuştur. 1990'lardan sonra Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yabancı ülkelerde açtığı turizm ofisleri ile Türk kültür ve sanatı reklamlarla tanıtılmıştır.

2000'li yıllarda T.C. Dışişleri, Kültür ve Turizm Bakanlıkları yurt dışı tanıtımında üstlendikleri rolleri özel sektör ve vakıflarla paylaşmıştır. Bu değişimin en önemli nedeni özel sektörün sanat ve kültür alanında giderek artan yatırımları ve sanat sponsorluğunun önemli bir değer haline gelmesidir. Son on yılda yurt dışında tarihi sergi açılmasının yanı sıra *Türk Yılı*, *Türk Mevsimi*, *Türk Haftası* adları altında organize edilen etkinliklere yer verilmiştir. Son otuz yılda değişen kültür politikaları bağlamında kültür diplomasisi giderek Türk siyasetinde ön plana çıkmış; geç te olsa uluslararası ilişkilerde etkin bir rol oynamaya başlamıştır.

2002 sonrası dönemde Türk dış politikası bir ölçek büyümesi yaşamış, dış politika yapım sürecinde yumuşak güç kullanımına bağlı olarak kültürel diplomasi faaliyetlerine ağırlık verilmiştir. Bu bağlamda kültürel diplomasi taşıyıcılarından kültür enstitüleri

aracılığıyla faaliyette bulunma amacıyla 2007 yılında bir kamu vakfı olarak kurulan Yunus Emre Enstitüsü, 2009’da faaliyete geçmiştir. Enstitü yaklaşık 10 yılda 4000’in üzerinde kültürel faaliyette bulunmuş ve Türkçe öğretimi aracılığıyla binlerce kişiye ulaşmıştır.

Bu çerçevede çalışmanın ilk bölümünde kavramsal ve tarihsel çerçevede diplomasi, kamu diplomasisi, yumuşak güç ve kültürel diplomasi kavramları ele alınacaktır. Daha sonra değişen konjonktürde kültürel diplomasi kavramı üzerinden faaliyetlerde bulunan bazı kültür enstitüleri hakkında bilgi verilecektir.

İkinci bölümde ise, Cumhuriyet dönemi ve 2002 sonrası dönem Türk dış politikası hakkında temel ilkelere değinildikten sonra 2002 sonrası kurulan ve Türk kültürel diplomasisinde etkin rol arayışına giren bazı kurumlar hakkında bilgi verilecektir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise 2002 sonrası Türkiye’nin, coğrafi konumunu ve sahip olduğu tarihsel mirası da göz önünde bulundurarak, “Türk dilini, tarihini, kültürünü ve sanatını tanıtmak; bununla ilgili bilgi ve belgeleri dünyanın istifadesine sunmak; Türk dili, kültürü ve sanatı alanlarında eğitim almak isteyenlere yurt dışında hizmet vermek; Türkiye’nin diğer ülkeler ile kültürel alışverişini arttırıp dostluğunu geliştirmek amacıyla” 2007’de kurulan Yunus Emre Enstitüsü’nün faaliyetleri incelenecektir.

Bu çalışmanın nihayetinde son otuz yılda değişen dış politika anlayışı çerçevesinde geç te olsa Türkiye’nin uluslararası ilişkilerinde etkin bir rol oynamaya başlayan kültürel diplomasi kavramı ve bu kavramı hayata geçirmek amacıyla, 2007’de kurulan Yunus Emre Enstitüsünün kültürel diplomasi alanındaki faaliyetleri hakkında bilgilere derli toplu bir şekilde ulaşılabilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE TARİHSEL ÇERÇEVE

1. DİPLOMASİ, KAMU DİPLOMASİSİ, GÜÇ, YUMUŞAK GÜÇ VE KÜLTÜREL DİPLOMASİ İLİŞKİSİ

1.1. DİPLOMASİ

Diplomasi kavramı ile dış politika kavramı literatürde genellikle birbirine karıştırılır. “Diplomasi politika değil, politikayı uygulayan vasıta... Politika stratejii yapar, diplomasi ise taktikler” geliştirir (İskit, 2012: 1). Dış politika, “devletlerin başka devlete veya devletlere karşı uluslararası alanda izlediği politika iken”, diplomasi, “dış ilişkilerin, dış politikanın yürütülme biçimine ilişkin kaidelerinin tümü” şeklinde tanımlanmaktadır (Kürkçüoğlu, 1980: 312).

Literatürde diplomasi kavramı çeşitli zamanlarda, çeşitli yazarlar ve kaynaklar tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır (İskit, 2012: 1). Bu tanımlara bakılacak olursa; diplomasi, “uluslararası bir aktörün (devlet, çokuluslu şirket, hükümet dışı örgüt (NGO), uluslararası örgüt, terör örgütü/devletsiz para-militer örgüt vs.) uluslararası ortamı yönetmek için kullandığı savaş dışı mekanizmalar” şeklinde tanımlanmıştır (Cull, 2009: 12). Hamilton & Langhorne’e göre diplomasi, “siyasi birimler arasındaki ilişkilerin barışçıl yollarla yürütülmesi”dir (Hamilton & Langhorne, 2011: 1). Kültürel Diplomasi Akademisi sözlüğüne göre diplomasi, “stratejik avantajlar kazanma ve aktörlerden birinin çıkarını sürdürmesi için farklı aktörler arasındaki karşılıklı etkileşim yöntemi”dir. Sovyet diplomasi sözlüğüne (1948-1950) göre “dış politikanın yürütülmesinde kullanılan teknik araç”, Morgenthau’ya göre, “dış politika yapım ve oluşum süreci”, Chazelle’a göre, “devlet görevlilerinin dış politikada kullandığı özel faaliyetler ve araçlar bütünü”, Charles Martens’e göre, “müzakere sanatı ya da bütünü”, Oxford İngilizce sözlüğüne göre, “uluslararası ilişkilerin müzakereler aracılığıyla yürütülmesi” olarak tanımlanmıştır (De Magalhaes, 1988: 49-50). Diplomasi literatürünün klasiği olan, İngiliz Diplomat Harold Nicolson tarafından 1939 yılında yazılan “Diplomacy” adlı eserde ise Nicolson

diplomasiyi “uluslararası ilişkilerde elçiler ve diplomatlar tarafından müzakere yoluyla yürütülen iş ya da diplomat sanatı” olarak tanımlamaktadır (Nicolson, 1939: 15).

Bütün bu tanımlara bakılacak olursa, büyük kısmında “müzakere” ve “ilişkileri yürütme” kavramları öne çıkmaktadır. İçerik açısından doğruluk payı olsa da bu tanımlamalar yeterli değildir (İskit, 2012: 5). Nitekim bütün diplomasi tanımları içerisinde bir takım ortak özellikler barındırır da kavramın daha iyi anlaşılabilmesi için kavramın pratiğine yani tarihsel arka planına bakmak yararlı olacaktır.

Diplomasi çok eski bir zamanlardan beri kullanılagelen bir araçtır. Monarklar, hükümdarlar ve vassallar¹ arasındaki ilişkilerin sürdürülmesi amacıyla, Mısır, Antik Yunan, Roma, Çin, Hindistan’da ilk zamanlarda geçici elçiler şeklinde görülürken, ilk sürekli elçilikler 15. yüzyılda Kuzey İtalya (Cenova) şehir devletlerinde karşımıza çıkmaktadır (Arı, 2011: 340-341).

Modern diplomasinin temelleri ise 15. yüzyıldan itibaren Avrupa’da atılmaya başlanmıştır. Modern diplomasi, “özel hukuki kurullarla korunan ve sürekli olarak dış ülkelerde veya uluslararası kuruluşların merkezlerinde ikamet eden diplomatların oluşturduğu bir ağın dış politika uygulama faaliyetleri” şeklinde tanımlanmıştır (İskit, 2012: 9). Modern diplomasi kurumlarının gelişmesi ise 18. yüzyıllarda Avrupa’da yaygınlık kazanmaya başlamış, bu yayılmadan sonra 19. yüzyıl ‘diplomasinin altın çağı’ olarak tanımlanmış ve 1815 Viyana Kongresinden I. Dünya Savaşı’na kadar geçen dönemde Avrupa, diplomasinin merkezi haline gelmiştir (Arı, 2011: 341).

1648 Westphalia Kongresi ile başlayan, 1815 Viyana Kongresi’nden I. Dünya Savaşı’na kadar olan dönemde Avrupa, devletlerarasında barışın sürdürülmesi için “çok taraflı diplomasi” ya da “konferans diplomasisi” uygulanmıştır (Arı: 2011: 367). Özellikle, 19. Yüzyılın ikinci yarısından I. Dünya Savaşı’na kadar olan dönemde Avrupa’daki büyük güçler, sistemi tehdit eden her türlü sorunları çözmek için genellikle (Aix-la- Chapelle-1818, Troppau-1821 ve Verona-1822 kongreleri dâhil) başkentlerde

¹ Vassal, Avrupa feodal sisteminde, derebeyine (feodal lord) hizmetleri karşılığında kendisine toprak ve köylü (yurtluk) tahsis edilen kişi.

toplanan konferanslarla bir araya geldikleri için bu dönem “konferans diplomasisi” adını almıştır (İskit, 2012: 97).

I. Dünya Savaşı’ndan sonra 1919 yılında kurulan Milletler Cemiyeti ile çok taraflı diplomasiye geçilmiştir. Savaş sonrası ABD Başkanı Woodrow Wilson, savaş öncesi yapılan gizli anlaşmalara tepki olarak ‘Açık Diplomasi’ ilkesini ortaya atmıştır. 1919-1945 yılları arası dönem diplomasisi açık ve yeni diplomasi olarak nitelendirilmiştir (Ekşi, 2014: 52).

II. Dünya Savaşı ile Soğuk Savaş dönemleri arasında (1945-1989) diplomasi, dönemin siyasi ortamına göre, “blok diplomasi”, “iki kutuplu diplomasi”, “tarafsızlık diplomasisi”, “nükleer diplomasi”, “kriz diplomasisi” ve “propaganda diplomasisi” olarak nitelendirilmiştir (Ekşi, 2014: 52).

Küreselleşme, teknolojik gelişmeler ve ekonomik gelişmelerle birlikte 21. yüzyılda diplomasinin işlevi ve alanı genişlemeye başlamıştır. Daha çok çevre, enerji, terörizm, insan hakları, doğal afetler ve insani yardımlar, nükleer silahlar, mülteciler, fakirlik gibi konularda uzmanlık gerektiren yeni diplomasi faaliyetleri ortaya çıkmıştır (İskit, 2012: 350).

1.2. KAMU DİPLOMASİSİ VE YENİ KAMU DİPLOMASİ ANLAYIŞI

Teknolojik gelişmeler ve küreselleşme ile birlikte artık uluslararası ilişkilerde diplomasi, sadece devletin tekelinde değil, hükümet-dışı organizasyonlar (NGO’s), sivil toplum örgütleri, kamuoyu, medya gibi farklı aktörlerle birlikte yürütülme zorunluluğu doğmuştur. Devletler ve hükümetler politikalarında bu yeni aktörlerle ortak hareket etmek zorunda kalmıştır. Diplomasi’deki bu dönüşüm, kamu diplomasisi adında yeni bir diplomasi türünü doğurmuştur. Öyle ki Shaun Riordan, 21. yüzyıl diplomasisinin “kamu diplomasisi” yüzyılı olacağını öngörmüştür (Riordan, 2004: 8).

Kamu diplomasisi kavramının yeni bir kavram olması sebebiyle kavram üzerinde oldukça fazla tanımlama girişi vardır. Bu girişimler kavramın tanımına ilişkin problemlere yol açmaktadır. Bu yüzden kamu diplomasisini kavramsal çerçeveden tanımlamak bu problemleri çözmeye yardımcı olacaktır.

Kamu diplomasisi kavramı modern anlamda ilk kez, 1965 yılında ABD’de *The Fletcher School of Law and Diplomacy* dekanı *Edmund A. Gullion* tarafından kullanılmıştır (Cull, 2009b: 1; Mueller, 2009: 101).

Gullion çok geniş çerçeveden bir kamu diplomasisi tanımı yapmıştır. Öyle ki tanım, uluslararası ilişkiler, dış politika, diplomasi, iletişim, halka ilişkiler, kültür çalışmaları gibi disiplinler arası bir özellik göstermektedir (Ekşi, 2014: 82). Tanıma bakacak olursak, Gullion’a göre kamu diplomasisi;

“Uluslararası ilişkilerin geleneksel diplomasinin ötesindeki boyutlarını; hükümetlerin diğer ülkelerde kamuoyunu geliştirmeyi; özel ve çıkar gruplarının diğer ülkelerle etkileşimini; dışişleri raporları ve bunların politikaya etkisini; iletişim uzmanları, dış politika muhabirleri ve diplomatlar arasındaki kültürler arası iletişim sürecini kapsamaktadır” (Cull, 2009a: 19).

Kavram, literatüre Gullion tarafından sokulduktan hemen sonra Amerika’da hızlıca tutmuştur. Cull bunu 3 nedene bağlamaktadır: *Birincisi*: Sovyetler Birliği ile olan ilişkilerde artık propaganda ve psikolojik savaş terimleri yerine daha yumuşak alternatiflere ihtiyaç duyulması, *ikincisi*; Amerika’nın uluslararası istihbarat bürokrasisi-USIA (The United States Information Agency), kendilerine diplomat statüsü veren bir terimi iyi karşılamışlardır. *Üçüncüsü*: terimin içeriği, kamu diplomasisi mekanizmalarının hepsinin merkezileşmesi yönünde üstü kapalı (örtülü) bir anlam taşıdığı için USIA terimi, Amerika’nın Sesi Radyosu (Voice of America) üzerindeki etkisini devam ettirmek ve Dışişleri Bakanlığı tarafından yürütülen kültürel faaliyetleri devralmasını meşru hale getirmek için kullanmıştır (Cull, 2009b: 17).

Kamu diplomasisi teriminin literatürde en fazla atıf alan belli başlı tanımlarına bakıldığında kamu diplomasisi, “uluslararası bir aktörün yabancı bir halkla ilişkiye geçerek uluslararası ortamı yönetme girişimidir” (Cull, 2009b: 12). Tuch ise kamu diplomasisini, “bir ulusun fikir ve ideallerini, kurumları ve kültürünü, ulusal amaç ve yürürlükteki politikalarına karşı halkın anlayışını geliştirmek için yabancı halklarla iletişime geçme süreci” olarak tanımlamaktadır (Tuch, 1990: 3). Melissen ise kamu diplomasisini, “kültürleri, tutumları ve davranışları anlamada; ilişki kurma ve yönetmede; fikirleri etkilemede hükümetler, hükümet-altı ve hükümet-dışı örgütler tarafından kendi çıkar ve değerlerini geliştirmek için uygulanan araçlar” olarak tanımlamıştır (Melissen,

2013: 436). Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre kamu diplomasisi, “bir ulusun düşüncelerini, hedeflerini, ideallerini, güncel politikalarını, kurumlarını ve kültürünü yabancı ülkelerin kamuoylarına anlatma amacıyla uygulanan politika” şeklinde tanımlanmaktadır (www.tdk.gov.tr, E.T. 20.02.2018). Leonard, Stead ve Smewing tarafından yapılan bir çalışmada kamu diplomasi hakkında literatürde yer alan belli başlı tanımlar verilmiştir. Bu tanımlamalara bakıldığında, Edward Murrow, kamu diplomasisini, sadece hükümetlerle değil aynı zaman da hükümet-dışı örgütler ve organizasyonlarla etkileşim süreci olarak ifade eder. Bu açıdan geleneksel diplomasiden farklıdır. Başka bir tanıma göre kamu diplomasisi, diğer ülkelerin, kültürlerin ve insanların ihtiyaçlarını anlamak; ortak bakış açıları kurmak; yanlış algıları düzeltmek; ortak amaçlar bulabileceğimiz sahalara aramak, ilişki inşa etmektedir (Leonard, Stead, & Smewing, 2002: 1 ve 8).

Bu tanımlar ışığında kamu diplomasisini, uluslararası ortamı etkileme, hükümet-dışı aktörlerle ilişkiler, iletişim veya etkileşim süreci, dış politikanın yönlendirilmesi, imaj oluşturma, milli hedefler ve menfaatlere ulaşmak için kültürel diyaloglar kurmayı da kapsayan süreç şeklinde tanımlayabiliriz. Kamu diplomasisinin tanımında ziyade uygulamada başarılı bir kamu diplomasi programı için, hedef kesimin kültürel bakış açısını ve medyasının görüşlerini hesaba katmak gerekmektedir. Örneğin A ülkesi, B ülkesinin halkıyla diyalog kurmayı başarmalı bunu yaparken radyo, TV, internet, basın, yayınlar, filmler, sergiler, akademisyen ve öğrenci değişim programları, konferanslar ve diğer iletişim aktiviteleri gibi iyi kurulmuş iletişim stratejileri aracılığıyla onların görüşlerini etkilemelidir (Roberts, 2007: 45-46). Bu uygulamayı, Soğuk Savaş öncesi ve sonrası dönemde devletler diğer ülke halklarını etkilemek amacıyla başarılı şekilde yürütmüşlerdir. Ayrıca iyi kurulmuş bir iletişim stratejisi ile karşı/hedef ülkenin tercihlerini, tutum ve davranışlarını etkileyebilir, ülkenizin imajını arttırarak orada okuyan, iş kuran, ticaret yapan ve gelen turist sayısını arttırabilirsiniz. Fakat bunun tam aksi de gerçekleşebilir. İyi kurulmamış iletişim araçları ya da hedef ülkenin kültürel arka planını iyi tanımamak gibi sebeplerden dolayı uygulanan politikalar başarısızlıkla sonuçlanabilir.

İyi kurulmuş bir kamu diplomasisinin ulaşabileceği etkileri Leonard şöyle sınıflandırmaktadır:

- “İnsanların bir ülkeye olan samimiyeti arttırmak (Onların o ülke hakkında düşünceleri sağlamak, algılarını güncellemek, karşıt görüşleri dönüştürmek),
- İnsanların bir ülkeye alakalı takdirlerini arttırmak (olumlu algılar oluşturmak, küresel önemdeki sorunlara sizinle aynı perspektiften bakmalarını sağlamak),
- Ülkeleri bir ülkeye bağlamak (eğitim reformundan bilimsel iş birliğine kadar bağları güçlendirmek, insanların bizi/ülkemizi eğitim ve turizm açısından çekici bir durak olarak görmelerini teşvik etmek, ürünlerimizi satın almalarını sağlamak, değerlerimizi anlamalarını ve benimsemelerini sağlamak),
- İnsanları etkilemek; şirketlerin yatırım yapmalarını, kamuoylarının pozisyonlarımızı desteklemelerini ya da siyasetçilerin müttefik olarak bize dönmelerini sağlamaktır” (Leonard vd., 2002: 9-10).

Bu etkilere ulaşma noktasında devletler şeffaf ve çok yönlü politika yürütmek zorundadırlar.

1990’lardan önce kamu diplomasisi her ne kadar ülkeler arasındaki mücadelede kullanılan bir araç olsa da 90’lı yıllardan sonra küreselleşmeyle birlikte, bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi, devlet-dışı aktörlerin yükselmesi ile kamu diplomasisi kavramı mevcut durumu ifade etmekte yetersiz hale gelmeye başlamıştır (Snow & Taylor, 2009: ix). Bu çerçevede bazı yazarlar yeni kamu diplomasisi² kavramını ortaya atmışlardır. Melissen’e göre, yeni kamu diplomasisi dış politikanın teknik bir araçından daha fazlasıdır, o değişen uluslararası ilişkiler yapısının bir parçasıdır. O dış işleri görevlileri tarafından yürütülen propaganda biçiminden çok daha fazlasıdır (Melissen, 2005: 8 ve 11).

Snow, geleneksel diplomasiyi hükümetten hükümete (G2G) yürütülen ilişkiler olarak tanımladıktan sonra, kamu diplomasisini hükümetten halka (G2P) yürütülen ilişkiler şeklinde tanımlamaktadır. Kamu diplomasisi vatandaşa vurgu yapar. Yeni kamu diplomasisi ise hem hükümetlerin ve özel kişilerin her ikisinin hem de grupların bir başka hükümetin dış politika kararları üzerinde fikirleri ve tutumlarıyla etkileme şeklinde halktan-halka (P2P) yürütülen ilişkiler şeklinde tanımlamaktadır (Snow, 2009: 6-7).

² Bknz. Jan Melissen (ed.). *The New Public Diplomacy Soft Power in International Relations*, Palgrave Macmillan, New York, 2005; Philip Seib (ed.). *Toward a New Public Diplomacy: Redirecting US foreign policy*. Springer, 2009; Nancy Snow and Philip M. Taylor. (eds). *Routledge Handbook of Public Diplomacy*, Taylor & Francis Group, New York, 2008.

Diplomatik vurgudan kamu vurgusuna kayan bu denge sonucunda, kamu diplomasisinin faydası üzerine iki farklı felsefenin artmasına neden olmuştur;

“1. Kamu diplomasisini gereksiz zorunluluk olarak görenler, geleneksel diplomasi ve geleneksel kamu diplomasisi çabalarını yardımcı taktik olarak destekleyenlerin artmasına, 2. Kamu diplomasisini halk tabanında sahadaki halkla ilişkiler görevlilerinden değişim programları ile milletlerin birbiriyle nasıl etkileşime geçme de vasat bir zemin olarak görenlerin artmasına neden olmuştur” (Snow, 2009: 6).

Bu yeni kamu diplomasisi anlayışı, devlet merkezliliğini aşarak bireylerin, halkların ve sivil toplumları doğrudan birbiriyle iletişim ve ilişkilerini içermektedir (Ekşi, 2014: 86). Cull’a göre bu tanım kamu diplomasisinin tanımıyla uygunluk içermekte ve kamu diplomasisinin yürütülmesinde önemli değişimlere de dikkat çekmektedir. Bu değişimleri şöyle sıralamaktadır:

- “Uluslararası aktörler gittikçe gelenek-dışı uygulamaların dışına çıkmakta, özellikle hükümet-dışı aktörler öne plana çıkmakta ya da etkisini giderek arttırmaktadır. Bu aktörler tarafından kullanılan iletişim mekanizmaları ile dünya kamuoyuyla yeni, gerçek-zamanlı ve küresel teknolojiler (özellikle İnternet) aracılığıyla bağlantı kurulmaktadır.
- Bu yeni teknolojiler, iç ve dış haber alanları arasındaki mevcut katı çizgileri matlaştırmıştır.
- Propagandanın eski konsepti yerine kamu diplomasisi, pazarlama, ulus-markalama ve gelişen ağ iletişim teorisinden faydalanmaktadır. Böylece, prestij ve uluslararası imajın lisanı olarak, kamu diplomasisinin yeni bir ifadesi, yumuşak güç ve markalamanın ifade edilmesine yol açmaktadır.
- Belki de en önemlisi, yeni kamu diplomasisi, soğuk savaş döneminin aktörden-insana anlayışın yerini, insandan-insana anlayışa terk etmesidir diyebiliriz. Bu modelde yeni kamu diplomasisinin öncelikli amacı ‘ilişki inşa etme’ olarak karakterize edilmektedir” (Cull, 2009: 12-13).

Bu değişimler ışığında Cull, geleneksel kamu diplomasisi ve yeni kamu diplomasisinin arasındaki farkları tablo halinde karşılaştırmıştır.

Tablo 1: Geleneksel ve Yeni Kamu Diplomasisinin Karşılaştırılması

Baskın Karakterler	Eski KD	Yeni KD
1) Aktörün Kimliği	Devlet	Devlet ve Devlet-dışı
2) Teknik Ortam	Kısa dalga radyosu Yazılı basın Sabit telefonlar	Uydu, İnternet, Gerçek-zamanlı haberler Cep telefonları
3) Medya Organları	İç ve dış basın arasındaki net çizgi	İç ve dış basının muğlaklaşması
4) Yaklaşım kaynağı	Siyasi taraftarlığın büyümesi ve propaganda	Şirket markalaşmasının büyümesi ve ağ teorisi
5) Terminoloji	Uluslararası imaj Prestij/İtibar	Yumuşak güç Ulus markalama
6) Rol yapısı	Yukarıdan-aşağı, aktörden yabancı ülke halklarına	Yatay, aktör tarafından kolaylaştırılmış
7) Rolün doğası	Hedeflenen mesaj	İlişki inşa etme
8) Nihai amaç	Uluslararası ortamın yönetimi	Uluslararası ortamın yönetimi

Kaynak: Cull, 2009: 14.

Yeni kamu diplomasisi ile uluslararası arenada artık devlet-dışı aktörler, şirketler ve uluslararası örgütlerde söz sahibi olmaya başlamıştır. İletişim teknolojilerinin gelişmesine paralel olarak zaman ve mekân daralmış etkileşim daha hızlı cereyan etmeye başlamıştır. Teknolojik gelişmeler sayesinde insanlar dünyanın diğer ucunda olan bir olaya karşı tepkisini hemen ortaya koyabilmektedir. Bu durum, karar alma sürecinde devletleri, halkın da görüşünü almaya itmektedir. Taraftarlıktan ziyade markalaşma ve imaj yaratma kavramları öne çıkmış, ülkeler kendi imajını arttırmak için yumuşak güç kaynaklarını (kültürel etkinlikler, siyasi değerler gibi) daha aktif olarak kullanmaya çabalamaktadırlar. Yapılan reformlar tepeden inme anlayıştan uzak, halkın, örgütlerin, şirketlerin ve diğer bileşenlerin görüşlerini alarak yapılmaya çalışılmaktadır. Artık sadece hedeflenen mesaja odaklanmak yerine hedef ile ilişki kurma yoluna gidilmiş, onu etkileyebilme ya da kendine çekebilme dayalı bir süreç başlamıştır. Nihai hedef her ikisinde de uluslararası ortamı bir ölçüde etkileyebilmektir. Amaç aynı, fakat kullanılan araçlar farklıdır.

Bu yeni kamu diplomasisini doğru biçimde anlayabilmek için, diplomasisinin eski görüntüsüne saplanıp kalmaktan kurtulmamız gerektiği gibi (geleneksel propagandaya indirgeyen yaklaşımdan) bugünkü uluslararası çevre içerisinde tarihsel uygulamaların

gelecek projeksiyonlarını yapmak da yararsızdır. Yeni kamu diplomasisi, tüm standart aktivitelerin bir bileşeni haline gelmekte, sadece diplomatlar tarafından yürütülen propagandanın biçimi olmaktan çok daha öte de bir şey olma yolunda ilerlemektedir (Melissen, 2005: 11).

Her şeyin ötesinde başarılı bir kamu diplomasisi, rasyonel, ikna edici ve savunulabilir politikalara dayanmak zorundadır. Fakat evrensel hukuk kurallarını ihlal eden, adaletten uzak, tehdit, zorbalık ve işgal gibi gayr-ı meşru yöntemlere dayanan bir politikanın başarısı mümkün değildir. Örneğin, Çin'in Doğu Türkistan politikaları, İsrail'in Filistin politikası ve Bush döneminde Guantanamo ve Ebu Gureyb hapisanesi gibi skandalların ortaya çıkması, bu ülkelerin başarılı bir kamu diplomasisi yapmasını imkânsız hale getirmektedir (Kalm, 2011: 12).

1.2.1. Kamu Diplomasisi Teknikleri

Cull, kamu diplomasisinin bileşenlerini ya da tekniklerini 5 başlık halinde sınıflandırmıştır. Bunlar, dinleme, müdafaa (savunuculuk), kültürel diplomasi, mübadele diplomasisi ve uluslararası yayıncılıktır (Cull, 2009b: 10).

Dinleme (*Listening*), bütün etkili kamu diplomasisi dinlemeye dayanır (Cull, 2009b: 10). Dinleme; bir aktörün dış ülke halkları ve davranışları hakkında bilgi toplayıp derlemesi ve politika oluştururken veya daha geniş bir kamu diplomasisi yaklaşımı geliştirirken bu veriler ışığında uluslararası ortamı yönetme girişiminde bulunmasıdır (Cull, 2009b: 18).

Dinleme faaliyetlerinde kullanılan araçlar kamuoyu araştırmaları ve anketlerdir. Hükümetler halkın nabzını tutma, geliştirilecek politikalar karşısında halkın görüşünü alma, onları anlama, strateji belirleme noktalarında bu araçlara başvururlar. Pratkanis'in ifadesiyle, bütün dürüst ilişkiler, karşındakini dinlemeyle başlar (Pratkanis, 2009: 129). Dinledikten sonraki aşama anlama, sonra geliştirme ve son olarak uygulamadır.

Dinleme faaliyetleri ile hükümetler, uluslararası kamuoyunda yürütülen faaliyetlerin nasıl algılandığını takip ederek uyguladıkları faaliyetlerin başarısını ölçebilirler. Ayrıca, kamuoyunun tutum ve davranışlarının bilinmesi, hükümetlerin

uygulayacağı dış politika stratejilerinin belirlenmesinde hangi araç ve yöntemlerin kullanılacağı açısından önem teşkil etmektedir (Ekşi, 2014: 119).

Savunuculuk/Müdafaa (*Advocacy*); bir aktörün, yabancı bir kamuoyunda belli bir politikayı, kendi çıkarlarını desteklemek için uluslararası iletişim faaliyetleri altında o ortamı yönetme girişiminde bulunması şeklinde tanımlanabilir. İletişim faaliyetleri ve enformasyon programlarını içerir. Savunuculuk, kamu diplomasisinin bütün sahalarında uygulanmakla birlikte, kısa dönemli faydası sebebiyle, bürokrasinin unsurları onunla oldukça yakın bir ilişki içindedir, bu da onu her hangi bir kamu diplomasisinin merkezinde olmasına yol açmaktadır (Cull, 2009b: 18-19).

Devletlerin/hükümetlerin/organizasyonların iletişim ve enformasyon programları ile yaptıkları politikaların savunuculuğunu üstlenmesi şeklinde de tanımlayabiliriz. İletişim ve enformasyon faaliyetlerini kullanarak hükümetler kendi politikalarına destek aramakta veya etkin bir kamu diplomasisi faaliyeti oluşturmaya çalışmaktadırlar. Örneğin, internet, sosyal medya veya geleneksel (TV, radyo, gazete gibi) iletişim araçları ile toplumu dizayn etme/şekillendirme destek alma, yönetme, yönlendirme faaliyetlerini etkin şekilde kullanan hükümetlerin başarı elde etme şansları oldukça yüksektir.

Kültürel diplomasi (*Cultural Diplomacy*); kültürel diplomasi de kamu diplomasisinin bir bileşenidir. Kültürel diplomasi bir aktörün, kültürel kaynakları ve başarılarını yabancı halklara aktarması yoluyla uluslararası ortamı yönetme girişimi şeklinde tanımlanabilir (Cull, 2009b: 19).

Mübadele diplomasisi (*Exchange Diplomacy*); bir aktörün/ülkenin, çalışma, öğrenme, eğitim ve/veya kültürel etkileşim için, vatandaşlarını karşılıklı olarak yabancı ülkelere göndermesi şeklinde tanımlanabilir. Tek taraflı bir süreç olarak kavramsallaştırılsa da (bu argüman şöyle çalışır: “Benim öğrencilerim yurtdışına gidecek ve benim ülkemin ne kadar güzel olduğunu size anlatacaklar; sizin öğrencileriniz buraya gelecek ve benim ülkemin ne kadar mükemmel olduğunu öğrenecekler), karşılılık ilkesi gereğince, kamu diplomasisinin bu alanını “karşılılık” kavramının kalesi yapma eğilimindedir. Her iki tarafında faydalandığı ve dönüştürüldüğü bir uluslararası öğrenme tecrübesi tasavvuru ortaya koyar. Amerika Fulbright bursu ile mübadele diplomasisine

önemli yatırımlar yapsa da dünyadaki en önemli mübadele diplomasisi örneği olarak Japonya verilebilir. Öyle ki Japon diplomatlar, ‘mübadele’ terimini bütün bir kamu diplomasisi faaliyetleri için kullanırlar (Cull, 2009b: 20-21).

Scott-Smith, “Değişim Programları ve Kamu Diplomasisi” adlı makalesinde mübadele programlarının, kamu diplomasisi üzerine siyasal etkisini ve öğrenci değişim programları ile ortaya çıkan riskleri veya faydaları incelemiştir (Scott-Smith, 2009). Scott-Smith’e değişim programlarının siyasal etkisine iki örnek vermiştir. Birincisi; 1997 yılında Fransa ve Almanya arasında yapılan 5 milyon liseli öğrencinin değişimidir. Bu değişim programı tarih boyunca savaşan iki ülke arasındaki ilişkilerin normalleşmesine oldukça fazla katkı yapmıştır. İkincisi ise; Uluslararası Ziyaretçi Programlarıdır (International Visitor Leadership Program-IVLP). Bu programlar ülkeler arasında iyi ilişkiler kurma yolunda başarılar sağlayabilir. ABD ve Avrupa Birliği arasındaki ilişkiler buna örnek olarak gösterilebilir. Avrupalı yetkililer, Amerika Dışişleri Bakanlığı Dış Lider Programı aracılığıyla ABD’ye davet edilmiş ve bu ilişkiler daha sonra 1974 yılında AB’nin kendi ziyaretçi programı ve 1970 ve 1980’lerde geliştirilen çeşitli transatlantik eğitim ve meslek programları ile genişletilmiştir (Scott-Smith, 2009: 50-51).

Scott-Smith, aynı yerde değişim programlarının risklerinde de bahseder ve Seyyid Kutub örneği verir. Kutub, 1948 yılında Amerika’nın Kolorado eyaletine eğitim amaçlı çalışmalar yapmaya gider, gördüğü Amerikan tarzı yaşam ve materyalist anlayışı eleştiren yazılar kaleme alır. Mısır’a döndüğünde Müslüman Kardeşler örgütüne katılarak, Batı karşıtı faaliyetlerde bulunmuş ve siyasal İslam’ın yayılmasına katkıda bulunmuştur (Scott-Smith, 2009: 52).

Nye’a da mübadele programlarını kamu diplomasisinin bir boyutu olarak değerlendirmiştir. Ona göre değişim programları sadece televizyon ve radyo yayını yapmaktan daha etkilidir. Örneğin, Amerika akademik değişim programları ile Enver Sedat, Helmut Schmidt ve Margaret Thatcher gibi dünya liderlerine eğitim vermeye yardımcı olmuştur (Nye, 2008: 102 ve 103).

Uluslararası yayıncılık (*international broadcasting/news*); bir aktörün, yabancı kamuoyları ile radyo, televizyon ve internet teknolojilerini kullanarak uluslararası ortamı yönetme girişiminde bulunması şeklinde tanımlanabilir (Cull, 2009b: 20).

Ülkeler/aktörler, internet, sosyal medya ve/veya geleneksel (TV, radyo, gazete gibi) iletişim araçlarını kullanarak hedef kitlenin davranışlarını ölçebilir, bu ölçümler çerçevesinde politikalar belirleyebilirler. Örneğin, radyo Soğuk Savaş döneminde hedef kitlenin tercihlerini değiştirmede etkin bir rol oynamıştır. Bu kapsamda Amerika'nın Sesi (VOA) radyosu, II. Dünya Savaşı'nda hızla büyümüş, 1943'te, 27 dilde haber aktaran 23 vericisi vardı. Savaş sonrasında Sovyet tehditinin artmasıyla, Amerika'nın Sesi Radyosu (VOA) ağını genişletmiş, 1949 yılında Radyo Liberty ve Radyo Free Europe gibi Doğu Bloğuna yayın yapma adına oralarda yayın hayatına başlamıştır (Nye, 2005: 103).

Kamu diplomasisinde hedef kitlenin davranışlarını ölçmede kullanılan etkili bir araçta televizyon yayınlarıdır. Örneğin CNN'nin 1990-1991 yıllarında Körfez Savaşında olay yerinden yaptığı yayınlar sebebiyle ABD kamuoyunda oluşan değişimler için "CNN etkisi" kullanılmaya başlanmıştır. Öyle ki Eski BM Genel Sekreteri Boutros Boutros-Ghali (1992-1996), CNN etkisini "BM Güvenlik Konseyi'nin 16. üyesi" şeklinde ifade etmiştir (Gilbao, 2005: 28). Ekşi'ye göre, CNN etkisi artık yerini bugün Youtube etkisine bırakmaktadır. Örneğin, Guantanamo ve Ebu Gureyb hapisanesindeki işkencelerin Youtube üzerinden yayınlanması ABD'yi zor durumda bırakmıştır (Ekşi, 2014: 117).

Günümüzde özellikle internet ve sosyal medya ağlarının yaygınlaşması kamu diplomasisi faaliyetleri için aktörlere yeni araç ve stratejiler sunmuştur. Etkin ve verimli bir ağ kullanımı kamu diplomasisi politikalarının başarısı için aktörlere önemli avantajlar sunmaktadır.

1.3. GÜÇ KAVRAMI

Literatür'de güç kavramının tanımı ve içeriği üzerinde bir fikir birliği yoktur. Joseph Nye, "güç hava durumu gibidir, herkes onun hakkında konuşur, fakat çok azı onu anlar" diyerek bu zorluğa işaret etmiştir (Nye, 2005: 11).

Güç kavramının tanımına ilişkin iki temel zorluktan bahsedebiliriz. Birincisi; kavramın geniş kapsamı ve belirsiz niteliği, ikincisi; kavramın değişken nitelik ve içeriğinden kaynaklanmaktadır (Özdemir, 2008: 117). Gücün araçlarının değişmesine bağlı olarak, stratejiler de değişir (Nye, 1990: 158). Ekonomik ilişkilerin üst düzey seviye de olduğu çağımızda, devletler ister istemez diğer unsurlarla “devlet-dışı aktörler gibi” birlikte yeni stratejiler geliştirmek zorundadır. Bu gücün değişken yapısından kaynaklanır. Örneğin, iktidarlar değişir, buna bağlı olarak politikalar da değişir.

Gücün tanımlarına bakacak olursak Robert Dahl gücü, A'nın aksi takdirde yapmayacağı şeyleri B'ye yaptırabilme kapasitesi olarak tanımlar (Dahl, 1957: 202-203). Aksi takdirde yapmayacağı unsur durumunda diğerinin baskısı ile yapması gerekir. Bu baskıdan dolayı, B'nin davranışının nedeni A'dır. Bu yüzden A, B üzerinde güç kullanmıştır.

Steven Lukes ise, *Power: A Radical View* adlı eserinde güç ile çıkar kavramı arasında bağlantı kurarak gücü tanımlamıştır. Lukes'a göre, A'nın B üzerinde güç kullanması, B'nin A'nın çıkarlarına ters hareket etmesi sonucunda A'nın etkilenmesi ve A'nın, B üzerinde güç kullanabilmesidir (Lukes, 2005: 30).

Türk Dil Kurumu gücü; 1) Fizik, düşünce ve ahlak yönünden bir etki yapabilme veya bir etkiye direnebilme yeteneği, kuvvet, efor, 2) Sınırsız, mutlak nitelik, 3) Siyasi, ekonomik, askerî vb. bakımlardan etki ve önemi büyük olan devlet, devletler topluluğu, 4) Bir ulus, bir ordu vb.'nin ekonomik, endüstriyel ve askerî potansiyeli, olarak tanımlamaktadır.

Nye'a göre güç ise, “bir kişinin istediği sonuçları elde edebilmesi için karşı tarafı etkileme” yeteneğidir. Muhatabı, tehditle, parayla veya onları kendine çekip senin istediğin şekilde istemelerini sağlayabilmesidir. Ayrıca Nye gücü, askeri, ekonomik ve yumuşak güç olmak üzere 3'e ayırmıştır (Nye, 2005: 11 ve 37).

Tablo 2: Joseph S. Nye’ a Göre Güç Çeşitleri

	Davranışlar	Temel Araçlar	Hükümet Politikaları
Askeri güç	* Zorlama * Caydırma * Koruma	* Tehdit * Kuvvet	* Zorlayıcı Diplomasi * Savaş * İttifak
Ekonomik Güç	* Teşvik * Zorlama	* Para Verme * Yatırım	* Yardım * Rüşvet
Yumuşak Güç	* Hayranlık Uyandırma * Gündem Yaratma	* Değerler, Kültür * Politikalar * Kurumlar	* Kamu Diplomasisi * İki Taraflı ve Çok Taraflı Diplomasi

Kaynak: Nye, 2005: 37.

Bu kapsamda askeri ve ekonomik gücü kullanarak çoğu zaman istediğinizi elde edebilir, havuç vererek onları kandırabilir ya da sopa ile tehdit edebilirsiniz. Bazen bu işe yaramaz, istediğinizi havuç ya da sopa kullanmadan elde edebilirsiniz. Bu dolaylı yol ‘gücün ikinci yüzüdür’ yani “yumuşak” tarafıdır (Nye, 2005: 14).

Bütün bu kavramların ortaya koyduğu ortak noktalar, yetenek, etki, diğerleri üzerindeki değişimin hem hareket hem de düşünce bazında olması ve etkinin istenen yönde ortaya çıkmasıdır (Ateş, 2013: 161).

1.3.1. Yumuşak Güç

Yumuşak güç kavramını ilk olarak Joseph Nye tarafından 1990 yılında Amerika’nın düşüşte olduğu hakkında yaygın görüşü tartışan *Bound to Lead* adlı kitabında geliştirilmiştir (Nye, 2005: 7). Daha sonra 2004 yılında yayımladığı *Soft Power: The Means to Success in World Politics* adlı kitabında da yumuşak gücü, Amerikan yumuşak gücü açısından incelemiştir (Nye, 2004).

Kavramın tanımına bakacak olursak Nye, *Soft Power: The Means to Success in World Politics* adlı eserinde yumuşak gücü, “başkalarının senin istediğin sonuçları istemelerini sağlamak” olarak tanımlamıştır (Nye, 2004: 5). Bu onları güç kullanmak yerine senin yanına çeker. Aynı eserde Nye, yumuşak güç ve sert gücü birbiriyle ilişkilendirerek de bir tanımlama yapar;

“Yumuşak güç ve sert güç birbirleriyle ilişkilidir; çünkü başkalarının davranışlarını etkileyerek amaçlarına ulaşması becerisinin her iki kolunu oluşturur. Aralarındaki fark

hem davranışın türünde hem de kaynakların somutluğundadır. Emir gücü, zorlama ve ikna etme yoluna dayanabilir. Kendi yanına çekme gücü ise o kişinin kültürünün ve değerlerinin çekiciliğine ya da siyasi tercihler gündemini kendi amacına göre kullanabilme, böylelikle de gerçek dışı göründükleri için başkalarının tercihlerini ifade edememelerini sağlama becerisine dayanabilir” (Nye, 2005: 16-17).

Yumuşak güç kaynakları kendine çekmek ile ilişkili iken, sert güç kaynakları emir davranışları ile ilişkilidir. Fakat bu ilişki kusursuz değildir. Örneğin, ülkeler yenilmezlik propagandalarıyla emir gücüyle diğer ülkelere yanaşabilir ve bazen de emir gücü ile meşru kurumlar kurabilirler (Nye, 2005: 17).

Noya’a göre yumuşak güç kavramı, iki belirgin özellik içerir. Birincisi, kendine çekme ve baştan çıkarma kapasitesi (ikna), ikincisi, üstünlük kurma (ideoloji) kapasitesidir. Örneğin birincisini, Amerika, film ve televizyon ile aktörleri baştan çıkarırken, ikincisini, demokrasiyi kullanarak elde eder (Noya, 2005: 5).

Baştan çıkarmak her zaman zor kullanmaktan daha etkilidir, demokrasi, insan hakları ve bireysel fırsatlar fazlasıyla baştan çıkarıcıdır (Nye, 2005: 6). Fakat gurur ve kibir, bu hayranlığı nefrete dönüştürebilir. Yumuşak ve sert güç arasında kolanması gereken optimal bir denge vardır (Yılmaz, 2008: 56). Devletler bu dengeyi sağlamak zorundadır. Örneğin 2003 Irak savaşından sonra ABD’de insan haklarını hiçe sayan yasalar yapılması sonucu Amerika’ya olan yumuşak güç sempatisi azalmıştır (Ünsal, 2013: 16). Savaş sonrası yapılan bir ankette, İspanya, İtalya ve Fas’tan Türkiye’ye, Güneydoğu Asya’ya kadar çoğu ülkede Amerika’ya olan hayranlık azalmıştır (Nye, 2005: 6). Ya da Sovyetler Birliği, Macaristan ve Çekoslovakya’yı işgal ettiğinde, Avrupa’da oluşturduğu yumuşak gücünün altını oymuştur. Zerkavi’de 2005 yılında Amman’da sivilleri öldürdüğünde kendi yumuşak güç desteğini kaybetmiştir (Yılmaz, 2008: 56).

Nye aynı eserinde yumuşak güç kaynaklarını da saymıştır. Buna göre bir ülkenin yumuşak güç kaynakları, o ülkenin kültürüne, siyasi değerlerine ve dış politikalarına dayanır. Bir ülkenin kültürü, evrensel değerler içerdiğinde ve politikaları ortak değerlere hitap ederse, istediği sonucu alabilir. Dar görüşlü değerler veya sınırlı kültürlerin yumuşak güç oluşturması zordur. Burada güç kaynağının cezbediciliği de önemlidir. Mesela, kola İslam dünyasının sempatisini kazanamaz ya da Fransız şaraplarının cezbediciliği, Fransa hayranlığı uyandırmaz ya da Pokemon oyunları, Japonya’nın arzuladığı politik sonuçları

elde etmez (Nye, 2005: 20). Bu yüzden o ülkenin kültürel ortamına en uygun aracı seçmeniz gerekmektedir.

Nye göre, ticaret de kültürün iletildiği yollardan biridir ve bu iletim kişisel temaslar, ziyaretler veya alışveriş yolu ile olabilir. Örneğin “Amerikan üniversitelerinde okuyan yabancı öğrencinin ya da Silikon Vadisi’nde başarılı olduktan sonra ülkelerine dönen Asyalı girişimcilerin zihinlerinde ihraç ettikleri fikirler ve değerler o topluma iletilir”. Bunun yanında hükümet politikaları da potansiyel yumuşak güç kaynağıdır. Bir hükümetin insan hakları ve demokrasi gibi evrensel değerleri başkalarını cezbetmede etkili olur (Nye, 2005: 21 ve 23). Burada amaç, başkalarını sizin gibi yaşamaya çalıştırmak değil, insanlığınıza ve değerlerinize sempati kazanmasını sağlamaktır. Mesela ırk ayrımı gibi dışlayıcı bir politika uygularsanız bu sizin yumuşak gücünüzü etkiler, anti-sempatizan kazanırsınız. Dünya’da size sempati besleyen halklar ve ülkeler kazanmanın yolu, politikanızın kapsayıcılığına ya da siyasi değerleriniz gerçekliğine bağlıdır.

Nye’in geliştirdiği bu kavram, dünya siyasetinde ve akademi çevresinde oldukça popüler oldu. Uluslararası disiplin içinde oldukça büyük etki bırakan bu terim, bazı çevreler tarafından tam olarak anlaşılammıştır. Vuving bunun sebebini, kavramın ‘teorileştirilmemiş’ olması, ‘akademik arıtmanın yokluğu’ ve ‘analitik belirsizliğine’ bağlamaktadır (Vuving, 2009: 3). Bu kapsamda “Yumuşak Güç Teorisi ve Kore’nin Yumuşak Güç Stratejisi” üzerine bir çalışma yapan Geun Lee, yumuşak gücü teorileştirmeye çalışmıştır (Lee, 2009: 3). Lee’nin yumuşak güç teorisi, 3 aşamadan meydana gelir. Birinci aşamada, uluslararası ilişkilerde farklı yumuşak güç tiplerini kategorileştirmiştir. Bunu da kendi içinde “uluslararası ilişkilerde politik amaçlara ulaşmak için” kategorilere ayırır. Bunlar;

- a)** Dış güvenliği arttırmak için ülkenin, barış ortamının sağlanması ve çekici imaj yaratılması için yumuşak güç kullanma.
- b)** Güvenlik ve dış politikalarının diğer ülkeler tarafından desteklenmesini sağlamak için yumuşak güç kullanma.
- c)** Diğer ülkelerinin düşünce ve tercihlerinin manipüle edilmesi için yumuşak güç kullanma.
- d)** Diğer ülkelerle işbirliği kurmak veya onların topluluklarına katılmak için yumuşak güç kullanma.
- e)** Ülkenin liderinin popülaritesini arttırmak veya hükümetin iç desteğinin sağlanması için yumuşak güç kullanmadır” (Lee, 2009: 2-3).

İkinci aşamada, Nye ile kendi yumuşak güç kaynaklarının ayırt edici özelliklerini karşılaştırmıştır. Bu karşılaştırma sonucunda Lee, yumuşak güç kaynakları ile yumuşak kaynaklar arasında bağlantı kurarak “kaynak tabanlı yumuşak güç teorisi”ni oluşturmuştur. Lee’ye göre, üstteki 5 yumuşak güç kategorisinin ortak amacı “yumuşak kaynaklar” ya da “sembolik kaynaklar” kullanarak diğerlerinin etkilemektir. Bu kaynaklar, fikirler, imajlar, teoriler, söylevler, kültür, gelenek, ulusal veya küresel sembollerdir. Üçüncü aşamada ise hangi yumuşak kaynaklardan, hangi yumuşak güce, hangi yollarla geçileceğini açıklamaktadır (Lee, 2009: 5).

Bütün bu teorik çalışmalarından sonra Lee, birçok yumuşak güç stratejisi olmasına rağmen çok kullanılan yumuşak güç stratejilerine örnekler verir. Bunları şöyle sıralayabiliriz: Birincisi, güvenlik ortamının genişlemesi için ülkelerin kendi imajlarını yaratması veya manipüle etmesidir. Bunun en tipik örneği, Japonya ve Almanya’nın II. Dünya Savaşı’ndan sonra yaptıkları vahşilikten duydukları pişmanlık sonucu bunu onarmaya yönelik, barışçıl yasalar yapmaları ve bireysel-imajlarını düzeltme çabaları olarak sayabiliriz. Almanya’nın diğer Avrupa ülkeleriyle bütünleşmesi (Avrupa Toplulukları adıyla) ve Japonya’nın Asya bölgesinde tehdit oluşturmamak için askerileşme harcamalarının azaltılması ve kendi kendini kısıtlaması gibi. Nazi Almanya’sının yaptığı soykırım sonrası Alman liderlerinin onlara karşı içten ve samimi nefret söylemi ile imaj oluşturma çabasını da buna örnek sayabiliriz. İkincisi, diğer ülkelerin imajını kötüleyerek kendi imajınızı diğerlerinin karşısında arttırmak veya onların desteğini sağlamaktır. Bunun en tipik örneği ABD’dir. Sovyet Rusya’yı, ‘Şeytan İmparatorluğu’ veya Irak, İran, Kuzey Kore’yi ‘Şeytan Üçgeni/Şer Eksenini’ olarak nitelendirmesidir. Önder ülkeler, evrensel değerleri (demokrasi, özgürlük, insan hakları, yoksulluğun kökünü kurutma vs. gibi) kullanarak kendi imajını arttırırsa, diğerlerinin desteğini daha kolay sağlar. Üçüncüsü, etkili ağ stratejisi; hedef ülkelerin alışkın olduğu standartları, adetleri, kuralları veya kurumları yoluyla etkinlik oluşturmaktır. Örneğin, küresel değerlerin yayılması, İngilizce dilini evrenselleştirme/her yerde geçerli kabul etme gibi. Son olarak, kahramanların ya da ünlü kişilerin kullanımı: Evrensel değerler için

yorumlar da bulunurlar veya yardım ederler. Başkalarına rol model olurlar. Hükümetleri ile işbirliği içinde davranırlar (Lee, 2009).

1.3.2. Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi İlişkisi

Nye'a göre kamu diplomasisi, yumuşak güç kaynaklarını (kültür, değerler ve ülkenin politikaları, mübadele vs.) kullanarak devletlerin politika üretmesidir. Ülkenin yumuşak güç kaynakları çekici değilse, ülkeler yumuşak güç üretemezler. Örneğin, müstehcen içeriklere sahip Hollywood filmlerini Müslüman ülkelere ihraç ederseniz yumuşak güç üretemezsiniz (Nye, 2008: 95).

Yumuşak güç kamu diplomasisinin en önemli bileşenlerinden biridir (Kalın, 2011: 12). Her ikisinin de ortak yönü kamuoyudur. Kamu diplomasisinde kamuoyunun etkilenmesi esas iken benzer şekilde Nye'a göre yumuşak güçte de kamuoyu merkez hedeftir. Ortak noktaları söz konusudur, fakat yumuşak güç bir güç türü iken kamu diplomasisi bir diplomasi tarzıdır (Ekşi, 2014: 39).

Kamu diplomasisi, yumuşak gücü uygulama mekanizması olabilir fakat ikisi aynı şey değildir, nasıl ordu ile sert güç aynı değilse, onlar da birbirinden farklıdır. Uluslararası aktörler yumuşak güce sahip değilken kamu diplomasisine sahip olabilirler (Kuzey Kore gibi) ya da yumuşak güce sahip iken kamu diplomasisine sahip olmayabilir (İrlanda gibi), (Cull, 2009b: 15).

Sonuç olarak, kamu diplomasisinin hem tanım zorluğu, hem de ne olduğunun kesin olarak bilinmemesi, yumuşak güç kavramının ise tam olarak teorileştirilmemiş olmasından dolayı iki kavramın birbirinin yerine kullanılması doğru olmaz. Kamu diplomasisinin yumuşak gücün kaynaklarından bir kaçını kullanması, onu yumuşak güç=kamu diplomasisi yapmaz. Bu yüzden yumuşak güç, kamu diplomasisinin sadece bir boyutu olabilir (Ekşi, 2014: 39).

1.4. KÜLTÜREL DİPLOMASİ KAVRAMI

Kültürel diplomasi ya da kültür diplomasisi kavramı üzerine literatürde tam anlamıyla belirlenmiş bir tanım bulunmamaktadır. Bunun sebebi hem içerdiği kültür kavramının tanımının zorluğu, hem de diplomasi kavramının tanımına yönelik kesin bir

ifadenin bulunmamasındandır. Kültür kavramı ve kültürel diplomasi kavramının üzerinde tam bir birlik sağlanamadığından Yudhishtir Isar'ın ifadesiyle kavramın abartılması ve ŐiŐirilmesi söz konusudur (Ekşi, 2014: 128).

Kültür ve kültürel diplomasi arasındaki bağlantıyı anlamak için önce bu iki kavramın tanımlamak gerekmektedir.

1952 yılında A. Kroeber ve C. Kluckhohn tarafından yapılan çalıŐma da 168 tane kültür tanımı yapılmıŐtır (Kiełdanowicz, 2009: 2). Kültür tanımını teknik ya da antropolojik anlamda ilk kez 1871 yılında Edward Burnett Tylor kullanmıŐtır. Tylor'a göre kültür ya da medeniyet,  yesi olduğu toplumdaki kiŐinin bilgi, inanç, sanat, hukuk, ahlak, gelenek ve alışkanlıklarıdır (Kroeber & Kluckhohn, 1952: 43). Wissler'a göre, "dil, evlilik, mülkiyet sistemi, etik, kurumlar, sanat vs.", Dixon'a göre, "tüm insan aktivitelerinin, geleneklerinin ve inançlarının toplamı" Őeklinde tanımlanabilir (Kroeber & Kluckhohn, 1952: 43). Daha genel anlamda kültür "aynı zaman periyodunda, belirli bir coğrafi bölgede yaŐayan insan grubu tarafından paylaŐılan ve göreceli bir sürekliliği olan anlamlar sistemi" olarak tanımlanabilir (Y. Kashima & E. Kashima, 1999).

Kültürel diplomasi ise bir aktörün kültürel kaynakları ve baŐarılarının yabancı ülkelerde bilinmesini sağlaması ya da dıŐarıya kültür aktarımın sağlaması yoluyla uluslararası ortamı yönetme girişimi olarak tanımlanabilir (Cull, 2009b: 19). Bu açıdan devletlerin kendi fikirlerini, kültürel aktiviteler çerçevesinde en iyi temsil edecek temel yapı taŐıdır (Advisory Committee on Cultural Diplomacy, 2005: 3).

Literatür'de en fazla atıf alan tanım ise Amerikalı siyaset bilimci Milton C. Cummings'e aittir. Cummings kültürel diplomasiyi "fikirlerin, bilgi, sanat ve diğer kültür ögelerinin karşılıklı anlayış ilişkisi içinde değiş tokuşu" Şeklinde tanımlamaktadır (Cummings, 2003: 1). Purtaş'a göre, kültürel diplomasi; toplumlar arasında karşılıklı etkileŐimin aracı olduğu kadar toplumsal değişim ve dönüŐümün de katalizörüdür (Purtaş, 2013: 2). Kültürel diplomasi devlet eliyle ya da özel sektör ve sivil toplum tarafından da gerçekleŐtirilebilir (CDD, bt., 30). Kamu ve özel sektör arasındaki uyumun sağlanması, uyumlu stratejiler yapılması ve gerekli fonların sağlanması durumunda kültürel diplomasinin etkinliği artacaktır (Schneider, 2009: 206).

Kültürel diplomasi diğer diplomatik etkileşimlerin aksine hükümetten-hükümete (G2G) değil, hükümetten-yabancı halklara yürütülen faaliyetlerdir. ABD Dışişleri Bakanlığının 1959 yılındaki tanıma göre kültürel diplomasi, resmi ilişkilerin yürütülmesinde uzlaşma sağlanması ve daha iyi bir uluslararası güven ortamı oluşturmaya yardım etmek için hazırlanmış, doğrudan yabancı ülke halkları arasında kurulan sağlam ilişki şeklinde tanımlanmıştır. Bu bağlamda kültürel diplomasiyi devletlerin dış politikada yumuşak gücünün arttırmaya yönelik bir diplomasi tarzı şeklinde ifade edebiliriz (Gienow-Hecht & Donfried, 2010: 3 ve 13).

ABD Dışişleri Bakanlığına bağlı Kültürel Diplomasi Danışma Kurulu'nun 2005 yılında yayınladığı Kültürel Diplomasi Raporu'nda kültürel diplomasi için sağladığı faydalar şunlardır:

- “Karar mercilerinin, siyasi, ekonomik ve askeri anlaşmalar üzerinden diğer insanlarla/ülkelerle aralarında bir ‘güven temini’ oluşturmalarına yardımcı olur.
- İnsan insana iletişim için tarafsız ortamlar yaratır.
- Politika farklılıklara rağmen işbirliği için olumlu bir ortam sağlar.
- Geleneksel temsilciler aracılığıyla ulaşılamayan diğer toplumlardaki etkili üyelere ulaşılabilir.
- Diplomatik ilişkilerin seyrek ya da gergin olduğu ülkelerde yakınlaşma için esnek, evrensel kabul gören bir araç olarak uzlaşma için görev üstlenirler.
- Dil engelini minimum düzeye indirerek geniş bir kitleye ulaşabilme imkânı sağlamaktadır.
- Sivil toplumun gelişmesini teşvik eder.
- Yanlış anlaşılmaları, kin ve düşmanlığı karşılıklı olarak dengeler” (Advisory Committee on Cultural Diplomacy, 2005: 1-2).

Kültürel diplomasi için sağladığı faydalarından *birincisi*, ülkenin insanlarına, kültürüne ve politikalarına olumlu bakış açısı sağlar. *İkincisi*, iki ülke arasındaki işbirliğinin artmasına neden olur. *Üçüncüsü*, hedef ülkenin politikalarını veya siyasi ortamını değiştirmeye yardım eder. *Son olarak*, yabancı ülkelerle olan çatışmayı önlemeye yardımcı olur. Kısaca, kültürel diplomasi yabancı ülkelerle karşılıklı anlayışın geliştirilmesine yardımcı olur (Lenczowski, 2008: 77 ve 88-89).

Ayrıca, kültürel diplomasi uygulamaları ile kamu diplomasisi uygulamaları iç içe geçmiştir. Bunun sebebi olarak kamu diplomasisinin tanımında yer alan kültürel faaliyetlerin devlet eliyle yürütülmesi, kültür faaliyetleri aracılığıyla diğer ülke halkları

üzerinde “ilişki inşa etme” veya edebiyat, sanat, eğitim, dil gibi kültürel araçların diğer ülke halklarını etkilemede kullanılması (Nye, 2004: 18) ve Nye’in kültürü kamu diplomasisinin kullanılmasında önemli bir araç olarak tanımlaması (Nye, 2005: 108; 2008: 94), Cull (2009b) ve Melissen’in (2005) kültür diplomasisini kamu diplomasisinin bir bileşeni olarak tanımlaması gösterilebilir. Fakat bazı kültürel diplomasi organizasyonları kendileri ile kamu diplomasisi arasına mesafe koymuş ve kendilerini sadece “kültürel ilişkiler birimi” olarak tanımlamayı tercih etmişlerdir (Cull, 2009b: 19-20).

1.4.1. Kültürel Diplomasinin Araçları

Kültürel diplomasi araçları ile bir ülke bütün kültürel öğelerini diğer ülke halklarına aktarabilir, iyi ilişkiler geliştirebilir ve kendi imajını arttırabilir.

Kültürel diplomasi araçlarını, sanat, sergiler, eğitim programları, edebiyat, uluslararası yayıncılık, hediyeler, din/inanç diplomasisi ve ulus markalama faaliyetleri olarak sayabiliriz (Lenczowski, 2008: 82-88).

Bunlardan sanat programlarının kültürel diplomasi üzerindeki etkisi oldukça fazladır. Özellikle ülkeler, filmler, dans, müzik, bale, resim, heykel, sergi faaliyetleri, yabancı ülkelerde kütüphane kurma gibi faaliyetler ile diğer ya da hedef ülkelere kendi kültürünün değerleri yansıtabilir onlar üzerinde çekici imaj oluşturabilirler (Lenczowski, 2008: 82-83). Örneğin, Soğuk Savaş döneminde Rock ‘n Roll ve Jazz müzik ile ABD, komünist rejimlere demokrasi ve özgürlük mesajları aşlamıştır. Öyle ki Rock ‘n Roll, insanlara özgürlük mesajları dağıtan 60’ların ve 70’lerin internetidir (Schneider, 2005: 153-154). Bunun yanında o ülkenin mutfağı da diğer ülkelerin o ülkeye olan sempatisine olumlu etki yapar. Nasıl İtalya pizza ile ABD McDonald ile özdeşleşmişse Türkiye’de kebab/döneri ile özdeşleşmiştir. O ülkeye gelen turistler ilk olarak o ülkeyle özdeşleşen yemekleri tatmak isteyecektirler. İşte bu yemek kültürü o ülkenin cazibesine olumlu katkı yapacaktır.

Uluslararası yayıncılık ve haberler de diğer ülkeler üzerinde olumlu imaj yaratmak için kullanılan bir kültürel diplomasi aracıdır. Her ne kadar Cull uluslararası yayıncılık ve

haberleri kamu diplomasisinin bir bileşeni olarak saysa da aynı zaman da kültürel diplomasinin de bir aracıdır (Cull, 2009b: 21). Örneğin ABD tarafından Sovyet tehdidine karşı 1949 yılında Radyo Liberty ve Radyo Free Europe gibi Doğu Bloğuna yayın yapan radyo kanallarının kurulması kamu diplomasisinin bir bileşeni olarak sayılsa da aynı zaman da Amerikan kültürüne katkı yapacağından kültürel diplomasinin de bir bileşeni olarak değerlendirilebilir (Lenczowski, 2008: 84).

Bilimsel, sanatsal veya eğitim amaçlı yapılan değişim programları da kültürel diplomasinin bir aracıdır. Ülkeler diğer ülkelerde okullar kurabilir, ya da dil kursları vererek onlara kendi dillerini ve kültürlerini anlatabilirler (Lenczowski, 2008: 83). Örneğin, Amerika Fulbright Programı ile mübadele diplomasisine önemli yatırımlar yapmıştır (Cull, 2009b: 21). Şu an da 380.000'den fazla Fulbright programdan yararlanan kişi vardır. Bu programdan mezun olanlardan 37 tanesi ülkelerinde devlet ya da hükümet başkanlığı yapmış ve halen yapmaktadır. Ayrıca, 14 farklı ülkeden 59 tane mezun Nobel ödülü kazanmış, 82 tanesi de Pulitzer ödülü kazanmıştır.³

Din diplomasisi de kültürel diplomasinin bir aracıdır. Din diplomasisinin esası dinler arası diyalog faaliyetlerini gerçekleştirmektir (Lenczowski, 2008: 87). Ülkeler özellikle geleneksel toplumlarda bu faaliyetleri samimi, disiplinli, sabırlı, kapsayıcı ve her şeyden önemlisi diyalog yaratıcı şekilde uygulamaya özen göstermektedirler (Ezell, 2011: 76). Yeni iletişim teknolojik sayesinde dini inançların yayılması ve etkililiğinin gelişmesiyle dünya daha dindar hale gelmiş bu yüzden devletlerin uygulamalarına bunları yansıtması da gerekmektedir (Seib, 2011: 9).

Ulus-markalama (Nation-Branding) ise hem kültürel diplomasinin hem de kamu diplomasisinin bir aracıdır⁴. 1996 yılında Simon Anholt tarafından literatüre kazandırılmıştır. Ülkeler kendi değerlerini ve imajını sunması için kültürü marka oluşturma da kullanabilirler (Szondi, 2008: 4). Bu bağlamda ulus markalama, 'ülke

³ Fulbright bursları hakkında detaylı bilgi için Bknz. <https://eca.state.gov/fulbright/fulbright-alumni/notable-fulbrighters>, E.T. 27.02.2018.

⁴ Ulus-markalama ve kamu diplomasisi arasındaki farklar ile ilgili olarak Bknz. Gyorgy Szondi, "Public Diplomacy and Nation Branding: Conceptual Similarities and Differences", *Netherlands Institute of International Relations "Clingendael"*, 2008.

imajının tanıtımı’, ‘ülkenin imajının değiştirilebilme kabiliyeti’, ‘ülkenin tutumlarını, davranışlarını, imajını pozitif yönde değiştirme’ şeklinde tanımlanabilir (Szondi, 2008: 4). Hükümetlerin, kuruluşların ve işletmelerin güçlü bir ulusal imaj ve itibar inşa etmesine yardımcı olur (Szondi, 2008: 4). Bu imajın kazanılması “kimin hikâyesinin en iyi veya en etkili” olduğuna bağlıdır (Nye, 2005: 106).

Tablo 3: Nation Brands Index

ÜLKE	2017 SIRASI	2016 SIRASI	PUAN DEĞİŞİM
ALMANYA	1	2	0,99
FRANSA	2	5	1,56
BİRLEŞİK KRALLIK	3	3	1,27
KANADA	4	4	0,96
JAPONYA	4	7	2,12
ABD	6	1	-0,63
İTALYA	7	6	0,74
İSVİÇRE	8	8	1,34
AVUSTURYA	9	9	0,76
İSVEÇ	10	10	1,30

Kaynak: (www.nation-brands.gfk.com/, E.T. 22.02.2018).

Ülke imajlarının ve itibarlarının ölçülmesi üzerine yapılan bu çalışmada, ulus-markalama endeksinin, 2017 yılı göstergesinde önde gelen ilk 10 ülke, 1. Almanya, 2. Fransa, 3. Birleşik Krallık, 4. (Kanada, Japonya), 6. Amerika Birleşik Devletleri, 7. İtalya, 8. İsviçre, 9. Avusturya ve 10. İsveç’tir. Batı pazar ekonomileri, Japonya ile birlikte ilk 10’a hâkim olmaya devam etmiştir. 2017 sonuçlarıyla; ABD’nin küresel algılamasında belirgin bir düşüşün ardından 2016’da 1. sıradayken 6. sıraya düşmüştür. Almanya, 2016’da 2. sıradayken tekrar ilk sırayı yerleşmiştir. Fransa beşincilikten ikinci sıraya yerleşmiştir. Japonya 2011’den beri ilk defa ilk beşe girmiş ve Kanada ile dördüncü olmuştur.

4. KÜLTÜREL DİPLOMASİ ENSTİTÜLERİ

Kültür diplomasisinin aktörleri ve uygulayıcıları arasında devletin sorumlu birimleri (dışişleri, büyükelçilikler, kültür ataşelikleri, enstitüler) yanı sıra özel sektör, sivil toplum kuruluşları, sanatçılar, turizm, film/sinema, gastronomi, yabancı dillerde yapılan yayınlar gibi birçok alanda etkin ve ehil olanlar da yer almaktadır (Güngör, 2014). Bu aktörler aracılığıyla devletler “karşılıklı işbirliğini ve anlayışı” geliştirmeyi hedefler.

Bunları uygularken de edebiyat, müzik, sanat, TV, radyo programları, bilim, sanat ve dil gibi kültür ürünleri kullanırlar (Szondi, 2009: 302).

4.1. FRANSA- ALLIANCE FRANÇAISE VE INSTITUTS FRANÇAIS

Kültürel diplomasiye en büyük yatırımı yapan kurumların başında itibar ve etkilerinin *frankofoninin*⁵ hayatta kalmasına bağlı olduğunu anlayan ve bu çerçevede Fransız dilinin yayılmasını sağlamak için uluslararası okul şebekesi kuran Fransızlar olmuştur (Cull, 2009b: 20).

1883 yılında, Paris’te Paul Cambon ve Pierre Foncin tarafından kurulmuştur. Aynı zamanda kurulan ilk kültür enstitüsüdür. Bugün itibariyle, Alliance Française Vakfı ile koordineli bir şekilde, dünya çapında 133 ülkede 800’ün üzerinde küresel ağa sahip dini veya siyasi fayda götmeyen kurumdur. Bütün, Alliance Française’lerin 3 temel hedefi vardır. Bunlar:

- “Hem Fransa’da hem de yurtdışında, Fransızca kursları vermek,
- Fransız dili ve Frankofon kültürünün yayılmasını sağlamak,
- Kültürel çeşitliliği sağlamaktır” (www.alliancefr.org, E.T. 28.02.2018).

Değerleri,

- “Eşitlik: Her nereden gelersen gel, amaç Fransızca öğrenmektir. (Fransız dilinin birleştiriciliğini sunuyorlar).
- Eğlence: İnsanlar Fransızca dili sayesinde bir araya gelirler. Derslerden daha fazla insanlara bütün Fransız dünyasını sunarlar. (Kültür propagandası)
- Kültürel Genişlik: Derslerin önemli bir bölümü, kültürel çeşitlilik ve mübadelenin sağlanmasıdır. (Kültür alışverişi)
- Dayanışma: Amaç, her öğrencinin kültürünün ve inançlarının desteklendiği bir ortam oluşturmaktır” (www.alliancefr.org, E.T. 28.02.2018).

Türkiye’deki ilk Alliance Française 23 Temmuz 2007’de Adana’da⁶ açılmıştır. Daha sonra da 2014’te, Bursa’da bir şubesi açılmıştır. Küçük gruplar halinde veya özel derslerle her seviyede Fransızca kursları düzenlenmektedir (www.ifturquie.org, E.T. 28.02.2018).

⁵ Frankofoni: Fransızca konuşanlara ya da Fransızca’nın çoğunlukla konuşulduğu yerlere verilen addır. Konuşulan coğrafi alan bakımından 6. sıradadır. 2050’de bunun 4. olması beklenmektedir. Şu an da 274 milyon kişi Fransızca konuşuyor ve 2050’de bunun 770 milyon olması tahmin edilmektedir (<https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/francophony-and-the-french-language/>, E.T. 28.02.2012).

⁶ “Alliance Française Kültür Derneği’nin Türkiye’deki ilk şubesi Adana’da faaliyete geçti”, <https://www.haberler.com/alliance-francaise-kultur-dernegi-nin-turkiye-deki-haberi/>, (E.T. 28.02.2018)

Fransız-Kültür Enstitülerinin tarihsel kökenleri⁷ çok eskiye gitmekle birlikte, Institut Français (Fransız-Kültür Merkezleri), 27 Temmuz 2010 yılında oluşturulan ve 30 Aralık 2010 yılında yürürlüğe giren kanunla, yeniden yapılandırılmıştır. Avrupa ve Dışişleri Bakanlığı ile Kültür Bakanlığına bağlı olarak faaliyetlerini sürdüren enstitülerin ismi, 1 Ocak 2011 yılında “Culturesfrance” adını almıştır. Fransız kültürel diplomasi ağı, Dışişleri Bakanlığına bağlı olarak şu an 96 Enstitü ve 800’den fazla Alliances Françaises ile 161 farklı ülkede faaliyet göstermektedir (www.institutfrancais.com, E.T. 28.02.2018).

Resim 1: Fransız Kültürel Diplomasi Ağı

Kaynak: www.ifmapp.institutfrancais.com, E.T. 28.02.2018.

⁷ Detaylı bilgi için Bknz. <http://www.institut-de-france.fr/fr/une-institution>, E.T. 28.02.2018.

Resme bakıldığında Fransız Kültür Enstitülerinin özellikle, Afrika ve Arabistan Yarımadasında geniş bir etki ağına sahip olduğunu görülmektedir.

Fransız kültürel ağının misyonu;

- “Uluslararası sanatsal mübadeleleri teşvik etmek,
- Fransız Aydınlanmasını paylaşmak,
- Fransız film ve görsel-işitsel mirasını yaymak,
- Güney ülkelerinin kültürel gelişmelerini desteklemek,
- Fransız dilinin öğrenilmesini ve yayılmasını teşvik etmek,
- Fransa içinde ve dışında festivaller ya da mevsimlik, yıllık etkinlikler düzenleyerek kültürel diyalogu geliştirmek,
- Yurtdışındaki Fransız yerel otoritelerle faaliyetleri koordine ve teşvik etmek,
- Kültürel çeşitliliği teşvik etmek,
- Dünya çapında kültürel ağ temsilcileri için eğitim ve kariyer takibi sağlamak” şeklinde tanımlanmaktadır (www.institutfrancais.com, E.T. 28.02.2018);

Türkiye’de ise İstanbul, Ankara ve İzmir’de bulunan şubeleri, Fransa’nın Türkiye Büyükelçiliği bünyesinde faaliyet göstermektedir. Faaliyet alanları Fransızca öğretimi, kültürel ve görsel-işitsel işbirliği ile dil, eğitim, bilim konularında ve üniversiteler ile işbirliğidir. Ayrıca, müzik bayramı, müzik festivalleri ve Frankofoni haftası gibi Türkçe ve Fransızca kültür-sanat faaliyetleri düzenlemektedir (www.ifturquie.org, E.T. 28.02.2018).

Aliance Francaise özerk bir kuruluş iken Fransız Kültür Merkezi Dışişleri Bakanlığına bağlı bir kamu kuruluşudur. İki kurumunda ortak amacı Fransız dil ve kültürü yabancı ülke halklarına aktarmak onların gözünde olumlu bir imaj yaratmaktır.

4.2. İNGİLTERE-BRITISH COUNCIL

İngiliz kamu diplomasisinin temeli İngiltere Kamu Diplomasisi Kurulu’nun⁸ 3 önemli üyesine dayanır. Bunlar, Foreign and Commonwealth Office (Dışişleri Bakanlığı), British Council ve BBC Dünya Servisi’dir. (Fisher, 2009: 254). British Council’in amacı, ‘kültürel ilişkileri’ ya da Riordan’ın ifadesiyle, kültürü kullanarak ‘çok-katmanlı ilişkiler ağı’ geliştirmektir (Fisher, 2009: 254-255). Dışişleri Bakanlığı, diplomatik iletişim ağını

⁸ İngiltere kamu diplomasi strateji kurulu (PDSB) Kasım 2002 yılında kurulmuştur. Üyeleri, “Foreign and Commonwealth Office (FCO)”, BBC World Service, British Council, Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı, Uluslararası Kalkınma Bakanlığı (DFID), Ulusal Turizm Ajansı (VisitBritain), UK Trade and Investment (UKTI) ve Özel Sektör temsilcileridir. Bknz. <https://publications.parliament.uk/pa/cm200506/cmselect/cmfaaff/903/903.pdf>, E.T. 28.02.2018.

sağlarken, BBC, kamu diplomasisinin iletişim ağını sağlar. Bunun dışında dipnotta belirtilen üyeler de kamu diplomasisinin yürütülmesinde etkin rol alırlar (Fisher, 2009: 254-258). Bu kurumlar aynı zamanda kültürel faaliyetlerin yürütülmesinde de etkin rol oynarlar.

Kültürel ilişkiler ağının sağlanmasında en önemli rolü oynayan British Council, 1934 yılında kurulmuş ve 1938 yılında ilk yabancı ofisini açmıştır. 1940 yılında Kraliyet Fermanı ile tüzel kişilik kazanmıştır. Kuruluş amacı, “İngiliz dilini ve bilgisini yabancı halklara yaymak, Birleşik Krallık arasında ve yabancı ülkelerle kültürel ilişkiler” geliştirmektir (www.britishcouncil.org, E.T. 28.02.2018).

British Council’in hedefleri;

- “Kültürel ilişkileri teşvik etmek, Birleşik Krallık halkları ve yabancı ülke hakları arasındaki farklı kültürlerin anlaşılması,
- İngiltere hakkında daha geniş bilgi vermek, tanıtımını yapmak,
- İngilizce dilinin gelişmesini sağlamak,
- İngiltere ve diğer ülkeler arasında, kültürel, bilimsel, teknolojik ve diğer eğitimsel işbirliğini sağlamak ya da, eğitimin gelişmesini teşvik etmektir” (Royal Charter and Bye-laws 1993, 2011).

Tablo 5’te görüldüğü üzere British Council, şu an da 100’den fazla ülkede 200’ün üzerinde şubesiyle, kültür-sanat, İngilizce eğitim ve sivil toplum faaliyetleri yürütmektedir. Geçen sene 65 milyon insanla doğrudan, 731 milyon insanla da internet aracılığıyla irtibata geçmiştir (www.britishcouncil.org, E.T. 28.02.2018).

2016-17 yıllık raporuna göre, 1,077 milyon pound gelir elde etmiş ve toplamda 731 milyon insana ulaşmıştır. 2016 yılı, İngiltere-Hindistan Eğitim, Araştırma ve İnovasyon yılı çerçevesinde araştırma ve inovasyon faaliyetleri yürütülmüş ayrıca 2016-2017 yılı İngiltere-Rusya Edebiyat ve Dil yılı ilan edilmiş ve programla 19 milyon Rus’a ulaşmıştır (Annual Report and Accounts 2016-17, 2017: 7-10).

Ayrıca British Council 2016 yılında bir iş birliği planı yayınlamış, 2017’de bunu güncellemiştir. Bu plan British Council’in 2017-2020 yılları arasındaki hedeflerini içermektedir.⁹

⁹ Bknz. <https://www.britishcouncil.org/sites/default/files/corporate-plan-2017-20.pdf>, E.T. 28.02.2018.

Resim 2: British Council'in Dünyadaki Yayılımı

Kaynak: www.mgmt-class.com/british-council/, E.T. 2.08.2018.

Türkiye’de British Council, 1940 yılında Micheal Grant tarafından, Türkiye ile İngiltere arasında kültürel ilişkileri geliştirmek amacıyla kurulmuştur. İlk yıllarda 8000’den fazla devlet memuruna ve Türkiye’deki İngilizce öğretmenlerinin % 80’ine İngilizce dersleri vermiştir. Ardından Türkiye’de bir kütüphane kurmuştur. 1970’li yıllarda akademisyen ve öğrenci değişim programları uygulamıştır. 1990’lı yıllarda Türk hükümeti ile British Council tarafından ortak finanse edilen yaklaşık 300.000 Pound değerinde İngilizce eğitim karma programı uygulanmıştır. 2003’te Türkiye’nin AB’ye katılım müzakerelerine destek için Boğaziçi Konferansları düzenlenmiş, 2004’te Türkiye’de Bağımsız Türkiye Komisyonu kurulmasında önemli rol oynamıştır. 2008’de Bilim Güzeldir Programı, 2009’da Sokak Ligi Projesi, 2009’da Darwin Sergisi gibi proje ve programlar düzenlemiştir. 2011’de AB ile ortak finanse edilen, Benim Kentim projesi kapsamında Avrupa’dan gelen sanatçılar Türkiye’nin 5 farklı şehrinde çalışmalar

sergilemiştir. Bunların dışında çeşitli sergiler, projeler, dil eğitimi, konserler ve programlar düzenlemiştir¹⁰ (www.britishcouncil.org.tr, E.T. 28.02.2018).

4.3. ALMANYA-GOETHE ENSTİTÜSÜ

II. Dünya Savaşı'ndan sonra kültürel ilişkileri yeniden yapılandırma faaliyetlerine giren Almanya bunun ilk somut adımını 1951 yılında Goethe Enstitüsünü kurarak atmıştır (Zöllner, 2009: 265). Enstitü, 1953 yılında Almanya'nın Bad Reichenhall şehrinde ilk dil kursunu açmıştır. 1976'da bağımsız bir kuruluş olmuştur (www.goethe.de/en, E.T. 28.02.2018). Bütçesi büyük ölçüde Dışişleri Bakanlığı ve Federal Hükümet Basın ve Enformasyon Dairesi tarafından karşılanmaktadır (Zöllner, 2009: 265).

Tablo 6'da görüldüğü üzere, Goethe Enstitüsü'nün 2018 yılı itibariyle, 98 ülkede 159 tane merkezi bulunmaktadır. Amacı, kültür faaliyetleri, dil eğitimi ve Almanya'nın diğer değerlerini yurtdışında tanıtımının yapılmasını sağlamak/imaj oluşturmak ve iyi ilişkiler inşa etmektir. Aynı zamanda enstitüler dışında birçok ülkedeki irtibat ofisleri bulunmaktadır. Enstitünün başkenti Münih'te yer almaktadır (www.goethe.de/en, E.T. 28.02.2018). Tablo 5'te görüldüğü gibi enstitülerin yarısından fazlası Avrupa Birliği (AB) sınırları içerisindedir.

Türkiye'de ise İstanbul, Ankara ve İzmir'de şubeleri bulunmaktadır. Ayrıca, Türk Alman Kültürel İşbirliği Derneği ile ortak olarak faaliyetler yürütülmektedir (www.goethe.de/ins/tr, E.T. 28.02.2018). Bunun yanında Alman Akademik Değişim Servisi (DAAD), Alexander Von Humboldt Vakfı, Eğitimsel Değişim Servisi (PAD), Yabancı Eğitim Merkez Ofisi ve Alman Araştırma Vakfı (DF) gibi kuruluşlar da Almanya'nın kültürel faaliyetlerine destek olan diğer kuruluşlardır (Gouveia & Plumridge, 2005: 38).

¹⁰ Kuruluşundan günümüze Türkiye ile British Council arasındaki etkinlikler hakkında düzenlenen slayt gösterisi için Bknz. https://issuu.com/bcturkey/docs/20150114_marcom_75thanniversary_arc, E.T. 28.02.2018

Resim 3: Goethe Enstitüleri'nin Dünyadaki Yayılımı

Kaynak: www.goethe.de/en/wwt.html, E.T. 28.02.2018.

4.4. İSPANYA-CERVANTES ENSTİTÜSÜ

Cervantes Enstitüsü, 1991 yılında İspanya Hükümeti tarafından kurulmuştur. Merkezi, Madrid'de (Miguel de Cervantes'in¹¹ doğum yerinde) bulunmaktadır. Amacı, İspanya ve İspanyolca konuşan diğer ülkelerin kültürlerini öğretmek ve tanıtmaktır (www.estambul.cervantes.es/tr, E.T. 01.03.2018).

Enstitü tarafından her yıl 120 bin öğrenciye İspanyolca, Katalanca, Baskça ve Galiçyaca dillerinde 11.000 ders verilmektedir. Dersleri tamamlayanlara enstitü tarafından sertifika verilmektedir. Her yıl 16.000 öğretmen, İspanyolca eğitimlerine katılmaktadır. Akademik yıl içinde her gün 22'inin üzerinde kültürel etkinlik (sergiler,

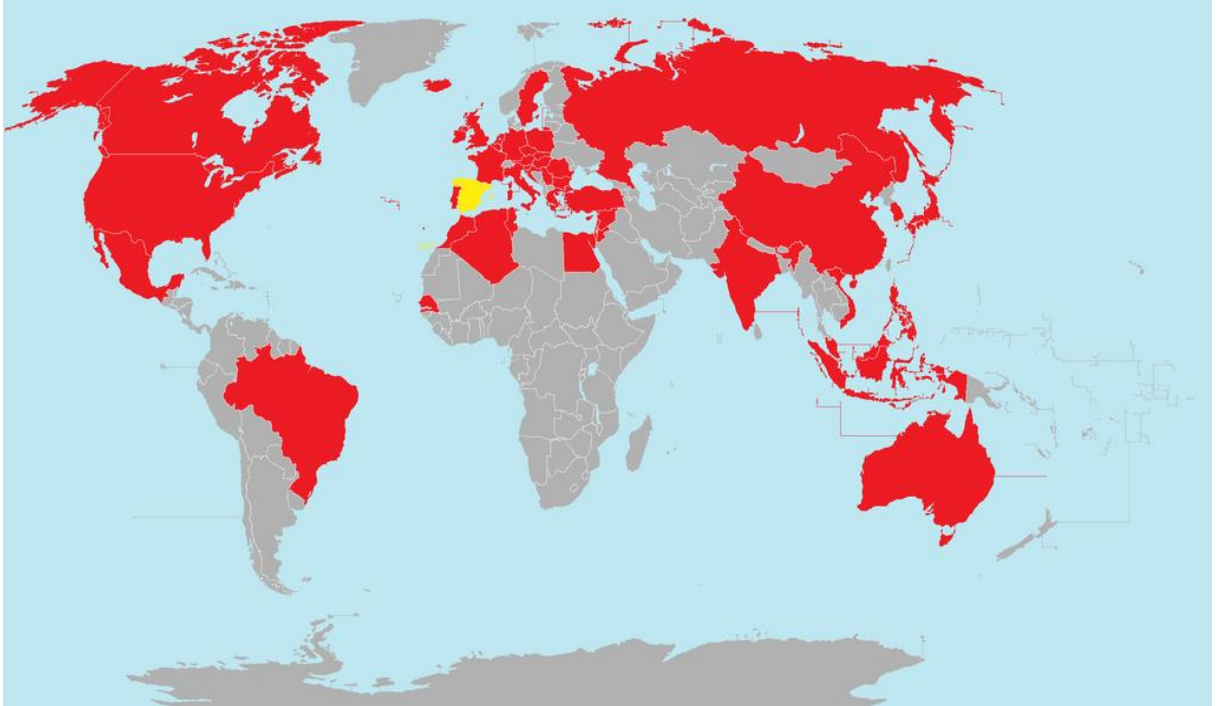
¹¹ Miguel de Cervantes (İspanyol romancı, oyun yazarı ve şair), 1547'de Madrid yakınlarında doğdu. 1605-1615 yılları arasında en önemli eseri Don Kişot'u yazmış ve 1616'da Madrid'de ölmüştür. Bknz. <https://www.britannica.com/biography/Miguel-de-Cervantes>, (E.T. 1.03.2018)

konferanslar, seminerler, müzik, tiyatro, film gösterimi, yuvarlak masa tartişmaları vs.) düzenlemektedir. Dünya genelinde 47 tane kütüphanesi vardır, ayrıca cervantestelevision adlı İşpanya'nın ilk kültürel televizyonuna sahiptir. Ayrıca 24 saat İnternet'ten yayın yapacak *radiocervantes.es* faaliyete geçecektir. 1997'de Meksika'da, 2001'de İşpanya'da, 2004'te Arjantin'de ve 2007'de Kolombiya'da Uluslararası İşpanyol Dili Konferansları düzenlenmiştir. Enstitü'nün 42 ülkede 74 merkezi bulunmaktadır.¹²

Türkiye'de sadece İstanbul'da merkezi bulunmaktadır. İstanbul'daki merkezi 17 Eylül 2001 yılında açılmıştır. İşpanyolca kurslarına yapılan kayıtlar 30.000'e ulaşmaktadır. Enstitünün etkinlikleriyle paralel olarak faaliyet göstermektedir (www.estambul.cervantes.es/tr, E.T. 1.03.2018).

Aşağıda Cervantes Enstitülerinin dünyadaki merkezleri gösterilmektedir. Enstitü'nn en fazla merkezi 9 tane ile Brezilya, 6 tane ile Fas'ta bulunmaktadır.

Resim 4: Cervantes Enstitüleri

Kaynak: www.commonswiki.org/wiki/File:Pa%C3%ADses_con_sedes_del_Instituto_Cervantes.png, E.T. 02.08.2018.

¹² Enstitü hakkında Bknz. http://www.cervantes.es/imagenes/File/guias/guia_ic_2009-ingles-aus.pdf, E.T. 01.03.2018.

4.5. ÇİN-KONFÜÇYÜS ENSTİTÜSÜ

Çin Halk Cumhuriyeti'nin kamu diplomasisi karnesi her ne kadar iyi olmasa da son zamanlarda kamu diplomasisini etkin bir şekilde kullanmayı hedeflemekte ve kendini 'barışçıl, kalkınmakta olan, güvenilir, işbirlikçi ve oldukça büyük nüfusuna hizmet eden' bir ülke olarak pazarlamaya çalışmaktadır (Kalın, 2011: 14). Fakat komünist bir parti tarafından yönetilen Çin, özellikle insan hakları ihlalleri, Uygur Özerk Bölgesi ve Tibet-Hong Kong sorunlarından dolayı bu imajı oluşturmada zorlanmaktadır (Kalın, 2011: 14). Her ne kadar 2006'da % 9'luk bir ekonomik kalkınma hızı yakalasa da, piyasa merkezli kalkınma ve otoriter yönetimi vurgulayan ve ekonomik anlamda başarılar sağlayan Çin'e liberal demokratik dünya düzeni henüz siyasi olarak ikna olmamıştır (Rawnsley, 2009: 283).

Son 10 yıl da Çin yumuşak güç ve kültürel diplomasi faaliyetlerine yönelik faaliyetlere ağırlık vermiştir. Bunu özellikle 2007'de o dönem Devlet Başkanı Hu Cinto, 17. Parti Kongresinde yumuşak gücü ve kültürel faaliyetleri geliştirmeye yönelik ifadelerinde ve 2012'de Başkan olan Xi Jinping (Şi Cinping) ifadelerinde görmekteyiz (McClory, 2017: 70). Ayrıca yumuşak güç faaliyetlerine (kültür, eğitim vs.) son 10 yılda yaklaşık 10 Milyar dolar harcama yapmıştır (McClory, 2017: 70).

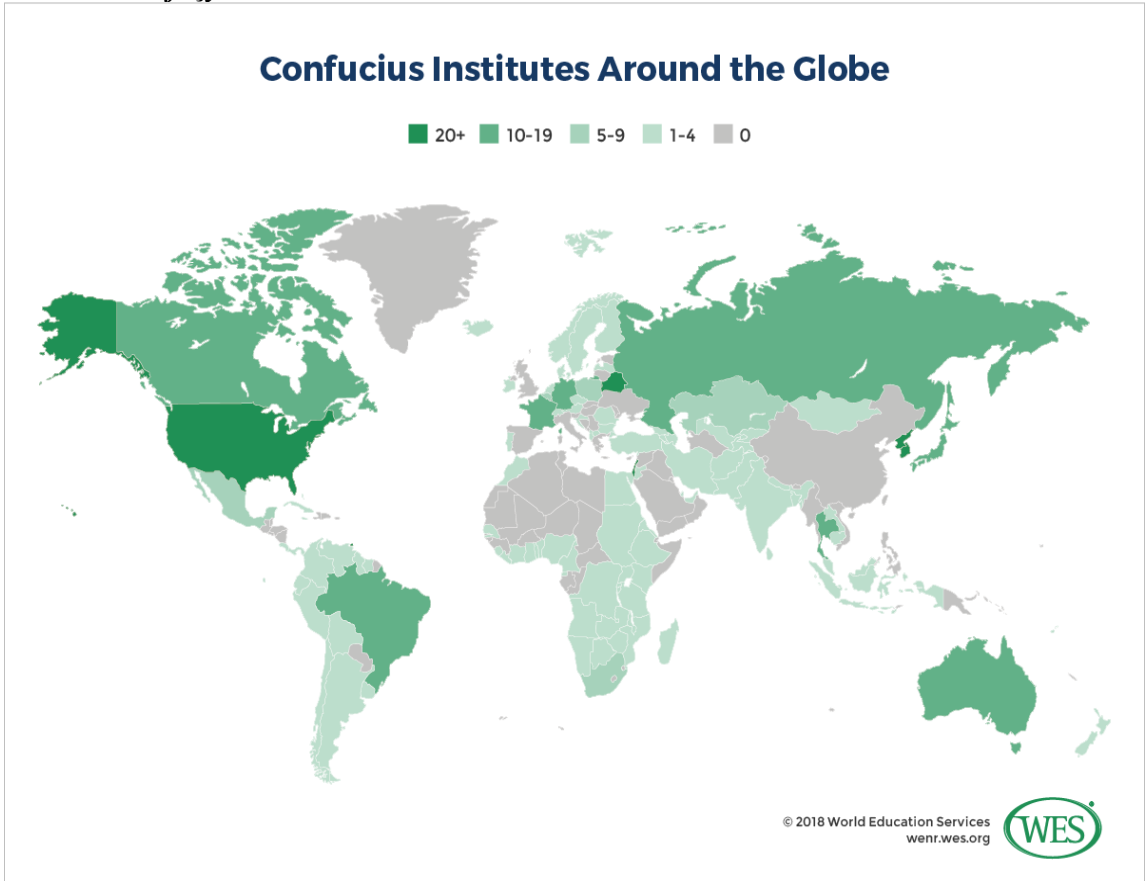
Bu bağlamda, Çinceyi ve kültürel faaliyetleri teşvik etmek amacıyla, İngiltere, Fransa, Almanya ve İspanya örneklerinden de faydalanarak 2004 yılında Konfüçyüs Enstitüsü kurulmuştur (www.english.hanban.org, E.T. 01.03.2018). Enstitü, diğer ülkelerdeki örneklerinden farklı olarak bir üniversite bünyesinde faaliyet gösterirler ve Çin'deki ortak okullara öğretmenler gönderirler (Rawnsley, 2009: 283).

525 Konfüçyüs enstitüsü küresel ölçekte Çince eğitim ve kültürel faaliyetler gerçekleştirmektedir. Ayrıca CCTV, İngilizce, Rusça, İspanyolca, Arapça ve Çince TV, Radyo ve İnternet üzerinden yayın yapmaktadır (McClory, 2017: 70).

Türkiye’de ise 2008’de ODTÜ¹³, 2010’da Boğaziçi Üniversitesi¹⁴, 2013’te Okan Üniversitesi¹⁵ bünyesinde Konfüçyüs Enstitüsü açılmıştır. Yeditepe Üniversitesi’nde ise Enstitü açılması onay aşamasında beklemektedir¹⁶.

Tablo 8’de Enstitü’nün dünyadaki merkezleri gösterilmektedir. Asya’da 118, Afrika’da 54, Amerika’da 161, Avrupa’da 173, Avustralya Kıtası’nda 19 tane, üniversiteler bünyesinde faaliyet gösteren enstitü derslik (merkezleri) bulunmaktadır. Ayrıca 3 milyonun üzerinde kişinin katılımıyla, 7.500’den fazla kültürel değişim aktiviteleri gerçekleştirmiştir.

Resim 5: Konfüçyüs Enstitüleri

Kaynak: www.wenr.wes.org/2018/04/confucius-institutes-and-u-s-exchange-programs-public-diplomacy-through-education, E.T. 02.08.2018.

¹³ Bknz. http://english.hanban.org/node_10696.htm, (E.T. 01.03.2018).

¹⁴ Bknz. http://www.confucius.boun.edu.tr/?page_id=2&lang=tr, (E.T. 01.03.2018).

¹⁵ Bknz. http://english.hanban.org/node_42188.htm, (E.T. 01.03.2018).

¹⁶ Bknz. <http://www.yeditepe.edu.tr/tr/haber/yeditepe-universitesinden-cin-halk-cumhuriyeti-istanbul-baskonsolosuna-ziyaret>, (E.T. 01.03.2018).

4.6. KÜLTÜR ENSTİTÜLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Küreselleşen dünyada devletler artık klasik diplomasi faaliyetlerinin yanında farklı araçlar, uygulamalar ve stratejiler geliştirmek zorunda kalmıştır. Bazı yazarlar bunu yumuşak güç diplomasisi (Nye, 1990; 2004; 2005), bazıları kamu diplomasisi (Nye, 2008; Cull, 2009b; Melissen, 2013; Snow & Taylor, 2009), bazıları ise kültürel diplomasi (Cummings, 2003; Kiełdanowicz, 2009) faaliyetleri olarak kavramsallaştırmıştır. Bu kavramsallaştırmalara rağmen devlet politikalarını özellikle dış politikada tek bir çatı altında toplamak mümkün değildir. Devletler mevcut durum neyi gerektiriyorsa ona göre politika üretirler. Eğer yumuşak güç uygulanması gerekiyorsa ona göre, sert güç gerekiyorsa ona göre stratejiler geliştirirler. Özellikle son 100 yıl bize göstermiştir ki (İki Dünya Savaşı, Katliamlar, Soykırımlar) sadece sert güç bir çözüm olmaktan çıkmıştır. Bu yüzden devletler kendi ülkesinin güzelliklerini, dilini, kültürünü, geleneklerini, sanatını, dünya görüşünü, dinini diğer ülkelere kültürel diplomasi faaliyetleri ile göstermeye çalışmaktadır.

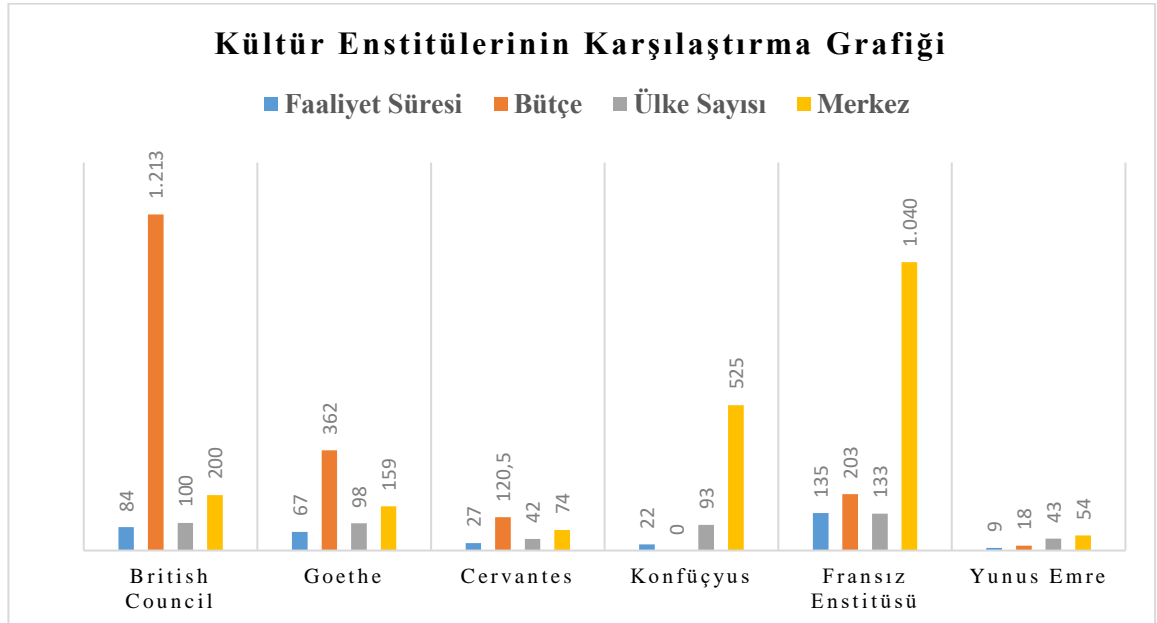
Devletler kültürel faaliyetlerinin yapı taşı oluşturulan enstitüler tarafından etkinliklerini uygulama girişimine girmişlerdir. Bütün enstitülerin ortak amacı, ülkesinin dilini, kültürünü, adetlerini, geleneklerini, zenginliğini diğer ülkelere çeşitli yollarla (sanat, sergi, konferanslar, yayınlar, seminerler, film gösterimleri vs.) aktarmayı ve ülkesine yabancı devletler ve onların halkları nezdinde olumlu bir imaj oluşturmayı hedeflemektedir. Bu amaçla küresel güçlerden sırasıyla 1883'te Fransa, 1934'te İngiltere, 1951'de Almanya, 1991'de İspanya, 2004'te Çin Enstitüler açmıştır. Ayrıca 2009'da Rusya ve Çin gibi ülkeler üniversite bünyesinde faaliyet gösteren enstitüler kurmuşlardır. Ayrıca ABD'nin resmi bir kültür enstitüsü kurumu olmamasına rağmen Amerikan Dışişleri Bakanlığına bağlı olarak faaliyet gösteren Eğitim ve Kültürel İşler Bürosu çeşitli kültürel ve eğitimsel faaliyetler ile kendi kültürel birikimi diğer ülkelere aktarmak için çeşitli faaliyetler sergilemektedir. Bu çalışma sadece kültür enstitüleri göz önünde bulundurduğu için Amerikan kültürel diplomasi kurumu dışarda bırakılmıştır. Fakat birinci bölümde yer alan kamu diplomasisi, yumuşak güç ve kültürel diplomasi kavramlarının tarihsel gelişimi anlatılırken sık sık Amerikan yumuşak gücünden ve

kültürel diplomasi faaliyetlerinden örnekler gösterilmiştir. Özellikle Soğuk Savaş döneminde Amerika'nın Sovyet Bloğu üzerinde uyguladığı temel kamu diplomasisi ve yumuşak güç örneklerine değinilmiştir. (Rock 'n Roll ve Jazz müzik, Hollywood, Coca Cola vs.)

Tablo 4: Kültür Enstitülerinin Karşılaştırılması

	British Council	Goethe Enstitüsü	Cervantes	Konfüçyus	Fransız Enstitüsü	Yunus Emre
Kuruluş	1934	1951	1991	2004	1883	2009
Bütçe	1,213 Milyon Euro	362 Milyon Euro	120,5 Milyon Euro	-	203 Milyon Euro	18 Milyon Euro
Ülke	100+	98	42	93+	133	43
Merkez	200+	159	74	525	1.040	54

Grafik 1: Kültür Enstitülerinin Karşılaştırma Grafiği

Bu çerçevede Tablo 4 ve Grafik 1’de muadil kültür enstitülerinin kuruluş tarihi, bütçesi, kültür merkezleri ve bütçeleri karşılaştırılması gösterilmiştir. Tablodan da anlaşılacağı üzere kültürel faaliyetlere en fazla yatırımı yapan kurum British Council olmuştur. Her ne kadar Fransız Kültür Enstitülerinin kuruluşu daha eskiye dayansa da bu alanda İngilizler önemli bir mesafe kat etmişlerdir. British Council’in bu kadar mesafe kat etmesindeki en önemli etken İngilizcenin evrensel bir niteliğe bürünmesidir. Yunus Emre Enstitüsü ise daha yeni bir kurum olsa da yaklaşık 10 yılda 18 Milyon Euro bütçe ile 43 ülkede 54 merkezde eğitim-öğretim, kültür-sanat ve çeşitli projeler ile faaliyetleri gerçekleştirmeye çalışmaktadır.

Türkiye’de ise son bölümde görüleceği üzere kuruluş kanunu 2007’de çıkmasına rağmen 2009’da faaliyete geçmiş olan Yunus Emre Enstitüsü ile kültürel diplomasi alanında faaliyetler yürütmektedir. Her ne kadar diğerlerine göre çok geç faaliyetlerine başlasa da kültürel diplomasi alanına Türkiye’nin de güçlü bir şekilde dâhil olduğu yukarıdaki grafikten anlaşılmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK DIŞ POLİTİKASI VE KÜLTÜREL DİPLOMASİ

1. TÜRK DIŞ POLİTİKASININ GELİŞİMİ VE EVRELERİ

Osmanlı İmparatorluğu'ndan Cumhuriyet Türkiye'sine geçişte rejim değişikliğinden hukuk sistemine, alfabeyle, hafta sonu tatiline, ölçü tartı birimlerine, giyim kuşama kadar devlet yönetiminden sosyal hayatın tüm yönlerine kadar birçok değişim ve dönüşüm yaşanmıştır. Bu değişim ve dönüşümden Türk dış politikası da payını almıştır. Osmanlı gibi büyük bir devletin mirasını almış olan Türkiye Cumhuriyeti büyük güç olma niyetinden ziyade daha çok kendi içine kapanmış ve mevcut durumunu sürdürmeye çalışmıştır. 1990'lara kadar devam eden bu mevcut durumu sürdürme anlayışı, Turgut Özal'la birlikte değişmeye başlamış, 2000'li yıllardan itibaren AK Parti iktidarı ile de çok farklı bir boyut kazanmıştır.

Bu süreci anlamaya yardımcı olmak amacıyla bu bölümde temel kavramlara değinildikten sonra Türk dış politikasının evreleri, 1923'ten 2002'ye kadar ve 2002 sonrası dönem olmak üzere iki aşamada incelenecektir.

1.1. DIŞ POLİTİKA

Dış politika, I. Dünya Savaşı'ndan sonra üzerinde ciddi biçimde konuşulmaya başlanmış bir alandır. I. Dünya Savaşı'na kadar, tarih boyunca ülkelerin yapısına göre niteliğinde farklılıklar olsa da dış politika, belli bir azınlığın tekelinde şekillenmiştir ve üzerinde pek tartışmaya girilmemiştir (Kürkçüoğlu, 1980: 310).

I. Dünya Savaşı'nın yükünü "sadece cephede değil her yerde çekmek zorunda kaldıktan sonra" insanlık dışarda ne olup bittiğini öğrenme isteği duymaya başladı (Kürkçüoğlu, 1980: 310). II. Dünya Savaşı'ndan sonra dış politikanın temeli artık halk olmaya başlamıştır. Bu iki büyük savaştan sonra dış politika üzerine birçok kitap yazılmış ve araştırmalar yapılmıştır.

Dış politika, dış ve politika kavramları ayrı ayrı incelenerek tanımlanabilir. Buradaki dış belli bir ülkenin sınırları dışında kalan tüm uluslararası alanı; ülke, bölge ya da bir birliğe işaret eder (AB gibi). Politika kavramı ise, bir devletin "hedef, strateji ve

amaçlarını” (Gözen, 2006: 3) ve bu doğrultuda aldığı kararlar sonucunda izlediği yolu ifade eder. Dış politika ise, uluslararası siyasal sorunlara, bir devletin amaçları, hedefleri ve davranışları açısından bakar (Arı, 2011: 61). Palmer ve Morgan’a göre dış politika sadece tek bir amaca ulaşmayı hedefler, “devletin güvenliğini korumak” (Palmer & Morgan, 2006: 11). Fakat günümüz dünyasında bu görüş sığ kalmaktadır. Genel anlam da dış politikayı bir devletin kendi sınırları dışında izlediği yol olarak tanımlanabilir.

Dış politika, bazen uluslararası ilişkilerle karıştırılmaktadır. Dış politika ancak uluslararası ilişkilerin bir alt dalı olabilir. Şöyle ki dış politika, bir devletin kendi dışındaki uluslararası alana karşı yürüttüğü politika iken “daha geniş bir açıdan (sistem açısından) bakıldığında ise bir uluslararası ilişkidir” (Kürkçüoğlu, 1980: 312).

Dış politika, devletlerin kendi iç mekanizmalarıyla belirlenip uluslararası ortamda uygulanır. “Bu niteliği nedeniyle, dış politika, hem iç politika sürecini hem de uluslararası politika sürecini kapsar ve hem dışsallığı hem içselliği olan bir köprüye benzer” (Gözen, 2006: 4). Dış politikanın içselliği demokrasinin uygulanabilirlik seviyesine bağlıdır, eğer yönetenler halkın iradesine dayanıyorsa dış politika sadece devletin değil toplumun da dış politikasıdır. Aksi takdirde, sadece devletin dış politikası olur ve temsil kabiliyetinden uzak kalır.

1.2. TÜRK DIŞ POLİTİKASI

Osmanlı Devleti, fetih üzerine kurulu bir imparatorluk olduğundan, 18. yüzyıl sonrası fetihler durduğunda imparatorluk gerileme dönemine girmiştir ve denge politikası uygulamak yoluyla imparatorluk bir süre daha ayakta tutulmuştur (Oran, 2009b: 19). Bu denge politikasının temel nedeni, “iç bütünlüğü muhafaza edebilmek ve daha fazla toprak kaybedilmesini önlemektir” ve bu anlayış zamanla dış politika geleneği haline gelmiştir (Davutoğlu, 2014: 52).

Osmanlı devletinin son döneminde ve imparatorluktan sonra Türkiye Cumhuriyeti’nin, II. Dünya Savaşı sonuna kadar dış politikada en temel ilkesi “denge politikası” olmuştur. Güçlü bir devlete karşı diğer bir güçlü devlete dayanmak ve aralarındaki ihtilaflardan kendi güvenliğini sağlamak şeklinde kısaca açıklanabilecek bu

politika Osmanlı imparatorluğunun ömrünü bir süre uzatmış ve genç cumhuriyeti II. Dünya Savaşı'ı bataklığından uzak tutmuştur (Kürkçüoğlu, 1980: 315).

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte Türkiye geleneksel değerlerinden; Osmanlı dilinden, kültüründen kopmuştur. Bu devrimi yapan sınıfın batılı değerlerle donatılmış olmasının bir sonucudur. Bu tarihten sonra Türkiye “muasır medeniyetler seviyesi”ne ulaşmak için sürekli batılı değerleri takip etmiş iç ve dış politikasını hep buna göre şekillendirmiştir. Davutoğlu'na göre yeni devletin bütün uluslararası mesuliyet ve iddialardan soyutlandığını ilan eden bu deklarasyon iki temel unsuru ihtiva ediyordu:

“Birincisi; uluslararası alanda iddialı bir konum yerine Misak-ı Milli sınırlarını ve ulus-devleti müdafaa stratejisi, ikincisi, yeni Türk devletinin yükselen Batı eksenine alternatif ya da muhalif değil, bu eksenin bir parçası olmasıdır” (Davutoğlu, 2014: 69).

Atatürk'ün ‘Yurtta sulh, cihanda sulh’ ilkesinde ifadesini bulan bu yeni yaklaşım, barış eksenli idealist bir uluslararası ilişkiler çizgisini gösterme yanında sömürgeci sistemik güçlerle çatışmaktan kaçınan realist bir dış politika tavrını da öne çıkarmaktaydı (Davutoğlu, 2014: 69).

Tarihsel olarak yukarıda belirttiğimiz gibi denge politikasının hem Osmanlı hem de cumhuriyet döneminde kullanılmasının yanında 1919-1939 yılları arasında Türk dış politikasının yürütülmesinde bir “imparatorluk gururu görmek zor değildir”. Bu gurur aslında Kurtuluş Savaşı'nı tetikleyen en büyük etkendir. Şöyle ki bu savaş İzmir'i işgal eden devletin herhangi bir devlet değil ‘eski tebaa’ olarak görülmesidir (Oran, 2009b: 24).

Türkiye'nin dış politikasını etkileyen çeşitli faktörler vardır. Bunlar, stratejik konum, tarih, kültür, din ve içyapısına kadar genişletilebilen birbiriyle doğal bir etkileşim içinde bulunan faktörlerdir. Kültürel olarak Türkiye, Ortadoğu/İslam ve Batı kültürünün etkisi altındadır. İslam kültürünün altında olmasının bir sonucu olarak Filistin, Bosna gibi Müslüman topraklarda Müslümanlara yapılan bir haksızlık durumunda bunu derinden hisseder ve dış politikasında buna yönelik adımlar geliştirir (Oran, 2009b: 21).

Stratejik konum da Türkiye'nin dış politikasını önemli ölçüde etkilemektedir. Türkiye Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının birleşme noktasında bulunur. Ayrıca bu konum Ortadoğu'nun zengin kaynakları ve Batı'nın gelişmişliği ortasında olması

itibariyle de önemlidir. Ancak bu konunun çeşitli dezavantajları da vardır. Örneğin Türkiye tam göç yolları üzerinde bir ülkedir. Türkiye komşu sayısının çok fazla olması ve bu komşuların çoğuyla tarih boyunca bir çekişme içinde olması sebebiyle konumunun dezavantajını yaşamaktadır ve politikasını da sürekli bu tehlikeye göre şekillendirmek zorunda kalmıştır. Ayrıca Boğazlar'ın Osmanlı ve Türkiye'ye denge politikasını sağlama konusunda çok avantaj sağlamasının yanında savunulması güç olması ve birçok devletin bunda gözü olması sebebiyle (Örneğin Rusya sıcak denizlere inmek için boğazları kullanmak istiyordu) tehdit unsuru olmuştur. Bu sebeplerden dolayı güvenlik politikası bir ilke olarak hem Osmanlı hem de Türkiye için çok önemli olagelmıştır (Oran, 2009b: 28).

1.3. CUMHURİYET DÖNEMİ TEMEL DIŞ POLİTİKA İLKELERİ

Osmanlı İmparatorluğu'nun mirası altında kurulan Türkiye Cumhuriyeti, birçok konuda Osmanlı ile benzerlik göstermekle birlikte pek çok konuda da farklılıklar göstermektedir. Bu benzerlik ve farklılık iki devletin dış politikalarında da kendini göstermiştir. Osmanlı ve halefi Türkiye Cumhuriyeti dış politikaları arasındaki en büyük benzerlik şüphesiz 'denge politikası' olmuştur (Oran, 2009b: 19).

Cumhuriyet dönemi dış politikasının en temel amacı, misak-ı milli sınırlarını gerçekleştirmek, dış güçler tarafından tanınmak, asıl tehdit Batıdan gelirken doğu devletleriyle de ilişkileri geliştirmek olmuştur (Sarıay, 2000: 858-859).

Cumhuriyet döneminde "bağımsızlık ilkesi" de dış politikada uygulanan en temel ilkelerden bir tanesidir. Devlet o dönemde, büyük devletlerin güç mücadeleleri arasında, bir bağımsızlık mücadelesi vermiş ve bunda da büyük oranda başarılı olmuştur. Misak-ı milli sınırlarının hâkimiyetine (Musul ve Hatay hariç) sahip olunduktan sonra da dış politikada statükocu bir izlenim vermeye başlamış ve mevcut sınırları korumak dış politikanın en temel ilkelerinden bir tanesi olmuştur.

1.3.1. Bağımsızlık İlkesi

Kurtuluş Savaşı'ndan sonra, ilan edilen cumhuriyetle birlikte devletin en temel politikası bağımsızlığın korunması olmuştur. Osmanlı'nın son döneminde olduğu gibi

cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte, emperyalist güçler, stratejik konumu sebebiyle her zaman Türkiye'yi kendi kontrolleri altına almak istemişlerdir. Zaten, milli mücadelenin başlamasındaki en büyük etkende bağımsızlık mücadelesidir ki bu ilke, Atatürk'ün “Ya istiklal, ya ölüm” sözüyle açıklanabilir. Kurtuluş Savaşı'nın en temel amacı, tam bağımsızlık olmuştur. Nitekim bu amaç Atatürk'ün şu demecinde net bir şekilde ifade edilmiştir:

“... Tam bağımsızlık, bizim bu gün üzerimize aldığımız vazifenin asıl ruhudur... Biz, yaşamak isteyen, onur ve şerefiyle yaşamak isteyen bir milletiz... Bilgin-cahil istisnasız bütün millet, belki içinde buldukları güçlükleri tamamen anlamaksızın, bugün yalnız bir nokta etrafında toplanmış ve kanını sonuna kadar akıtmaya karar vermiştir. O nokta, tam bağımsızlığımızın sağlanması ve devam ettirilmesidir. Tam bağımsızlık denildiği zaman elbette siyasi, mali, ekonomik, adli, askeri, kültürel vs. her hususta tam bağımsızlık ve tam serbestlik demektir. Bu saydıklarımın herhangi birinde bağımsızlıktan yoksunluk, millet ve memleketin gerçek manası ile bütün bağımsızlığından yoksunluğu demektir...” (Armaoğlu, 1989: 167).

1.3.2. Batıcılık

Batı kavramı coğrafi anlamdan ziyade kapitalizm ve insan aklının üstünlüğüne inanan bir uygarlık biçimidir (Oran, 2009b: 49). Batı bu değerlere felsefi ve ekonomik ortamın tamamen bir durgunluk içerisinde olduğu ortaçağın karanlığından sonra sahip olmaya başlamıştır (Erhan, 2003: 207).

Türk dış politikasında Batıcılık şu dört temelden kaynaklanmaktadır:

1. “**Tarihsel Boyut:** Batıcılık akımı Tanzimat, Jön Türk ve İttihat-Terakki geleneğinden kaynaklanır. ‘Cumhuriyet’ fikri hariç, Türkiye Cumhuriyeti'nin tüm Batıcı reformları İttihat ve Terakki döneminde başlamıştır.

2. **Sosyo-Ekonomik Boyut:** Kurtuluş Savaşı döneminde bile Türkiye'nin yapısı diğer az gelişmiş ülkelere oranla Batı'ya daha yakındı; eşrafın egemen olduğu ekonomi, ticaret kapitalizmine geçmişti.

3. **Aydınlar Boyutu:** Az gelişmiş ülkelerde aydın, modernleşme kendi ülkesine ulaşmadan modernleşmenin ürünü olmuş kişidir. Aydın, kendisini yaratan modern ortamı, yani Batı'yı, kendi ülkesinde uygulamaya çalışarak teneffüs edeceği doğal ortamını yaratmaya çalışır. Ayrıca, Türkiye'nin Batı emperyalizmini fiilen yaşamamış oluşu, Batı'yla arasında renk duvarı bulunmaması, Cumhuriyet'in kuruluş döneminde Marksist düşüncenin pek etkisiz oluşu gibi öğelerde Türk aydınının Batı'yı getirmesini kolaylaştırmıştır.

4. **Önder Boyutu:** Türkiye Cumhuriyeti'nin niteliklerini en derinden etkileyen unsurlar arasında M. Kemal Atatürk gelmektedir. M. Kemal'in Batı'ya en açık kurum Harbiye'den oluşu, esnafa ve büyük devletlere karşı çıkmasını engelleyen gerçekçiliği, dinin bağımsızlığına karşı koşullanmışlığı, İş Bankası'nın kuruluşunun da gösterdiği gibi özet

girişimci oluşu, Türkiye’yi ve dolayısıyla Türk politikasını Batıcılık yönünde derin biçimde etkilemiştir” (Oran, 1996: 353).

Günümüzde bile dış ve iç politika da canlılığını koruyan Batıcılık politikası Osmanlı Devleti’ne Tanzimat (1839) ve Islahat (1856) Fermanlarıyla girmiştir. Cumhuriyet döneminde de bütün savaşların Batılı devletlerle yapılmasına rağmen her zaman Batı değerlerine vurgu yapılmıştır. Nitekim Kurtuluş Savaşı’nın hemen akabinde yapılan gelişmelere bakılarak Türkiye’nin tercihini Batı’dan yana kullandığını görmek mümkündür.

Türkiye’nin Batı’ya bu denli yönelme politikasının altında, Osmanlı’nın son dönemlerinde bile etkisini sürdüren batı hayranı aydın devlet adamlarının etkisi göz ardı edilemez. Bunun yanında Sovyet tehdidi de özellikle II. Dünya Savaşı sonrası Türkiye’nin Batı’ya yaklaşma politikasına bir sebep olarak gösterilebilir. Şüphesiz Türkiye’nin Batıcı politikası sadece bu iki nedenle açıklanamaz bunlara ilaveten Türkiye’nin stratejik konumu ve bunun yarattığı güvensizlik duygusu da onu Batı’ya iten nedenler arasındadır. Kültürel boyutuyla da Batı’nın etkisi hem devlet katında hem de toplumda çok net bir şekilde görülebilir. Öyle ki Türk milleti kendini Doğulu olmaktan ziyade Batılı olarak görmek ister. Bu gibi sebeplerden dolayı Türkiye’de Batı’yı benimsemek çok zor olmamıştır. Çünkü yapısal olarak Türkiye Batı’ya yabancı değildir ve Batı’da eğitim almış Türk aydını da Batı’ya hayrandır. Bunun yanında Batı’yı anlamak bakımından Atatürk’ün niteliklerini de göz önünde bulundurmak gerekir. Atatürk Harbiye gibi Osmanlı’nın en Batılı okullarından birinden mezundur bunun yanında gerçekçiliği nedeniyle Avrupa devletleriyle çatışma yerine uzlaşmacı bir politika izlemiştir (Oran, 2009b: 50-53).

1.3.3. Statükoculuk/Güvenlik Politikası

Revizyonizm, teknik olarak I. Dünya Savaşı’ndan sonra gelen anlaşmalara karşı çıkmadır (Oran, 1996: 355). Statükoculuk (anti-revizyonizm) ise mevcut durumu korumaya çalışma mevcut durumu bozmama politikası ve dış politikada bu duruma göre hareket etmedir (Oran, 2009b: 46).

Özellikle Cumhuriyet dönemi Türk dış politikasının en temel ilkesi olan statükoculuk (anti-revizyonizm), Atatürk döneminde ‘Yurtta sulh, cihanda sulh’ mottosuyla vücut bulmuştur (Oran, 2009b: 47). Türkiye ilginç bir şekilde, Kurtuluş Savaşı’nda ilk revizyonist ülke olurken, misak-ı milli sınırlarının kesinleşmesinden sonra bu tavrında değişikliğe giderek sıkı bir statükocu konumuna gelmiştir. II. Dünya Savaşı’ı başlarken de Türkiye, tercihini İngiltere ve Fransa gibi statükocu devletlerden yana kullanmıştır (Oran, 1996: 355).

Bugün, kötü bir anlam yüklenen ve neredeyse ‘öcü’ kabul edilen (Erhan, 2003: 207) “statükoculuk”, Türkiye için ifade ettiği anlama göre mevcut sınırları sürdürme ve mevcut dengeleri sürdürme olmak üzere ikili bir anlama sahiptir (Oran, 2009: 46).

1.3.3.1. Mevcut Sınırları Sürdürme

Türkiye için mevcut sınırları sürdürme dışarıdaki azınlıklarla da ilgili herhangi bir çalışma yapmama anlamına gelmiştir. Bu ilke en iyi, Mustafa Kemal’in 1 Aralık 1921’de TBMM’de verdiği söylev ile örneklendirilebilir:

“Efendiler; bu noktada mütalâamı ikmal için derim ki; büyük hayaller peşinden koşan, yapamayacağımız şeyleri yapar gibi görünen sahtekâr insanlardan değiliz. Efendiler; büyük ve hayalî şeyleri yapmadan yapmış gibi görünmek yüzünden bütün dünyanın husumetini, garazını, kinini bu memleketin ve bu milletin üzerine celbettik. Biz Panislâmizm yapmadık. Belki ‘yapıyoruz, yapacağız’ dedik. Düşmanlar da ‘yaptırmamak için bir an evvel öldürelim!’ dediler. Panturanizm yapmadık! ‘Yaparız, yapıyoruz dedik, yapacağız dedik’ ve yine ‘öldürelim’ dediler! Bütün dâva bundan ibarettir. Efendiler, bütün cihana havf ve telâş veren mefhum bundan ibarettir. Biz böyle yapmadığımız ve yapamadığımız mefhumlar üzerinde koşarak düşmanlarımızın adedini ve üzerimize olan tazyikatı tezyidetmekten ise haddi tabîye, haddi meşrua rücu edelim. Haddimizi bilelim. Binaenaleyh Efendiler, biz hayat ve istiklâl isteyen milletiz. Ve yalnız ve ancak bunun için hayatımızı ibzal ederiz!” (Atatürk, 2006: 177).

Atatürk’ün yukarıdaki sözlerinden de anlaşılacağı gibi Türkiye kabuğuna çekilmiş dışarıda kimseye karışmayan ve dışarıdan da kimsenin kendisine karışmasını istemeyen, misak-ı milli sınırlarından memnun ve korumaya çalışan bir ülke konumundaydı.

Bu dönemde statükoculuğun çeşitli sebepleri vardı. En başta, savaştan yeni çıkan bir devletin kendi iç problemleri vardı ve dıştan ziyade iç sorunlarına odaklanması gerekmektedir. İkincisi, her zaman olduğu gibi yine Sovyet tehlikesi vardı ve Türk azınlıkların çoğu Sovyet sınırları içerisindeydi. Bunun yanında Türkiye ve SSCB arasında

karşı ülkelerde Turancılık ve Komünizmi kışkırtmama konusunda anlaşmışlardı. Bunların yanında Mustafa Kemal'in amacı sınırları genişletmek değil ulus devleti korumaktı (Oran, 2009b: 47-48).

Diğer taraftan, dış politikada revizyonizm olarak adlandırılacak olaylarda mevcuttur. Örneğin, 1936'da Montrö Boğazlar Sözleşmesi ile Lozan'da belirtilen statünün değiştirilmesi, 1939'da Hatay'ın Türkiye'ye katılması, 1950'de Birleşmiş Milletler öncülüğünde, Kore'ye asker gönderilmesi, 1974'te Kıbrıs'a çıkartma yapılması, 1980'ler ve 1990'larda İran'a ve özellikle K. Irak'a girilmesi, 1993'te Somali'ye, 1994'te Bosna'ya asker gönderilmesi, Makedonya ve Kosova'ya asker gönderilmesi revizyonizm olarak adlandırılabilir (Oran, 1996: 355).

Bu anlama uygun olarak, Türk statükoculuğunun üç önemli sonucunu ortaya çıkarmak mümkündür:

1. "Revizyonizm'in Misak-ı Milli ile sınırlı yorumlanmış, savaş bitince Lozan ile birlikte statükoculuğa geçilmesi ve bugüne kadar sürmesi.
2. Boğazların Montrö ile değişmesi ve Hatay'ın anavatana katılmasının diğer revizyonist devletlerin aksine silah kullanmadan yapılması.
3. Sınır dışına müdahale olaylarında Batı'cı statükoyu bozmamıştır" (Oran, 2009b: 48).

1.3.3.2. Mevcut Dengeleri Sürdürme

Türkiye'nin jeo-stratejik konumu, cumhuriyet tarihi boyunca bu bölgede güç mücadelesine girişen taraflar arasında denge kurmasını, ulusal çıkarlarının karşılanması noktasında en başvurulabilir seçenek olarak ortaya çıkarmıştır (Erhan, 2003: 207). Aslında, Türk dış politikasında uygulanan bu denge siyaseti, Osmanlı'nın 17. yüzyıldan itibaren uyguladığı denge siyasetinin devamı niteliğindedir (Şener, 2013: 211).

Bu politika çift yönlüydü. Birincisi, batıyı oluşturan büyük güçler arasında uygulanıp aralarındaki ihtilaflardan faydalanma, ikincisi, stratejik konumu itibariyle batı karşısında doğu devletleri ile de iyi ilişkiler geliştirmeydi. Birinci tür dengeyi sağlamak kolay olmamakla birlikte, Türkiye seçenekleri çoğaltmak, hatta yaratmak için bu dengeyle oynamıştır. 1923-39'da, 1939-45'de ve 1960-80 dönemlerinde SSCB'den bir denge ögesi olarak başarıyla yararlandı (Oran, 2009b: 49).

İkinci tür dengeyi, 1919-23, 1923-39 ve son olarak da 1939-45 dönemlerinde; Batı Avrupa ülkelerini birbiriyle dengelemek anlamında, başarıyla oynamıştır. Türk statükoculuğunun bu anlamından (mevcut dengeleri sürdürme) üç sonuç çıkarmak mümkündür:

1. “Kurulu düzenin başat ögesi daima Batı olduğundan, Türk dış politikasında statükocu politika ile Batıcı politika aslında aynı madalyonun iki farklı yüzüdür.
2. Her iki tür dengenin kurulabildiği dönemlerde Türkiye'nin statükocu politikasını sürdürmesi kolaylaşmış, aksi durumda ise zorlaşmıştır. Nitekim, Türk dış politikasının yalnızca ABD'ye dayandığı Menderes (Bağdat Paktı) ve Özal (Körfez Savaşı senaryoları) dönemlerinde statükocu dış politikadan sapmalar görülmüştür. Bu dengelerin kurulabildiği, 1923-39, 1939-45 ve 1960-80 dönemlerinde ise statükoyu korumak daha kolay olmuştur.
3. Her iki tür dengenin kurulabildiği dönemlerde Türkiye'nin dışta görece özerkliği artmış, aksi durumda ise azalmıştır” (Oran, 2009b: 49).

Statükoculuk, dünya sisteminin altüst olduğu 1990 sonrasında terk edildiği yorumlarının yapılmasına rağmen, Türk dış politikasının bugüne kadar devam eden temel politikası olmuştur (Oran, 2009b: 48).

Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye Cumhuriyeti'ne Türk dış politikasında denge siyaseti devrelerini bir tablo halinde özetleyebiliriz (Şener, 2013: 212).

Tablo 5: Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne Türk Dış Politikasında Denge Siyaseti Devreleri

F. Armaoğlu'na göre ¹⁷	* 1791(1798)-1878 – Rus tehlikesine karşın İngilizlere dayanma * 1888-1918 – Rus ve İngiliz tehlikesine karşı Almanya'ya dayanma * 1920-1936 – Batı'ya karşı Sovyet Rusya'ya dayanma * 1936-1945 – Faşist İtalya'ya İngilizlere dayanma * 1945- ve sonrası – Sovyet tehlikesine karşı ABD'ye dayanma	
B. Oran'a göre, (Oran, 2009b: 49)	1. Tür denge uygulaması	2. tür denge uygulaması
	1920-1939 (SSCB) 1939-1945 (SSCB) 1960-1980 (SSCB) 1945- (ABD)	1919-1923 1923-1939 - Avrupa Devletleri 1939-1945

Kaynak: Şener, 2013: 212.

1.4. CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASININ BAŞLICA GELİŞMELERİ

Kurtuluş Savaşı'ndan sonra 11 Ekim 1922'de imzalanan Mudanya Ateşkes anlaşmasının ardından, 24 Temmuz 1923'te Lozan anlaşması¹⁸, Türkiye, Birleşik Krallık, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya arasında imzalandı. Lozan Anlaşması ile Türkiye ve Batı arasında, ekonomik sorunlar, kapitülasyonlar, Türkiye'nin deniz ve kara sınırlarının belirlenmesi ve İtilaf devletlerince Türkiye'nin bağımsızlığının

¹⁷ Detaylı bilgi için bkz. Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, C. 1-2, (16. Baskı) İstanbul, 2007, Alkım Yayınevi, s. 43-44.

¹⁸ Anlaşma, Türk Hükümeti adına Mustafa İsmet, Doktor Rıza Nur, Hasan Hüsnü, İngiltere adına Horas Rumbold, Fransa adına General Pelle, İtalya adına Garoni, Japonya adına Uçiyai, Yunanistan adına Venizelos ve Kaklamanus, Romanya adına Kostantin Diyamandı ve Kostantin Konçesku, Rusya adına Morfof tarafından imzalanmıştır. Bknz. Hüseyin Avni Çavdaroğlu, *Öncesi ve Sonrası ile Lozan*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2011, s. 84.

resmi olarak kabulünün çözümlenmesi gerekliydi (Şamsutdinov, 1999: 303). Lozan anlaşmasıyla pek çok anlaşmazlık çözüme kavuşturulsa da Lozan'da çözümlenemeyen sorunlar 1930'ların sonuna kadar Türk dış politikasını şekillendiren etkenler olmuştur (Hale, 2003: 49).

Türk dış politikasında, Lozan'a ilişkin analizlerde 'hezimet' veya 'zafer' olduğu konusunda birbirine uzak iki farklı niteleme vardır. Hezimet olarak değerlendirenlerin yaklaşımı, anlaşmayı Cumhuriyet'in kurucu elitleri ile Batılı güçler arasında bir danışıklı dövüş olarak nitelendirirken, zafer olarak görenlerin yaklaşımı, Cumhuriyet'in devrimlerini sahiplenen, Avrupalılaşmayı gelişme ve ilerleme gören, Türkiye'nin Avrupa'ya bir meydan okuması olarak algılayan kesimlerdir (Ateş, 2014: 44).

1.4.1. Atatürk Dönemi (1923-1939)

Lozan ve sonrası Türkiye ve Batı ilişkilerine bakıldığında, Sevr anlaşmasının 1920 yılında Birinci Meclis'te kabul edilmeyişinin ardından Birinci Meclis, Misak-ı Milli'yi yayınladı ve Musul Misak-ı Milli sınırları içinde sayıldı ancak bu konu İngiltere ve Türkiye arasında bir sorun teşkil etmekteydi. Bu bağlamda 1923-1926 yıllarında Türk dış politikasının ilk gündem maddesini İngiltere'yle Musul konusunda yaşanan anlaşmazlık oluşturmuştur (Hale, 2003: 50).

Mayıs 1924'te, İngiltere ve Türkiye, pazarlık görüşmelerine oturdular ama bir sonuca varamayınca, İngiltere, konuyu Türkiye'nin üye olmadığı Milletler Cemiyeti'ne götürdü (Hale, 2003: 50). Milletler Cemiyeti, 20 Eylül 1924'de konuyu görüşmeye başladı. Milletler Cemiyeti bir araştırma komisyonu kurarak, konunun incelenmesine karar verdi. Milletler Cemiyeti, 16 Aralık 1925 tarihli kararıyla Musul'u İngiliz mandası altında Irak toprakları içinde olduğu yönde karar verdi. Milletler Cemiyetinin kararından bir gün sonra Türkiye SSCB'yle 17 Aralık 1925 tarihli Dostluk ve Tarafsızlık Antlaşmasını imzalayarak tepkisini ortaya koydu (Uzgel & Kürkçüoğlu, 2009: 265). Türkiye başlangıçta bu kararı tanımadı, bunun üzerine İngilizler Çanakkale'yi kuşatma planları yaptılar. Türkiye bir savaşı göze alamayacağından tekrardan İngiltere ile masaya oturdu. Sonuçta Türkiye, 5 Haziran 1926 yılında imzalanan Ankara anlaşmasıyla bu kararı kabul etti ve Musul üzerindeki haklarından vazgeçti. Bunun karşılığında, Irak hükümeti

25 yıl boyunca petrol gelirlerinin % 10'unu Türkiye'ye verecekti ancak Türkiye İngiltere'den aldığı 500.000 sterlin karşılığında bu hakkından da vazgeçmiştir (Arı, 2013: 200).

Oran'a göre, Musul'un Irak'a (İngiltere'ye) bırakılması aslında 1926'da değil, 1923 Lozan'da oldu (Oran, 2009c: 223). İngiltere, Milletler Cemiyeti içindeki en güçlü devletti bu yüzden konuyu Milletler Cemiyeti'ne taşıdı. Musul sorunu sırasında patlak veren Şeyh Sait ayaklanması da Türkiye'yi hem diplomasi masasında güç duruma düşürmüştü, hem de askeri ve ekonomik olarak zayıflatmıştı (Uzgel & Kürkçüoğlu, 2009: 266). Bu sebeplerden dolayı, Musul konusunda Türkiye aleyhine karar verilmiştir.

Bu dönemde gündemi meşgul eden diğer bir sorunda Fransa ile yaşanan dış borçlar ve Hatay sorunudur. Hatay da Musul gibi Misak-ı Milli sınırları içerisinde olmasına rağmen Lozan'da Türkiye'ye katılmamıştır (İşyar, 2017: 92). Eylül 1936'da Fransa'nın, Suriye ve Kasım 1936'da Lübnan'a bağımsızlık vereceğini açıklaması ve Hatay'ı da Suriye'ye dâhil etmesiyle Türk tarafında bu sorun daha da önem kazandı (Sönmezoğlu, 2004: 119).

Milletler Cemiyeti 14 Aralık 1936'dan itibaren konuyu gündemine aldı. İngiltere'nin arabulucuğu ile Konsey 27 Ocak 1937'de İskenderun Sancağını (Hatay) iç işlerinde bağımsız, dış işlerinde Suriye bağlı ve kendine özgü bir anayasa ile idare edilen ayrı bir varlık olarak kabul etti. Hatay Anayasası, 29 Kasım 1937'de kabul edildi (Armaoğlu, 2007: 349). Ayrıca Almanya'nın 1938 Mart'ında Avusturya'yı işgali, Fransa'nın Hatay meselesindeki politikasını etkilemiştir. Çünkü Doğu Akdeniz ve Boğazlar'da hâkimiyet bulunduran Türkiye'ye ihtiyacı vardı. Nitekim 3 Temmuz 1938'te imzalanan bir anlaşma ile Türkiye ve Fransa, Hatay'ın güvenliği için sınıra asker yerleştirmiştir. Öte yandan, Paris'te başlayan, Ankara'da devam eden görüşmeler sonucunda, Fransa ile Türkiye arasında bir "Dostluk Anlaşması" imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre, taraflar herhangi bir tehdit durumunda birbirine yardım edecektir. Bu yakınlaşmadan sonra Hatay Meclisi 2 Eylül 1938'de toplandı ve bağımsız Hatay Cumhuriyeti kurulması yönünde karar aldı. 23 Haziran 1939'da iki devlet arasında yapılan bir anlaşma ile Fransa, Hatay'ın Türkiye'ye katılmasını kabul etti. Buna karşılık

Türkiye’de Suriye’nin bağımsızlığı konusunda Fransa’ya güvence verdi ve Temmuz ayında da Hatay Türkiye’ye katıldı (Armaoğlu, 2007: 350-351). Ancak bu sorun Fransa’nın 1945’te Suriye ve Lübnan’dan çekilmesinin ardından Hatay, Türkiye ile Suriye arasında bir sorun olagelmıştır (Arı, 2013: 204).

Fransa ile Türkiye arasında bir başka sorun da dış borçlar konusunda meydana gelmiştir. Çünkü Osmanlı en fazla borcu Fransa’dan almıştır. Lozan’dan sonra sürekli bir sorun olan dış borçlar, 13 Haziran 1928’de imzalanan bir anlaşmayla ödenecek borcun miktarı ve ödeme şekli kararlaştırılmıştır. Fakat 1929 Ekonomik Buhranı ile Türkiye alacaklılara borcunu ödemeyeceğini açıklayınca (moratoryum) 22 Nisan 1933’te Türkiye’nin daha lehine olan bir anlaşma yapılmıştır ve sorun halledilmiştir (Arı, 2013: 200; Armaoğlu, 2007: 324).

Türk-Fransız ilişkilerinde soruna yol açan bir diğer konu da Türkiye’deki misyoner okullarıydı. Türkiye, bu okullarda okutulan Tarih ve Coğrafya derslerinin Türk öğretmenler tarafından Türkçe olarak okutulmasını istemiştir. Bunun üzerine Fransa ve Papalık işe müdahale etmek istediler. Türkiye’nin kararlı tutum sergilemesi nihayetinde Türkiye’nin isteği doğrultusunda karar verilmiştir. Fakat bu olay iki devlet arasındaki ilişkileri zayıflatmıştır (Armaoğlu, 2007: 324; Arı, 2013: 201).

Bu dönemde Türk dış politikasının önemli gündem maddelerinden bir tanesi de Lozan’da çözümlenemeyen, Türkiye ve Yunanistan arasındaki nüfus mübadelesi konusu olmuştur (Hale, 2003: 51). 30 Ocak 1923’te imzalanan “Yunan ve Türk Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol” ile Türkiye’deki Ortodoks Rumlar ile Yunanistan’daki Müslümanların mübadele edilecekleri ve İstanbul Rum halkı ile Batı Trakya Müslüman halkının bu mübadelenin dışında tutularak yerleşik sayılacağı kararlaştırılmıştır (Fırat, 2009: 338). Bu sözleşme ile karma bir komisyon kurulmuştur. Ekim 1923’ten itibaren sözleşmenin komisyonca uygulanması ve değişim işlerinin ele alınması konusunda taraflar arasında anlaşmazlık ortaya çıkmıştır (Armaoğlu, 2007: 325-326). Bu görüş ayrılıklarından doğan anlaşmazlık Milletler Cemiyetine havale edildi ve hukuki açıdan konuyu Milletlerarası Daimi Adalet Divanı ele aldı. Divan verdiği görüşle taraflar arasındaki anlaşmazlığa hukuki bir çözüm getiremedi ve bunun üzerine iki devlet

politikalarında sertleşme görülmeye başlanmıştır (Fırat, 2009: 339). Yunanistan, Batı Trakya Türklerinin mallarına el koyarken, Türkiye’de buna karşılık olarak İstanbul Rumlarının mallarına el koydu. 1 Aralık 1926’da imzalanan bir anlaşma ile bu sorun asgari ölçüde çözüme kavuşmuştur (Armaoğlu, 2007: 326). Bu anlaşma sonrasında yine bir takım sorunlar patlak vermiştir. Anlaşmazlıklar tarafların konuyu halletmek için zora başvurmayı düşündüğü 1929’a kadar sürmüştür (Hale, 2003: 51). Yunanistan Başbakanı olan Eleutherios Venizelos, Şubat 1930’da, Yunan parlamentosuna Türkiye’nin barışsever bir ülke olduğunu (Hale, 2003: 51) ve bu gerginliğin özellikle Yunanistan’a vereceği zararı göz önüne alarak, işi tatlıya bağlamış ve durumu yumuşatmıştır. Bu yumuşak tutum Ankara tarafından da olumlu karşılanmış ve iki devlet arasında 10 Haziran 1930 Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmayla, Türkiye-Yunanistan arasında nüfus mübadelesinden kaynaklanan siyasal ve mübadeleden doğan ekonomik sorunlar çözüme bağlanmıştır. 30 Ekim 1930 günü siyasal, askeri ve ekonomik konulara ilişkin 3 anlaşma daha imzalanmıştır. Bu anlaşmalarla iki ülke arasında sağlanan siyasal, ekonomik ve askeri yakınlaşma diplomasi alanında da kendisini gösterdi ve 5 Ekim 1931’de Başbakan İsmet Paşa ve Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü [Aras] Atina’ya resmi ziyarette bulundular. Venizelos’a bir iadeyi ziyaret olan bu görüşme neticesinde, Türk-Yunan ilişkileri 1954 Kıbrıs sorununa kadar çok iyi devam etmiştir (Armaoğlu, 2007: 326 ve 357).

Bu dönem İtalya ile olan ilişkiler, 1930’ların başlarına dek nispeten daha sakin ve normal iken, 1934’lerden itibaren artan İtalyan yayılmacı politikası ile iki savaş arası dönemde Türk dış politikasını en çok etkileyen Batılı devletlerden birisi İtalya olmuştur. İtalya’nın yayılma alanı olarak seçtiği Akdeniz ve Balkanlar, Türkiye’nin güvenliği için son derece önemliydi. İtalya’nın 1920’lerden itibaren Balkanlardaki etkisini artırması, Arnavutluk’u ekonomik ve siyasal açıdan denetime alması üzerine, Türkiye durumu yakından izleyebilmek için Arnavutluk’ta bir elçilik açmıştır (Uzgel, 2009: 293).

Arnavutluk’u etkisi altına alan İtalya, Yugoslavya’da korku uyandırmıştır. Bunun üzerine Yugoslavya’da Fransa ile 1927’de bir ittifak anlaşması imzalamıştır (Armaoğlu, 2007: 328). Zaten Fransa; Çekoslovakya, Romanya ve Yugoslavya’ya küçük antantı kurduğunu ve İtalya’da buna karşı bir denge oluşturmak amacındaydı (Uzgel, 2009:

293). İtalya’da bu amaçla Türkiye ve Yunanistan arasında bu küçük antanta karşı bir üçlü blokun kurulması fikrini doğurmuştur. Yunanistan ile ilişkileri iyi olmamasından dolayı Türkiye ile İtalya yakınlaşması sağlanmış ve 30 Mayıs 1928’de bir Tarafsızlık ve Uzlaşma Anlaşması imzalanmıştır. Buna göre taraflar, birbirlerine yönelik herhangi bir ekonomik ve siyasal anlaşmaya ve ittifaka katılmayacaklar, taraflar arası anlaşmazlıklar barışçıl yollarla çözülecek ve taraflardan biri, bir başka devletin saldırısına uğrarsa, diğeri tarafsız kalacaktı. Türk-İtalyan anlaşmasının hemen ardından Yunanistan ve İtalya arasında da 23 Eylül 1928’de aynı nitelikte bir anlaşma imzalanmıştır (Armaoğlu, 2007: 328).

İtalya’nın 1930’lardan itibaren uygulamaya başladığı yayılma politikası, Nazilerin 1933’de Almanya’da iktidara gelmesi ve İspanya’da Franco rejiminin yükselişe geçmesi ile İtalyan dış politikası daha saldırgan bir hal almıştır. Bu olaylardan sonra iki tarafın yolları birbirlerinden ayrılmıştır. Dahası, 1936’da Türkiye’nin İtalya’dan duyduğu endişe sebebiyle İngiltere’ye yaklaşması ilişkileri daha da zayıflatmıştır (Armaoğlu, 2007: 328).

Bu dönemde Türk-Sovyet ilişkilerine bakıldığında, 1917 Bolşevik ihtilalinden sonra Batılı devletler, Sovyetlere karşı ortak bir tutum içerisine girmişlerdir. Bu dönemde, Türkiye’nin de Batı’ya karşı Kurtuluş Savaşı içerisinde olması, Sovyetler ile Türkiye ilişkilerinin gelişmesine yol açmış, Sovyetler milli mücadele döneminde Türkiye’ye destek dahi vermişlerdir. Hatta 1921 yılında iki ülke arasında “Dostluk Anlaşması” imzalanmıştır. Bunun yanında, Musul sorununun Türkiye aleyhine çözülmesi, içeride Şeyh Said isyanının İngilizler tarafından desteklenmiş olduğu yönündeki iddialar ve Lozan’da çözümlenemeyen sorunlar sebebiyle, Türkiye’nin Batı ile ilişkileri zayıflarken, Sovyet Rusya ile yakınlaşmasına yol açmıştır (Arı, 2013: 201). Ardından Musul sorunu 16 Aralık 1925’te Türkiye aleyhine sonuçlanması sonrasında buna tepki olarak iki ülke arasında 17 Aralık 1925’te “Tarafsızlık ve Saldırmazlık Antlaşması” imzalanmıştır (Tellal, 2009: 315).

1929’da imzalanan protokolle, 1925 anlaşmasının süresi uzatıldı ve iki ülke birbirlerinin sınırları içerisinde birbirleri aleyhine propaganda faaliyetinde bulunmama taahhütlerinde bulundular. Ardından Türkiye ile Sovyet Rusya, Milletler Cemiyeti’ne koordineli bir şekilde üye olma konusunda anlaşmışlardır. Nitekim Türkiye, Milletler

Cemiyeti'ne 1932 yılında üye olduğunda Sovyet Rusya'nın da onayını almaya özen göstermiş ve 1934'te Rusya'da cemiyete üye olmuştur (Hale, 2003: 52).

Türkiye ve Sovyet Rusya sıcak ilişkileri 1936 Montrö boğazlar sözleşmesine kadar devam etmiştir. Montrö Sözleşmesi'nde Sovyet Rusya kendi lehine düzenlemeler yapılmasını istedi (Boğazların silahlandırılmasının kendisi tarafından yapılması, Boğazdan Rus savaş gemilerinin serbest geçişi gibi). Bu talepler Türkiye tarafından reddedilince ilişkiler zayıflama sürecine girmiştir (Tellal, 2009: 321).

1936'da Montrö Boğazlar Sözleşmesi değiştirilmiştir. Değiştirilen Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin Türkiye açısından en önemli sebepleri, Türkiye Boğazlar üzerinde asker bulundurabilecek olması ve Boğazların denetimi ile ilgili Komisyonun kaldırılması olmuştur. Sözleşme, Türkiye, Bulgaristan, Fransa, İngiltere, Japonya, Romanya, Sovyetler Birliği, Yugoslavya ve Yunanistan tarafından imzalanmıştır, İtalya (Mayıs 1938) ise sonradan dâhil olmuştur (Arı, 2013: 204).

Türkiye'nin bu dönemde Ortadoğu ile ilişkilerine bakıldığı zaman, ilişkilerin güvenlik odaklı olduğu söylenebilir. Buna örnek olarak dağlık, güvensiz alanlardan geçen İran sınırının 1932 yılında düzeltilmesi ve Sadabat Paktı'nın İtalyan tehlikesine karşı 1937 yılında kurulması gösterilebilir.

1.4.2. İkinci Dünya Savaşı Dönemi (1939-1945)

1 Eylül 1939'da Almanya'nın Polonya'yı işgaliyle başlayan ve 8 Mayıs 1945'te Avrupa'daki bölümü resmen sona eren II. Dünya Savaşı, 6 yıl boyunca Avrupa başta olmak üzere dünyanın 5 kıtasında yaşamı olağanüstü bir şekilde etkilemiştir (Oran, 2009d: 387).

Polonya'nın ilhakının ardından daha önce verilen sözler neticesinde İngiltere ve Fransa, 3 Eylül 1939'da Almanya'ya savaş ilan etmiştir. Askeri hazırlıkların ve stratejik eksikliklerden dolayı verilen söz yerine getirilememiş, İngiltere ve Fransa, Polonya'nın yardımına gidememiştir. Sovyetler, Polonya'daki Ukraynalılarla, Beyaz Rusları koruma bahanesiyle, 17 Eylül sabahı Polonya'ya girmiş ve 27 Eylül'de Polonya, Alman ve Sovyetlerin himayesine girmiştir (Armaoğlu, 2007: 361-362). Almanya ve Sovyetler

Birliği, 23 Ağustos 1939'ta imzaladıkları Saldırmazlık Paktı ile Polonya'yı paylaşmışlardır (Arı, 2013: 205).

10 Haziran 1940'da İtalya da Fransa'ya savaş ilan ederek mihver devletlere katılmıştır. Savaşta dengeyi değiştiren olay, Aralık 1941'de Japonya'nın ABD'ye (Pearl Harbour) saldırması sonucunda, ABD'nin Almanya ve Japonya'ya savaş ilan etmesi olmuştur. Son durumda Almanya, İtalya ve Japonya (mihver) karşısında İngiltere, Fransa, ABD ve Sovyetler (müttefikler) bulunmaktaydı. 1943'te ABD, Pasifik'te Japonya'dan kaybettikleri yerleri geri almış, müttefiklerin 1943 Temmuz'unda İtalya'nın Sicilya bölgesini fethetmesiyle, Mussolini devrilmiştir. 1944'te Normandiya çıkarması ile Fransa'daki Alman işgali sona ermiştir. 7 Mayıs 1945'te Almanlar teslim olmuş, Ağustos 1945'te ABD'nin Japonya'ya atom bombası atmasıyla da 2 Eylül 1945'te Japonya teslim olmuştur (Arı, 2007: 205-206).

Türkiye II. Dünya Savaşı'ndan uzak kalmaya yönelik politikalar izlemişse de güvenliğini korumak ve iki tarafla da ilişkilerini iyi tutmak adına yoğun bir diplomasi yürütmüştür. Ekim 1939'da İngiltere ve Fransa ile üçlü ittifak imzalanmış, buna göre üç devletten herhangi birine bir saldırı olduğunda diğerleri destekleyecekti ancak Türkiye, savaşa girmesini kendisine askeri yardım gelmesi şartına bağlamış ve istediği yardım da gelmeyince “savaş dışında” kalmıştır (Sönmezoğlu, 2004: 134).

Türkiye'nin savaş boyunca öncelikli olarak 2 hedefi vardı. İşgale uğramamak ve savaşa girmemektir. Bunları gerçekleştirmek için, savaş boyunca farklı stratejiler geliştirmeye çalışmış, başında İngiliz dostluğu ile Sovyet dostluğunu bağdaştırabilmeyi istemiş, Alman-Sovyet ittifakının yapılması üzerine bu umut suya düşmüştür. Fakat Hitler'in SSCB'ye Haziran 1941'de saldırması sonrası çift yönlü işgale (hem Alman hem Sovyet) uğramaktan kurtulmuştur (Oran, 2009d: 393-394). Sovyetlerin 1943 Stalingrad zaferinden sonra, bu seferde Sovyetler tarafından işgale uğramaktan endişe duymaya başlamıştır. Bu zafer, Türk-Sovyet ilişkilerini tersine döndürmüş hatta savaş sonrası bile Türkiye üzerinde gerçek bir Sovyet tehditi ortaya çıkmıştır (Armaoğlu, 2007: 412). Bütün bu stratejik hamlelerin asıl sebebi; “Türkiye'nin savaşa katılmakla elde edebileceği hiçbir şey yoktu, ama kaybedebileceği çok şey vardı” (Hale, 2003: 74).

II. Dünya Savaşı'nın sona ermesinden sonra 1945 Nisan'ında Birleşmiş Milletlerin kurucu anlaşmasının imzalanacağı San Francisco'da bulunmak için Mart 1945'e kadar Almanya'ya savaş açma koşulu getirilmişti. Bu doğrultuda Türkiye, 1945 Şubat'ında Almanya'ya savaş ilan etmiştir (Arı, 2013: 206). Yani “Türkiye, II. Dünya Savaşı'nda ‘tarafsız’ kalmadı sadece ‘savaş dışı’ kaldı” (Oran, 2009d: 393).

Türkiye bütün problemlere karşı II. Dünya Savaşı'nda tek parti döneminin siyasi mantığı içinde dış politikaya yön veren küçük bir elit kadro, Mihver ve Müttefik güçlerinin karşılıklı etki ve baskılarına karşı akılcı ve incelikli bir politika yürüterek hedefleri doğrultusunda Türkiye'yi savaşın dışında tutmayı başarmıştır (Sönmezoglu, 2004: 476). Armaoğlu'na göre, II. Dünya Savaşı gerek mihver gerekse müttefik devletlerin “Türkiye'yi savaşa sokma çabaları ve baskılarının birer hikâyesinden” başka bir şey değildir (Armaoğlu, 2007: 407).

1.4.3. Soğuk Savaş Dönemi (1945-1990)

Soğuk Savaş dönemi, II. Dünya Savaşı sonrasında başlayıp, 1991 yılında Sovyetler Birliğinin dağılmasıyla son bulan, ABD önderliğindeki Batı Bloğu (NATO) ve SSCB önderliğindeki Doğu Bloğu arasında, her an nükleer silahlara dayalı bir sıcak savaşa dönüşebilecek olan dönemin adıdır.

II. Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından, Doğu ve Batı bloğu olmak üzere ilkinde SSCB'nin ikincisinde ise, ABD'nin hâkim olduğu iki kutuplu bir sistem oluşmuştur. Bir yandan SSCB olabildiğince çok ülkeyi yanına alarak komünist bir dünya çabasındaiken, diğer tarafta ABD bunu engellemek amacındaydı.

Türkiye, böyle bir sistem içerisinde SSCB'nin yayılcı politikası, komünizm karşıtlığı ve SSCB'nin Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nde kendi lehine değişiklikler yapılmasını, Boğazlarda kendisine üs verilmesini istemesi ve Boğazlardan Sovyet savaş gemilerinin serbest geçiş hakkı verilmesini istemesinin ardından, Sovyetlerden uzaklaşmaya başlamıştır (Hale, 2003: 112). ABD ve diğer Batılı devletler Sovyetlerin bu isteğine destek vermemesiyle, Türkiye ABD'nin başında olduğu Batı bloğunun bir parçası olmuştur. Davutoğlu'na göre; “Türkiye, Sovyet tehdidinden kaynaklanan jeopolitik zorunluklarla girdiği bu güvenlik şemsiyesi altında bulunmanın bedelini kimi zaman

kendi tabii etkinlik alanını ve diğer alternatif güç merkezlerini ihmal etmek suretiyle ödeyegelmiştir” (Davutoğlu, 2014: 71).

Türkiye'nin Sovyet tehditi dolayısıyla Batı'yı tercih etmesi varsayımı yapılsa bile, 1953'te Sovyet tehditi sona ermiş fakat Türkiye Amerika'ya yamanmaya devam etmiş, yani Türkiye, Lozan Anlaşması'na taraf olan güçlerin olduğu kutba meylini devam ettirmiştir (Ateş, 2014: 212).

1949 yılında, ABD önderliğinde kurulan NATO'ya Türkiye de üye olmak istemiş ancak örgütün dışında bırakılmıştır. Hemen sonrasında ortaya çıkan Kore savaşı Türkiye için bir fırsat niteliğindedir ve Menderes hükümeti meclisin onayını almadan Kore'ye asker göndererek Batı'ya olan bağlılığını göstermeye çalışmış; bu durum sonrası, Türkiye Şubat 1952'de NATO'ya kabul edilmiştir. NATO'ya girdikten sonra “tek yönlü, tek boyutlu bir dış politika” izlemeye başlamıştır. Aynı anlayışla Türkiye, Avrupa Birliği'nin de üyesi olmayı, Batı İttifakı'nın üyesi olmanın doğal bir uzantısı olarak görmüş, bu ortamda AB güvenlik endişelerini ön planda tutmuş, 1963 Ankara Antlaşması ile iktisadi ve siyasi ilişkilerin geliştirilmesi ve belirli bir dönem sonunda tam üyelik için altyapının hazırlanması kararlaştırılmıştır. 1970'lerin başlarından itibaren Türkiye'deki ekonomik ve siyasi gelişmeler ile AB açısından uyumsuzluk baş göstermiş ve AB'ye tam üyelik sıkıntıya düşmüştür (Sarıay, 2000: 867-869).

1954'te Yunanistan ve Yugoslavya ile birlikte, Balkan Paketi'nin oluşturduğu Türkiye, 1955'te Irak, İran, Pakistan ve İngiltere ile Bağdat Paketi'nin kurmuştur. Türkiye'nin bu oluşumları kurmasındaki amaç, Ortadoğu ile olan bağların iyileştirilmesidir. 1951'de ABD, İngiltere ve Fransa ile birlikte Mısır'a Orta Doğu Komutanlığını teklif etmesi, Mısır tarafından reddedilmiş, Mısır ve diğer Ortadoğu ülkeleri Türkiye'nin bu örgütlenmelerini Mısır'a yönelik bir yapılanma olarak algılaması Türkiye'yi daha da Ortadoğu'dan uzaklaştırmıştır (Arı, 2013: 210-211).

1945-1960 dönemini, Batı'ya yönelik bir “yamanma” olarak görmek yanlış olmaz (Ateş, 2014: 213). Çünkü Türkiye bu yeni yapı içerisinde Batı'nın oluşturduğu tüm organizasyonlara üye olmuştur (Arı, 2013: 210). 1947'de Truman doktrini ile başlayan ve 1952'de NATO'ya üyelik ile sonuçlanan ilk yamanma aşamasından sonra Türkiye, jeo-

stratejik konumu dolayısıyla, komünizm tehlikesi kapıda, Sovyet tehditinin varlığı propagandaları ile dış yardımlar almaya başlamış, daha fazla yardım adına “kraldan fazla kralcı” olmuştur (Ateş, 2014: 213).

Sovyetler ile 1950’lerin sonuna kadar soğuk devam eden ilişkiler, bu tarihten sonra Stalin’in ölümü ve Kruşçev’in iktidara gelmesiyle yumuşamaya başlamıştır (Arı, 2013: 212). 1960 yılının başlarında Kruşçev ve Menderes birbirlerine resmi ziyarette bulunacaklarını açıklamış, ancak 1960 darbesiyle Menderes’in hükümetten indirilmesiyle bu gerçekleşmemiştir (Hale, 2003: 123). 1960 sonrası iyi ilişkiler sürmeye devam etmiş, siyasi yakınlık etkisini iki ülke arasındaki ticarete de göstermiştir. 1970’lerde tekrar soğumaya yüz tutan ilişkiler, 1982’den sonra tekrar gelişmeye başlamıştır (Sarıнай, 2000: 871-872).

Soğuk Savaş döneminde Kıbrıs Sorunu da gündemi oldukça meşgul etmiştir. İlk olarak 1950’lerin başında İngiltere’nin Kıbrıs’tan çekileceğini açıklaması üzerine sorun yeniden ortaya çıkmış ve 1954 yılında Yunanistan’ın sorunu Birleşmiş Milletlere taşınmasıyla uluslararası arenaya taşınmıştır. 1959’da imzalanan (Zürich ve Londra konferanslarıyla oluşturulan) Kıbrıs Anayasası bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti’nin temelini atmıştır. Bu arada, 1960 yılında Türkiye, İngiltere ve Yunanistan arasında Garantörlük Anlaşması imzalanmıştır. Garantörlük Antlaşması’yla bu devletler, ‘Kıbrıs’ın bir başka devletle birleşmesini veya adanın bölünmesini hedefleyen doğrudan ya da dolaylı bir hareketi engellemeyi’ taahhüt etmiştir (Hale, 2003: 134).

Kıbrıs’ta kurulan düzenin Makarios tarafından bozulması ve anayasanın rafa kaldırılması teklif edildiğinde kriz tekrar ortaya çıkmıştır. Krizin büyümesiyle İnönü hükümeti, 1964 Haziranında adaya asker çıkarmayı düşünmeye başladı ancak aynı ay Amerikan başkanı Johnson’dan gelen ve “Johnson mektubu” olarak bilinen mektupla ABD, Türkiye’nin Kıbrıs’a müdahale etmesi durumunda NATO üyelerince korunamayacağını ve ABD’nin gönderdiği silahları kullanamayacağını bildiriyordu (Hale, 2003: 154; Arı, 2013: 213; Sarıнай, 2000: 868). Davutoğlu’na göre, “Johnson mektubu Türkiye’yi başta SSCB olmak üzere doğu bloku ülkeleriyle ilişkilerini ekonomi ağırlıklı olmak üzere tekrar gözden geçirmeye sevk etmiştir” (Davutoğlu, 2014: 72).

Johnson mektubu ve ABD'nin Türkiye'yi bir 'piyon' olarak gördüğü düşüncelerine yol açan Küba füze krizi, ABD ile Türkiye ilişkilerinde bozulmalara sebep olurken, Sovyetlerle olan ilişkiler düzelme eğilimi gösteriyordu. Nitekim 1964 Kıbrıs krizinde Türkiye karşıtı bir tutum sergileyen Sovyetler, 1974 krizinde Türkiye yanlısı bir tutum takınacaktı. 1960'ların ortasından itibaren ortaya çıkan bu gelişmeler, Türkiye'nin NATO üyeliğinin dahi kısa bir süre için tartışılmasına sebep olmuştur (Hale, 2003: 157).

1970'lerin başında tekrar ortaya çıkan Kıbrıs krizinden sonra Türkiye, Garantörlük Anlaşması'na dayanarak, 1974 Temmuz'unda Kıbrıs'a barış harekâtı düzenlemiş ve adanın yüzde 38'ini kontrolü altına almıştır. Bunun sonucunda Türkiye, 1975 Şubatında Amerikan ambargosuna maruz kalmıştır (Arı, 2013: 214). Ambargo, 1978 yılında Türkiye'nin, ABD'nin Sovyetlere karşı hareket kabiliyetini kısıtlayıcı çeşitli önlemlerinin de etkisiyle kaldırılmıştır.

Bu tarihten sonra, Türkiye ile Yunanistan arasındaki sorunlar, Ege Deniziyle ve azınlıklarla (Batı Trakya Türkler) alakalı olmuştur. Bu sorun, Türkiye için Batı devletleriyle de sorun yaşamasına sebep olmuş, Yunanistan, 1981'de Avrupa Birliği'ne üye olmasının ardından tüm avantajlarını, Türkiye aleyhine kullanmaya başlamıştır (Sarıay, 2000: 874).

1978 yılından sonra Türkiye, NATO'dan bağımsız bir rol arayışı içerisine girmeye başladı ve aynı yıl Türkiye, Sovyetlerle "iyi komşuluk, dostluk ve işbirliği prensiplerine" dayalı bir siyasi belge imzalanmıştır (Hale, 2003: 168).

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Ortadoğu ile ilişkilere bakıldığında, 1947 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda Filistin'in bölünmesi konusundaki oylamada Yahudiler lehinde oy kullanması ve 1949'da İsrail'i tanıyan ilk ve tek Müslüman ülke olması Türkiye'yi Ortadoğu ve İslam dünyasından uzaklaştırmıştır. Bu durum Arap devletleri tarafından pek hoş bakılmamış, Türkiye, Batının Jandarması damgasını yemekten kurtulamamıştır. Özellikle 1956 Süveyş kriziyle, İngiltere, Fransa ve İsrail'in Mısır'ı işgaliyle, İsrail ile olan diplomatik ilişkilerini maslahatgüzar seviyesine indirmiş, bu yaptığı jest o günlerde görülmemiştir (Arı, 2013: 210-211).

Türkiye, Menderes döneminde CHP'nin Ortadoğu'dan uzak durma politikasını terk edip "Büyük Ağabey" politikası olarak adlandırılan, Ortadoğu'da yakınlaşmayı amaçlayan bir politika izlemek istedi; ancak bu politika, Bağdat Paktı ve Süveyş krizi örneklerinde olduğu gibi, Türkiye, Arap yanlısı bir tutum sergilemişse de olumlu karşılık alamadı (Sönmezoğlu, 2004: 173).

Türkiye'nin Arap devletleriyle ilişkileri, Türkiye'nin 1973 Arap-İsrail savaşının yarattığı petrol krizinin de etkisiyle Araplara destek vermiş ve Kıbrıs konusunda Arapların desteğini sağlamak istenmesi sebebiyle düzelme eğilimi göstermiştir (Sarınay, 2000: 872). Türkiye'nin bu dönemde Batı'dan uzaklaşıp Ortadoğu'ya yaklaşmasında Johnson mektubu ve Kıbrıs sorununda Batı'dan destek görmemesi de önemli faktörler olmuşlardır. Bu çerçevede 1969 yılında temelleri atılan İslam Konferansı Örgütü'nün çalışmalarına başlangıçta çekimser bir tavırla katılmış olan Türkiye, 1970'li yılların ortalarından itibaren örgütün bütün toplantılarına bizzat Dışişleri Bakanı ile katılmıştır (Arı, 2013: 219).

1980'lere kadar Türk dış politikasını şekillendiren temel faktör Kemalist anlayış olmuştur. Bu yüzden Cumhuriyet'in kuruluşundan 1980'lerin başına kadar dış politikada da bir süreklilik vardır. Bu dönemde, Batılı devletlerarasına katılma/kabul edilme, dış politikanın da en temel ilkelerinden olmuş, Ortadoğu, Kafkaslar gibi yakın komşular ihmal edilmiştir. 1980 darbesinden sonra Batı'ya yamanma farklı bir boyut kazanmıştır (Ateş, 2014: 214).

1983 yılında Anavatan partisiyle iktidara gelen Özal liderliği, statik, ideolojik, pasif ve çekingen olan geleneksel dış politika söylemini terk etti (Ataman, 2003: 49). Bu dönemde, Türk dış politikasının temel belirleyici aktörü Turgut Özal olduğu için bu dönem Özal dönemi (Özalizm) olarak kabul edilmektedir. Özal, 24 Ocak 1980 kararlarının da mimarı olarak, ekonomide liberalleşmeyi ve ekonomik ilişkileri dış politikanın temel odağı haline getirmek istemiştir (Sönmezoğlu, 2004: 248).

Bu dönem dış politikada ve içte ekonomi ağırlıklı, faydacı, çok boyutlu, proaktif, popüler ve alternatifler sunan bir anlayış hâkim olmuştur. Bu bağlamda, Özalist Türkiye, Türk ve İslam dünyaları; Balkanlar, Ortadoğu ve Kafkaslar gibi yakın bölgeler ve Batı'yla

(Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği) yakın ilişkiler kurmuştur. Bu döneme kadarki tek yönlü dış politika yerini çok yönlülüğe bırakmıştır. Özal dönemi Türk dış politikasının özetle; liberalleşmeye yönelik ve ekonomi ağırlıklı, çok boyutlu olması ve alternatifler sunması, Özal'ın kişiliğinden de kaynaklanarak aktif, yüksek profilli ve popüler bir dış politika oluşturmuştur (Ataman, 2003: 50-51).

Türkiye bu dönemde bir yandan Batı'yla ilişkilerini geliştirirken diğer taraftan Ortadoğu ve Kafkas ülkeleriyle de yoğun ilişkiler içerisine girmiştir. Buna Batı'da Karadeniz İşbirliği Örgütü ve Doğu'da İslam İşbirliği Teşkilatına üst düzey katılım örnek olarak gösterilebilir. Türkiye, Sovyetler birliğinin yıkılmasından sonra kurulan Türki devletlerini de ilk tanıyan ülkelerden olmuş ve bu devletlerle ileri düzeyde işbirliği arayışına girmiştir. Bu devlet liderleri “Türk birliğinin sembolü” olarak Özal tarafından Türkiye'ye davet edildiler ve Özal ‘gelecek Türk çağından’ bahsetmeye başlamıştır. On yıllardır ‘unutulmuş kardeşler’ tekrar hatırlandı (Ataman, 2003: 53). Ayrıca 1992 yılında Sovyetlerin dağılmasının ardından bağımsızlığını kazanan Türki Cumhuriyetlerle sosyal, ekonomik ve kültürel ilişkileri geliştirmek için Türk İşbirliği Kalkınma Ajansı (TİKA) kurulmuştur (TİKA, 2017).

Türkiye, Avrupa Birliği'ne de 1987 yılında tam üyelik başvurusunda bulunarak, hem ekonomik olarak ABD'nin kendi üzerindeki etkisini zayıflatmak hem de siyasi olarak ABD'ye alternatif arayışında olmuş, bağımlılıktan ziyade, karşılıklı bağımlılığa dayalı bir ortam yaratmaya çalışmış ve bunda da başarılı olmuştur. Bunun yanında Özal'ın fikir babası olduğu, 1992 yılında kurulan Karadeniz Ekonomik İşbirliği Topluluğu, Avrupa Birliği'ne olmazsa olmaz gözüyle bakılmadığını göstermektedir (Ataman, 2003: 57-60).

Özal dönemi Türk-Yunan ilişkilerinde, Yunanistan ile bir diyalog kurma yoluna gidilmiş, Özal, Yunan Başbakan Papandreu'nun ‘sorun çıkarma’ ve ‘gerginlik yaratma’ politikasını, ‘dostluk eli’ projesi ile başarısızlığa uğratmaya çaba göstermiş fakat başarılı olamamıştır. Kıbrıs konusunda, Özal göreve başlamadan, Kıbrıs Türkleri, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kurulduğunu ilan etmiştir. Türkiye yeni kurulan devleti hemen tanımıştır. “Zaten, başka hiç bir devlette tanımamıştır” (Armaoğlu, 2007: 960).

Özal dönemi, Ortadoğu ile ilişkilere bakıldığında, siyasi ilişkilerin yanında ekonomik ilişkilerde ivme kazanmıştır. Batı dışında ticaret ortakları bulundu ve bunlarla değişik ticaret antlaşmaları yapıldı, Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkeleri başta olmak üzere Türkiye ticaret etkinliğini geniş alanlara yaymıştır. Bu dönemde toplam ihracatın yarısına yakını, Ortadoğu ülkelerine yapılmıştır. Örneğin İran'a yapılan ihracat 1978 yılında 44 milyon dolar iken, bu miktar 1985 yılında 1,1 Milyar dolara ulaşmış, aynı zamanda Ortadoğu ülkelerinden de Türkiye'ye doğrudan yatırım artmıştır (Ataman, 2003: 52).

Suriye ile ilişkiler, 1939'da Hatay'ın Türkiye'ye katılmasından beri hep sorunlu olmuştur. Yine bu dönemde de su sorunu, iki ülke arasında önemli bir gündem maddesiydi. Bu dönemde Özal, Türkiye'nin Ortadoğu'da etkinliğini artıracak, "Barış Boru Hattı" ve "Körfez Boru Hattı" projelerini geliştirdi. Bu projeler maliyetleri ve Ortadoğu devletleri arasında sebep olabileceği siyasi kriz nedeniyle faaliyete konulamamış olsa da, "Özal'ın Türkiye'yi bölgede önde gelen ekonomik ve siyasi güç haline getirme isteğinin ne derece güçlü olduğunu gösteriyor" (Hale, 2003: 182).

Bu dönemde Türkiye 1988'de Filistin'in sürgünde bağımsız bir devlet kurma çalışmalarını desteklemiş ve Filistin'i tanıyan ilk NATO üyesi devlet olmuştur (Sönmezoğlu, 2004: 247). Diğer taraftan 1982 yılından sonra, özellikle 1986'da İsrail ile ilişkiler tekrar gelişmeye başlamıştır. Türkiye'nin de çabaları sonucu Filistin Kurtuluş Örgütü, 1988'de bölgede iki devletli bir çözümü kabul etmiştir. Bu gelişmelerin sonucu ve soğuk savaşın etkisini yitirmesiyle, Türkiye'nin ABD, İsrail ve Ortadoğu devletlerinin yanında Sovyetlerle de ilişkileri gelişmiştir (Hale, 2003: 179). Bu dönemde, farklı ve zıt güçlerle iyi ilişkilere sahip olunması Özal'ın çok boyutlu dış politika ilkesine güzel bir örnektir.

22 Eylül 1980'de başlayan ve 20 Ağustos 1988'de sona eren, çok şiddetli olaylara sahne olsa da iki tarafında üstünlük sağlayamadığı Irak-İran savaşında da Türkiye, 'aktif tarafsızlık' politikası izlemiş, iki tarafla da ilişkilerini iyi tutmuş, ekonomik olarak Türkiye kendine fayda sağlamıştır (Armaoğlu, 2007: 875).

1990'lı yıllara kadar Türk dış politikası genelde Soğuk Savaş'ın 'küresel' politikaları çerçevesinde yürütülmüştür (Sarıay, 2000: 874). Doğu-Batı rekabetinin

arttığı dönemde, Türkiye, Batı'ya aşırı yamanmış, azaldığı veya yumuşadığı dönemde mesafeli yamanmışlık politikasına ağırlık vermiştir (Ateş, 2014: 216).

Türkiye Soğuk Savaş dönemi boyunca “sınırlar boyu güvenlik anlayışına dayalı dış politika ve askeri stratejiler oluşturmuş ve uluslararası konumu bu güvenlik anlayışının dar kapsamı içinde yorumlamaya çalışmıştır” (Davutoğlu, 2014: 73).

1.4.4. Soğuk Savaş Sonrası Dönem (1993-2002)

Soğuk Savaş dönemi 1989'da Berlin duvarının yıkılması, 1991'de Sovyetler birliğinin dağılmasıyla sona ermiştir. Bu dönem Soğuk Savaş sonrası dönem ya da Sovyet sonrası dönem olarak ifade edilmektedir. Soğuk Savaş sonrası dönemde ABD'nin hegemon güç olduğu tek kutuplu bir sistem kurulmuştur (Arı, 2013: 224). Bu süreçte, Doğu blokundaki Sosyalist rejimler süratle çökmüş, demokratikleşme yolunda önemli adımlar atılmış, Sovyetler birliği ve Yugoslavya'nın parçalanması ile birçok bağımsız devlet ortaya çıkmıştır (Sarınay, 2000: 874). Bu dönemde ortaya, “Yeni Avrupa Mimarisi, Yeni Dünya Düzeni, Globalleşme” gibi birtakım sloganlar çıkmıştır (Oran, 1996: 357). Bu yeni dönemde demokrasi, özgürlük, insan hakları ve hukukun üstünlüğü gibi evrensel değerler öne çıkan temalar olmuştur (Sarınay, 2000: 875).

Türkiye, Soğuk Savaş sonrası dönemde, bölgesel ve küresel sistemin gerekleri doğrultusunda, siyasal ve askeri anlamda hegemon güç (ABD) ile işbirliğine devam etmiştir. Uzgel, hegemon güç olan ABD ile olan ilişkileri ‘Güçlendirilmiş Stratejik Ortaklık’ olarak nitelerken, Ateş ise, tek kutuplu sistemde Türkiye'nin hegemon güç ile olan ilişkisini ‘istikrarsız yamanmışlık’ olarak nitelendirmektedir (Ateş, 2014: 222; Uzgel, 2010: 252).

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile birlikte, yıllardan beri stratejik önceliği Sovyet tehdidini, Batı bloku içinde karşılamaya veren Türkiye, dış politikasındaki eski davranış kalıplarından sıyrılmak durumunda kalmıştır (Sarınay, 2000: 876). Soğuk Savaş sonrası dönem dinamik çerçevede müthiş bir ölçek büyümesini beraberinde getirmiştir (Davutoğlu, 2014: 73). Türkiye, Ortadoğu, Balkanlar ve Kafkasya gibi bölgelerde yeni iş birliği projeleri geliştirmiştir. Kıbrıs sorunu, ekonomik ve askeri yardım konusu, ABD'nin

Kürt sorununa yaklaşımı, Kuzey Irak'taki gelişmeler ve Ermeni tasarısı gibi sorunlar devam etmiştir (Uzgel, 2010: 243).

Bu dönem Türkiye-ABD ilişkilerine bakıldığında Türkiye, Irak'ın Kuveyt'e saldırması sonucu ortaya çıkan Körfez krizinde, Irak'a karşı oluşturulan koalisyona destek vermiş, üslerinin ABD ve NATO tarafından kullanılmasına izin vermiştir. Türkiye'nin ABD'ye destek vermesinde Özal'ın rolü önemlidir. Öyle ki Özal, Irak'a karşı savaşa girme hevesindeydi çünkü Özal'a göre Orta Doğu'nun haritası değişecekti ve Türkiye bundan 'bir koyup üç alma' niyetindeydi (Armaoğlu, 2007: 888-889).

ABD'nin Orta Doğu politikasında Türkiye'ye önemli bir rol sağlaması nedeniyle, her iki taraf içinde 1990-91 Körfez Krizi önemli bir dönüm noktasıdır. 1980-88 arası Irak-İran Savaşı'nın ardından Kuveyt'in kendisinden petrol çaldığı bahanesiyle, Saddam, 2 Ağustos 1990'da Kuveyt'i işgal etti. Kuveyt'ten çekilmeyi reddeden Saddam Hüseyin 17 Ocak'ta ABD ve diğer koalisyon devletleri hava hareketine başladı (Uzgel, 2010: 255). 1 ay sonra "Çöl Fırtınası" adı verilen kara operasyonu ile birlikte Irak yenilgiye uğramıştır. Türkiye, "Çöl Fırtınası" operasyonunda ABD ve koalisyon devletlerine destek vermiştir. Bu bağlamda, BM'nin 6 Ağustos 1990 tarihinde Güvenlik Konseyi'nin 661 sayılı kararıyla Irak'a ekonomik ambargo uygulanmıştır (Hale, 2003: 233). Özal, ABD Başkanı Bush ile telefonla görüşükten sonra, BM'nin 6 Ağustos kararına uyararak, Kerkük-Yumurtalık boru hattını kapatmış ve Irak'la ticareti durdurmuştur (Uzgel, 2010: 255). Ayrıca Türkiye, üs ve tesislerini ABD ve NATO'nun kullanması için savaş boyunca açık tutmuştur (Arı, 2013: 225).

Uzgel'e göre Körfez Savaşı, Türk Dış Politikası açısından çeşitli özellikler taşımaktadır: *Birincisi*; Özal'ın Irak'ın kuzeyine ikinci bir cephe açma istediği, statükocu bir anlam taşıyan TDP'nin genel çizgisinden büyük bir kopuş çabası, *ikincisi*; karar verme mekanizmalarında ciddi problemler yaşanmış, Dışişleri Bakanı (Ali Bozer), Milli Savunma Bakanı (Safa Giray), Genelkurmay Başkanı (Necip Torumtay) istifa etmişlerdir. *Üçüncüsü*; Torumtay'ın istifası, TSK'nın iç ve dış politikadaki meşruiyetini artırdı, sonuçta, bir askerin savaş istememesi, bir sivil savaş istemesi gibi bir durum ortaya çıktı. *Dördüncüsü*; Özal'ın bu tutumu, muhalefet ve kamuoyundan tepki aldı. Özal'ın

Türkiye'yi savaşa sürüklemekte olduğu tepkileri basında yer aldı. *Sonuncusu*; Özal'ın tutumunun arkasında ABD'nin olduğu yolunda değerlendirmeler yapılmıştır (Uzgel, 2010: 256-257).

Kriz sonrası Türkiye kendi kaderine terk edilmiştir (Arı, 2013: 225). Türkiye açısından bu savaşın en önemli kazancı, tek bir kurşun atmadan ve aynı zamanda müttefiklerinin yanında yer alarak çıkmış olmasıdır (Hale, 2003: 235).

Savaş sonrası önemli gelişmelerden biri Kuzey Irak'taki Kürtlerin Saddam tarafından yok edilme riskiyle karşı karşıya kalmasıdır. Saddam Hüseyin'in Kuzey Irak'taki Kürt ayaklanmalarını vahşi bir şekilde bastırması üzerine olaylar kötüleşti. Yaklaşık 500.000 sığınmacı Türkiye sınırına, bundan daha da fazlası Irak-İran sınırına kaçmıştır (Hale, 2003: 235).

Türkiye çeşitli sorunlara yol açacağı gerekçesiyle başlangıçta istememesine rağmen sınırlarını sığınmacılara açmıştır. Bundan sonra Türkiye, BM tarafından güvenli bölge ve Çekiç Güç oluşturulmasını öngören 688 sayılı kararın alınmasına öncülük etmiştir (Arı, 2013: 225). BM Güvenlik Konseyi'nin, 5 Nisan 1991'de aldığı 688 sayılı kararlar, uluslararası kuvvetlerin yaklaşık 20.000 askeri Irak sınırına yakın olan Silopi'ye operasyonu desteklemek üzere konuşlandırılmıştır (Hale, 2003: 236). ABD, 10 Nisan'da Kuzey Irak'ta 36. Paralelin kuzeyinde uçuş yasağı getirmiş ve askeri faaliyetleri yasaklamıştır (Uzgel, 2010: 261). 'Huzur Operasyonu'¹⁹ sonucunda sığınmacıların neredeyse tamamı Mayıs ayı sonunda Irak'a dönmüşlerdir. 1997 yılında Erbakan-Çiller hükümeti döneminde operasyonunun adı 'Kuzey Keşif Gücü' olarak değiştirilmiştir (Hale, 2003: 236-240).

Özal'ın girişimleri sonucu oluşturulan Çekiç Güç daha sonra Türkiye'nin aleyhine işlemeye başlamıştır (Arı, 2013: 225). Kamuoyunda, Türkiye'nin kendi eliyle Kuzey Irak'ta bir Kürt devletinin kurulmasına yol açtığı yönünde tepkiler meydana gelmiştir. Aslında Türkiye ile Irak ilişkilerini etkilemesi gereken bu sorun, ABD'nin Ortadoğu

¹⁹ Irak'taki operasyonun ilk adı 'Huzur Operasyonu', incirlik operasyonuysa 'Çekiç Güç' idi. Türk yazarlar tüm operasyonu anlatırken genellikle Çekiç Güç ifadesini kullanırlar. William Hale, *Türk Dış Politikası (1774-2000)*, Mart Matbaası, İstanbul, 2003, s. 262.

politikası yüzünden Türkiye-ABD ilişkilerinde önemli bir yer işgal etmiştir (Uzgel, 2010: 261).

Türkiye, BM'nin, Amerika Birleşik Devletleri'nin ve NATO'nun 1993-1994 yıllarında başlayan Bosna-Hersek harekâtlarına ve 1998-99 yıllarında Kosova Krizi'ne destek vermiştir (Hale, 2003: 232). Bunun yanında Türkiye, Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra, Soğuk Savaş süresince Batı devletleri tarafından, çeşitli dönemlerde yalnızlığa itilmesi sebebiyle (Örneğin 1975 Kıbrıs olayından sonra batı ambargosu), askeri olarak Batı'ya bağlılığını azaltmaya çalışmış ve askeri yatırımlarını artırmıştır. Nitekim Türkiye, 1985-1996 yılları arasında askeri harcamaları iki kat artan tek NATO üyesi devlet olmuştur. Bunun yanında Irak ve Suriye'nin ekonomik ve askeri olarak, kayda değer bir gelişme gösterememeleri sebebiyle, bölgesel bir etkinliğe kavuşma şansı yakalamıştır. Bunun sonucunda Türkiye'nin, askeri anlamda daha üstünlük alıcı bir konuma geldiği görülmektedir. Örneğin 1990'ların başında Güney Kıbrıs'a yerleştirilmesi düşünülen füzelere, Türkiye tarafından karşı çıkılmış ve yerleştirilmesine engel olunmuştur (Ege, 2008: 323).

Soğuk Savaş sonrası dönem içerisinde Türkiye'nin Yunanistan ile Kıbrıs konusundaki anlaşmazlığı sürmüş bunun yanında Yunanistan'ın, Türkiye'de teröre açıkça destek vermesiyle daha da ileri boyutlara taşınmıştır. Bunun yanında, iki ülke arasında devam eden su sorununun yanı sıra, Yunanistan gibi teröre açık destek veren Suriye ile ilişkiler gerginleşip 1998'de savaşın eşiğine gelinmiştir. Yunanistan ve Suriye ile bunlar yaşanırken, İsrail ile ilişkiler olumlu bir seyir izlemiştir (Sarıncı, 2000: 876).

Türkiye'nin dağılan Sovyetler Birliği'nin en büyük paydaşı olan Rusya ile ilişkileri hâlâ bir tehdit olarak görülmekle birlikte, yoğun bir biçimde artmıştır. Bu dönemde Rusya, valiz ticaretiyle Türkiye'nin ikinci büyük ihracat pazarı haline gelmiştir (Ege, 2008: 326). Bunun yanında Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü, Rusya ile ilişkilerin gelişmesine yol açmakla birlikte Avrupa Birliği'yle de yakınlaşmaya sebep olmuştur.

Bu dönemde Erbakan hükümetince Türkiye'nin önderliğinde D-8 örgütünün kurulması, Özal döneminde dış politikada başlayan çok boyutluluğun devamına işaret

olarak ele alınabilir. Üyelerinin Türkiye, Mısır, İran, Bangladeş, Nijerya, Pakistan, Endonezya ve Malezya olduğu bu örgüt, bu ülkeler arasında Türkiye önderliğinde, ortak bir Müslüman pazar açmayı amaçlamışsa da ölü bir girişim olarak kalmıştır (Sayari, 2000: 173). Ancak bu dönemde, Türkiye'nin İslam ülkeleriyle yakınlaşmayı amaçlaması çok boyutluluğunu göstermesi açısından önemlidir.

Türkiye bu dönemde Balkan devletleri ile olan ilişkilerini geliştirmeye devam etmiştir. Soğuk Savaş öncesi dönemde Sovyetler Birliği etkisi altında olan Balkan ülkeleri ile kısmi ekonomik ve siyasi ilişki sürdürüyordu. Sovyet bloğunun yıkılmasından sonra Balkanlar öncelikli politika alanlarından biri haline gelmiştir. Özellikle TİKA aracılığıyla bu devletlerle ilişkiler öncelik haline gelmiştir. Türkiye, 6 Şubat 1992'de Yugoslavya Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını tanımış ve 22 Ağustos 1992'de diplomatik ilişkilere başlamıştır. 1992'de başlayan ve 1995'e kadar süren Bosna katliamında Sırp saldırılarını durdurmak için NATO, BM, AGİT ve İKT çerçevesinde girişimlerde bulunmuştur. Aynı zamanda Kosova sorunuyla ilgili olarak, anayasal bir çözüm önermiş fakat 1974 Kosova anayasasından kaynaklanan Cumhuriyet statüsü kazanma şekline, beklenenin aksine sessiz kalmıştır (Ülger, 2006: 269)

Soğuk Savaş sonrası dönemden 1990'ların sonuna kadar AB köklü bir reform anlayışına gitmiştir. Bu çerçevede, Haziran 1993'de Kopenhag'da yapılan Avrupa Birliği Konseyi toplantısında yeni üye devletlerin yerine getirmeleri gereken "Kopenhag kriterleri" belirlenmiştir (Hale, 2003: 249). Kopenhag kriterlerini üç madde halinde ele alabiliriz. Bunları, siyasi (demokrasi, hukukun üstünlüğü, özgürlükler, hukuk devleti vb.), ekonomik (serbest piyasa ekonomisi, rekabet edilebilirlik) ve hukuki (mevzuata uygunluk) olarak sayabiliriz (Gözen, 2009: 393). Türkiye-AB ilişkileri 1995 yılına gelindiğinde Gümrük Birliği ile farklı bir boyut kazanmıştır. Bu anlaşma ile AB üyesi ülkelerle Türkiye arasında malların serbest dolaşımı gerçekleşmiş oluyordu (Kösebalaban, 2014: 257). Türkiye gibi önemli bir ülkenin Avrupa yönelimini devam ettirmesine destek olmuş izlenimi vermekten memnuniyet duyuyordu (Baykal ve Arat, 2010: 341).

Gümrük Birliğinin ardından 28 Şubat 1997 askeri darbesi, AB'nin Türkiye'ye dönük demokrasi baskısını arttırmıştır. Türkiye'nin milli güvenlik anlayışı, AB'nin

güvenlik anlayışına sorunlar oluşturuyordu. AB'nin buna tepkisi 12-13 Aralık 1997 Lüksemburg Zirvesi'nde 12 aday ülkenin müzakerelere başlama kararına karşı, Türkiye'yi listeye almama olmuştur (Gözen, 2009: 393-394). AB'nin Türkiye'yi aday ülkeler listesine dâhil etmemesi, Türkiye'de büyük bir tepkiye yol açmış ve AB ile olan ilişkiler askıya alınmıştır. Türk kamuoyunda Türkiye'ye karşılık kültürel ve dini temellere dayalı bir ön yargıyı yansıttığı inancının doğmasına yol açtı ve bu inanç hâlâ devam etmektedir (Larrabee & Lesser, 2004: 78).

1996-1997 döneminde Necmettin Erbakan liderliğindeki hükümet düzeni, Türkiye'nin ne kadar 'Avrupalı' olduğu konusunda soru işaretleri yaratmıştır. Bu şekilde, zaten isteksiz olan Avrupalılar için Türkiye'nin taleplerini rafa kaldırmak daha kolay olmuştur (Hale, 2003: 248). Fakat 11 Aralık 1999'da yapılan Helsinki Zirvesi'nde, Türkiye oy birliği ile aday ülke kabul edilmiştir (Baykal ve Arat, 2010: 351). AB'nin tutum değiştirmesinde çeşitli faktörler rol oynamıştır. Bunlar; ilişkilerin daha kötüye gitmesini önlemek, AB üye ülkelerindeki iktidar değişimleri, Yunan hükümetinin Türkiye'ye karşı politikasını ılımlaştırması ve ABD'nin baskısı olarak sayılabilir (Larrabee & Lesser, 2004: 79).

AB Konseyi, 2000 yılındaki Nice Zirvesi'nde, Üyeliğe Giriş Dokümanını (Katılım Ortaklığı Belgesi) kabul etmiştir. Belgenin ana amacını, Türkiye'nin AB adaylık sürecinde izleyeceği kısa ve orta vadeli dönem önceliklerini, ara hedefleri tanımlamak ve üyeliğe hazır hale gelebilmesi için izleyeceği yol çerçevesi olarak nitelendirebiliriz (Larrabee & Lesser, 2004: 79). Bu çerçevede 19 Mart 2001 tarihinde Türkiye tarafından "Ulusal Program ile Katılım Ortaklığı Belgesi" çıkartılmıştır. Bu belge, AB tarafından belirtilen hedeflere ulaşmak için ortaya koyacağı yükümlülükleri içermektedir. Ulusal Program kısa vadede (yaklaşık 2001 sonuna kadar) Türkiye'de, Anayasanın 6 maddesinde ve 23 yasada değişiklik, orta vadede (1 yıl üzeri), 10 Anayasa, 95 yasa değişikliği ve 20 yeni yasa çıkarılmasını öngörmekteydi (Baykal ve Arat, 2010: 365). 2001'de Türk parlamentosu insan hakları ihlallerini kısıtlama adına bir dizi reform paketi uygulamıştır. Bunu 2002 yılında Terörizm ve Türk Ceza Kanunu ile ilgili bir takım kanunlar takip etmiş, Nisan 2002'de 2. Uyum paketi ile savaş dışında idam cezası kaldırılmış, Kürtçe yayın ve

öğretime olanak tanınacak ve ifade özgürlüğünün üzerindeki kısıtlamaları azaltan bir paket geçirilmiştir (Alpkaya, 2010: 539).

Atatürk döneminden 2002'ye kadar olan dönemde Türk kültürel diplomasi açısından gerçekleştirilen faaliyetler yok denecek kadar azdır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türk Tarih Cemiyet'inin öncülüğünde başlatılan "Milli Arkeoloji Seferberliği" ile Anadolu topraklarında yaşamış uygarlıklara ait kalıntıların sergilenmesi ilk kültür politikasına ortak örnek olarak verilebilir. 1960 yıllara gelindiğinde Türk kültür ve sanatının yurt dışında sergilenmesi adına Japonya, Amerika ve İngiltere'ye sergiler gönderilmiş fakat 1971 yılına gelindiğinde yurt dışına gönderilen sergilerden bazı parçaların çalınması sebebiyle Ecevit hükümetinin aldığı karar ile yurt dışına sergi gönderilmesi yasaklanmıştır. 1983 yılına gelindiğinde (Özal döneminde) Türkiye'nin Batı'daki olumsuz imajını silmek için yurt dışına tekrar sergi (ABD'ye) gönderilmiştir. Özal'ın amacı tarihsel sergiler yoluyla Türkiye'nin hem turizminin canlanması hem de olumsuz imajının ortadan kalkmasıdır. Yine bu dönemde kültürel temsilcilikler açılmış, tarihsel zenginlikleri gösteren el kitapçıkları basılmıştır. 1987 yılında "The Age of Sultan Suleyman the Magnificent" adlı sergi ABD'de sergilenmiştir. 1970'lerden sonra ilk kez Türkiye dışında sergilenen bu sergide Osmanlı tarihinin altın çağına ait el yazmaları, kaftanlar, halılar, imparatorluğa ait altın ve gümüş kristal taşlarla süslenmiş mücevherler sergilenmiştir. Bu etkileyici sergiden sonra 1992'de Nurhan Atasoy'un yaptığı Osmanlı Sultanlarının İhtişamı adlı sergi ikinci büyük kültür diplomasisi örneği olmuştur. 1990'lardan sonra Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yabancı ülkelerde açtığı turizm ofisleri ile Türk kültür ve sanatı reklamlarla tanıtılmıştır.

2000'li yıllarda T.C. Dışişleri, Kültür ve Turizm Bakanlıkları yurt dışı tanıtımında üstlendikleri rolleri özel sektör ve vakıflarla paylaşmıştır. Bu değişimin en önemli nedeni özel sektörün sanat ve kültür alanında giderek artan yatırımlar ve sanat sponsorluğunun önemli bir değer haline gelmesidir. Son on yılda yurt dışında tarihsel sergi açılmasının yanı sıra *Türk Yılı*, *Türk Mevsimi*, *Türk Haftası* adları altında organize etkinliklere yer verilmiştir. Son otuz yılda değişen kültür politikaları bağlamında kültür diplomasisi giderek Türk siyasetinde ön plana çıkmış; geçte olsa uluslararası ilişkilerde etkin bir rol oynamaya başlamıştır.

2. 2002 SONRASI YENİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

2002 sonrası dönemde Türk dış politikasında köklü bir takım gelişmeler olmuştur. Türkiye bir nevi kendi potansiyelinin farkına varmış bunu ortaya çıkarmak için Cumhuriyet döneminden farklı bir anlayış geliştirmiştir.

Bu ana başlık altında Türk dış politikasının 2002 sonrası aşamaları, yaşanan gelişmeler ve bu dönemde kendine uygulama alanı bulmuş ilkeleri çerçevesinde diğer devletler ilişkiler (diplomatik/kültürel) hakkında bilgiler verilecektir. Ayrıca bu dönemde Türk kültür(el) diplomasi faaliyetleri çerçevesinde TİKA, ilk kez kurulan Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü ve Yurt Dışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı'nın faaliyetlerine değinilecektir.

2.1. 2002 SONRASI TÜRK DIŞ POLİTİKASININ GENEL HATLARI

28 Şubat darbesinin ardından 3 Mayıs 1999'da Bülent Ecevit başkanlığında koalisyon hükümeti (DSP-MHP-ANAP) kurulmuştur. Koalisyon hükümeti döneminde ülke adeta bir kaosa girmiştir. 2001'de gerçekleşen Milli Güvenlik Kurulu'nda (MGK), Ecevit-Sezer arasında yaşanan Anayasa fırlatma krizi de buna eklenince bir anda ülke ekonomisi çökmeye başlamıştır. Enflasyon çift hanelere ulaşmış, gecelik faizler % 7.500'i aşmış, piyasalar durmuş, Türk Lirası değer kaybetmiştir. Hükümet, Dünya Bankası başkan yardımcılığı görevini yürütmekte olan Kemal Derviş'i Nisan 2001'de ekonomi bakanlığına getirdi. Derviş şahsi bağlantılarını kullanarak Dünya Bankası ve IMF'den ekonomik yardımlar aldı, Bu ekonomik istikrarsızlık ortamında 3 Kasım 2002'de tek başına iktidara gelen AK Parti hükümeti mali istikrar, istikrarlı ekonomik büyüme ve düşük enflasyona dayalı bir ekonomik performans elde edilmiştir (Kösebalaban, 2014: 275-276).

İktidara gelen AK Parti hükümeti önceki dönemlerin aksine farklı bir konjonktürde askeri olmayan/yumuşak bir dış politika izlemeye başlamıştır (Gözen, 2009: 110). AK Parti'nin parti programına bakıldığında dış politika ile ilgili şu konular öne çıkmaktadır:

“Türkiye’nin jeopolitik konumu, pek çok işbirliği projesi için bir çekim alanı oluşturabilecek potansiyele sahiptir. Bu potansiyelin bölgesel ve küresel bir müessiriyete dönüştürülebilmesi, uluslararası siyasi ve ekonomik ilişkilerde ve güvenlik ilişkilerinde jeopolitiğin akıllıca kullanılmasına bağlıdır. Öte yandan Soğuk Savaş sonrası dönemin getirdiği dinamik konjonktür, çok alternatifli bir dış politika geliştirmek için uygun bir ortam oluşturmuştur.... Bu yeni ortamda Türkiye’nin de güç merkezleri ile ilişkilerini alternatifli, esnek ve çok eksenli olarak yeniden düzenlemesi ve oluşturması gerekmektedir. Partimiz, Türkiye’nin tarihine ve coğrafi konumuna yaraşır, önyargılardan ve saplantılardan arınmış, karşılıklı çıkar ilişkilerine dayalı, gerçekçi bir dış politika izleyecektir.... Partimiz, değişen bölgesel ve küresel gerçekler karşısında, Türkiye’nin dış politika önceliklerini yeniden tanımlaması ve bu gerçekler ile ulusal çıkarları arasında yeni bir denge oluşturması gerektiği inancındadır” (www.m.akparti.org.tr, E.T. 02.03.2017).

AK Parti iktidarının genel çerçevesini oluşturan bu program, Türk dış politikasında birçok konuda önceki dönemlerden ayrılan stratejiler izleyeceğini göstermektedir.

2.2. 2002 SONRASI TÜRK DIŞ POLİTİKASININ İLKELERİ

2002 sonrası Türkiye’nin coğrafi konumunu ve sahip olduğu tarihsel mirası da göz önünde bulundurarak dış politikasının üzerinde şekillendiği çeşitli ilkeleri vardır. Bu ilkelerin şekillenmesinde, öncelikli olarak, Türkiye’nin bölgede ve dünyada etkinlik arayışı etkili olmuştur. Bu dönem dış politikasının şekillenmesinde Ahmet Davutoğlu’nun büyük etkisi vardır.

AK Parti, dış politikayı çok aktifleştirmiş, özellikle de kendisine gelene kadar ki iktidarların mümkün olduğunca bulaşmamaya çalıştığı Orta Doğu’da yoğun rol oynamaya girişmiştir (Oran, 2013: 134). Ayrıca Türkiye dış politikasını yürütürken politikayı sadece devlet tekelinde değil, aynı zamanda bireysel katılımlarla, sivil toplum faaliyetleriyle ve mesleki örgütlerle birlikte yürütmüştür (Davutoğlu, 2008: 84).

Yeni dış politikanın 3 metodolojik, 5 operasyonel ilkesi vardır ve bunlarla varılmak istenen beş amaç mevcuttur: Metodolojik olarak, vizyon sahibi dış politika, tutarlı ve sistematik bir çerçeve, Türk yumuşak gücünü bölgede yayacak yeni bir diplomasi ve söylem gereklidir (Oran, 2013: 139). Bunları gerçekleştirebilmek için ilk olarak iç politikada güvenlik ve demokrasi arasında hassas dengeyi iyi kurmak gerekmektedir. Eğer bir ülkede güvenlik-demokrasi dengesi yoksa o ülkenin, çevre ülkeler üzerinde de bir etki yaratma şansı da olamaz, bir ülkenin egemenliğinin olmazsa olmazı

güvenlidir; ancak bu güvenlik, özgürlükler ve insan hakları pahasına sağlanmaya çalışılmamalıdır. Türkiye özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra kişi hak ve özgürlüklerini, dünyada (özellikle ABD) güvenlik sağlamak adına sınırlandırma temayüllerine rağmen geliştirmiştir. 2007 yılında güvenlik amacıyla Irak'ta terör gruplarına yapılan müdahalelere rağmen kişi haklarından ödün vermemiş, ülke içinde normal hayat devam etmiştir. İkincisi; komşularla sıfır problem ilkesini izlemek, üçüncüsü; Balkanlar, Ortadoğu Kafkaslar ve Orta Asya ile ilişkilerin yakın tutulması, dördüncüsü; uluslararası ilişkilerde aktif rol üstlenen, barış kurucu ritmik bir dış politika takip etmek son olarak ta, ABD ve AB başta olmak üzere diğer küresel aktörlerle rekabete dayalı değil, tamamlayıcı, çok boyutlu dış politika izlemek zorundadır (Davutoğlu, 2008: 79-82).

Davutoğlu'na göre, bu ilkelerle gelecek on yıl içinde ulaşılması hedeflenen amaçlar; 2023'te AB üyeliği, güvenlik ve ekonomik işbirliği anlamında bölgesel entegrasyon, bölgesel çatışmaların çözümünde etkili rol oynamak, bütün küresel arenalarda yer almak, uluslararası örgütlerde önemli rol almak ve dünyanın başta gelen 10 ekonomisi arasına girmektir (Oran, 2013: 140).

2.2.1. Stratejik Derinlik

Türk dış politikasının 2002 yılından sonra şekillenmesinde önemli yere sahip olan, Ahmet Davutoğlu'nun 2001 yılında yayınladığı kitabının adıdır. Türkiye'nin jeo-politik, jeo-kültürel ve jeo-ekonomik düzeylerde sahip olduğu konumun dünya siyaseti ve uluslararası sistemin dönüşümü açısından oldukça önemli olduğu varsayımına dayanır (Balcı ve Yeşiltaş, 2011: 12).

Davutoğlu'na göre dinamik bir çevrede değişim süreci içinde bulunan toplumlar ya kendi dinamizminin potansiyelinin uluslararası dinamizmin potasında bir güç parametresi haline dönüştürecek ya da statik bir tavrı benimseyerek kendini uluslararası dinamizmin akışına kaptıracaktır. Bu açıdan Türkiye, kendi tarih ve coğrafya derinliğini rasyonel bir stratejik planlamayla bütünleştirebilmelidir (Davutoğlu, 2014: 10).

Pratik dış politika yapımında ise “stratejik derinlik” kavramı Türkiye’nin tarihsel, coğrafi ve kültürel olarak hem bölgesel hem de küresel ölçekte uluslararası sistemin “merkez” ülkesi olduğu anlamında kullanılmıştır (Balcı ve Yeşiltaş, 2011: 12).

Davutoğlu’na göre “iddialı ülkeler kendi stratejilerine göre tehdit tanımlaması yaparken, iddiasız ülkeler kendi tehdit tanımlamalarına göre güdük stratejiler yaparlar” iddialı bir ülke olma yolunda adımlar atan Türkiye, toplumun bütün gücünü harekete geçirecek stratejik vizyon tanımlaması yapmak zorundadır (Davutoğlu, 2014: 62).

2.2.2. Merkez Ülke/ Düzen Kurucu Aktör Olma

Ahmet Davutoğlu tarafından kullanılan merkez ülke kavramı, Türkiye’nin uluslararası sistem içindeki hareket kabiliyetini ifade etmek için kullanılmıştır. Buna göre merkez ülke kavramının iki boyutu mevcuttur (Balcı ve Yeşiltaş, 2011: 13). Bunlardan birinci köprü ülke kavramına yönelik eleştiridir.

1. Köprü Ülke: “Türkiye’nin uluslararası sistemdeki rolü tanımlanırken genellikle kullanılan kavram ‘bir köprü olma’ rolü idi. Köprü’nün tek işlevi, iki entite arasında irtibat kurmak ve bir tarafı diğer tarafa taşımaktan ibarettir; kendi bağımsız varlığı olan bir aktör olarak algılanmaz. Bu tanımlamanın benimsenmesi, Doğu ile ilişkilerimizde Batı’nın değerlerini empoze etmeye çalışan bir Batılı, Batı ile ilişkilerimizde ise Doğu’nun olumsuz görülen unsurlarını taşıyan bir Doğulu olarak algılanmamıza yol açmıştır” (Davutoğlu, 2004).

Türkiye yeni dönemde ‘köprü’ değil, hem coğrafi, hem de tarihî açıdan bölgesinin merkez ülkesidir, bu açıdan diğer ülkelere de model olacaktır (Davutoğlu, 2004).

2. Düzen Kurucu Aktör: “Soğuk Savaş sonrası uluslararası sistemde küresel ve yapısal bir düzenlemenin diğer bir ifadeyle ‘düzen’in yokluğunu başlangıç noktası olarak alır. Türkiye’nin jeo-politik, jeo-kültürel ve jeo-ekonomik olarak Doğu ile Batı arasında bir ‘aktarım nesnesi’ değil aksine çok taraflı manevra kabiliyeti sayesinde kurucu, yapıcı ve düzen kurucu bir ülke olmasına gönderme yapar. Bu anlamda merkez ülke kavramı, sadece coğrafi bir tanımla değil aynı zamanda Türk dış politikasının uluslararası sistemin dönüşümüne ve bölgesel-küresel düzeyde yeni bir düzenin kurulmasına yönelik tarih, kültür ve dini de içeren jeo-politik bir perspektiftir” (Balcı ve Yeşiltaş, 2011: 13).

Merkez ülke söylemi sadece dış politika alanında değil aynı zamanda eğitimden turizme Türkiye’yi bir cazibe merkezi haline getirmede *motto* olmuştur (Ekşi, 2014: 145).

2.2.3. Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisinin Uygulanması

Yumuşak güç kavramı “istediğiniz şeyi askeri ya da ekonomik güç kullanmak yerine onları ikna etme” şeklinde tanımlanmaktadır (Nye, 2005: 15). Bu bağlamda “bir ülkenin kültürü, sanatı, sineması, mimarisi, müziği, eğitim sistemi, rekabet ortamı, özgürlükleri, demokrasisi, yaratıcı düşüncesi, insan kalitesi ve sosyal sermayesi, tarihi birikimi, kültürel zenginliği, bilim ve teknoloji altyapısı, inovasyon kapasitesi, diplomatik becerisi ve kendini anlatabilme yeteneğinin toplamıdır” (Kalın, Sabah, 2010a). Yumuşak güç kullanımda Türkiye Portland²⁰ tarafından yapılan, “Yumuşak Güç 30: Küresel Yumuşak Güç Sıralaması”na göre 26. Sırada yer almaktadır (www.softpower30.com/, E.T. 01.03.2018).

Kamu Diplomasisi ise, “bir devletin, her alandaki ulusal çıkarlarını uluslararası arenada ileri götürmek amacıyla, yabancı ülkeler kamuoyları nezdinde yürüttüğü faaliyetlerdir” (Ünsal, 2013: 237). Yumuşak Güç’ün bir aracı olan kamu diplomasisi faaliyetleri ile “Türkiye’nin görüş ve politikalarını uluslararası kamuoyuna daha etkin ve başarılı bir şekilde anlatmasına” imkân verecektir (Kalın, 2010b).

Bu çerçeveye yumuşak güç ve kamu diplomasisi faaliyetleri olarak, Yunus Emre Enstitüsü’nün kurulması (YEE), TİKA’nın yeniden yapılandırılması, Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü’nün kurulması ve Yurtdışı Türkler ve Akrabalar Toplulukları Başkanlığı’nın kurulmasını sayabiliriz (Ekşi, 2014: 220).

Bu kurumlardan TİKA her ne kadar kültürel ve eğitim alanlarında da faaliyet gösterse de özellikle YEE kuruluş kanununda da belirtildiği üzere ağırlıklı olarak kültür diplomasisi faaliyetlerine yoğunlaşmaktadır. Bu kapsamda Türk dilini, kültürünü ve sanatı tanıtmak amacıyla gerek yurt içi gerekse yurt dışında önemli faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Bu faaliyetler üçüncü bölümde detaylı olarak ele alınacaktır.

²⁰ İngiliz bir danışmanlık şirkettir. Detaylı bilgi için Bknz. <https://portland-communications.com/our-story/>, (E.T. 01.03.2018).

2.2.4. Vizyon Odaklılık

Türkiye'nin geleneksel dış politika anlayışına bakıldığında ise daha çok kriz temelli bir ilgi olduğu görülüyor. Türkiye'nin kriz odaklı bir dış politika yerine vizyon odaklı bir dış politika geliştirmeye ihtiyacı vardır (Davutoğlu, 2005). Bu yaklaşım doğrultusunda Türkiye;

“2003 yılında Kıbrıs, AB ve Irak gibi yakın ilgimizi çeken dış politika konularında kriz yönetimi yapıldı. 2004'te ise Kıbrıs diplomasisi ve AB müzakereleriyle Türkiye'nin yakın havzası ve komşuları ile ilişkileri bir sistematige oturtulmaya çalışıldı. Bütün komşu ülkelere gidildi ve aramızda sıcak temas noktaları olan bölgelerle ilgili önemli mesajlar verildi. Buna örnek olarak, 2005 yılı içinde Rusya ile ilişkilerimiz derinleştirildi. Dışişleri Bakanı Çin'e gitti ve yine 2005 yılı Afrika'ya açılım yılı olarak ilan edildi. İlk kez bir başbakan Afrika'nın güneyine resmi gezi yaptı. Böylece, belli yerlere odaklanmış ve o odağı kaybetmeyen ama dünyanın değişik bölgelerine de açılabilen dış politika vizyonu pekiştirilmiştir” (Davutoğlu, 2005).

Özellikle Türkiye'nin BM Güvenlik Konseyi geçici üyeliğine ilişkin oylamada Afrika ülkelerinin tamamının oyunu alarak seçilmiş olması bu politikanın en önemli pratik sonuçlarından biridir (Balcı ve Yeşiltaş, 2011: 14).

2.2.5. Proaktif (Önleyici) ve Ritmik Diplomasi

Proaktif diplomasi'ye göre amaç, “sorunların çıkmasını beklemeden, potansiyel sorun alanlarına müdahale etmek ve tarafları mümkün olan en kısa zaman içinde ortak bir noktaya getirmektir. Esas olan sorunlar çıktıktan sonra onları ortadan kaldırmaya çalışmak değil, ön alarak sorunları daha ilk aşamada yok etmek olmalıdır” (Oğuzlu, 2009: 45).

Irak'ta Sünni-Şii, Lübnan-Filistin, Balkanlar'da Sırbistan-Bosna, Afganistan-Pakistan ve Darfur-Somali'nin yeniden yapılandırılmasındaki arabuluculuk faaliyetleri proaktif (önleyici) diplomasi'ye örnek olarak verilebilir (Davutoğlu, 2010).

Ritmik diplomasi ise, Türkiye'ye uluslararası ilişkilerde daha aktif bir rol verecek, uluslararası örgütlere katılım ve küresel önemdeki tüm konulara etkin biçimde dâhil olma anlamındadır (Davutoğlu, 2010). “Ritmden kasıt hem uyum olacak, hem hareket olacak. Hareket olur uyum olmazsa o hareket kaos da çıkarabilir” (Sabah, 2009). Bu uyumu gerçekleştirmek için politikayı sadece devlet tekelinde yürüterek değil, aynı zamanda

bireysel katılımları, sivil toplum faaliyetleri ve mesleki örgütlerle de yürütmek gerekmektedir (Davutoğlu, 2008: 83).

Bu kapsamda 2003 yılında sadece Başbakan ve Dışişleri Bakanı düzeyinde ziyaret edilen ülke sayısı 40'ı aşmış, 9 Cumhurbaşkanı, 14 Başbakan, 25 Dışişleri Bakanı'nın Türkiye'yi ziyaret etmesi ritmik diplomasinin bir örneğidir (Davutoğlu, 2004). Yine 2003 yılında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) geçici üyeliğine seçilme adına AK Parti 85 Milyon bütçe ayırmış, Dışişleri Bakanlığı ritmik diplomasi yürüterek Afrika, Latin Amerika ve Asya Pasifik ülkelerine ziyaretler yapmış bunun karşılığını 2009'da BMGK geçici üyeliğine 192 ülkenin 151'inin oyunu alarak seçilmiştir (Ekşi, 2014: 160-161).

2.2.6. Komşularla Sıfır Sorun İlkesi

Esasında komşu ülkelerle olan sorunları ortadan kaldırmaya ya da en az seviyeye indirme anlamına gelen bu ilke 2002 sonrası dönemin en önemli politikalarından birisidir. Geleneksel Türk dış politikasının aksine, bir nevi onlara “öcü” olarak bakan ve ‘Türkiye'nin üç tarafı denizlerle dört tarafı düşmanlarla çevrilidir’ psikolojisinden kurtulup, bütün komşular ile iyi seviyede ilişkiler geliştirebilen ülke olma üzerine kurulu anlayıştır (Davutoğlu, 2004).

2002'den 2011'in başına kadar olan dönemde Türk dış politikasına yön veren bu politika altı temel unsur üzerine inşa edilmiştir. Bunları; “herkes için eşit güvenlik, ekonomik entegrasyon, farklı kültürlerin saygı içinde bir arada yaşaması, en yüksek düzeyde siyasi işbirliği oluşturma, en yüksek düzeyde bölgesel bilinç, istikrar ve gelişme ile güvenlik işbirliği ilişkisinin iyi şekilde kurulması” olarak sayabiliriz (Zentürk, 2010, akt. Balcı ve Yeşiltaş, 2011: 18).

Bu ilke bağlamında Türkiye özellikle 2009'un ikinci yarısından itibaren, Irak, Suriye, Yunanistan ve Rusya ile ikili siyasi, ekonomik ve askeri konularda üst düzey stratejik toplantılar düzenlemiştir. Bulgaristan, Azerbaycan ve Ukrayna ile diğer komşu devletlerle olduğu gibi benzer mekanizmalar kurma hazırlıklarına başlanmıştır. Suriye, Tacikistan, Arnavutluk, Lübnan, Ürdün, Libya ve Rusya ile vizeler kaldırılmıştır. Komşular ve yakın bölgelerle ticaret önemli ölçüde artmıştır (Davutoğlu, 2010).

Ermenistan'la gerçekleşen 'normalleşme' sürecinin Azerbaycan'la ilişkileri gerginleştirilmesi, Suriye ve İran gibi ülkelerle kurulan yakın ilişkilerin İsrail ve Batı'da yol açtığı rahatsızlık ve Ortadoğu'daki problemler nedeniyle Suriye ile ilişkilerin gerginleşmesi komşularla sıfır sorun ilkesinin gerçekçilikten uzak olması anlamında bazı eleştiriler almasına yol açmıştır (Balcı ve Yeşiltaş, 2011: 18). Ortadoğu'da olan bu problemlere rağmen, TESEV tarafından yapılan çalışmada Ortadoğu ülkelerinin Türkiye'ye olan sempatisi azalmamış aksine 2011 yılında % 80 civarlarına kadar gelmiştir (Akgün vd., 2011: 10). Fakat 2012 yılındaki çalışma da bu oran % 69'a düşmüştür (Akgün ve Gündoğar, 2012: 3).

2.3. 2002 SONRASI ABD, AB, RUSYA VE ORTADOĞU İLE İLİŞKİLER

2002 sonrası dönemde kendine uygulama alanı bulmuş bu ilkeler çerçevesinde Türk-Amerikan ilişkilerine bakılacak olursa, 11 Eylül olaylarından sonra ilişkiler farklı bir boyut kazanmıştır. 11 Eylül'den sonra başta Amerika olmak üzere ülkeler farklı güvenlik politikaları geliştirmeye başlamıştır. 11 Eylül olayından sonra, ABD'de insan haklarını hiçe sayan yasalar yapılmış, Afganistan ve Irak işgal edilecek, tüm dünya çok olumsuz etkilenmiştir (Ünsal, 2013: 16). Tüm bu gelişmelerin ana karakteristiği, ABD'nin tek yanlı bir dış politika anlayışı ile Türkiye'nin de içinde bulunduğu bölgeyi rejim değişiklikleri ile dönüştürmeye çalışmasıdır (Gözen, 2009: 111).

1 Mart 2003'de Amerikan askerlerine Türk topraklarını kullanma hakkı veren tezkerenin TBMM'den geçmemesi iki ülke arasındaki ilişkilerin bozulmasına yol açmıştır (Arı, 2013: 227). Bu olay sonrası ABD, Türkiye'ye yapacağı 24 milyar dolarlık yardımdan da vazgeçmiştir (Önal, 2013: 149). Tezker'e bir tepki daha olarak, 4 Temmuz 2003'te Süleymaniye'de "Çuval Olayı" olarak bilinen olay gerçekleşmiş ve ilişkiler daha da kötüye gitmiştir (Çelebi, 2011: 50). Bu olaylar sonrası 2004'te Bush tekrar Başkan seçildi ve Bush yönetimi, üst düzey kadrolarda değişikliğe gitti. Wolfowitz, Pentagon'daki görevinden ayrılması ve Savunma Bakanı Rumsfeld yerini Robert Gates'e bırakınca Neo-Con'ların (yeni-muhafazakârlar) yönetim'deki ağırlıkları azalmıştır (Uzgel, 2013: 261-262).

5-6 Şubat 2005'te yeni ABD Dışişleri Bakanı Condolezza Rice'ın Türkiye'yi; 8-9 Haziran 2005'te Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın ABD'yi ziyareti ile ilişkiler büyük ölçüde düzelmiştir (Çelebi, 2011: 51).

2006 yılına gelindiğinde ikili ilişkilerde düzelme daha da belirginleşti. Tam adı "Türkiye-ABD Stratejik Ortaklığının İlerletilmesi için Ortak Vizyon ve Planlı Diyalog Belgesi" kısa adı "Ortak Vizyon Belgesi" olan belge, Nisan 2006'da Türkiye adına Abdullah Gül ve ABD adına Condelezza Rice tarafından imzalandı (Çelebi, 2011: 51). Bu belge, ilişkilere genel bir çerçeve sağlamak amacıyla oluşturulmuştur (Uzgel, 2013: 262).

Genel olarak Türkiye-ABD ilişkileri dönem dönem inişli çıkışlı bir seyir sergilemektedir. Bütün bu iniş çıkışlara ve zaman zaman yaşanan sorunlara rağmen ABD yönetiminin AK Parti hükümetine verdiği destek, bu dönemde Genelkurmay'ın internet sitesinde tam Cumhurbaşkanlığı seçimi öncesi yayınlanan 27 Nisan 2007 açıklaması (e-muhtıra) ve AK Parti'yi kapatma davası sırasında da sürmüştür (Uzgel, 2013: 262-263).

Kasım 2008'de ABD'de Başkanlık seçimlerini kazanan Barack Obama, 20 Ocak 2009'da göreve başlamasıyla Türkiye-ABD ilişkileri bazı sorunların gölgesinden kurtulma yolunda bir umut ışığı olmuştur (Çelebi, 2011: 55). ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, Mart 2009'da Türkiye'yi ziyaret etmiş, ardından Obama, Başkan olduktan 77 gün sonra Türkiye'ye gelerek TBMM'de Türkiye'yi bir 'model ortak' olarak tanımlayacaktır (Uzgel, 2013: 263). Model ortaklık, ilkeli ve daimi bir dostluğa işaret ediyordu (Kösebalaban, 2014: 322).

Türkiye-ABD ilişkilerinin seyri 2010 yılına gelindiğinde tüm "model ortaklık" ve iyi niyet söylemlerine rağmen bozulmaya başlamıştır (Yılmaz, 2010: 567). Kösebalaban'göre ilişkilerin bozulmasının üç önemli sebebi vardır. Bunlardan birincisi; Ermeni soykırımı tasarısının Temsilciler Meclisince kabul edilmesi, ikincisi; Türk-İsrail ilişkilerinin krize girmesi, üçüncüsü; Türkiye'nin İran Nükleer Krizi'nin çözümü için BM'de yapılan oylamaya ret oyu vermesidir (Kösebalaban, 2014: 324).

Türk-İsrail ilişkilerinin krize girme nedeni olarak İsrail'in Gazze müdahalesini sayabiliriz. Bu müdahale sonucu Türkiye, İsrail'i eleştirmiş, hatta Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Gazze'yi ziyaret edeceğini açıklamıştır. Ayrıca, Brüksel'de Toplum Merkezi'nde önemli açıklamalarda bulunarak dikkatleri Filistin üzerine çekmiştir (Hürriyet, 2009). Yine bu dönemde yaşanan "Mavi Marmara olayı ve Alçak Koltuk Krizi"²¹ ilişkileri kopma noktasına getirmiştir. Türkiye, İsrail ile ilişkilerin düzeltilmesi için özür dilenmesini, tazminat ödenmesini ve Gazze'ye yönelik ablukanın kaldırılmasını şart koşmuş, bu olaylardan 3 yıl sonra İsrail Başbakanı Netanyahu, şartların bir kısmını yerine getirmiş ve ilişkiler tekrar düzelmeye eğilimine girmiştir (BBC, 2013). 2016'da İsrail Enerji Bakanı Yuval Steinitz ve Enerji Bakanı Berat Albayrak Dünya Enerji Kongresi çerçevesinde başbaşa görüşme yapmış, 2010 yılından bu yana Türkiye'yi Bakan düzeyinde ziyaret eden ilk isim olmuştur (Girit, 2016).

Türk-Amerikan ilişkilerinin bozulmasına yol açan bir diğer olay da 2010'da Türkiye'nin, Brezilya'yla birlikte, İran nükleer krizini çözmeye yönelik, BM Güvenlik Konseyinde İran'a yönelik yaptırım kararına ret oyu vermesi, ABD'de ciddi rahatsızlık yarattı (Uzgel, 2013: 265).

2013 yılına girilirken Türkiye ve ABD yönetimleri arasındaki ilişkiler model ortaklık anlayışına uygun olarak olumlu seyretmiştir. ABD ile ilişkilerimizin, bölgemizde ve ötesinde barış, refah ve istikrara yapıcı katkıda bulunma çabalarımız temelinde daha da güçlendirilmesi yönündeki çalışmalar devam etmiştir (Davutoğlu, 2012).

2014 yılına girilirken ABD ile model ortaklık olarak tanımladığımız ilişkilerimiz birçok konuda ve geniş bir coğrafyada, çok yönlü ve eşit ortaklık felsefesine uygun bir nitelikte sürdürülmüştür (Davutoğlu, 2013).

2015'e girerken ABD'yle ilişkiler, 'Model Ortaklık' kavramı çerçevesinde geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi yönünde karşılıklı çalışmalar sürdürülmektedir (Çavuşoğlu, 2015: 11).

²¹ Mavi Marmara olayı ve Alçak Koltuk Krizi için Bknz. Haydar Çakmak, *Türk Dış Politikasında 41 Kriz (1924-2012)*, Kripto Yayınları, 2012.

15 Temmuz 2016 darbe girişimi²² sonrasında ABD ile ilişkilerimizde hassas bir döneme girilmiştir. Bu bağlamda, darbe girişiminin arkasında olan Fetullahçı Terör Örgütü'nün (FETÖ) faaliyetleriyle mücadele ve örgüt liderinin iadesi konuları ikili gündemde ilk sıraya oturmuştur (www.mfa.gov.tr, E.T. 14.02.2018).

20 Ocak 2017'de Başkanlık yemini etmesiyle göreve başlayan ABD Başkanı Donald Trump döneminde de, PKK/PYD'ye yapılan yardımlar ve FETÖ liderinin iadesi ABD ile olan ilişkilerin gündeminde yer almaktadır (Kanat, 2017). “Türkiye'nin bölgesel güvenlik rekabetinin güçlendiği ve yeni-muhafazakâr politikalara yönelmiş bir Amerika'yla ilişkilerinde gerilimler kaçınılmaz olacaktır” (Kardaş, 2017: 8). Bunun en bariz örneği olarak, Türkiye'nin Suriye'deki terör örgütü PKK/PYD'ye karşı, 24 Ağustos 2016'da başlayan ve 29 Mart 2017'de sona eren “Fırat Kalkanı Operasyonu'nda” ve 20 Ocak 2018'de başlayan ve halen devam etmekte olan “Zeytin Dalı Harekâtı'nda”, ABD'nin bu terör örgütünü verdiği desteği sayabiliriz.

2002 sonrası dönemde AB ile ilişkiler inişli çıkışlı bir seyrinde sürdürülmüştür. Türkiye-AB ilişkileri önceki dönemlere nazaran önemli gelişmelere sahne olmuştur. AB üyelik hedefleri doğrultusunda özellikle insan hakları, demokrasi, hukukun üstünlüğü alanlarında ciddi ilerlemeler sağlamıştır. Örneğin, 2004 AB Brüksel Zirvesi'nde (17 Aralık), Türkiye'nin siyasi kriterleri yeteri ölçüde karşıladığını belirtilerek 3 Ekim 2005'te müzakerelere başlanması kararı alınmıştır (www.ab.gov.tr, E.T. 14.02.2018). 3 Ekim 2005'te Lüksemburg'da yapılan Hükümetler arası Konferans ile AB, Türkiye ile tam üyelik müzakerelerini başlatmıştır. 2006 ilerleme raporu ışığında Türkiye, Güney Kıbrıs'a yönelik olarak, havaalanlarını ve limanlarını açmadığı için eleştirilmiş, Kıbrıs sorunu çözülene kadar 8 faslı açılmamasına karar vermiştir (Arı, 2013: 229).

8 Ocak 2016 itibariyle, 35 faslın 16'ı açıldı, bunlardan yalnız bir tanesi “Bilim ve Araştırma” faslı kapatılmıştır (www.ab.gov.tr, E.T. 10.02.2018).

Bu dönem Rusya ile ilişkilere bakıldığında ekonomik alanda “Mavi Akım” boru hattının 2003 yılında faaliyete geçmesi ile Türkiye'nin gaz alımını artmış; Türkiye'de ilk

²² 15 Temmuz darbe girişimi üzerine yapılan kitaplar için Bknz. “15 Temmuz Kitaplığı”, <https://www.mepanews.com/kitap/7544-15-temmuz-kitapligi.html> (E.T. 14.02.2018).

nükleer santralin kurulması işi de 2010'da Rus Şirketlerine verilmiştir (BİLGESAM, 2017). 3 Nisan 2018'de Akkuyu Nükleer Santrali'nin temeli, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in katıldığı törenle atılmıştır (www.ntv.com.tr, E.T. 05.07.2018).

2009'da Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Rusya ziyareti sonrasında 12 maddelik bir bildirge yayınlanmış ve Türkiye- Rusya ilişkileri, “çok boyutlu genişletilmiş ortaklık” çerçevesinde üst düzey bir aşamaya geçmiştir (Davutoğlu, 2010b; Çelikpala, 2011:85). 2010 yılında kurulan Üst Düzey İşbirliği Konseyi'yle (ÜDİK) iki ülke arasında ilişkiler kurumsal bir zemine oturtulmuştur. 12 Mayıs 2010 tarihinde imzalanan ve 16 Nisan 2011 tarihinde yürürlüğe giren Vize Muafiyeti Anlaşması ile iki ülke arasında vizeler kaldırılmıştır. İki ülke arasındaki tutumlar farklı olsa da ilişkiler ortak çıkar ilkesine göre sürdürülmüştür. Örneğin;

Rusya, PKK/PYD'yi terör örgütü saymamış ve Moskova'daki PKK bürosunu kapatmamıştır (BİLGESAM, 2017: 6).

24 Kasım 2015 tarihinde Türk hava sahasını ihlal eden bir Rus jetinin sınırda devriye görevi yapan Türk F-16'ları tarafından düşürülmesiyle iki ülke arasındaki ilişkiler zorlu bir döneme girmiştir. Rusya, Türkiye'nin hareketini düşmanca bir tavır olarak değerlendirmiş ve iki ülke arasındaki mevcut tüm iş birliği alanlarında ilişkileri zorlayıcı tedbirler almıştır (Koçak, 2017: 15).

2016'ın ikinci yarısından itibaren ilişkiler düzelme eğilimine girmiştir. 9 Ağustos 2016'da “Jet Krizi”nin ardından iki ülkenin Başkanı Rusya'nın St. Petersburg kentinde bir araya gelmiş iki ülke arasında 2019'a kadar sürecek orta vadeli bir program üzerinde anlaşmaya varılmıştır (Ekovitrin, 2016). Öyle ki Rusya'nın Ankara Büyükelçisi Andrey Karlov'un 19 Aralık 2016'da suikasta uğraması bile Türkiye-Rusya ilişkilerini büyük oranda etkilememiştir (Koçak, 2017: 16).

2002 sonrası dönemde Ortadoğu ile ilişkiler “komşularla sıfır sorun ilkesi” çerçevesinde 2010 yılından sonra farklı boyutlar kazanmıştır. 2010 yılında Tunuslu bir seyyar satıcı Muhammed Buazizi'nin zabıtalardan tezgâhını elinden almasına tepki olarak

kendini yakmasıyla başlayan olaylar daha sonra diğer Arap ülkelerine sıçramıştır (Ayhan, 2011: 18; Sağsen, 2011: 58; Oğuzlu, 2011: 9). Protestocuların tamamının kimlikleri Arap olmamasına rağmen, ‘Arap Baharı’, ‘Arap Baharı ve Kışı’, ‘Arap Uyanışı’, ‘Arap Ayaklanması’ olarak tanımlanmaktadır. Olayların, ana nedenleri ülkelerdeki diktatörlük ve mutlak monarşi yönetimleri, siyasi, ekonomi ve toplumsal bozukluklar, işsizlik, aşırı yoksulluk, gıda fiyatlarındaki artış ve kötü yaşam koşulları, gelir eşitsizliği olarak gösterilebilir (Sağsen, 2011: 58-59).

Türkiye, Arap Baharı ile başlayan süreci bölge halklarının meşru talep ve beklentilerinin bir yansıması olarak görmüştür. Türkiye bölge ülkelerine sürekli demokratik reformlar yapmalarının zorunluluğunu ve sürdürülebilir istikrarın ancak halkın huzur, güvenlik ve refahıyla sağlanabileceğini vurgulamıştır (Duran ve Özdemir, 2012: 188).

Türkiye’nin komşularla sıfır sorun politikasını uyguladığı bir dönemde ortaya çıkan Arap Baharı sonrası, 1 yıl öncesine kadar ilişkilerin çok iyi olduğu Suriye ile savaş noktasına gelinmiştir. Böyle bir ortamda sıfır sorun ilkesinin beklenildiği kadar başarılı olmaması normal gözükmektedir. Bu siyasi ortama rağmen Türkiye, Arap Baharı sonrası ekonomik ve diplomatik alanlarda komşularla sıfır sorun politikasını (Suriye ve Mısır hariç) sürdürmüştür (Duran ve Özdemir, 2012: 186).

2.4. 2002 SONRASI DÖNEMİN KÜLTÜREL DİPLOMASİ FAALİYETLERİ

2002 sonrası dönemde Ak Parti iktidarı boyunca dış politikada yukarıda bahsedilen ilkeler çerçevesinde tek taraflı dış politika anlayışından ziyade çok taraflı/farklı bakış açılarına sahip, vizyon odaklı, proaktif, komşularla sorunsuz ve onlara model ülke olma adına iyi ilişkiler geliştirmiş ve Türk dış politikasında önceki dönemlerin aksine kültürel faaliyetlere ağırlık vermiştir.

2.4.1. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Başkanlığı’nın Faaliyetleri

1992 yılında Özal döneminde Sovyetler Birliği’nin dağılmasının ardından Türkiye Cumhuriyetlerle ilişkileri geliştirmek amacıyla kurulan TİKA, 2011 yılında ikinci kez

yapılandırılmıştır.²³ Bu yapılandırma ile birlikte adındaki kalkınma “koordinasyon” olarak değiştirilmiştir (Türk İşbirliği ve Koordinasyon Başkanlığı, 2011). Bu yapılandırma ile birlikte “ortak tarihi, kültürel ve toplumsal mirasın ve değerlerin korunmasına, toplumlar arası önyargıların giderilmesine ve medeniyetler arası diyalogun güçlendirilmesine yönelik sosyal ve kültürel proje ve çalışmaları uygulama” ve “özellikle tarihi, coğrafi, sosyal ve kültürel bağlarımızın bulunduğu ülkelere, ilgili ülkenin kalkınmışlık düzeyine bakılmaksızın, teknik katkı ve destekte bulunmak ve ortak projelere açık olan tüm ülkelere gelecek talepleri değerlendirmek” şeklinde kültürel ilişki ağını daha da genişletmiştir. Ayrıca teşkilat yapısında da değişikliğe giderek önceden Orta Asya, Balkanlar ve Kafkasya merkezli bir kurum iken Doğu ve Güney Asya, Afrika ve Latin Amerika Başkanlıklarının açılmasıyla faaliyetlerini daha da genişletmiştir (Resmi Gazete, 2011).

TİKA, aktif ve dönemin dış politika ilkeleri çerçevesinde bugün 58 ülkede 60 Program Koordinasyon Ofisi ile 150 ülkede faaliyet göstermektedir (www.tika.gov.tr, E.T. 30.02.2018).

²³ TİKA, Özal döneminde kurulmasından sonra, 2001 yılında 4668 sayılı “Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun” ile yeniden yapılandırılmıştır. Bu yapılandırma ile birlikte, yeni bağımsızlığını kazanmış ülkelerin “kalkınmalarına yardımcı” olmanın yanında gerekli olduğu takdirde yurtdışındaki Türk Kültür Merkezleri ile de iş birliği yaparak eğitim ve kültürel faaliyetlerin daha da geliştirilmesini sağlamaya yönelik faaliyetler artırılmıştır. Bknz, Resmi Gazete, Sayı: 24400, Kanun No: 4668, 12 Mayıs 2001, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/05/20010512.htm>.

Resim 6: TİKA'nın Koordinatörlükleri

Kaynak: www.tika.gov.tr/tr/sayfa/tarihce-222%20#.

TİKA, 1992-2002 arasında toplam 2241 proje ve faaliyet yapmışken, 2003-2013 yılları arasında 110 ülkede toplam 15504 proje ve faaliyet yürütmüştür. Bu faaliyetlerin çoğu sosyal ve kültürel alanlardadır (Erdağ, 2015: 255).

TİKA tarafından yürütülen kalkınma yardımları da Türkiye'nin hem yumuşak gücüne hem de aktif dış politika ilkesine yönelik bir hamledir. Bu bağlamda 2002 sonrası dönemde diğer ülkelere yönelik kalkınma yardımlarında ciddi bir artış gözlenmiştir. Küresel İnsani Yardım Raporu'na göre 2016'da 6 milyar dolar kalkınma yardımı yapmıştır. Bu açıdan ABD'den sonra ikinci sırada, AB ülkeleri arasında ise birinci sırada yer almaktadır (Global Humanitarian Assistance Report "Executive Summary", 2017).

Sosyo-kültürel anlamda da TİKA, cami, okul, hastane inşa ya da restore etmektedir. Bunları inşa etmesinin arkasında yatan sebep aslında sosyo-kültürel bağları

güçlendirmek yoluyla ülkenin imajını arttırmadır. Bu sayede kültürel bağları inşa etmekte ve diğer ülkelerle bir kültür diplomasisi köprüsü kurmaktadır.²⁴

2.4.2. Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü'nün Faaliyetleri

2002 sonrası dönemde AK Parti hükümeti tarafından yumuşak güç ve kamu diplomasisi faaliyetlerini yürütmek için 2010 yılında kurulan Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü bu dönemin ilkeleri çerçevesinde AK Parti'nin aktif dış politikasının bir gereğidir. Bu çerçevede 30 Ocak 2010 yılında 27478 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2010/3 Başbakanlık genelgesiyle Başbakanlığa bağlı olarak Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü (KDK) kurulmuştur (Resmi Gazete, 2010).

KDK'nın kuruluş amacı, “küreselleşmenin bir sonucu olarak değişen konjonktür içerisinde önemi artan ‘Kamu Diplomasisi’ faaliyetlerinin, ülkemiz tarafından kamu diplomasisi yöntem ve araçlarıyla uluslararası toplumun doğru yönde bilgilendirilmesi” şeklinde tanımlanmıştır (Resmi Gazete, 2010).

Her ne kadar kuruluşun vizyon ve misyon'un da belirttiği üzere “Türkiye'nin yeni hikayesini etkin bir şekilde anlatmayı, farklı kesimlerle diyaloga geçmeyi ve çok-terafli iletişim faaliyetleri” gerçekleştirmeyi amaçlasa da kültürel diplomasi açısından çok aktif bir kuruluş değildir (www.kdk.gov.tr, E.T. 04.03.2018). Bu çerçevede Koordinatörlük teşkilat yapısında bulunan “Kültürel Çalışmalar Birimi” tek sefere mahsus olmak üzere sadece “I-List Turkey Programı, Kardeş Eli Belgeseli, Suriye Halkına Destek Konseri, Somali Belgeseli, Nizam Camii Belgeseli, Doğuyorum Korosu Belgeseli ve Güvenli Liman Türkiye Sergisi” gibi kültür-sanat faaliyetleri gerçekleştirmiştir.

Koordinatörlük faaliyet alanları Tablo 6'da görüldüğü üzere Siyasal İletişim faaliyetleri, Üniversite Programları ve Medya-Tanıtım faaliyetleri adında 3 başlık altında toplamıştır (“Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü'nün Yapısı”, www.kdk.gov.tr, E.T. 04.03.2018).

²⁴ “Tarihi ve Kültürel Mirasın Korunmasına Yönelik Projeler” için Bknz. TİKA, 2015 Faaliyet Raporu, s. 168-169.

Tablo 6: KDK'nın Faaliyet Alanları

Siyasal İletişim Faaliyetleri	Üniversite Programları	Medya-Tanıtım Faaliyetleri
Ülke Toplantıları	Kamu Diplomasisi Panelleri	Gazeteci Heyetleri Programı
Akil İnsanlar Konferansları	Dış Politika Tanıtım Programları	Uluslararası Basın Bilgilendirme
Avrupa Toplantıları		
Paneller	Dış Politika Çalıştayları	Kültür ve Tanıtım Faaliyetleri
Uluslararası Zirveler	Gençlik Programları	

Kaynak: www.kdk.gov.tr/faaliyetler/koordinatörlük-yapisi/18.

Siyasal iletişim faaliyetleri çerçevesinde koordinatörlük, 17 farklı ülkede 24 Ülke Toplantısı, 20 Akil İnsanlar Konferansı, 8 Avrupa Toplantısı, 5 Panel ve 5 Uluslararası Zirve düzenlemiştir. Üniversite programları çerçevesinde, 7 Kamu Diplomasisi Paneli, 14 Dış Politika Tanıtım Programı, 2 Dış Politika Çalıştay, 13 Gençlik Programı düzenlemiştir. Medya-Tanıtım faaliyetleri çerçevesinde, 23 Gazeteci Heyetleri Programı, 14 Uluslararası Basın Bilgilendirme toplantısı ve 7 Kültür ve Tanıtım faaliyeti gerçekleştirmiştir.²⁵

Koordinatörlük her ne kadar diğer alanlarda birçok faaliyet gerçekleştirmiş olsa da kültür diplomasisi açısından faaliyetleri yetersiz kalmıştır. Hatta kültür-tanıtım faaliyetlerini, medya-tanıtım faaliyetleri altında gerçekleştirmiştir. Kendi hikâyesini en iyi anlatanın (Nye, 2005:106) etkin olacağı bir dönemde KDK, “Yunus Emre Enstitüsü ile daha fazla ortak proje gerçekleştirerek kültür diplomasisi açığını kapatabilir” (Ekşi, 2014: 193).

2.4.3. Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı'nın Faaliyetleri

2002 sonrası dönemde kurulan bir başka kuruluşta Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları (YTB) Başkanlığıdır. 24 Mart 2010 yılında 27544 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan, 5978 numaralı kanun²⁶ ile kurulan YTB'nin amacı;

²⁵ Siyasal İletişim Faaliyetleri, Üniversite Programları ve Medya-Tanıtım Faaliyetlerinin içeriği hakkında daha detaylı bilgi için Bknz. <https://kdk.gov.tr/>, (E.T. 04.03.2018).

²⁶ Yurtdışı Türkler Ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun, Resmi Gazete: (Sayı: 27544), Kanun No: 5978, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/04/20100406.htm>.

“Yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızla ilgili çalışmalar yapmak ve sorunlarına çözüm üretmek; Soydaş ve akraba topluluklar ile sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla bu topluluklara yönelik faaliyetler yürütmek” şeklinde ifade edilmiştir (2010, 24 Mart. Resmi Gazete (Sayı: 27544), Kanun No: 5978).

YTB'nin amacında ifade edildiği gibi kültürel programlar icra ederek kültür faaliyetlerinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu çerçevede YTB'nin “kültürel değişim programları, mesleki eğitim projeleri, tarihi mirasın korunması” gibi alanlarda çalışmalar yapması sosyo-kültürel faaliyetlere verilen önemi göstermektedir. Ayrıca Türkiye Bursları ile 190 ülkeden (15 bini Türkiye Burslusu olmak üzere) 80 bin uluslararası öğrenciye hizmet vermektedir (YTB, 2016: 1). Bu burslar ile hem hedef ülkeden gelen öğrencilerin gözünde olumlu imaj bırakabilir hem de bu öğrenciler kendi ülkelerine gittiğinde sizin ülkenizden aldığı olumlu imajı kendi ülkesine yansıtarak o ülke halkı içerisinde imajınızın artmasına yol açabilir.

2.4.4. Diğer Kurumların Faaliyetleri

Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü (BYEGM), Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) gibi devlet kuruluşları da kültürel diplomasi faaliyetlerinin yürütülmesinde rol oynamaktadır.

BYEGM, “ülkemizin tanıtılmasına yönelik faaliyetlerde bulunarak” ve “Dünyada gerçekçi bir Türkiye algısının yerleşmesine” katkıda bulunmak amacıyla Türk kültürünü yabancı halklara yansıtma bir araç olarak kullanılabilir (www.byegm.gov.tr, E.T. 04.03.2018).

TRT ise özellikle uluslararası yayıncılık faaliyetleri (TRT World, TRT Avaz, TRT-El Arabia) ile Türk kültürünü ve yumuşak gücünü dış ülkelere yansıtma önemli bir yere sahiptir.

Ayrıca 2002 sonrası dönemde yumuşak güç açısından Türk dizileri hem Ortadoğu'da hem de Avrupa'da büyük ilgi toplamıştır. Bu diziler hem bir döviz kaynağı halini almış hem de ülkeye gelen turist sayısına büyük bir katkı yapmıştır. Örneğin, bir önceki yıla oranla % 30'luk bir artış ile 2010'da Ortadoğu ülkelerinden gelen turist sayısı % 105 artmıştır (Alphan, 2011). Ayrıca, TESEV tarafından 2010 yılında yapılan araştırma

da Türk dizilerinin Ortadoğu'da izlenme oranının % 78 civarında olması Türk dizilerinin Ortadoğu üzerindeki etkinliğinin kanıtıdır (Mensur vd., 2011: 6).

Bütün bu kurumların yanında kültürel politikalarının gelişmesinde STK'ların rolü de önemli bir yere sahiptir. Bu çerçevede 2002 sonrası dönemde kültürel diplomasi faaliyetlerinde İnsani Yardım Vakfı (İHH), Türk Kızılayı, MÜSİAD ve çeşitli dernekler ile kültürel diplomasi faaliyetlerinin geliştirilmesi için işbirliği kurulmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÜLTÜREL DİPLOMASİ ARACI OLARAK YUNUS EMRE ENSTİTÜSÜ

1. YUNUS EMRE ENSTİTÜSÜNÜN KURULUŞU

Türkiye'nin kültürel diplomasi ayağını oluşturan en önemli kurum, Başbakanlığa bağlı bir kuruluş olan Yunus Emre Enstitüsüdür. Her ne kadar muadillerine göre (Fransa 1883, İngiltere 1934, Almanya 1951, İspanya 1991, Çin 2004) çok geç kurulmuş olsa da bu elini çabuk tutması bilincini aşılacağından kendisi için olumlu bir motivasyon kaynağı olabilir.

Yunus Emre Enstitü, 2009 yılında faaliyete geçmiş olsa da kuruluşu, 05.05.2007 yılında yayımlanan 5653 sayılı Yunus Emre Vakfı Kanuna dayanır. Bu kanunun amacı;

“Türkiye’yi, kültürel mirasını, Türk dilini, kültürünü ve sanatını tanıtmak, Türkiye’nin diğer ülkeler ile dostluğunu geliştirmek, kültürel alışverişini artırmak, bununla ilgili yurt içi ve yurt dışındaki bilgi ve belgeleri dünyanın istifadesine sunmak, Türk dili, kültürü ve sanatı alanlarında eğitim almak isteyenlere yurt dışında hizmet vermek, Türkiye’de Yunus Emre Araştırma Enstitüsü ve yurt dışında Yunus Emre Türk Kültür Merkezleri açmak,” şeklinde ifade edilmektedir (Yunus Emre Vakıf Kanunu, 2007).

Kanuna göre Vakfın diğer amaçları şunlardır:

- a)** Türkiye’yi, kültürel mirasını, Türk dilini, kültürünü ve sanatını tanıtmak, Türkiye’nin diğer ülkeler ile dostluğunu geliştirmek, kültürel alışverişini artırmak için yurt dışında kültür merkezleri kurulmasını ve işletilmesini sağlamak. (Misyonu)
- b)** Türkiye, kültürel mirası, Türk dili, kültürü ve sanatı konularında yurt dışında ücretli veya ücretsiz eğitim vermek veya verdirmek, bu alanlarda sertifika vermek, verilmesini sağlamak.
- c)** Türkiye, kültürel miras, Türk dili, kültürü ve sanatına ilişkin yurt içi ve yurt dışındaki bilgi ve belgeleri dünyanın istifadesine sunmak için araştırmalar, etkinlikler yapmak veya yaptırmak, yurt içinde ve yurt dışındaki üniversite ve sivil toplum örgütleri, ilgili diğer gerçek ve tüzel kişiler ile ortak projeler yürütmek ve yazılı ve görsel medyada süreli veya süresiz yayınlar yapmak veya yaptırmak.
- ç)** Yurt dışında benzer kuruluşlar ve uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapmak.
- d)** Yurt içi ve yurt dışında bu Kanunun amacını gerçekleştirmek için araştırma-geliştirme ile ilgili kurum ve kuruluşlarla ve bilgi bankalarıyla işbirliği yapmak, toplanan bilgileri dünyanın istifadesine sunmak, tanıtma büroları, enstitü ve dokümantasyon merkezleri kurmak.
- e)** Türkiye’yi, kültürel mirasını, Türk dilini, kültürünü ve sanatını tanıtmaya ilişkin etkinlikler hakkında yurt içinde kişi ve kuruluşların bilgilendirilmesi, katılımın sağlanması ve yönlendirilmesi için gerekli çalışmaları yapmak.
- f)** Bu Kanunun amaçlarını gerçekleştirmek için; Vakfa ve kuruluşlarına sivil toplum örgütlerinin ve üniversitelerin katılımını sağlamak, kültür, sanat, eğitim alanlarında kurulmuş vakıflarla veya derneklerle işbirliği yapmak, bu alandaki akademik çalışmalara aynı veya malî destek sağlamak.

g) Türk dilinin, kültürünün ve sanatının tanıtımına ilişkin yarışmalar düzenlemek ve ödüller vermek.

ğ) Kültür Merkezlerinin kurulmadığı yerlerde bu Kanunun amaçlarının gerçekleşmesi için yurt dışında faaliyet gösteren diğer kamu kurum ve kuruluşları ile birlikte çalışmalar yürütmek,” şeklinde sayılmıştır (Madde 3, YEVK, 2007).

Enstitü'nün organları madde 4'ün (a), (b), (c), (ç) bentlerinde sayılmıştır. Organları, Mütevelli Heyeti, Yönetim Kurulu, Denetleme Kurulu ve Danışma Kurulu'ndan meydana gelmektedir.

Mütevelli Heyet, Vakfın karar organıdır. Kültür ve Turizm Bakanı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Müsteşarı, Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı, Maliye Bakanlığı Müsteşarı ve Millî Eğitim Bakanlığı Müsteşarı heyetin tabii üyeleridir²⁷. Kültür ve Turizm Bakanı, Mütevelli Heyetin başkanı; Kültür ve Turizm Bakanlığı Müsteşarı, başkan vekilidir.

Yönetim Kurulu, Vakfın icra organıdır. Yunus Emre Enstitüsü Başkanı, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanı, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı ve Dışişleri Bakanlığı Yurtdışı Tanıtım ve Kültürel İlişkiler Genel Müdürü Yönetim Kurulunun tabii üyeleridir²⁸. Yunus Emre Enstitüsü Başkanı Yönetim Kurulunun başkanıdır. TİKA ve YTB'nin Başkanlarının Yönetim Kurulu'nda bulunması Türk kültürel diplomasisinin gelişmesine verilen önemi göstermektedir. Yukarıda da ifade edildiği gibi TİKA ve YTB, Türk kamu diplomasisi içerisinde kültür alanlarında da faaliyetler gösteren kurumlardır. Bu kurumların ortaklaşa hareket etmesi her üç kurum açısından faaliyetlerinin başarıya ulaşma ihtimali arttıracaktır.

²⁷ 6 Aralık 2017'de 7063 numaralı “Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”un 8. Maddesinde (a) ve (b) bentleri değiştirilmiştir. Bu değişiklikten önce Vakfın mütevelli heyeti tabii üyeleri, Dışişleri Bakanı, Maliye Bakanı, Millî Eğitim Bakanı, Kültür ve Turizm Bakanı, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Başkanı'ndan oluşuyordu. Dışişleri Bakanı Mütevelli Heyetin Başkanı iken bu değişiklikle Mütevelli Heyeti Başkanı, Kültür ve Turizm Bakanı olmuştur. Kanunun ilk halinde Dışişleri Bakanı olmadığı zamanda Kültür ve Turizm Bakanı mütevelli heyeti Başkanlığına vekâlet ederken mevcut değişiklikle Kültür ve Turizm Bakanı Müsteşarı vekâlet etmektedir. Ayrıca, heyetin tabii üyeleri dışında; Cumhurbaşkanı tarafından seçilen beş kişi ve Türkiye Maarif Vakfı tarafından kendi mütevelli heyeti üyeleri arasından seçilen bir kişi üç yıl süreyle Mütevelli Heyet üyeliğini yürütür. Değişiklikten önce “kültür, sanat, Türk dili ve edebiyatı alanında çalışan profesör öğretim üyeleri arasından Üniversitelerarası Kurulun seçeceği iki kişi, eğitim, kültür ve sanat alanında kamu yararına faaliyet gösteren dernek ve vergi muafiyeti tanınmış vakıfların üyeleri arasından Bakanlar Kurulunun seçeceği iki kişi, kültür, sanat ve Türk dili alanında çalışmalarını tanınmış kişiler arasından Bakanlar Kurulunun seçeceği iki kişi, üç yıl süre ile Mütevelli Heyet üyeliğini yürütür” şeklindedir. Bknz. “Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”, Resmi Gazete, Kanun No: 7063, Sayı: 30276, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/12/20171220.htm>.

²⁸ (b) bendindeki değişiklikten önce Vakfın yönetim kurulu tabii üyeleri, Bakanlık Müsteşarı, Dışişleri Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürü, Millî Eğitim Bakanlığı Dış İlişkiler Genel Müdürü, Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanı, Yunus Emre Enstitüsü Başkanı, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Temsilcisidir. Değişiklikten önce Bakanlık Müsteşarı Yönetim Kurulunun başkanıdır.

Denetleme Kurulu; Bakanlık, Dışişleri Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı tarafından görevlendirilecek birer üye ile iktidar ve ana muhalefet partisi tarafından üç yıl süreyle seçilecek birer üyeden oluşur. Maliye Bakanlığı temsilcisi Denetleme Kurulunun başkanıdır.

Danışma Kurulu; Vakfın danışma organı olup, yılda bir kez toplanarak Vakfın bir önceki yıl yaptıklarını değerlendirir ve bir sonraki yıl için önerilerde bulunur. Bakanlık Müsteşarı, Mütevelli Heyeti ve Yönetim Kurulunun seçilmiş üyeleri, Başbakanlık Tanıtma Fonu Genel Sekreteri, Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu Genel Müdürü, Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürü, Diyanet İşleri Başkanlığı temsilcisi, Danışma Kurulunun tabii üyeleridir²⁹ (YEVK, 2017).

17.07.2013 yılında “Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile Kültür Merkezlerinin bulunduğu ülkelerdeki büyükelçinin veya temsilcisinin başkanlığında Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı temsilcisi, Kültür ve Tanıtma Müşaviri ile Eğitim Müşaviri, ilgili Kültür Merkezi müdürü, Kültür Merkezinin kurulduğu şehirde veya ülkede yaşayan tanınmış Türk işadamları, bilim adamları, kültür ve sanat adamları arasında Yönetim Kurulunun üç yıl için seçeceği üç üyeden oluşan “Kültür Merkezi Koordinasyon Kurulları” oluşturulmuştur (Değişik: 12/7/2013-6495/73 md.).

Bu kurulların amacı; “Kültür Merkezlerinin bulunduğu ülkenin özellikleri dikkate alınarak yerinin belirlenmesi yapılacak faaliyetlerin belirlenmesi hususunda Enstitüye önerilerde bulunmak, Kültür Merkezinin faaliyetlerini desteklemek ve tanıtmak; Vakfın kuruluş amacı dışında olağanüstü bir durum oluştuğunda Enstitüyü haberdar etmek; Onur Kurulunun oluşumu ve etkin olarak çalışması için gerekli işbirliği ve çalışmaları yapmak; Kültür Merkezinin yönetimine destek sağlamak; Kültür Merkezinin yönetimi için bulunduğu ülke mevzuatına uygun olarak kuruluş işlemlerini yürütmek, denetimi konularında Enstitü ile iş birliği sağlamak” şeklinde ifade edilmiştir (Değişik: 12/7/2013-6495/73 md.).

²⁹ Ayrıca, İşçi Sendikaları Konfederasyonlarının seçeceği birer kişi, İşveren Sendikaları Konfederasyonunun seçeceği üç kişi kültür, sanat, Türk dili ve edebiyatı alanında görev yapan öğretim üyeleri arasından Vakıf Yönetim Kurulunca seçilecek on kişi ile Türk dili, kültürü ve sanatı alanındaki yazar ve düşünürler arasından Vakıf Yönetim Kurulunun seçeceği beş kişi üç yıl süre ile Danışma Kurulu üyeliğini yürütür. Bakanlık müsteşarı Danışma Kurulunun başkanıdır.

Türkiye'nin kültürel diplomasi kurumu olan Yunus Emre Vakfı, 2007 çıkarılan Kanun'dan sonra 7 Mayıs 2009 tarihinde ilk olarak Yunus Emre Enstitüsü Merkez binasını, dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan Bülent Arınç, Faruk Nafiz Özak, Beşir Atalay, Ahmet Davutoğlu, Ertuğrul Günay, Mehmet Mehdi Eker ve Mustafa İsen ile pek çok davetlinin katılımlarıyla Ankara Ulus'ta açılmıştır(Yunus Emre Bülteni, Eylül 2009: 2).

Türkiye'nin ilk kültür enstitüsünün 2009 gibi geç bir tarihte açılmasına binaen açılış konuşmalarında dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan şunları ifade etmiştir (Yunus Emre Bülteni, Eylül 2009: 3);

“Türkiye, böyle bir vakfın kurulması noktasında çok geç kalmıştır... Dünyada birçok ülke, özellikle de gelişmiş ülkeler, yüzyıllar öncesinden bu tür vakıfları kurdular ve kurmakla kalmadılar, bu hususta çok büyük destekler verdiler. Buldukları ülkelerde kendilerini tanıtmak, kültürlerini aktarmak ve lobi yapmak adına faaliyette bulundular. Yıllar boyunca hep Cervantes Enstitüsünü, Goethe Enstitüsünü, British Council'ı konuşuruz ve bunlara da gıptayla bakarız. Bu konuda biz çok geri kaldık...Vakfımız kısa süre içerisinde o yılların gecikmişliğini telâfi edecek ve Türkiye'nin yurt dışındaki vitrini hâline gelecektir.”

Her ne kadar geç faaliyete başlasa da kuruluşundan 5 ay sonra ilk kültür enstitüsünü Bosna-Hersek'te açması kurumun bu alanda etkin olacağına bir göstergesidir. Ayrıca kuruluşundan bu zamana yıllık ortalama 8 kültür merkezi açması etkinliğinin bir göstergesidir (Yunus Emre Enstitüsü, 2015). Kurumun bütçesi, yaklaşık 95 Milyon TL civarındadır (Yunus Emre Enstitüsü, 2016: 114).

Yunus Emre Enstitüsü, adını 13. ve 14. yüzyıllarda yaşamış (Doğum: 1238, Ölüm:1320) Türk tasavvuf şairi Yunus Emre'den almıştır. Yunus Emre, şiirlerini herkesin anlayacağı sade bir dilde yazmış, yaşadığı halkın özelliklerini şiirlerine aktarmakla kalmamış, kendi döneminin sınırlarını aşarak bütün insanlara aşılmıştır (Bilgin, 2013: 11). Yunus Emre sadece Türk şiirinin gelişmesine katkıda bulunmamış, “evrensel insani değerler üzerine inşa edilmiş felsefesiyle, hiçbir din, dil, ırk ayrımı gözetmeksizin insanoğlunun barış ve ortak değerler etrafında birlikte yaşamasına” katkıda bulunması sebebiyle Enstitü bu ismi kullanmıştır (www.yee.org.tr, E.T. 05.03.2018).

2. YUNUS EMRE TÜRK KÜLTÜR MERKEZLERİ

2018 yılı itibarıyla Yunus Emre Enstitüsü'nün, 43 ülkede 54 kültür merkezi ve 46 ülkede 85 üniversitede uygulanan Türkoloji projesi ile toplamda 61 ülkede 139

irtibat noktası bulunmaktadır. Kültür merkezlerinde Türkçe eğitim dışında farklı ülkelerdeki eğitim kurumlarıyla yapılan işbirlikleri ile Türkoloji bölümleri ve Türkçe öğretimi desteklenmektedir. 2023 yılında 100 Enstitü hedefine ulaşılması öngörülmektedir (Yunus Emre Enstitüsü Faaliyet Raporu, 2016: 9).

Tablo 7: Yunus Emre Enstitüsü Kültür Merkezlerinin Coğrafi Dağılımı

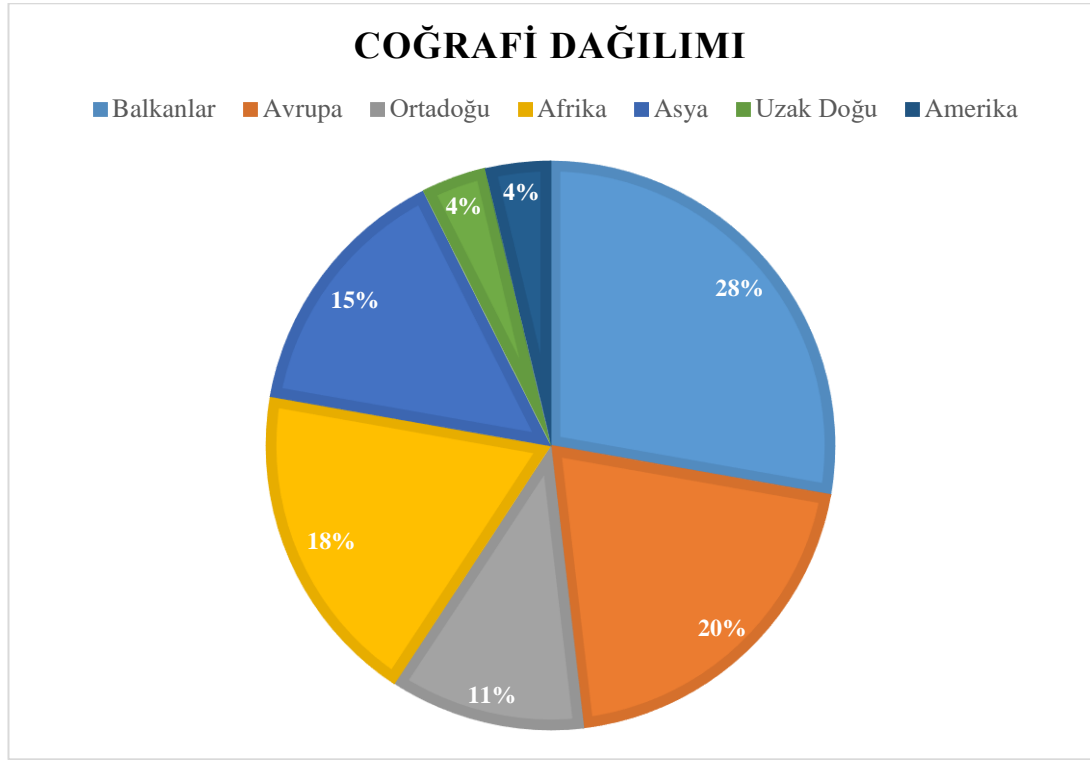
Avrupa	Balkanlar	Orta Doğu	Afrika	Asya	Uzak Doğu	Amerika
Amsterdam	Belgrad	Amman	Cezayir	Astana	KualaLumpur	Sao Paulo
Berlin	Bükreş	Beyrut	Hartum	Bakü	Tokyo	Washington
Brüksel	Foynitsa	Doha	İskenderiye	Kabil		
Budapeşte	İpek	Kudüs	Kahire	Karaçi		
Kiev	İşkodra	Lefkoşa	Mogadişu	Kazan		
Köln	Komrat	Tahran	Nyala	Lahor		
Londra	Köstence		Johannesburg	Moskova		
Paris	Mostar		Rabat	Tiflis		
Roma	Podgoritsa		Tunus			
Varşova	Priştine		Dakar			
Viyana	Prizren					
	Saraybosna					
	Tiran					
	Üsküp					
	Zagreb					
11	15	6	10	8	2	2

Kaynak: Yunus Emre Enstitüsü Faaliyet Raporu, 2016: 16.

Tablo 7’de 2018 itibariyle açılan kültür enstitülerinin tamamı gösterilmektedir. Ayrıca, 15 Aralık 2010’da Şam’da açılan YETKM Türkiye-Suriye ilişkilerinin bozulması sebebiyle kapatılmıştır. Gelişmiş 7 Ülkeülkelerinin tamamında (Kanada hariç) enstitünün merkezi bulunmaktadır.

Aşağıdaki grafikte Yunus Emre Enstitüsü’nün bölgelere göre coğrafi dağılımı gösterilmiştir. Tablo ’ya göre Enstitü merkezleri Avrupa, Balkanlar ve Afrika kıtasında yoğunlaşmıştır.

Grafik 2: Coğrafi Dağılım Grafiği

Kaynak: Yunus Emre Enstitüsü Faaliyet Raporu, 2016: 16

Yunus Emre Türk Kültür Merkezleri'nin ilki, 17 Ekim 2009 tarihinde Bosna-Hersek'te "Saraybosna Yunus Emre Türk Kültür Merkezi" adıyla açılmıştır³⁰ (Yunus Emre Bülteni, Aralık 2009: 2). İkincisi, 11 Aralık 2009 tarihinde Arnavutluk'un başkenti Tiran'da faaliyete başlamıştır (YEE Bülteni, Şubat 2010: 6). 2010 yılında, Astana (26 Mayıs 2010), Brüksel (18 Ekim 2010), Kahire (3 Mart 2010), Londra (9 Kasım 2010) ve Üsküp'te (26 Mart 2010) YETKM'ler açılmıştır³¹. 2011 yılında, Berlin, Foynitsa (11 Ekim 2011), Köstence ve Bükreş (14 Kasım 2011), Priştine ve Prizren (26 Ağustos 2016), Tokyo (20 Ekim 2011) merkezleri açılmıştır³². 2012 yılında Amman, Amsterdam, Beyrut, İpek, İşkodra, Kazan, Paris, Tahran ve Tiflis olmak üzere toplam 9 YETKM açılmıştır. 2013 yılında, Bakü, Budapeşte, İskenderiye,

³⁰ Aslında Saraybosna YETKM olarak faaliyete geçmeden önce "Türk Kültür ve Enformasyon Merkezi" olarak 28 Nisan 2003 tarihinden itibaren Saraybosna Başçarşı'da faaliyetlerde bulunmaktaydı. 9 Temmuz 2009'dan itibaren Saraybosna Yunus Emre Türk Kültür Merkezi adıyla faaliyetlerine devam edeceği bildirildiyse de 17 Ekim 2009 tarihinde faaliyetlerine başlamıştır (Yunus Emre Enstitüsü Bülteni, Eylül 2009: 19)

³¹ Kahire YETKM'nin açılışı için Bknz. YEE Bülteni, Nisan 2010, s. 4; Üsküp YETKM'nin açılışı için Bknz. YEE Bülteni, Mayıs 2010, s. 5; Astana YETKM'nin açılışı için Bknz. YEE Bülteni, Temmuz 2010, s. 4-5; Londra YETKM'nin açılışı için Bknz. YEE Bülteni, Şubat 2011, s. 4; Brüksel YETKM için Bknz. YEE Bülteni, Temmuz 2011, s. 4-6.

³² Priştine ve Prizren YETKM'nin açılışı için Bknz. YEE Bülteni, Ekim 2011, s. 4; Bükreş ve Köstence için Bknz. YEE Bülteni, Ocak 2012, s. 6.

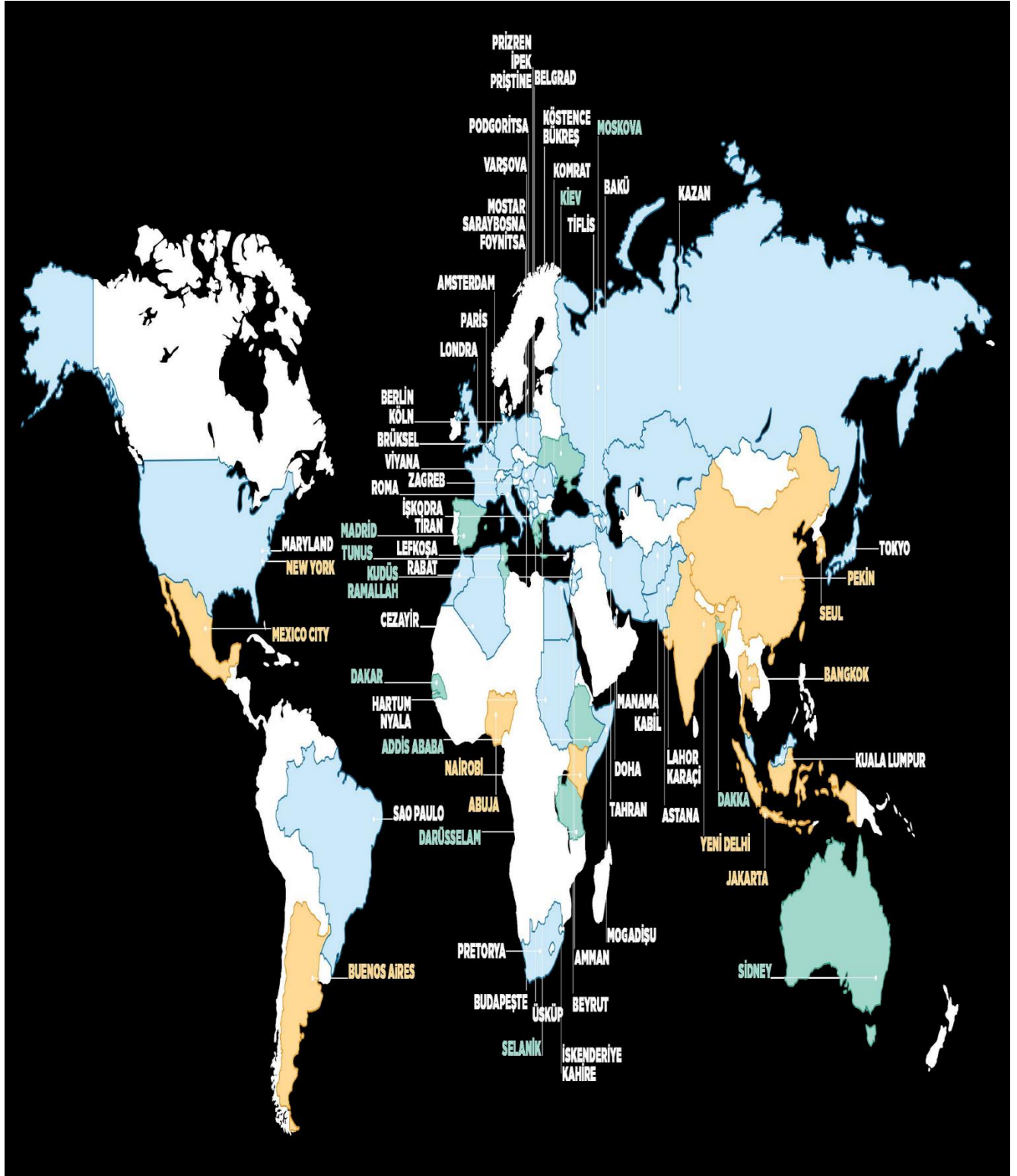
Johannesburg, Kabil, Kudüs, Ribat ve Varşova’da YETKM açılmıştır. 2014 yılında, Cezayir, Köln, Lefkoşa, Mostar, Podgoritsa, Roma ve Viyana’da³³, 2015 yılında Belgrad, Hartum, Nyala, Doha, Komrat, Kuala Lumpur ve Zagreb’te, 2016 yılında Karaçi, Lahor, Mogadişu, Sao Paulo ve Washington’da son olarak 2017 yılında, Kiev, Moskova, Tunus ve Dakar’da YETKM açılmıştır.

Yunus Emre Enstitüsü, 2015 yılında, Sırbistan/Belgrad, Sudan/Hartum, Katar/Doha, Malezya/Kuala Lumpur, Ukrayna/Kiev, Rusya/Moskova, ABD/New York, Çin/Pekin, Endonezya/Cakarta ve Hırvatistan/Zagreb’te açmayı hedeflediği kültür enstitülerinden New York, Pekin ve Cakarta dışında diğerlerinin hepsinde kültür merkezi açmıştır (2023 Vizyonu, 2015: 13).

Önümüzdeki süreçte, Kırgızistan (Bişkek), Kanada (Toronto), Libya (Trablus), Almanya (Münih ve Hamburg), Güney Kore (Seul), Lübnan (Trablusşam), İran (İsfahan ve Tebriz), İsveç, Gazze, Kuveyt, İspanya (Madrid), Arjantin, Gürcistan (Batum), Hindistan, Avustralya, Filistin (Ramallah), Yunanistan (Atina), Yemen (Sana), Brezilya, Makedonya (Kalkandelen), Bulgaristan (Sofya), Kazakistan, Moğolistan, Çekya, Dubai, Norveç, İsviçre, Irak (Bağdat), Portekiz, Tacikistan (Duşanbe), Türkmenistan (Aşkabat) ve Güney Kore’de (Daegu) kültür merkezleri açılması hedeflenmektedir (2023 Vizyonu, 2015: 13).

³³ Enstitü’nün resmi açılışı, 8 Mart 2018’te Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu tarafından gerçekleştirilmiştir. Enstitü’nün açılışı için Bknz. <http://viyana.yee.org.tr/tr/haber/disisleri-bakani-mevlut-cavusoglu-viyana-yeenin-resmi-acilisini-gerceklestirdi>, E.T.08.03.2018.

Resim 7: Yunus Emre Enstitüsü Merkezleri

Kaynak: Yunus Emre Enstitüsü Faaliyet Raporu, 2016: 8.

2009 yılında faaliyete giren Yunus Emre Enstitüsü kuruluşundan 2018'e kadar 9 yılda toplam 54 kültür merkezi açması kurumun başarısını gösterir. Keza kültürel diplomasi alanında köklü bir kurum olan ve 1934 yılında kurulan British Council, 84 yılda 200 kültür enstitüsü açmışken Yunus Emre sadece 9 yılda 54 merkeze ulaşmıştır. Ya da 1991 yılında kurulması rağmen mevcut 74 merkezi bulunan Cervantes Enstitüsü'ne göre çok daha başarılı bir grafik göstermektedir.

2.3. YUNUS EMRE ENSTİTÜSÜNÜN FAALİYET ALANLARI

Yunus Emre Enstitüsü kuruluşundan bu zamana kadar Eğitim-Öğretim özellikle Türkçe Öğretimi, Yurt içinde ve yurt dışı merkezlerinde kültür-sanat faaliyetleri ve bilim ve akademi gibi çeşitli alanlarda faaliyet ve projeler yürütmektedir.

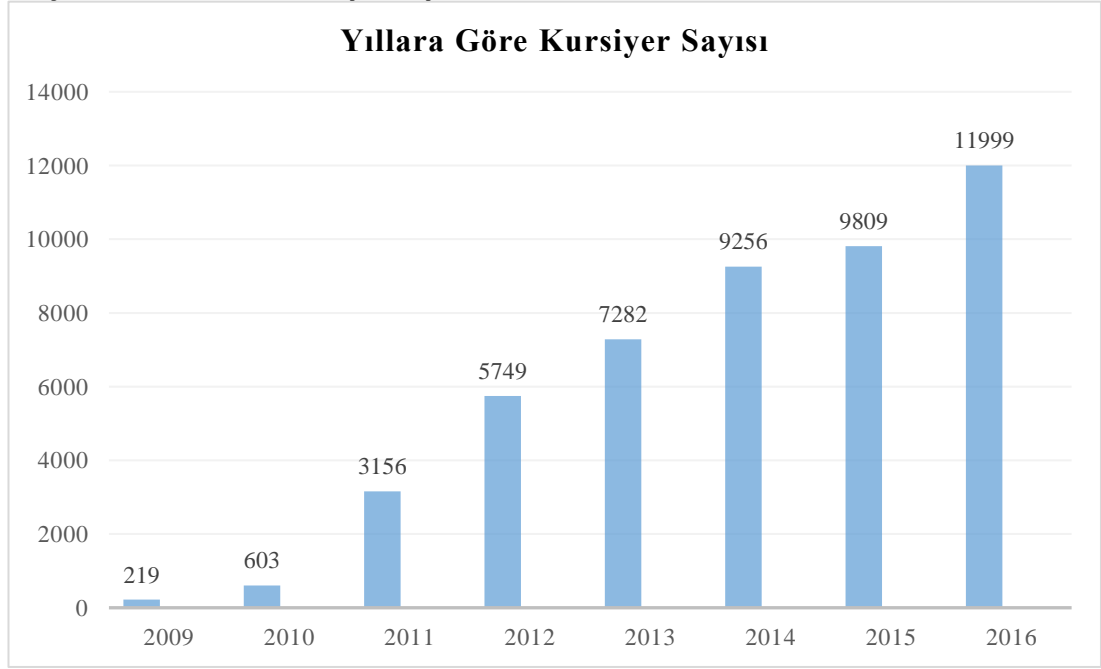
2.3.1. Eğitim-Öğretim Faaliyetleri ve Türkçe Öğretimi

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimine, ilk olarak 1984 yılında Ankara Üniversitesi bünyesinde kurulan Türkçe Öğretim Merkezleri (TÖMER) tarafından başlanmıştır. Daha sonra adı “Türkçe ve Yabancı Dil Uygulama ve Araştırma Merkezi” olarak değiştirilmiştir (www.tomer.ankara.edu.tr, (E.T. 05.03.2018)). Daha sonra da üniversiteler bünyesinde Türkçe öğretim merkezleri kurulmuştur. Yunus Emre Enstitüleri ise 2009'dan bu zamana kadar kültür merkezlerinde ve merkez dışındaki okullarda seçmeli ve zorunlu ders olarak Türkçe öğretim faaliyetleri sürdürülmektedir.

Türkçe öğretim faaliyetlerinin amacı, Türkçenin dünyada tanınırlığını ve itibarını artırmak ve Türkçe öğretimi yoluyla diğer ülke insanların Türkiye'yi doğru tanımlarını sağlamaktır. Yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi kapsamında Türkçeyi yaygınlaştırmayı, öğrenim altyapısını geliştirmeyi ve bu geliştirmeyi ölçmeyi amaçlamak üzere Türkçe eğitim faaliyetleri sürdürmektedir (Yunus Emre Enstitüsü, 2016: 65).

Yunus Emre Enstitüsü tarafından yurt dışındaki Kültür merkezleri aracılığıyla merkez içinde ve merkez dışında seçmeli ve zorunlu Türkçe Yabancı Dil dersi olmak üzere, 2018 yılı itibariyle 54 kültür merkezlerinin 43'ünde aktif olarak Türkçe öğretimi gerçekleştirilmiş ve bu kurslarda yaklaşık 12,000 kursiyer Türkçe öğrenmiştir (YEE, Faaliyet Raporu, 2016: 66).

Grafik 3: Yıllara Göre Kursiyer Sayısı

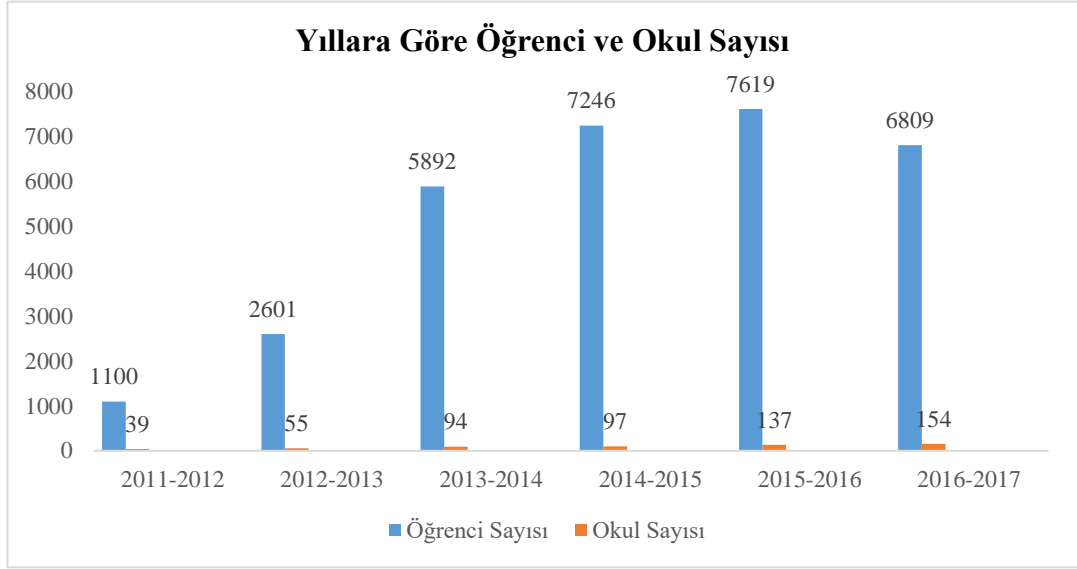
Kaynak: Yunus Emre Enstitüsü Faaliyet Raporu, 2016: 66.

‘Tercihim Türkçe Projesi’³⁴ adı altında merkez dışındaki ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarında seçmeli ve zorunlu yabancı dil olarak Türkçe dersleriyle bu kursiyerlerin sayısı 20.000’e yaklaşmaktadır.

Bosna-Hersek, Gürcistan, Polonya, Japonya, Mısır, Karadağ ve Romanya gibi ülkelerin ilk, orta ve yükseköğretim kurumlarında Türkçe seçmeli veya zorunlu ikinci yabancı dil dersi olarak okutulmaktadır (Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Eğitimi Kitapçığı, 2017). Aşağıdaki grafikte yıllara göre okul ve kursiyer sayısını görebilirsiniz (YEE, Faaliyet Raporu, 2016: 71).

³⁴ Saraybosna YEE tarafından 2011-2012 eğitim-öğretim yılından beri Türkçe, Bosna devlet okullarında seçmeli ders olarak okutulmaktadır. 2011-2012 eğitim öğretim yılında 1100 öğrenciyle başlayan proje 2016-2017 eğitim öğretim yılında 7 bin 263 öğrenciye ulaşmıştır.” Bknz. YEE Bülteni, Ocak-Şubat 2017, s. 34.

Grafik 4: Yıllara Göre Öğrenci ve Okul Sayısı

Kaynak: Yunus Emre Enstitüsü Faaliyet Raporu, 2016: 71.

Enstitü tarafından Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi için kullanılan materyaller; “Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti”, 16 yaş ve üzeri hedef kitleye yönelik A1’den C2’ye kadar altı seviyeden oluşmaktadır. “Türkçe Öğreniyorum Seti”, 10-15 yaş hedef kitleye yönelik A1- A2 olmak üzere 2 seviyede hazırlanmıştır. Ders Kitabı, Çalışma Kitabı, Dinleme CD’sinden oluşmaktadır. Ayrıca, Arapça’ya tercüme edilmiştir. “Çocuklar İçin Türkçe (ÇİT)”, 6-10 yaş arası Türkçe öğrenmek isteyenlere yönelik hazırlanmıştır. “Haydi Türkçe Öğrenelim Seti”, Bosna Hersek’te Türkçe’yi ikinci yabancı dil olarak seçen 6, 7, 8 ve 9. sınıflar için hazırlanmıştır. 2012’den beri kullanılmaktadır. Yardımcı materyaller, “Zenginleştirilmiş Kitap (Z-Kitap)”, ses kayıtları, videolar ve görsellerle destekli bir yazılım uygulamasıdır. 2014 yılından bu yana A1, A2, B1, B2, C1 düzeylerinde kullanılmaktadır. “Resimlerle Kelime Öğreniyorum Kitabı”, ‘Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Metni’³⁵ doğrultusunda belirlenen 24 farklı konuda 600’den fazla resimli kelimeden oluşmaktadır. Her kelimenin İngilizce, Rusça ve Arapçadaki karşılığı vardır. Ayrıca, Yedi İklim Türkçe Damak Tadı (A1- A2 seviyesindeki Türkçe kurslarında ve yemek kurslarında kullanılmak üzere hazırlanan geleneksel Türk yemekleri tariflerinin yer aldığı yardımcı materyal), Yedi İklim

³⁵ Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi Öğrenim, Öğretim ve Değerlendirme, TELC GMBH, Almanya, 2013, https://www.telc.net/fileadmin/user_upload/Publikationen/Diller_iaın_Avrupa_Ortak_öneriler_AEeraevesi.pdf, (E.T. 07.03.2018).

Türkçe Konuşma ve Yazma Kitabı, Yedi İklim Türkçe Video Etkinlik Kitapları gibi yardımcı materyallerde mevcuttur (YEE Faaliyet Raporu, 2016: 73-78).

Türkçe öğretim konusunda diğer bir çalışma, 2014 yılında başlanan “Uzaktan Türkçe Öğretimi Projesi” ile Türkçe öğretmek hedefiyle hayata geçirilmiştir. 2015 yılının Ağustos ayında onaylanan proje kapsamında 60 adet dil öğretim aracı hazırlanmış ve içerik yazarlarının kullanacağı ‘İçerik Geliştirme Programı’ tasarlanmıştır (Yunus Emre Enstitüsü Faaliyet Raporu, 2015: 136). Bu kapsam da 2017’de uygulamaya konulan “Türkçe Öğretim Portalı” ile öğrencilerin zamandan ve mekândan bağımsız olarak uzaktan Türkçe eğitimi almasının yolu açılmıştır. Programda A1 başlangıç seviyesinden C1 seviyesine kadar farklı eğitim seviyeleri mevcuttur. Şubat 2018 yılında tanıtımı yapılan program ile 159 ülkeden yaklaşık 100 bin kişiye ulaşılmıştır³⁶.

Eğitim-Öğretim faaliyetleri kapsamında, Yunus Emre Enstitüsü merkezinde internet üzerinden yayın yapan Türkçenin Sesi Radyosu, 21 Aralık 2015 tarihinde yayın hayatına başlamıştır (YEE Faaliyet Raporu, 2015: 139). Radyo’nun faaliyet amacı, “Türk dili, kültürü, sanat ve edebiyatını daha geniş kitlelere duyurmak-tanıtım ve milletimizin dil, kültür, sanat birikimini anlaşılabilir bir yayıncılık diliyle ortaya koymak” şeklinde ifade edilmiştir (YEE Faaliyet Raporu, 2016: 80).

Yine Eğitim-Öğretim faaliyetleri kapsamında Yunus Emre Enstitüsü, çeşitli üniversitelerle iş birliği halinde sertifika programları düzenlemektedir. Enstitünün düzenlediği programlar, yurt içinden ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı katılımcılara yönelik yapılan “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Sertifika Programları” yurt dışında yaşayan yabancı Türkologlara yönelik düzenlenen “Yurt Dışındaki Türkologlara Yabancı Dil Olarak Türkçe Eğitim Programları”, “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Eğitim Seminerleri”, “Kültürlerarası İntibak Programları”, “Hizmet İçi Eğitim Programları” olarak 5 başlıkta değerlendirilebilir (Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Eğitimi Kitapçığı, 2017). Bu kapsamda, 2010 yılında 1, 2011’de 2, 2012’de 3, 2013’de 5, 2014’te 7, 2015’te 8, 2016’da 7 tane sertifika programı düzenlenmiştir (YEE Faaliyet Raporu, 2016: 82).

³⁶ Uzaktan Türkçe eğitim projesi kapsamında Türkçe Öğretim Portalı’nın tanıtımı için Bknz. <http://www.yee.org.tr/tr/haber/dunyanin-en-buyuk-turkce-kursu-turkce-ogretim-portali-tanitildi>, ve “Türkçe Öğretim Portalı” sitesi için Bknz. <https://turkce.yee.org.tr/tr/Sayfa/Hakkimizda/551>, (E.T. 07.03.2018).

Ayrıca Yunus Emre Enstitü tarafından yurt dışında faaliyet gösteren Yunus Emre merkezlerindeki ve Türkoloji bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin katılımıyla Türkçe Yaz Okulu programları düzenlenmektedir. İletişim dilinin Türkçe olduğu programda öğrenciler hem Türkçe dersi alacaklar hem de buldukları ülkenin tarihi yerlerini, kültürünü ve yemeklerini tatma fırsatı yakalayacaklardır. Ortalama 30-45 gün süren programda gün içerisinde çeşitli etkinliklerde yapılmaktadır. İlk olarak 2010 yılında başlamıştır. Bu zamana kadar program 2755 öğrenci katılmıştır. 2015'te 500 öğrenci ve 2016'da 540 öğrenci katılmıştır (YEE Faaliyet Raporu, 2016: 96-97). 2017'de 8'incisi düzenlenen programa 57 ülkeden 700 öğrenci katılmıştır (YEE Bülteni, Kasım-Aralık 2017: 41). 16 Temmuz - 12 Ağustos 2018'de 9'uncusu düzenlenecek olan Yaz Okulu programına yaklaşık 1000 kişi başvurmuştur (www.yee.org.tr , E.T. 07.03.2018).

2.3.1.1. Türkoloji Projesi

Türkoloji Projesi, TİKA tarafından 1999 yılında “Türkoloji Türk Dili ve Kültür Merkezleri Projesini” kısaca “Türkoloji Projesi” yürürlüğe konulmuştur. İlk olarak 2000-2011 eğitim-öğretim yıllarında 13 ülkede 15 Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde 13 öğretim elemanının görevlendirilmesi ile başlayan proje, 20 Eylül 2011 yılında imzalanan protokolle Yunus Emre Enstitüsü'ne devredilmiştir (www.tika.gov.tr, E.T. 07.03.2018).

Yunus Emre Enstitüsü, “Türk dilini, edebiyatını, kültürünü ve sanatını tanıtmak ve bu konuda eğitim almak isteyen tüm gönüllülere yurt dışında gereken hizmeti vermek amacıyla üniversitelerle “Türkoloji Projesi İşbirliği Protokolü” imzalamak suretiyle, mevcut olan bölümler desteklenmekte ve yeni bölümlerin açılması teşvik edilmektedir. Enstitü, protokol kapsamında Türkoloji/Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerine Türkiye'den öğretim elemanı görevlendirmekte, müfredat ve materyal desteği sağlamakta; bu bölümlerde daha nitelikli ve sürekli eğitim-öğretim verilebilmesi için çalışmalar yürütmektedir (YEE Faaliyet Raporu, 2016).

Türkoloji Protokolü İmzalanan Üniversitelerin Ülke ve Bölgelere Göre Dağılımı aşağıdaki Tablo 19'da verilmiştir (YEE Faaliyet Raporu, 2016: 84).

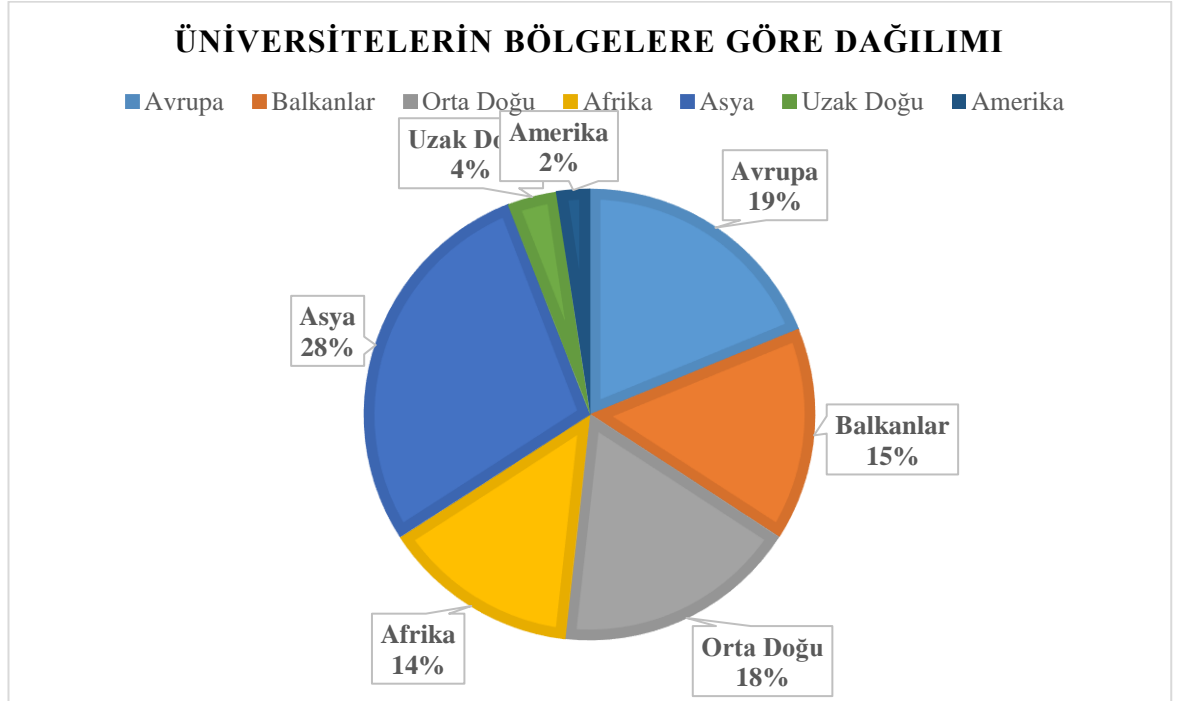
Tablo 8: Türkoloji Protokolü İmzalanan Üniversitelerin Ülkelere Göre Dağılımı

Avrupa	Balkanlar	Orta Doğu	Afrika	Asya	Uzak Doğu	Amerika
Belarus	Bosna Hersek	Filistin	Cezayir	Afganistan	Japonya	ABD
Belçika	Bulgaristan	Irak	Fas	Azerbaycan		Arjantin
Çekya	Hırvatistan	Katar	Mısır	Çin		
Estonya	Karadağ	Lübnan	Senegal	Endonezya		
İtalya	Kosova	S. Arabistan	Sudan	Gürcistan		
Letonya	Romanya	Ürdün	Mozambik	Hindistan		
Litvanya	Sırbistan	Yemen	Etiyopya	Kazakistan		
Polonya	Moldova		Somali	Moğolistan		
Slovakya	Makedonya			Pakistan		
Ukrayna						
10	9	7	8	9	1	2

Kaynak: Yunus Emre Enstitüsü Faaliyet Raporu, 2016: 19.

Aşağıdaki grafikte Yunus Emre Enstitüsü'nün Türkoloji projesi kapsamında anlaşma imzaladığı üniversitelerin bölgelere göre dağılımı gösterilmiştir. En fazla Asya, Avrupa ve Orta Doğu bölgelerindeki üniversiteler ile anlaşma imzalanmıştır.

Grafik 5: Üniversitelerin Bölgelere Göre Dağılımı

Kaynak: Yunus Emre Enstitüsü Faaliyet Raporu, 2016: 19.

Bu kapsamda bu zamana kadar 47 ülkede 85 Türkoloji protokolü imzalanmıştır. Aşağıdaki tabloda protokol imzalanan üniversitelerin tam listesi verilmiştir (YEE Faaliyet Raporu, 2016: 86-87).

Tablo 9: Türkoloji Protokolü İmzalanan Üniversiteler Listesi

1	AFGANİSTAN	1. Kabil Devlet Üniversitesi 2. Cevizcan Üniversitesi 3. Belh Üniversitesi 4. Faryab Üniversitesi 5. Şehit Üstad Rabbani Üniversitesi 6. Sar-ı Pul Yüksek Öğretim Kurumu 7. Bağlan Üniversitesi
2	ABD	1. Michigan State University
3	ARJANTİN	1. National University of La Plata
4	AZERBAYCAN	1. Bakü Devlet Üniversitesi 2. Bakü Avrasya Üniversitesi
5	BELARUS	1. Minsk Devlet Yabancı Diller Üniversitesi 2. Baranoviçi Devlet Üniversitesi
6	BELÇİKA	1. Gent Üniversitesi
7	BOSNA-HERSEK	1. Tuzla Üniversitesi 2. Mostar Cemal Biyediç Üniversitesi 3. Zenitsa Üniversitesi 4. Saraybosna Üniversitesi
8	BULGARİSTAN	1. Filibe Paisiy Hilendarski Üniversitesi 2. Şumnu Episkop Konstantin Preslavski Üniversitesi
9	CEZAYİR	1. Cezayir-2 Üniversitesi 2. Cezayir Konstantin Emir Abdulkadir Üniversitesi
10	ÇEK CUMHURİYETİ	1. Prag Charles Üniversitesi
11	ÇİN	1. Şanghay Uluslararası Araştırmalar Üniversitesi 2. Şanghay Üniversitesi
12	ENDONEZYA	1. Cakarta Syiah Kuala Üniversitesi
13	ESTONYA	1. Tallinn Üniversitesi Eston Beşeri Bilimler Enstitüsü
14	FAS	1. Rabat V Mohammed-Agdal Üniversitesi
15	FİLİSTİN	1. Gazze Belediye Türkçe Kursu
16	GÜRCİSTAN	1. İvane Javakhishvili Tiflis Devlet Üniversitesi 2. Batum Şota Rustaveli Devlet Üniversitesi 3. Kutaisi Akaki Tsereteli Devlet Üniversitesi 4. Ahaltsile Samstskhe-Javakheti Devlet Eğitim Üniversitesi
17	HIRVATİSTAN	1. Zagreb Üniversitesi
18	HİNDİSTAN	1. Delhi Jawaharlal Nehru Üniversitesi 2. Delhi Jamia Millia İslamia Üniversitesi
19	IRAK	1. Salahaddin Üniversitesi 2. Kerkük Üniversitesi 3. Musul Üniversitesi
20	İTALYA	1. Roma La Sapienza Üniversitesi

21	JAPONYA	1. Tokyo Bunkyou Gakuin Üniversitesi 2. Saitama Dokkyou Üniversitesi 3. Tokyo Tokayi Üniversitesi
24	KARADAĞ	1. Karadağ Üniversitesi
25	KATAR	1. Doha Katar Üniversitesi
26	KAZAKİSTAN	1. Astana L.N. Gumilev Avrasya Milli Üniversitesi 2. Astana El-Farabi Kazak Milli Üniversitesi
27	KOSOVA	1. Priştine Üniversitesi
28	LETONYA	1. Riga Letonya Üniversitesi 2. Riga Letonya Kültür Akademisi
29	LİTVANYA	1. Vilnius Üniversitesi
30	LÜBNAN	1. Trablus Üniversitesi 2. Lübnan Üniversitesi
31	MAKEDONYA	1. Üsküp Aziz Kiril ve Metodiy Üniversitesi 2. İştip Gotse Delçev Üniversitesi 3. Kalkandelen Devlet Üniversitesi
32	MISIR	1. Sohag Üniversitesi 2. Kahire El-Ezher Üniversitesi 3. Mısır Teknoloji Üniversitesi
33	MOĞOLİSTAN	1. Ulan Batur Moğolistan Devlet Üniversitesi
34	PAKİSTAN	1. İslamabad Ulusal Modern Diller Üniversitesi 2. Azad Kashmir Azad Jamnu Keşmir Üniversitesi 3. Lahor UMT University of Management and Technology
35	POLONYA	1. Varşova Üniversitesi 2. Krakov Jagiellonian Üniversitesi
36	ROMANYA	1. Köstence Ovidius Üniversitesi 2. Köstence Andrei Şaguna Üniversitesi
37	SENEGAL	1. Dakar Cheik Anta Diop Üniversitesi
38	SİRBİSTAN	1. Novi Sad Üniversitesi
39	SLOVAKYA	1. Bratislava Comenius Üniversitesi
40	SUUDİ ARABİSTAN	1. Cidde İffet Üniversitesi
40	SUDAN	1. Hartum Kuran-ı Kerim ve İslami Bilimler Üniversitesi 2. Uluslararası Afrika Üniversitesi
41	UKRAYNA	1. Kiev Milli Taras Şevçenko Üniversitesi 2. Kırım Mühendislik ve Pedagoji Üniversitesi 3. Odessa Milli İ. İ. Meçnikov Üniversitesi 4. Kiev G.S.Skovoroda Kharkiv Milli Pedagoji Üniversitesi
42	ÜRDÜN	1. Amman Ürdün Üniversitesi 2. İrbid Yarmouk Üniversitesi
43	YEMEN	1. San'a Üniversitesi 2. Hudeyde Üniversitesi
44	MOZAMBİK	1. Eduardo Mondlane
45	ETİYOPYA	1. Addis Ababa
46	MOLDOVA	1. Komrat Devlet Üniversitesi
47	SOMALİ	1. Mogadişu Üniversitesi

Kaynak: Yunus Emre Enstitüsü Faaliyet Raporu, 2016: 86-87.

Ayrıca Yunus Emre Enstitüsü Türkoloji projesi kapsamında, Uluslararası Türkoloji Yaz Okulu (2016 yılında da 176 Türkoloji öğrencisi yaklaşık bir ay boyunca Türkiye’de ağırlanmıştır), Milletlerarası Kafkas Türkologları Çalıştayı, Uluslararası Sözlük Bilimi Sempozyumu, Uluslararası Türk Dünyası Kongresi, Uzakdoğu’da Türkolog Buluşması gibi çeşitli sempozyum, kongre, toplantı, çalıştay, buluşma ve etkinlikler düzenlemektedir (YEE Faaliyet Raporu, 2014:90; YEE Faaliyet Raporu, 2015: 162; YEE Faaliyet Raporu, 2016: 89).

2.3.1.2. Ölçme-Değerlendirme ve Sınav Faaliyetleri

Yunus Emre Enstitüsü, sertifika ve seviye tespit sınavları olmak üzere, Yabancılara Türkçe öğretimi alanında gerçekleştirilen bütün sınavların hazırlanması ve uygulanması kapsamında faaliyetler yürütmektedir. Enstitü, TOEFL ve IELTS gibi uluslararası geçerliliğe sahip kâğıt üzerinde ve online “Türkçe Yeterlik Sınavı” (TYS) gerçekleştirmektedir. Şuan sadece kâğıt tabanlı sınav yapılmaktadır (YEE Faaliyet Raporu, 2016: 91). Yılda 3 kez düzenlenen sınavın geçerliliği 2 yıldır. Başarılı olan öğrencilere ‘Türkçe Yeterlik Belgesi’ verilir ve bu belgeyle öğrenciler Türkiye’de her hangi bir bölümde Türkçe hazırlık sınıfı okumaktan muaf tutulurlar (YEE Faaliyet Raporu, 2016: 90-91).

Uluslararası ölçekte yapılan ilk uygulama ise 10 ülkede (Kosova, Arnavutluk, Mısır, İran, Azerbaycan, Japonya, Gürcistan, Bosna Hersek, Belçika, Kazakistan), 12 Yunus Emre Türk Kültür Merkezinde eş zamanlı olarak gerçekleştirilmiştir. Sınava 223 kişi katılmıştır (www.tys.yee.org.tr, E.T. 07.03.2018).

2013’den beri düzenlenen sınavlara toplam 6567 aday katılırken, bunlardan 4393’ü sertifika almaya hak kazanmıştır (www.yenisafak.com, E.T. 08.03.2018).

2018 yılının ilk TYS’si ise, 13 Ocak 2018’de 35 ülkede 45 noktada eş zamanlı olarak düzenlenmiştir. Yılın ilk sınavı, 1130 kişinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. 2017’deki sınava toplamda 2141³⁷ kişinin katılmış olması bu seneki sınava olan yoğunluğu göstermektedir. Yılın ikinci sınavı 5 Mayıs 2018’de yapıldı. Son sınav ise 28 Temmuz 2018 yılında yapılacaktır (TYS, 2018).

³⁷ 14 Ocak 2017’de yapılan yılın ilk sınavına 765 kişi katılmış, 13 Mayıs 2017’de yapılan yılın ikinci sınavına 710 kişi, 12 Ağustos 2017’de yapılan yılın son sınavına ise 666 kişi katılmıştır (YEE Bülteni, Ocak-Şubat 2017: 36; YEE Bülteni, Mayıs-Haziran 2017: 32; YEE Bülteni, Temmuz-Ağustos 2017: 44).

Ayrıca Yunus Emre Enstitüsü, protokol imzaladığı üniversitelerin yurt dışı Yabancı Öğrenci Sınavlarının (YÖS)³⁸ koordinasyonunu yaparak sınavların uygun koşullarda gerçekleşmesini sağlamaktadır.

2.3.2. Kültür-Sanat Faaliyetleri

Yunus Emre Enstitüsü, Türkiye'nin kültürünü, sanatını ve medeniyet tarihini tanıtmaya yönelik sadece Enstitülerin bulunduğu ülkelerde değil, dünyanın birçok ülkesinde ulusal ve uluslararası kuruluşlarla, yerel kültür ve sanat adamları ile işbirliği içinde çeşitli kültürel ve sanatsal faaliyetler gerçekleştirmektedir. Bu kapsamda konser, sergi, tiyatro, atölye çalışması, film gösterimi, akademik ve popüler toplantı, aydın buluşması, sanat ve zanaat kursları gibi pek çok etkinlik düzenlemektedir. Faaliyetlerin amacı, ortak mirasa sahip olduğumuz yerlerde kültürel bilinci canlı tutmak ve ülkemizin kültürünü az tanıyan ülkelere karşı çeşitli sanatsal ve kültürel etkinlikler düzenleyerek onlara ülkemiz hakkında olumlu bir imaj bırakmak ya da ülkemizi daha yakından ve doğru tanıma imkânı sunmaktır (YEE Kültür-Sanat Kitapçığı, 2015: 4-6).

Enstitü tarafından 2015 yılında “**.tr dergisi**” adında Türkiye’de yaşanan sanat olayları, uluslararası sanat etkinlikleri, sinema, konser, sergi gibi faaliyetleri haber veren ve Türk edebiyatını ve kültür tarihini yansıtan bir dergi çıkartılmıştır. Dergi’nin, bazı sayıları Türkçe, Arapça, Almanya ve İngilizcedir (.tr Dergisi, 2015: 5). 2016 Temmuz-Ağustos sayısından (Sayı: 9) itibaren aynı sayı içerisinde hem Türkçe hem de İngilizce dillerinde yayın yapmaktadır.

Enstitü, 2009 yılında 15, 2010 yılında 40³⁹, 2011 yılında 124⁴⁰, 2012’de 388, 2013’de 400, 2014’te 465, 2015’te 713 ve 2016’da 796 tane kültürel etkinlik

³⁸ Yabancı Uyruklu Öğrenci Sınavı, 2010 yılına kadar ÖSYM bünyesinde gerçekleştirilirken daha sonra alınan kararla sınavlar artık üniversitelerin kendi bünyesinde yapılmaktadır. Bknz. <http://www.yee.org.tr/tr/birim/yabanci-ogrenci-sinavlari-yos>, (E.T. 07.03.2018).

³⁹ Mehmet Akif Ersoy Sempozyumu, Çanakkale Şehitlerini Anma Günü, Türk El Sanatları Standı, “Balkanlarda Osmanlı Medeniyeti” Sergisi gibi çeşitli faaliyetler düzenlenmiştir. Bknz. YEE Bülteni, Nisan 2010, Mayıs 2010, Temmuz 2010.

⁴⁰ 2011 yılında gerçekleştirilen kültür-sanat faaliyetlerinden bazıları; Evliya Çelebi-Seyahatname Sergisi, Mimar Sinan the Architet Fotoğraf Sergisi, İstanbul’un 8500 yıllık tarihi ve kültürel mirasına ilişkin “Yeraltındaki Devrim” Sergisi, “Türkiye’den Bahar Etkinliği” ve diğer panel, konferans, sergi, şiir okuma yarışmaları, geleneksel Türk sanatları için Bknz. YEE Bülteni, Şubat 2011, s. 10-18; YEE Bülteni, Temmuz 2011, s. 6-36; YEE Bülteni, Ocak 2012, s. 16-62.

düzenlemiştir (YEE Faaliyet Raporu, 2016: 24). 2017 ise yaklaşık 1000 kültürel etkinlik düzenlemiştir (Yunus Emre Enstitüsü Bülteni, 2017: 3).

Başlangıçta kültür merkezlerinin sayısının az oluşuna binaen gerçekleştirilen faaliyet sayısı düşükken özellikle 2012 yılından itibaren yeni enstitü merkezlerinin de açılmasıyla birlikte faaliyet sayılarında büyük bir artış meydana gelmiştir.

Bu kapsamda 2012 yılında yapılan kültür-sanat faaliyetlerinden en önemlisi, 27-29 Şubat 2012 tarihleri arasında Brüksel’de, Avrupa Parlamentosunda sanatseverlerle buluşan “Günüşiğini Paylaşmak” adlı fotoğraf sergisidir. Sergide, Türkiye’de farklı dinlere ait insanların yaşantılarından, bayram kutlamalarına, ibadet hanelerinden ibadetlerine kadar “yüzyıllarca aynı günüşiğini paylaşmış” insanların öyküsünü anlatan resimlerden oluşmaktadır (Yunus Emre Enstitüsü Bülteni, Nisan 2012: 50-51). Sergi daha sonra farklı ülkelerde de sergilenmiştir⁴¹.

Diğer etkinliklere bakacak olursak, 18 Şubat 2012’de Foynitsa YETKM’de “Destar Türk Müziği ve Gösteri Sanatları Topluluğu” tarafından sema gösterisi düzenlenmiş ardından 25-27 Mart 2012’de Tokyo YETKM tarafından Tokyo ve Sendai şehirlerinde sema gösterileri düzenlenmiştir. Ayrıca, Tiran ve Saraybosna’da Ebru ve Hat sanatı etkinlikleri, Foynitsa’da Ebru kursu düzenlenmiştir. Londra YETKM tarafından 6 Mart 2012’de “Türk Edebiyatında Aşk Şiirleri ve Müzik Dinletisi”⁴² ve 15 Mart’ta “Tezhip ve Minyatür Sergisi” düzenlemiştir (YEE Bülteni, Nisan 2012: 42-53).

Ayrıca 2012 yılının UNESCO tarafından İtri yılı ilan edilmesi akabinde Londra YETKM tarafından çeşitli etkinlikler düzenlenmiştir (Yunus Emre Enstitüsü Bülteni, Temmuz 2012: 50). Yine bir diğer önemli etkinlik 19-24 Nisan 2012 tarihleri arasında İstanbul’da düzenlenen I. Uluslararası Türkoloji Çalıştayı’dır. Çalıştayı’na 46 ülkeden 150’ye yakın kişi katılmıştır (YEE Bülteni, Temmuz 2012: 20).

2013 yılında ise yaklaşık 400 tane kültür-sanat faaliyeti düzenlenmiştir. Bu faaliyetlerden bazıları şunlardır.

⁴¹ “Günüşiğini Paylaşmak” sergisinden fotoğraflar için Bknz. <http://gunisiginipaylasmak.com/tr/>, (E.T. 07.03.2018).

⁴² Cahit Sıtkı Tarancı, Nâzım Hikmet, Edip Cansever, Ümit Yaşar Oğuzcan Orhan Veli, Yahya Kemal Beyatlı, Ercişli Emrah gibi şairlerin şiirleri Türkçe ve İngilizce okunmuştur.

25 Ekim 2013'te, Yunus Emre Enstitüsü ve TÜRKSOY işbirliği ile Kazakistan'ın başkenti Astana'da "Yunus Emre Oratoryosu"⁴³ sahnelenmiştir (Yunus Emre Enstitüsü Bülteni, Ocak 2014: 14).

29 Ekim 2013 tarihinde Tokyo'da Ertuğrul Fırkateyni⁴⁴ Sergisi, Yunus Emre Enstitüsünün desteğiyle T.C. Tokyo Büyükelçiliği'nde gerçekleştirilmiştir. Sergide kaza öncesine ve sonrasına ait fotoğrafların yanı sıra gemiye ait eşyalar sergilenmiştir (Yunus Emre Enstitüsü Bülteni, Ocak 2014: 41).

Hollanda Yunus Emre Enstitüsü tarafından organize edilen Şeb-i Arus (Düğün Gecesi) Programı, Rotterdam Zuidplein Tiyatro Salonunda, 19 Aralık 2013 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Program'ın ilk bölümünde konuşmacılar Mevlana Celaleddin Rumi hakkında sunumlarını gerçekleştirmiş, ikinci bölümünde ise tasavvuf müziği ve sema gösterisi yer almıştır (Yunus Emre Enstitüsü Bülteni, Ocak 2014: 16).

01-04 Kasım 2013 ve 08-10 Aralık 2013 tarihlerinde Japonya'nın Tokyo şehrinde "Türkiye'nin Moda Dünyası" defileleri Yunus Emre Enstitüsü ve Bunka Gakuen Moda Üniversitesi işbirliği ile gerçekleştirilmiştir. Defile'de Japon moda öğrencileri Türk kumaşları üzerinde çalışmalar yaparak geleneksel Türk kıyafetlerine farklı bir bakış açısı katmıştır (Yunus Emre Enstitüsü Bülteni, Ocak 2014: 12).

Küratörlüğünü Beste Gürsu'nun gerçekleştirdiği 'Özgür ve 90' sergisi 29 Ekim 2013 tarihinde Yunus Emre Enstitüsü tarafından T.C. Berlin Büyükelçiliğinin ev sahipliğinde Berlin'de açıldı. 1923-1986 yılları aralığında doğan 90 Türk sanatçısını bir araya getiren sergide, dijital sanat, resim, heykel, fotoğraf, seramik ve video çalışmalarından oluşan 90 seçkin eser yer almıştır (Yunus Emre Enstitüsü Bülteni, Ocak 2014: 4-6).

17 Aralık 2013'te Yunus Emre Enstitüsü ve Kültürel Diplomasi Enstitüsü (Institute for Cultural Diplomacy), 'Kültürel Köprüler Kurmak: Kültür

⁴³ "Türkiye'nin ilk devlet sanatçısı Ahmet Adnan Saygun tarafından bestelenen ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk oratoryosu olan Yunus Emre Oratoryosu 1942 yılında tamamlanmış ve ilk kez 1946 yılında Ankara'da seslendirilmiştir. Bu eser daha sonra 1947 yılında Paris'te, 1958 yılında New York'ta ünlü orkestra şefi Leopold Stokowski yönetiminde seslendirilmiş, sonraki yıllarda Budapeşte, Viyana, Bremen, Berlin, Vatikan ve Moskova'da yorumlanmıştır. 23 Nisan 2012 tarihinde New York, 25 Nisan 2012 tarihinde Washington'da olmak üzere TÜRKSOY Senfoni Orkestrası ve 100 kişilik Jonathan Griffith Singers ile birlikte 55 yıl sonra ilk defa Yunus Emre Oratoryosu Amerika Birleşik Devletlerinde dinleyiciler ile buluşmuştur.", Bknz. Yunus Emre Enstitüsü Bülteni, Ocak 2014, Sayı: 19, s. 15.

⁴⁴ "Dostluğa Açılan Yelken- Ertuğrul Fırkateyni" hakkında Bknz. Yunus Emre Enstitüsü Bülteni, Ocak 2014, Sayı: 19, s. 41.

Diplomasisinde Türk Alman Perspektifleri' başlıklı bir panel düzenlemiştir. Panelde iki ülkenin kültürel perspektifleri ele alınmıştır (Yunus Emre Enstitüsü Bülteni, Ocak 2014: 10).

2014 yılında ise toplam 465 tane kültür-sanat faaliyeti⁴⁵ düzenlenmiştir. Bunlardan bazıları aşağıda tablo olarak verilmiştir (YEE Faaliyet Raporu, 2014: 26-73).

Tablo 10: 2014 Yılında Düzenlenen Kültür-Sanat Faaliyetleri

BUDAPEŞTE	VARŞOVA
1. Tamas Kobzos ve Erdal Şalıkoğlu Konseri (26 Ocak 2014) 2. Geleneksel Türk Ev Yemekleri Kursları (15 Şubat 2014) 3. MÜOA Konseri (18 Nisan 2014) 4. Corniva Sergisi ⁴⁶ (23 Nisan 2014) 5. 21. Budapeşte Uluslararası Kitap Festivali ⁴⁷ (24-27 Nisan 2014) 6. “Günışığını Paylaşmak” adlı Fotoğraf Sergisi, (11-29 Haziran 2014) ⁴⁸	1. Mimar Sinan'ın Muhteşem Yüzyılı Minyatürü, Tezhip ve Hat Sanatı (10 Ocak-21 Şubat 2014) ⁴⁹ 2. Geleneksel Türk Yemekleri Atölyesi Yarışması, (15 Nisan-15 Mayıs 2014) 3. Tarihi Fotoğraflarla 600 Yıllık Türkiye-Polonya Dostluğu Sergisi (23 Nisan 2014).
ASTANA	TOKYO
Nevruz Bayramı Gösteri, (12 Mart 2014)	1. Ege Bölgesi Tanıtım Günleri ⁵⁰ (7-9 Mart 2014) 2. Ertuğrul Fırkateyni Anısına Konser (4 Eylül 2014)

⁴⁵ 2009-2014 yılları arası Yunus Emre Türk Kültür Merkezlerinin Merkez başına düzenlediği kültür-sanat faaliyetleri için Bknz. Yunus Emre Enstitüsü Faaliyet Raporu 2014, s. 77.

⁴⁶ Sergi kapsamında Kanuni Sultan Süleyman'ın Budin seferi sonrası ganimet olarak İstanbul'a getirdiği 4 eser “Saray Kütüphanesinde 4 Korniva” adıyla Budapeşte'de sergilenmiştir. Bknz. <http://www.dunyabulteni.net/kanuni-sultan-suleyman/296723/kanuninin-ganimeti-budapestede>, (E.T. 08.02.2018)

⁴⁷ 21. Budapeşte Uluslararası Kitap Festivali Onur Konuğu olan Türkiye, etkinlikler kapsamında Yunus Emre Enstitüsü “Nakkashane: Osmanlı Sarayında Kitabın Serüveni” isimli bir program ve “Türk Matbaacılığının Macar Öncüsü: İbrahim Müteferrika Sergisi” adlı bir sergi düzenlenmiştir. Bknz. Yunus Emre Enstitüsü Bülteni, Sayı: 21, Temmuz 2014, s. 38-42.

⁴⁸ Fotoğraf sergisi, Türkiye'de yaşayan farklı dinlere mensup insanların günlük yaşantıları, bayram kutlamaları, ibadetleri ve ibadet mekânlarından kareler yansıtıyor. Bknz. Yunus Emre Enstitüsü Bülteni, Sayı: 22, Ekim 2014, s. 18.

⁴⁹ Polonya-Türkiye ilişkilerinin 600. yılı etkinlikleri kapsamında, 10 Ocak 2014'te Asya ve Pasifik Müzesinde açılışı yapılan “Mimar Sinan'ın Muhteşem Yüzyılı” başlıklı sergi ile Mimar Sinan dönemine tanıklık etmiş padişahların, önemli devlet adamlarının ve Hürrem Sultan ile kızı Mihrimah Sultan'ın portrelerinden oluşan 47 eser sanatseverlerin beğenisine sunulmuştur. Bknz. Yunus Emre Enstitüsü Bülteni, Sayı: 20, Nisan 2014, s. 44.

⁵⁰ Ege Bölgesi “7 Bölge Tanıtım Projesi” kapsamında Tokyo'da tanıtılmıştır. Etkinlikler, YEE, Güney Ege Kalkınma Ajansı (GEKA) ve İzmir Kalkınma Ajansı (İZKA) ortaklığında gerçekleştirilmiştir. Bknz. Yunus Emre Enstitüsü Bülteni, Sayı: 20, Nisan 2014, s. 32.

LONDRA 1. Anadolu Ajansı Objektifinden Dünya, (22 Şubat 2014) ⁵¹ 2. Çanakkale Savaşı Fotoğrafları Sergisi, (14-27 Mart 2014) ⁵²	FOYNI TSA Türk Müziği Konseri, (29 Ocak 2014)
KAZAN Türk Sanat Müziği Konseri (31 Ocak 2014)	TAHRAN Tahran’da Türkiye Günleri “Türkiye’den Renkler ve Sesler Festivali (26-31 Mayıs 2014) ⁵³
AMMAN Amman’da Osmanlı Mirası Uluslararası Sempozyumu (3-5 Mart 2014) ⁵⁴	TİFLİS “81 İilde 81 Renk”, Fotoğraf Sergisi, (14 Mart 2014)
BERLİN “Türkiye Ekranı” Etkinliği (24 Şubat 2014) ⁵⁵	TİRAN 1. Saranda Türk Kültür Tanıtım Günleri (18-20 Ağustos 2014)

Kaynak: Yunus Emre Enstitüsü Faaliyet Raporu, 2014: 26-73.

2014 yılında en çok kültür-sanat faaliyetini düzenleyen merkezler, Kahire (1210 tane), Tahran (1842) ve Saraybosna (1233) Yunus Emre Türk Kültür Merkezleridir (Yunus Emre Enstitüsü Faaliyet Raporu, 2014: 77).

Ayrıca Yunus Emre Enstitüsü, 2014 yılında, Türk Sinemasının 100. Yılı kapsamında uluslararası birçok film festivaline katkıda bulunmanın yanı sıra Türk sinemasının değerli isimlerini de yurtdışındaki Türk Kültür Merkezlerinde hayranlarıyla buluşturmuştur (Yunus Emre Enstitüsü Bülteni, Ekim 2014: 48-49).

2015 yılında ise 7 tane yeni enstitü merkezinin açılmasıyla birlikte YETKM’lerdeki kültür-sanat faaliyetlerinin sayısı da artış göstermiştir. Bu kapsamda toplam 713 tane kültür-sanat faaliyeti düzenlemiştir.

⁵¹ Fotoğraf sergisinde, Anadolu Ajansı’nın dünyanın dört bir tarafından çektiği sıcak haberlerden ve sosyal hayattan eserler yer almıştır. Yunus Emre Enstitüsü Bülteni, Sayı: 20, Nisan 2014, s. 54.

⁵² Genelkurmay Başkanlığı, İngiliz, Fransız, Alman, Avustralya ve Yeni Zelanda arşivlerinden yaklaşık 1400 fotoğraf toplanıp sergilenmiştir. Bknz. Yunus Emre Enstitüsü Bülteni, Sayı: 20, Nisan 2014, s. 45.

⁵³ Festival kapsamında sergi, film gösterisi, konser ve paneller düzenlenmiştir. Bknz. Yunus Emre Enstitüsü Bülteni, Sayı: 20, Nisan 2014, s. 30-35.

⁵⁴ “Uluslararası İslam Üniversitesi ile İslam İşbirliği Teşkilatı İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi (IRCICA) işbirliği ve Yunus Emre Enstitüsü Amman Türk Kültür Merkezinin katkılarıyla Uluslararası İslam Üniversitesi (UIÜ) Mimarlık Fakültesinde “Bilad-ı Şam’da Osmanlı Eserleri Sempozyumu” gerçekleştirilmiştir. Sempozyumda Ürdün’de Osmanlı dönemi kültür mirası, Ürdün’deki tarihi Osmanlı eserlerinin rehabilitasyonu, Suriye’de Osmanlı eserleri, İslami dönem Ürdün yapılarında süsleme ve Şam’da 16.yy.’da inşa edilen külliye gibi konuları değerlendiren pek çok bildiri sunulmuştur. Bilad-ı Şam (Suriye, Ürdün, Lübnan, Filistin, İsrail, Irak) olarak adlandırılan Bölge’nin adıdır.” Bknz. Yunus Emre Enstitüsü Bülteni, Sayı: 20, Nisan 2014, s. 10.

⁵⁵ Türkiye’nin kültürel ve sanatsal zenginliklerini farklı etkinlikler ile hedef kitleye sunmak amacıyla planlanan ‘Türkiye Ekranı-Screen Turkey’ kapsamında, 27 Şubat’ta Karsu Dönmez konseri ve ‘Modern Resim’ ve PTT’nin ‘173 Yıllık Özel Pul Koleksiyonu’ Sergisi düzenlenmiştir. Bknz. Yunus Emre Enstitüsü Bülteni, Sayı: 20, Nisan 2014, s. 24-25.

Ayrıca, 2015 yılında Çanakkale Savaşlarının 100. Yılı münasebetiyle, Astana, Budapeşte, Priştine, Tiflis, Varşova, Bakü, İşkodra, Londra, Beyrut, Bükreş, Köstence, Üsküp ve Roma YETKM’de çeşitli sergi, panel, konser, konferans ve film gösterimleri yapılmıştır (YEE Faaliyet Raporu, 2015: 106-109).

Çeşitli kültür-sanat faaliyetleri Tablo 11’de örnek olarak verilmiştir (YEE Faaliyet Raporu, 2015: 42-97).

Tablo 11: 2015 Yılında Düzenlenen Kültür-Sanat Faaliyetleri

<p style="text-align: center;">Tiran YEE 20 Ocak 2015</p> <p>1. ‘Konstantiniyye’den İstanbul’a: 19. yüzyıl ortalarından 20. Yüzyıla Boğaziçi Fotoğrafları’ ve ‘Bir Hikâyem Var: Türkiye’den Genç Sanat’ Sergileri düzenlenmiştir.</p> <p style="text-align: center;">20 Mart 2015</p> <p>2. UNESCO Türkiye Kültür Mirası Sergisi⁵⁶</p>		<p style="text-align: center;">Londra YEE 16-17 Ocak 2015</p> <p>Londra Yunus Emre Enstitüsü, T.C Londra Büyükelçiliği, T.C Kültür ve Tanıtma Müşavirliği ve Ziraat Bankası Londra Şubesi işbirliğiyle Londra ve Edinburgh’ta sema gösterisi yapıldı.</p>
<p style="text-align: center;">Priştine YEE 21 Ocak 2015</p> <p>Nefes Tiyatrosu tarafından “Hayalin Derinlikleri” adlı tiyatro gösterisi düzenlenmiştir.</p>	<p style="text-align: center;">Prizren YEE 23 Ocak 2015</p> <p>Nefes Tiyatrosu tarafından “Hayalin Derinlikleri” adlı oyun tiyatrosu.</p>	<p style="text-align: center;">Priştine YEE 21 Ekim 2015</p> <p>II. Abdülhamid’in eğitimle ilgili fotoğraf koleksiyonundan seçilen 135 fotoğraf sergilenmiştir.</p>
<p style="text-align: center;">Saraybosna YEE 15 Ekim 2015</p> <p>‘Sanata Dokun’ Resim Heykel Sergisi</p>		<p style="text-align: center;">Astana YEE 6 Kasım 2015</p> <p>‘Türk Maneviyatında Fuzuli Mirası’ temalı Uluslararası Sempozyum düzenlenmiştir.</p>
<p style="text-align: center;">Bükreş YEE 15 Mart- 5 Nisan</p> <p>“Geleneksel Türk Tatlıları” Kursu</p>		<p style="text-align: center;">Rabat YEE 14 Kasım 2015</p> <p>İlhan Erşahin Konseri</p>
<p>22 Ağustos 2015 İstanbul “1000 Yılın Sesi Türkçe Bayramı”⁵⁷</p>		

⁵⁶ Sergi, T.C. Tiran Büyükelçiliği ve Tiran YEE ortaklığıyla Tiran Milli Tarih Müzesinde açıldı. Sergide Osman Nuri Yüce’ye ait 48 adet fotoğrafı sergilenmiştir.

⁵⁷ Dünya’nın dört bir köşesinden Türkçe öğrenen gençlerin bir araya gelerek sergilediği sahne gösterilerinden oluşan etkinlik resimleri için Bknz. http://www.yee.org.tr/sites/default/files/yayin/1000_yilin_sesi_katalog.pdf. (E.T. 07.03.2018).

<p>Podgoritsa YEE</p> <p>“Orta Asya’dan Anadolu’ya Türklerin Göç Serüveni” Rauf Tuncer Resim Sergisi</p>	<p>Bakü YEE</p> <p>“Son Mektup” filmi Azerbaycan’da gösterilmiştir.</p> <p>22 Aralık 2015 Lavaş Günü Etkinliği</p>	<p>Beyrut YEE 12 Haziran 2015</p> <p>1. ‘Kırk Yıllık Bir Hatır Türk Kahvesi Kültürü ve Sergisi’ 2. 27 Kasım-10 Aralık 2014, Uluslararası Beyrut Kitap Fuarı 3. Osmanlı Arşivinde Lübnan Sempozyumu (28-30 Eylül 2015)</p>
<p>Viyana YEE 29 Eylül 2015 Musiki Akşamları</p> <p>21 Kasım 2015 Mehmet Akif Ersoy’u Anma Söyleşisi</p>	<p>Belçika 10 Aralık 2015 Yunus Emre Enstitüsü ve Ziraat Bankası ortaklığında Belçika’da “Türkiye Kütüphanesi”⁵⁸ açılmıştır.</p>	<p>Köln YEE 1 Aralık 2015</p> <p>“İstanbul’un Gözü” Fotoğraf Sergisi</p> <p>Sergi, Ara Güler tarafından 1950-80 yılları arasında İstanbul’un çeşitli yerlerinde çekilen fotoğrafları içermektedir.</p>

Kaynak: Yunus Emre Enstitüsü Faaliyet Raporu, 2015: 42-97.

2016 yılında ise Yunus Emre Enstitüsü toplam 796 kültür-sanat faaliyeti düzenlemiştir. Bunlardan 286 tanesi Avrupa, 283 tanesi Balkanlar, 74 Ortadoğu, 39 tanesi Afrika, 75 tanesi Asya ve 39 tanesi Uzak Doğu Yunus Emre Türk Kültür Merkezleri tarafından gerçekleştirilmiştir. En fazla etkinlik %19,89 ile Dil ve Edebiyat alanında gerçekleştirilmiştir (Yunus Emre Enstitüsü Faaliyet Raporu, 2016: 24-25). Ayrıca açılan 5 yeni kültür merkezi ile birlikte faaliyetlerin sayısında da artış gözlenmiştir. Ayrıca 21 Ocak 2016’da Yunus Emre Enstitüsü Başkanı Hayati Develi görevini Şeref Ateş’e bırakmıştır (Yunus Emre Enstitüsü Bülteni, 2016: 40).

Tablo 12’de, 2016 yılında düzenlenmiş kültür-sanat faaliyetlerinden örnekler verilmiştir (YEE Faaliyet Raporu, 2016: 26-64).

⁵⁸ Bknz. Yunus Emre Enstitüsü Bülteni, Sayı: 28, Kasım-Aralık 2015, s.84; Ayrıca Bknz. <https://aa.com.tr/tr/kultur-sanat/belcikada-turkiye-kutuphanesi-acildi/489164>, (E.T. 07.03.2018).

Tablo 12: 2016 Yılında Düzenlenen Kültür-Sanat Faaliyetleri

Amsterdam YEE 1. ‘Gönlüm Düştü Bu Sevdaya’ Konseri 2. ‘Batı ve Doğu Sanatları Arasındaki Etkileşim’ Semineri 3. Tamburi Cemil Bey Konseri	Astana YEE ‘15 Temmuz Milli İradenin Yükselişi’ Fotoğraf Sergisi ⁵⁹ (3-4 Aralık 2016) ‘Türkiye-Kazakistan Kardeşlik Ezgileri’ konseri
Bakü YEE 1. ‘Anadolu’nun Renkleri’ Konseri 2. ‘Ahmet Hamdi Tanpınar’ı Anma Günü’	Beyrut YEE 1. ‘Geleneksel Türk Günü’: Türkiye’nin yemek, kahve, lokum, tatlı kültürü ve yöresel bez bebek yapımı tanıtılmıştır. 2. ‘Türk Sosyal Hayatında Lale Sergisi’: Türk kültüründe önemli bir yeri olan lale üzerinden çeşitli çalışmalar Lübnan halkı ile buluşturulmuştur.
Budapeşte YEE 6 Eylül- 7 Ekim 2016 “Kanuni Sultan Süleyman Sergisi” ⁶⁰	
Berlin YEE 17-20 Mart 2016 Nakkaşhane: Osmanlı Sarayında Kitabın Serüveni ⁶¹	Viyana YEE ‘Sultan Abdülaziz ve Kayser Franz Joseph’ konulu konferans: Prof. Dr. İlber Ortaylı tarafından verilmiştir.
Zagreb YEE (27 Nisan 2016) Konstantiniyye’den İstanbul’a 19. Yüzyıl Ortalarından 20. Yüzyıla Boğaziçi Fotoğrafları Sergisi ⁶²	Tahran YEE (12 Şubat 2016) Tahran’da öğrenim gören Türk öğrencilere ve ailelere yönelik sosyal sorumluluk projesi kapsamında Tahran Halı Müzesi Gezisi düzenlenmiştir.
Varşova YEE 4 Eylül 2016 ‘Tarihte Türk Okçuluğu’ adlı konferans ve gösteri düzenlenmiştir.	Tokyo YEE (30 Eylül- 1 Ekim 2016) ‘Gelin Tanış Olalım’ Kahve Festivali: “Unesco Somut Olmayan Kültürel Miras”

⁵⁹ Fetullahçı Terör Örgütü’nün (FETÖ) darbe girişimi sırasında AA foto muhabirleri tarafından çekilen fotoğraflardan oluşan sergi aynı zamanda Türkiye 81 ilde ve yurtdışında 68 noktada gösterilmiştir. Bknz. <https://aa.com.tr/tr/15-temmuz-darbe-girisimi/aadan-81-ilde-15-temmuz-milli-iradenin-yukselisi-sergisi/858924>, (E.T. 07.03.2018).

⁶⁰ ‘Kanuni Sultan Süleyman-Macaristan’da Kalan Yürek’ adlı sergide Kanuni dönemine ait önemli eserler sergilenmiştir. Ayrıca Mekke Su Yollarının tamamlanmasının ardından Sultan Süleyman’a gönderilen 12 metre uzunluğundaki ‘Teşekkürname’nin Fotoğrafı’ ilk kez sergilenmiştir. Mustafa Aksay tarafından düzenlenen sergi 1 ay boyunca ziyaretçilere açık kalmıştır. Bknz. <http://www.gazetenizolsun.com/haber/15105/kanuni-sultan-suleyman-sergisi-acildi.html>, (E.T. 07.03.2018).

⁶¹ Program kapsamında kitap sanatlarımız, Uluslararası Leipzig Kitap Fuarı’nda tanıtılmıştır. Daha öncede Budapeşte’de düzenlenmiştir.

⁶² Sergi, Zagreb YETKM’nin resmi açılışına binaen düzenlenmiştir. Enstitü 2015 yılında açılma da resmi açılışı 27 Nisan 2016’da Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından açılmıştır. Sergi’de 19. ve 20. yüzyıl arasındaki döneme ait fotoğraflar içermektedir. Bknz. Yunus Emre Enstitüsü Bülteni, Sayı: 30, Mart-Nisan 2016, s. 18-21.

<p style="text-align: center;">Roma YEE 6 Ekim 2016 “Yunus Emre” Defilesi⁶³</p>	<p style="text-align: center;">listesindeki Türk kahvesinin tanıtımını yapmak ve milletler arası diyalogu geliştirmek amacıyla düzenlenmiştir.”</p>
<p style="text-align: center;">Foynitsa YEE 18 Kasım 2016 “15 Temmuz Paneli ve Sergisi”</p>	<p style="text-align: center;">Doha YEE 17-20 Kasım 2016 “Türk Kültür Günleri”⁶⁴</p>

Kaynak: Yunus Emre Enstitüsü Faaliyet Raporu, 2016: 26-64.

2017 yılına gelince Yunus Emre Enstitüsü yaklaşık 1000 tane kültür-sanat faaliyeti düzenlemiştir. Bu faaliyetlerden öne çıkanlar şöyledir.

10 Şubat 2017’de, Yunus Emre Enstitüsü’nün de desteklediği “3. Radyo Akademi Ödülleri”nin ilk bölümünde YEE, yurt içinde ve yurt dışında “Türk Kültürüne Katkı” veren 7 isme ödül vermiştir. Bu isimler, 73 yıldır Balkanlar’da Türkçe yayın yapan, Türkçe’ye ve Türk kültürüne yaptığı katkıdan dolayı Üsküp Radyosu; araştırmacı-yazar Senad Hasanagic; Türk müziğinin iki önemli ismi Erkan Oğur ve İsmail Hakkı Demircioğlu; sinemamıza dünya çapında verdiği katkıdan dolayı yönetmen ve senarist Derviş Zaim; oyuncu Engin Altan Düzyatan ve son olarak tarihimizi, kültürümüzü ve sanatımızı yansıtan Diriliş Ertuğrul dizisi, Türk Kültürüne Katkı Ödülü’nü layık görülmüştür (Yunus Emre Enstitüsü Bülteni, Ocak-Şubat 2017: 16-18).

27 Mart 2017’de Yunus Emre Enstitüsü ve Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSOY) işbirliği ile Bükreş’te düzenlenen “Nevruz” temalı konser büyük yankı toplamıştır (Yunus Emre Enstitüsü Bülteni, Mart-Nisan 2017: 31).

Astana, Bakü, Viyana ve Lefkoşa YETKM tarafından 23 Nisan kapsamında çeşitli etkinlikler düzenlenmiştir (Yunus Emre Enstitüsü Bülteni, Mart-Nisan 2017: 38-39). Ayrıca 23 Nisan kapsamında Bosna’da 130 lise ve ilköğretim okulundan yaklaşık 10 bine yakın Türkçe öğrenenlerin katılımıyla 5. Çocuk Şenliği

⁶³ 13. ve 14. yüzyıllarda yaşamış Türk-İslam düşünürü Yunus Emre temalı defile kapsamında Selçuklu dönemi mimari ve sanat eserlerinden esinlenerek hazırlanan 35 kıyafet sergilenmiştir. <https://aa.com.tr/tr/kultur-sanat/italya-da-yunus-emre-defilesi-/659982>, (E.T. 07.03.2018).

⁶⁴ Programın ilk gününde Mevlana Celaleddin Rumi konulu film gösterimi, sanatsal ve kültürel etkinlikler ve Ahmet Özhan konseri gerçekleştirilmiştir. Bknz. <https://www.haberler.com/katar-da-turk-kultur-gunleri-8969912-haberi/>, (E.T. 07.03.2018).

düzenlenmiştir. Programa 100'e yakın kuruluş destek vermiştir (YEE Bülteni, Mart-Nisan 2017: 14-17).

Astana, Lefkoşa, Hartum ve Beyrut'ta Çanakkale Savaşı'nın 102. yıldönümü münasebetiyle çeşitli sergi, tiyatro ve programlar düzenlenmiştir (YEE Bülteni, Mart-Nisan 2017: 32-33).

23 Mayıs 2017'de Yunus Emre Enstitüsü çok sayıda akademisyen ve bürokratin katılımıyla "Danışma Kurulu Toplantısı" gerçekleştirmiştir. Toplantıda kültür diplomasisi, islamafobi, kültür elçiliği ve kültürel diplomasi akademisi üzerine çeşitli konular tartışılmıştır (YEE Bülteni, Mayıs-Haziran 2017: 14-19).

Ayrıca YEE, İstanbul ile Köln arasındaki Kardeş Şehir Anlaşması'nın 20. yıl dönümü kapsamında 2017 yılını "Köln-İstanbul Kültür Yılı" olarak ilan etmiş bu kapsamda yıl boyunca İstanbul ve Köln temalı çeşitli etkinlikler düzenlemiştir (YEE Bülteni, Mart-Nisan 2017: 21). 2017'de gerçekleştirilen diğer faaliyetlerden bazıları Tablo 13'de gösterilmiştir.

Tablo 13: 2017 Yılında Düzenlenen Kültür-Sanat Faaliyetleri

Üsküp YEE 13 Mart 2017 İstiklal Marşının kabulünün 96. Yıl dönümü kapsamında 'Tarih Işığında Bir Dava Adamı Mehmet Akif Ersoy ve İstiklal Marşı' konulu panel düzenlendi (YEE Bülteni, Mart-Nisan 2017: 27).	Rabat YEE 1. 16 Şubat 2017'de "Yöresel Türk Kadın Kıyafetleri" Sergisi (YEE Bülteni, Mart-Nisan 2017: 26).
Berlin YEE "Berlin Mevlâna Günleri" kapsamında sema gösterisi ve Ressam İsmail Acar'ın "Rumi" sergisinin açılışı yapılmıştır (YEE Bülteni, Mayıs-Haziran 2017: 28)	Roma YEE 1. 4 Mayıs 2017'de "Kaftanların Dili Sergisi ve Konferansı" gerçekleştirilmiştir (YEE Bülteni, Mayıs-Haziran 2017: 26). 2. "Ahmet Yesevi Konferansı", (YEE Bülteni, Temmuz-Ağustos 2017: 40)
Bakü YEE 1. Prof. Dr. Aziz Sancar, 13 Haziran'da Bakü Yunus Emre Enstitüsünü ziyaret etmiştir (YEE Bülteni, Mayıs-Haziran 2017: 30). 2. Yunus Emre'nin hayatının anlatıldığı Aşka Yolculuk isimli bir tiyatro gösterisi düzenlenmiştir (YEE Bülteni, Mayıs-Haziran 2017: 38).	Beyrut YEE "Çağdaş Türk Şiiri Yönelişler ve Örnekler" başlıklı konferans (YEE Bülteni, Mayıs-Haziran 2017: 27)
	Varşova YEE 9 Haziran 2017, "Timeless İstanbul" adlı fotoğraf sergisi, (YEE Bülteni, Mayıs-Haziran 2017: 31)
	Köln YEE

<p style="text-align: center;">Astana YEE</p> <p>2017 yılında Kazakistan’da düzenlenen EXPO 2017’de “Kazakistan-Türkiye Kardeşlik Ezgileri-2” konseriyle katılmıştır. 13 Türk eser “Astana Devlet Senfoni orkestrası” ve “Türk Dünyası Müzik Topluluğu” tarafından icra edilmiştir (YEE Bülteni, Temmuz-Ağustos, 2017: 41).</p>	<p>1. Ahmet Ümit ile Edebiyat Akşamı: okuma ve söyleşi Programı ve “Kâğıtla Boyanın Meşki” adlı ebru sergi. Sergi, Enstitüsü bünyesinde ebru kurslarını tamamlayan 6 kursiyerin 65 adet eserinden oluşmaktadır (YEE Bülteni, Mayıs-Haziran 2017: 35).</p> <p>3. Köln YEE ve “İstanbul- Köln Kardeş Şehir Derneği”, Köln Anakent Belediyesi desteğiyle Lichthof Sanat Merkezinde ortaklaşa fotoğraf sergisi açmıştır (YEE Bülteni, Kasım-Aralık 2017: 33).</p> <p style="text-align: center;">Priştine YEE 8 Mayıs 2017</p> <p>“Anadolu Motiflerinin Dili Sergisi”: 8 Mayıs 2017’de açılmıştır (YEE Bülteni, Mayıs-Haziran 2017: 36).</p>
<p style="text-align: center;">Washington YEE “Hacivat ve Karagöz Gösterisi”</p> <p>Washington YEE, iki ilkokulda ilk kez geleneksel Türk gölge oyunu Hacivat-Karagöz gösterisi düzenlenmiştir (YEE Bülteni, Eylül-Ekim 2017: 27).</p>	

Kaynak: YEE Bülteni, Ocak-Şubat, Mart-Nisan, Mayıs-Haziran, Temmuz-Ağustos 2017 Bültenlerinden derlenmiştir.

Ayrıca 24 Temmuz’da başlayan ve 15 Ağustos 2017’de Külliye’deki kapanış programı ile sona eren “8. Türkçe Yaz Okulu” kapsamında 52 ülkeden gelen 700 öğrenci, Türkiye’nin 22 şehrinde misafir edilmiştir ve çeşitli kültür-sanat faaliyetlerine katılmışlardır (YEE Bülteni, Temmuz-Ağustos 2017: 14-17).

Yine 2017’de Yunus Emre Enstitüsü, 15 Temmuz’un yıl dönümü münasebetiyle, “15 Temmuz Demokrasi Zaferi ve Şehitleri Anma Etkinlikleri” kapsamında, Köln, Bakü, Kahire, Lefkoşa, Saraybosna ve Zagreb’te çeşitli sergi, konferans ve programlar düzenlemiştir (YEE Bülteni, Temmuz-Ağustos 2017: 30-33).

2018 yılında ise faaliyetlerine devam Yunus Emre Enstitüsü, kültürel diplomasinin yanına bilimsel diplomasiyi de katarak Türkiye’nin fırsatlarını ve olanaklarını anlatmaya ve diğer kesimlerle irtibat kurmaya, “Türkçe+Bilim=Gönül” düsturuyla bilime inanıp gönülleri kazanmaya devam edecektir (.tr Dergisi, Ocak-Şubat 2018: 7).

2.4. YUNUS EMRE ENSTİTÜSÜ’NÜN PROJELERİ

Yunus Emre Enstitüsü, Türk kültürünü ve mirasını tanıtmak amacıyla bir defadan daha fazla tekrarlanabilen, Balkanlarda Kültürel Mirasın Yeniden İnşası

Projesi, Balkanlarda Geleneksel Türk El Sanatlarının İhyası Projesi, 100 Türkiye Kütüphanesi Projesi, Yerinde Tarih Projesi, Küresel Kamu Diplomasisi Ağı (GPDnet), Kültürel Diplomasi Akademisi, Kemankeş Projesi gibi çeşitli projeler yürütmüş ve bunların dışında çeşitli projelere de doğrudan destek vermiştir.

2.4.1. Balkanlarda Kültürel Mirasın Yeniden İnşası Projesi

2012 yılından itibaren, Yunus Emre Enstitüsü ve T.C. Merkez Bankasının ortaklığında gerçekleştirilen “Balkanlar’da Kültürel Mirasın Yeniden İnşası Projesi” kapsamında Osmanlı Döneminden bugüne tarihi bağları yeniden güçlendirmek amaçlanmaktadır. Bu kapsamda, Balkanlarda 7 ülkede (Bosna-Hersek, Makedonya, Arnavutluk, Kosova, Sırbistan, Karadağ, Hırvatistan), Osmanlı döneminden kalma el yazması eserlerin bakım, tamir, muhafaza, kataloglama ve dijital ortama aktarılmasına yardımcı bulunmak amacıyla oluşturulmuştur (YEE Bülteni, Nisan 2012: 26). Ayrıca bir “Proje Yürütme Komitesi” oluşturulmuştur. Komite, proje kapsamında çeşitli ziyaretlerde bulunarak durum tespit analizi yapmıştır (YEE Bülteni, Nisan 2012: 25; YEE Bülteni Ekim 2012: 38). Proje ile Makedonya, Kosova, Hırvatistan ve Bosna Hersek’te 30 bin arşiv belgesi dijital ortama aktarılmıştır (AA, 2016).

2.4.2. Balkanlarda Geleneksel Türk El Sanatlarının İhyası Projesi

Yunus Emre Enstitüsü ve Halkbank arasında 11 Nisan 2012 yılında imzalanan protokol ile hayata geçen ve 2 yılda tamamlanması planlanan diğer önemli bir proje de “Balkanlarda Geleneksel Türk El Sanatlarının İhyası-Ustadan Çırağa Türkiye’den Balkanlar’a Sanatın Yolculuğu” Projesidir (YEE Bülteni, Temmuz 2012: 62).

2013 yılında başlayan proje ile unutulmaya yüz tutmuş Türk el sanatları ve zanaatları alanlarında yeni ustalar yetiştirmek amaçlanmaktadır. Bu kapsam da ebru, hat, tezhip, minyatür, ahşap işçiliği, tel kakma, gümüş takı vb. gibi alanlarda 10 şehirde (Saraybosna, Foynitsa, Üsküp, Priştine, Prizren, Tiran, İşkodra, Bükreş, Köstence) 10 farklı branşta açılan 16 kursta yaklaşık 2000 kursiyer eğitim almıştır (YEE Faaliyet Raporu, 2015: 121).

14 Aralık 2015’te Üsküdar Bağlarbaşı Kültür Merkezi’nde “Ustadan Çırağa” belgeseli ile kursiyerlerin eserlerin sergilendiği kapanış programı ile proje son bulmuştur (Yunus Emre Enstitüsü Bülteni, Kasım-Aralık 2015: 74-75).

2.4.3. 100 Türkiye Kütüphanesi Projesi

Proje, Yunus Emre Enstitüsü ile T.C. Ziraat Bankası arasında 11 Nisan 2012 yılında imzalanan protokol ile hayata geçirilmiştir. Protokol kapsamında 100 Türkiye Kütüphanesi kurularak “Türk dili, tarihi, kültürü, sanatı, mutfağı, siyaseti, yeni dış politikası, ekonomisinin” yurtdışında tanıtılması amaçlanmaktadır. Proje, yurt dışındaki Yunus Emre Kültür Merkezlerinde, bünyesinde Türkoloji bölümleri bulunan üniversitelerde, Türkiye Araştırmaları Merkezlerinin bulunduğu yerlerde ‘Türkiye Kütüphanesi’ adı altında 100 kütüphane kurulmasını içermektedir (YEE Bülteni, Temmuz 2012: 61).

Türkiye hakkında kaynak teşkil eden 2000 kitaptan oluşan proje kapsamında, Ortadoğu ve Afrika’da 16, Balkanlar’da 27, Kafkaslar ve Orta Asya’da 15, Rusya ve Baltık Ülkelerinde 13, Avrupa’da 18 ve diğer 11 merkezde kütüphane açılması planlanmaktadır (YEE Bülteni, 2012: 61). 2016 yılı itibariyle çeşitli ülkelerde “65 Türkiye Kütüphanesi” kurulmuştur (YEE Faaliyet Raporu, 2015: 123).

2.4.4. Yerinde Tarih Projesi

Yerinde Tarih Projesi bir araya gelen katılımcıların birbirini tanınması, kültürel etkileşim sağlanması ve Türkiye’nin tarihsel ve kültürel zenginliklerini yerinde öğrenme imkânı sağlamaktadır. Bu kapsamda projenin ilki, 18 Mart 2015’te Çanakkale Zaferi’nin 100. yıldönümü münasebetiyle Bakü YETKM aracılığıyla, 18-35 yaş arası 25 gençten oluşan, “100 Yıllık Barış Çanakkale Kafilesi” Türkiye’ye gelmiştir. Türk-Azeri dostluk köprüsünü kuracak kabile 10 gün boyunca Ankara, Eskişehir, Bilecik, Bursa, Çanakkale, Edirne ve İstanbul’un tarihi yerlerini gezerek, Osmanlı’nın kültürel ve tarihi mirasını yerinde görmüştür (YEE Bülteni, Nisan 2015: 61).

Proje’nin ikincisi, 24-31 Mayıs 2015 tarihleri arasında “Osmanlı’nın Kuruluş Coğrafyası Kafilesi” adıyla düzenlenmiştir. 8 ülkeden 25 araştırmacı, Türkiye’nin 8 farklı şehrini gezmiştir. Proje ile Osmanlı’nın kuruluş coğrafyasının gezilmesi hedeflenmiştir. Bu kapsamda Söğüt, Bilecik, Eskişehir, İznik ve Kocaeli, Bursa ve İstanbul ziyaret edilmiş, araştırmacılar yerinde tarih öğrenme fırsatı yakalamışlardır.⁶⁵

⁶⁵ Program için Bknz. <http://www.yee.org.tr/tr/haber/osmanli-kurulus-coğrafyasi-kafilesi-yola-cikti>, E.T. 07.03.2018.

Yine aynı proje kapsamında, “İstanbul’un Kutsal Mekânları” Barış Kafilesi Programı çerçevesinde, 25 ülkeden araştırmacılar bir hafta boyunca İstanbul’un kutsal mekânlarını ziyaret etmiştir. Program 5 Mart 2016’da sona ermiştir.⁶⁶

2.4.5. Küresel Kamu Diplomasisi Ağı (GPDNet)

Küresel Kamu Diplomasisi Ağı (Global Public Diplomacy Network-GPDNet), 2014 yılında Seul’da, Filipinler, İsveç, Kore, Tayvan, Nijerya, Polonya, Portekiz, Singapur ve Türkiye’nin kamu ve kültür diplomasisi kurumları tarafından “kültürel diplomasi ağını genişletmek” amacıyla kurulmuştur (Yunus Emre Enstitüsü Bülten, Ocak 2015: 8). Macaristan’ın da katılımıyla birlikte üye sayısı 10 olmuştur (YEE Bülteni, Eylül-Ekim 2017: 14).

Enstitülerin, “bilgi paylaşımını sağlamak, ikili ve çok yönlü proje hazırlamak ve tüm insanlığın menfaatine yönelik proje yapmak” amacıyla 23 Ekim 2014 tarihinde enstitü temsilcileri tarafından “Küresel Kamu Diplomasisi Kurumları Mutabakat Zaptı”⁶⁷ imzalanarak kurulmuştur (YEE Bülteni 2015: 8).

25 Haziran 2016’da Türkiye dönem başkanı olmuştur (YEE Bülteni, Mayıs-Haziran 2016: 16). Kamu Diplomasi Ağı’nın ilk sanatsal etkinliği 5 Ocak 2017’de Kore Vakfı Sanat Galerisinde açılan “Göz Alıcı, Tutkulu, Güzel Sergi”dir⁶⁸. Sergi 24 Ocak’a kadar açık kalmıştır (YEE Bülteni, Ocak-Şubat 2017: 32).

GPDNet’in Yunus Emre Enstitüsü tarafından gerçekleştirilen ilk faaliyeti ise “GPDNet Anadolu Medeniyetleri Turu” projesidir. Proje kapsamında 2-9 Ekim 2016 tarihlerinde Nevşehir, Ankara, İstanbul’da çeşitli etkinlikler düzenlenmiştir (YEE Bülteni, Eylül-Ekim 2017: 15).

Yunus Emre Enstitüsü tarafından gerçekleştirilen diğer bir faaliyet ise 20-22 Nisan 2017 tarihleri arasında Ankara’da gerçekleştirilen ‘Herkes İçin Masallar

⁶⁶ Program için Bknz. <http://www.turkdod.com/2016/03/08/yerinde-tarih-projesinin-istanbulun-kutsal-mekanlari-programi-sona-erdi/>, E.T. 07.03.2018.

⁶⁷ Mutabakat zaptını imzalayan üye ülkelerin enstitüleri; Türkiye-“Yunus Emre Enstitüsü”, Filipinler-“National Commission for Culture and Arts”, İsveç-“Swedish Institute”, Kore-“Korea Foundation”, Macaristan-“Balassi Institute”, Nijerya-“National Institute for Cultural Orientation”, Polonya-“Adam Mickiewicz Institute”, Portekiz-“Camoës Institute” ve Singapur-“Singapur International Foundation”. Bknz. YEE Bülteni, Ocak 2015, s. 8.

⁶⁸ Sergi, üç aşamalı bir etkinliğin son halkasıdır. İlk aşamasında Koreli sanatçıların ve gönüllülerin Vietnam’daki bir köyün duvarları ile kamu kurumlarının resmetmesinden oluşmaktadır. İkinci aşaması ise Kore Vakfı, Yunus Emre Enstitüsü ve Filipinler Ulusal Sanat ve Kültür Komisyonunun desteğiyle fotoğrafçılar Noh Gihun ve Lim Miju (Kore), Alper Taşçı ve Mehmet Bayram (Türkiye) ile Marvin Alcaraz (Filipinler) duvar resimlerini ve köyün doğal güzelliğini fotoğraflamıştır. Üçüncü aşaması ise Birleşmiş Milletler ‘Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri’ni gündeme getirmeyi amacıyla Kore’de açılan fotoğraf sergisidir. Bknz. YEE Bülteni, Ocak-Şubat 2017, s. 32.

Festivali'dir. Bu festival kapsamında ülkeler masallarla kültürlerini tanıtmıştır (YEE Bülteni, Eylül-Ekim 2017: 16).

21-22 Ekim 2017'de yapılan GPDNet 4. Genel Kurul Toplantısı'nda, Katar'dan "Cultural Village Foundation", Mozambik'ten "Comunidade Academica para o Desenvolvimento (CADE)" ve Litvanya'dan "Institute of the Lithuanian Language" enstitülerinin ağı üyeliği görüşülmüştür. Katar tam üye, Mozambik ve Litvanya ortak üye olarak ağı dâhil edilmiştir (YEE Bülteni, Eylül-Ekim 2017: 17; .tr Dergisi, Kasım-Aralık 2017: 10-13).

2.4.6. Kültürel Diplomasi Akademisi

Kültürel diplomasi pratiğinde başarılı faaliyetler geliştiren Yunus Emre Enstitüsü, bu faaliyetlerin hazırlanma aşamasında çalışmalar yapmak, stratejiler belirlemek ve faaliyetlere yeni ufuklar açma amacıyla 2016 yılında Kültürel Diplomasi Akademisini kurmuştur. İlk programına 24-27 Kasım 2016'da 'Kültürel Diplomaside Stratejik Analiz Eğitimi' ile başlamıştır. Programın ilk kursiyerleri yurt dışında bulunan YETKM Müdürleri olmuştur. Programda, Prof. Dr. Sadettin Ökten, Prof. Dr. İlber Ortaylı, Prof. Dr. Mahmut Arslan, Prof. Dr. Beril Dedeoğlu, Doç. Dr. Havva Kök ve Abdulkadir Yalvaç tarafından sunumlar yapılmıştır (YEE Bülteni, Kasım-Aralık 2016: 16-21).

2.4.7. Kemankeş Projesi

Yunus Emre Enstitüsü ve Okçular Vakfı ortaklığında "Geleneksel Türk Okçuluğunu" dünyaya tanıtmak ve ata sporuna yeni oyuncular katmak amacıyla gerçekleştirilen projedir. Projenin ilk aşaması olan 'Türk Okçuluğu' eğitimi 16 ülkeden 40 sporcunun katılımıyla 27 Kasım - 4 Aralık 2017 tarihleri arasında İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. Ok yapımı, yay kurulumuna, ok atma teknikleri ve puanlama sistemine kadar eğitim alan sporcular ayrıca İstanbul'un kültürel ve tarihini de tanıma fırsatı kazanmıştır. Kursları başarı ile tamamlayan öğrenciler, 2018 Yaz Okulu Programına katılma hakkı elde edecekler (Yunus Emre Enstitüsü Bülteni, Kasım-Aralık 2017: 14-17).

Ocak 2018 arasında duyurusu yapılan kurslara yoğun başvuru yapılmıştır. Şubat ayı ile 16 ülkede açılan kurslarda, 50 sınıfta 550 kursiyer eğitim görmektedir. Kurslar, 3 ay sürecektir (Star Gazetesi, 2018).

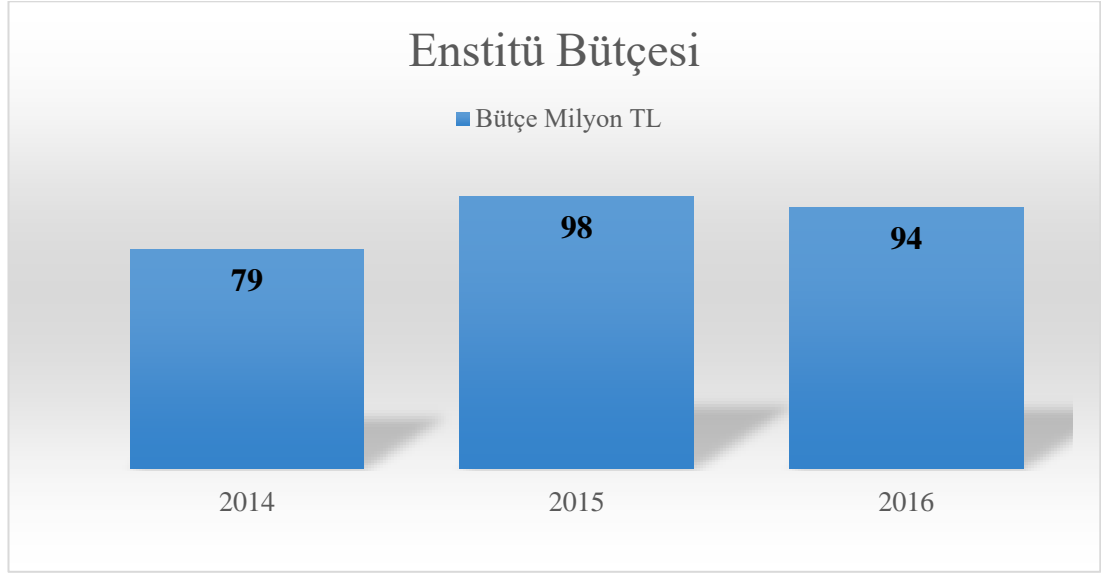
3. YUNUS EMRE ENSTİTÜSÜ'NÜN FAALİYETLERİNİN GENEL DEĞERLENDİRİLMESİ

Yunus Emre Enstitüsü, Türk kültürünü ve mirası tanıtmak, unutulmaya yüz tutmuş değerlerimizi canlandırmak, diğer ülke halklarıyla kaynaşmak ve onların gözünde olumlu bir imaj bırakmak amacıyla 2009'dan beri eğitim-öğretim ve kültür-sanat faaliyetleri yürütmektedir. Her ne kadar kültürel diplomasının en önemli taşıyıcılarından biri olan Yunus Emre Enstitüsü muadillerine göre çok geç bir tarihte kurulsada oldukça kısa bir sürede ağını büyük oranda genişletmiştir. 2009'da 2 kültür merkezi ile faaliyetlerine başlayan Yunus Emre Enstitü bugün 43 ülkede 54 kültür merkezi ve 85 ülkede uygulanan Türkoloji projesi ile toplamda 139 ülkede 441 personel ile faaliyet göstermektedir. Ayrıca 2023'te 100 kültür enstitüsü açmayı hedefleyen enstitü bu alanda ne kadar iddialı olduğunu ortaya koymaktadır.

Aşağıdaki grafikte Yunus Emre Enstitüsü'nün 2014 ve 2016 arası bütçesi gösterilmektedir. 2014 yılında 79 Milyon TL'lik bir bütçesi varken, 2016 yılında bu bütçe 94 milyon TL'ye ulaşmıştır. Bütçe gider kalemlerini eğitim-öğretim, kültür-sanat, projeler, yaz okulu, bina alım ve genel merkez giderleri gibi faaliyetler oluşturmaktadır. Kültürel diplomasının en önemli taşıyıcısı olan enstitüye bütçesinin fazlalığına yönelik eleştiriler⁶⁹ yapılsa da enstitü bu bütçe ile bu zamana kadar yaklaşık 4000'in üzerinde faaliyet gerçekleştirmiş ve çeşitli projeler ile Türk kültür-sanat ve Türkçe öğrenimine doğrudan ve dolaylı olarak katkı sağlamıştır.

⁶⁹ Bknz. <http://haber.sol.org.tr/toplum/100-milyon-lira-butceli-yunus-emre-vakfi-saraya-emanet-219720>, E.T. 09.07.2018.

Grafik 6: Yunus Emre Enstitüsü Bütçesi

Kaynak: Yunus Emre Enstitüsü Faaliyet Raporu, 2016: 114.

Yunus Emre Enstitüsü'nün faaliyet alanlarından en önemlisi Türkçe öğretimidir. Bir ülkenin en önemli taşıyıcısı olan dili diğer/hedef ülke halklarına aktarmak amacıyla çeşitli proje ve programlar ile Türkçe öğretimi faaliyetleri yürütmektedir. Bu faaliyetleri sadece yurt dışındaki YETKM aracılığıyla değil uzaktan Türkçe Eğitim Portalı, Türkoloji projesi ve Türkçe Yaz Okulu faaliyetleri ile de desteklemektedir.

Yunus Emre Enstitüsü, yurt dışındaki Kültür merkezleri aracılığıyla merkez içinde ve merkez dışında seçmeli ve zorunlu Türkçe Yabancı Dil dersi olmak üzere, 2018 yılı itibariyle 54 kültür merkezlerinin 43'ünde aktif olarak Türkçe öğretimi gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, "Tercihim Türkçe Projesi" adı altında merkez dışındaki ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarında seçmeli ve zorunlu yabancı dil olarak Türkçe dersleri vermiştir. Bu yanında "Uzaktan Türkçe Öğretimi Projesi" ile de öğrencilere uzaktan Türkçe öğrenmenin yolunu açmış ve bugün itibariyle bu projeye yaklaşık 100 bin kişiye ulaşmıştır.

2010 yılından beri düzenlenen Türkçe Yaz Okulu programı ile öğrencilere hem Türkçe eğitimi vermiş hem de Türk kültür mirasını yerinde öğrenmenin yolunu açmıştır.

Enstitü, “Türk dilini, edebiyatını, kültürünü ve sanatını tanıtmak ve bu konuda eğitim almak isteyen tüm gönüllülere yurt dışında gereken hizmeti vermek amacıyla üniversitelerle “Türkoloji Projesi İşbirliği Protokolü” imzalamaktadır. Protokol kapsamında Türkoloji/Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerine Türkiye’den öğretim elemanı görevlendirmekte, müfredat ve materyal desteği sağlamakta; bu bölümlerde daha nitelikli ve sürekli eğitim-öğretim verilebilmesi için çalışmalar yürütmektedir. Bu zamana kadar 47 ülkede 85 üniversite ile Türkoloji protokolü imzalanmıştır.

Ayrıca Yunus Emre Enstitüsü, “Yabancı Dil Olarak Türkçe” kapsamında sertifika ve seviye tespit sınavlarının hazırlanması ve uygulanması gibi faaliyetlerde yürütmektedir. Bu kapsamda yılda 3 kez TOEFL ve IELTS gibi uluslararası geçerliliğe sahip “Türkçe Yeterlik Sınavı” (TYS) gerçekleştirmektedir. Bunun yanında Enstitü, protokol imzaladığı üniversitelerin yurt dışı “Yabancı Öğrenci Sınavlarının” koordinasyonunu yaparak sınavların uygun koşullarda gerçekleşmesini sağlamaktadır.

Enstitü’nün diğer bir faaliyet alanı da kültür-sanat faaliyetleridir. Enstitü, ortak paydaya sahip olunan ülkelerde çeşitli sanatsal ve kültürel etkinlikler düzenleyerek Türkiye hakkında olumlu bir imaj bırakmak ya da Türk kültürünü daha yakından ve doğru tanıma imkânı sunmaktır. Bu kapsamda bu zamana kadar 4000’in üzerinde konser, sergi, tiyatro, atölye çalışması, film gösterimi, akademik ve popüler toplantı, aydın buluşması, sanat ve zanaat kursları gibi kültür-sanat faaliyeti düzenlemiş, doğrudan veya dolaylı olarak çeşitli kültür-sanat faaliyetlerine destek vermiştir.

Ayrıca Enstitü, çeşitli projeler ile unutulmaya yüz tutmuş kültür-sanat faaliyetlerini hatırlatmıştır. Bu kapsamda “Balkanlar’da Kültürel Mirasın Yeniden İnşası Projesi” ile Osmanlı döneminden kalma el yazması eserlerin bakımı, tamiri, muhafazası ve dijital ortama aktarılması sağlanmıştır. “Balkanlarda Geleneksel Türk El Sanatlarının İhyası-Ustadan Çırağa Türkiye’den Balkanlar’a Sanatın Yolculuğu” projesi ile unutulmaya yüz tutmuş Türk el sanatları ve zanaatları alanlarında yeni ustalar yetiştirmek amacıyla kurslar düzenlemiştir. Türk kültür mirasının yurtdışında tanıtılması amacıyla yurtdışındaki YETKM’lerde, Türkoloji protokolü imzalanan üniversiteler bünyesinde ve Türkiye Araştırmaları Merkezlerinin bulunduğu yerlerde “100 Türkiye Kütüphanesi” adında kütüphaneler kurmuş ve kurmaktadır. “Yerinde Tarih Projesi” kapsamında ise bir araya gelen katılımcıların kültürel etkileşim

sağlanması ve Türkiye'nin tarihsel ve kültürel zenginliklerini yerinde öğrenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda çeşitli programlar ile Türkiye'nin tarihsel ve kültürel zenginliklerine ziyaretler düzenlenmiştir. Son olarak Enstitü, "Geleneksel Türk Okçuluğunu" dünyaya tanıtmak ve ata sporuna yeni oyuncular katmak amacıyla "Kemankeş Projesi" kapsamında Türk Okçuluğu kursları düzenlemiştir. Bunların yanında Yunus Emre Enstitüsü çeşitli projelere de dolaylı olarak destek vermiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Teknolojik gelişmeler ve küreselleşme ile birlikte uluslararası ilişkilerde diplomasinin, sadece devletin tekelinde değil, hükümet-dışı organizasyonlar (NGO's), sivil toplum örgütleri, kamuoyu, medya gibi farklı aktörlerle birlikte yürütülme zorunluluğu doğmuştur. Hükümetler politikalarında bu yeni aktörleri dikkate alarak faaliyetlerini yürütmek zorunda kalmıştır. Diplomaside ki bu değişim kamu diplomasi ve kültür diplomasisi gibi yeni kavramların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Kamu diplomasisi kavramının gelişmesi ile birlikte devletler politika süreçlerinin yapımında halkın, STK'ların ve diğer bileşenlerin görüşlerini de dikkate almak zorunda kalmıştır. Başarılı bir kamu diplomasisi faaliyetinde bulunmak için devletler rasyonel ve ikna edici politikalar ile halkın tüm kesiminin taleplerini dikkate almak zorundadır. Kamu diplomasisinin gelişimine paralel olarak onun bir bileşeni olan ve 1990'lı yıllardan itibaren literatüre Joseph Nye tarafından kazandırılan yumuşak güç kavramı da ön plana çıkmıştır. Dış politikada artık sadece sert güç kullanımı bir çözüm aracı olmaktan çıkmış yumuşak güç kullanımı önem kazanmıştır. En kısa ifadesiyle başkasını ikna etme (sopa veya havuç metaforu) sanatı olan yumuşak güç, askeri güç ya da zora dayanmayan gücü içermektedir. Yine Soğuk Savaş sonrası dönemde gelişen kültürel diplomasi kavramı ise en yalın haliyle fikirlerin, bilgi, sanat ve diğer kültür öğelerinin karşılıklı anlayış ilişkisi içinde değiş tokuşu şeklinde tanımlanmıştır. Bu kapsamda devletler sert gücün erişemediği yerlerde kültürel faaliyetler aracılığıyla hedef kitlenin algısını değiştirebilmekte onları kendi yanına çekebilmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti ise, kuruluşundan bu zamana kadar belli ilkeler çerçevesinde dış politika faaliyetlerinde bulunmuştur. Genel hatlarıyla Atatürk döneminde bağımsızlık, tarafsızlık, barışçı ve realist politikalar ön plana çıkmış “yurtta sulh cihanda sulh” ilkesi çerçevesinde dış politika faaliyetinde bulunulmuştur. Yine bu dönemde yapılan reform ve politikalarda Batı'nın etkisi gözlenmiş kendini hep Batı'ya yakın görmüştür.

II. Dünya Savaşı döneminde ise BM kurucu anlaşmasına taraf olmak için getirilen Almanya'ya savaş açma şartı gereği savaşın sonlarına doğru Almanya'ya savaş açılmış, pratikte “savaş dışı” kalmıştır. Soğuk Savaş döneminde ise ABD ve Sovyet Rusya'nın başını çektiği blokta ABD'nin yanında yer almış ve Soğuk Savaş

öncesi dönemde olduğu gibi Batı ile yakınlık devam etmiştir. Fakat Johnson Mektubu ve Kıbrıs müdahalesinde yalnızlığa itilmesi sebebiyle 1980'lerin sonundan itibaren bağımsız politikalar izlemeye başlamış, 1983'te iktidara gelen Özal ile birlikte farklı bir değişim ve dönüşüm yaşanmıştır. Türkiye bu dönemde dış politikasında çok boyutlu ve çok alternatifli bir anlayış içerisinde bulunmuştur.

Soğuk Savaş sonrası dönemde Sovyet Rusya'nın dağılması ya da Doğu bloğunun yıkılması ile birlikte bağımsızlığını kazanan Türki Cumhuriyetler ile iyi ilişkiler kurma yoluna gidilmiş, “unutulan dostluklar” hatırlanmıştır. Yine bu dönemde sadece Türki Cumhuriyetler ile değil aynı zamanda Ortadoğu ve Balkanlar'da yeni iş birliği projeleri geliştirmiştir. Özellikle Balkanlar öncelikli politika alanlarından biri haline gelmiştir. Bu açıdan 1992 yılında Balkanlar, Ortadoğu ve Kafkaslar'da unutulmuş kesimlerle yeniden bağ oluşturmak için TİKA kurulmuştur. 2011 yılında TİKA'nın yeniden yapılanması ile birlikte faaliyet kapsamı genişlemiş sadece Ortadoğu, Balkanlar ve Kafkasya merkezli bir kurum olmaktan çıkıp, Doğu ve Güney Asya, Afrika ve Latin Amerika'da faaliyetler gerçekleştirmiştir.

Özal döneminde Türkiye, diğer dönemlerin aksine Batı'da bozulan imajını değiştirmek için ABD'ye sergi göndermiştir. Özal'ın amacı, sergiler aracılığıyla Batı'daki olumsuz Türkiye imajını değiştirmek ve turizmin canlanmasını sağlamaktır. 1970'lerden sonra ilk kez Türkiye dışında gerçekleştirilen “The Age of Suleyman Magnificent” adlı bu sergi ile Osmanlı zamanından kalma bazı eserler yurtdışında sergilenmiştir.

2002 sonrası dönemde ise Türk dış politikası tam anlamıyla bir ölçek büyümesi yaşamış, bölgede ve dünyada daha etkin bir rol arayışına girmiştir. Yapılan reformlar ile ilk olarak “güvenlik ve demokrasi dengesi” arasındaki hassas denge sağlanmaya çalışılmış, bireysel hak ve özgürlüklerin genişletilmesine dair düzenlemeler yapılmıştır. Bu dönemde çeşitli yeni ilkeler çerçevesinde dış politika yürüten Türkiye, özellikle komşularla sıfır sorun politikası yürütmeye özen göstermiş, bölgede ve dünyada düzen kurucu aktör olmaya çalışmış ve proaktif (önleyici) bir dış politika anlayışını benimsemiştir. Ayrıca son 30 yılda değişen politikalar çerçevesinde dış politikada sert güç bir çözüm aracı olmaktan çıkmış, devletler yumuşak güç ve kültürel diplomasi faaliyetlerine ağırlık vermiştir. Türkiye bu akımın bir parçası olarak

kültürel diplomasi faaliyetlerine ağırlık vermiş ve Türkiye'nin ilk kültürel diplomasi kurumu olan Yunus Emre Enstitüsü'nü kurmuştur.

2007'de çıkarılan bir vakıf kanunu ile kurulan ve 2009'da ilk şubelerini açan Yunus Emre Enstitüsü, muadilleri olan British Council, Goethe, Cervantes, Konfüçyüs ve Fransız kültür enstitülerine göre geç bir tarihte kurulmuş olsa da 9 yılda 4000'in üzerinde faaliyet gerçekleştirmiştir. Enstitü, şu an 43 ülkede 54 kültür merkezi ve 85 ülkede uygulanan Türkoloji projesi ile toplamda 139 ülkede 441 personel ile faaliyet yürütmektedir. Enstitü'nün yaklaşık 100 Milyon TL'lik bütçesine yönelik bir takım eleştiriler bulunsa da kendisine tahsis edilen bütçeler ile bu zamana kadar toplamda 4000'in üzerinde kültürel faaliyet gerçekleştirmiştir.

Enstitü, çağımızda popülerite kazanan kültürel diplomasi kavramının en önemli taşıyıcısı olan kültür merkezleri aracılığıyla daha etkin bir rol oynamaya çalışmalıdır. Kültür merkezleri eğer faaliyetlerinde başarılı olmak istiyorlarsa hedef kesimin algısına yönelik faaliyetler gerçekleştirerek "kendine çekme sanatı"nın bütün inceliklerini kullanmak zorundadır. Gerçekleştirilen faaliyetler gerek Türkçenin yabancı bir dil olarak öğretilmesi gerek kültür-sanat faaliyetleri daha sistemli daha etkin ve cezbedici olmalıdır. Daha aktif bir şekilde oluşturacak iş birlikleri ile koordineli bir şekilde daha verimli çalışarak Türkiye'nin diğer ülkeler arasında tanınmasını sağlamalıdır.

KAYNAKÇA

- Anadolu Ajansı. (17 Kasım 2016). *Bosna Hersek'teki yazma eserler restore edilecek*. 7 Mart 2018, <https://aa.com.tr/tr/kultur-sanat/bosna-hersekteki-yazma-eserler-restore-edilecek/687813>.
- Akgün, M., ve Gündoğar, S. S. (2012). *Ortadoğu'da Türkiye Algısı 2012*. İstanbul: TESEV Yayınları.
- Alphan, M. (2011). *Türkiye'nin yumuşak gücü: Dizileri*. 6 Ocak 2018, <http://www.hurriyet.com.tr/turkiye-nin-yumusak-gucu-dizileri-19414165>.
- Alpkaya, G. (2010). "İnsan Hakları Konusu". B. Oran, (Ed.), *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne, Olgular, Belgeler, Yorumlar (Cilt 2: 1980-2001)* içinde (524-539). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Arı, T. (2011). *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*, Bursa: Mkm Yayıncılık.
- Arı, T. (2013). *Uluslararası İlişkilere Giriş*, Bursa: MKM Yayıncılık.
- Armaoğlu, F. (1989). "Atatürk'ün Dış Politika İlkeleri", *Atatürk'ün Ölümünün 50. Yılı Sempozyumu*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Armaoğlu, F. (2007). *20. Yüzyıl Siyasal Tarihi 1914-1995* (16. Baskı, Cilt 1-2). İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Ataman, M. (2000). Özalizm: Türkiye'de Yeniden Yapılanma Teşebbüsü. *Liberal Düşünce* (19), 53-63.
- Ataman, M. (2003). Özalist Dış Politika: Aktif ve Rasyonel Bir Anlayış. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi* (2), 49-64.
- Atatürk, M. K. (2006). Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I-III. *Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu*, Atatürk Araştırma Merkezi.
- Ateş, D. (2013). *Uluslararası Politika: Dünyayı Anlamak ve Anlatmak*, Bursa: Dora Basım-Yayım Dağıtım.
- Ateş, D. (2014). *Türk Dış Politikasına Giriş, Yeni Muhafazakarlık ve Doğu- Batı Ekseninde Yapısal Değişim*, Bursa: Dora Yayıncılık.

- Ayhan, V. (2011). Arap Baharının ABD-Türkiye İlişkilerine Etkisi. *Ortadoğu Analiz*, 3(36), 17-22.
- Balcı, A., ve Yeşiltaş, M. (2011). AK Parti Dönemi Türk Dış Politikası Sözlüğü: Kavramsal Bir Harita, *Bilgi Dergisi* (23), 9-34.
- Baykal, S., ve Arat, T. (2010). “AB’yle İlişkiler”. B. Oran (Ed.), *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne, Olgular, Belgeler, Yorumlar (Cilt: 2, 1980-2001)* içinde (326-365). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bristih Broadcasting Corporation. (12 Mart 2013). Mavi Marmara: İsrail Türkiye’den özür diledi. 11 Şubat 2018, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/03/130322_israil_turkiye_ozur
- Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi (2017). Türkiye-Rusya İlişkileri. *Bilgesam Analiz*.
- Bilgin, A. (2013). *Yunus Emre: Hayatı ve Sanatı*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Chakraborty, K. (Ed.). (b.t.). *Cultural Diplomacy Dictionary*. The Academy for Cultural Diplomacy.
- Council, B. (8 Haziran 2011). *Royal Charter and Bye-laws 1993*. 28 Şubat 2018, <https://www.britishcouncil.org/sites/default/files/annual-report-2015-2016.pdf>.
- Council, B. (2017). *Annual Report and Accounts 2016-17*. 28 Şubat 2018, <https://www.britishcouncil.org/sites/default/files/annual-report-2016-17.pdf>
- Cull, N. J. (2009a). “Public Diplomacy before Gullion: The Evolution of a Phrase”. N. Snow, & P. M. Taylor (Eds.), *Routledge Handbook of Public Diplomacy* içinde (19-23). New York: Taylor & Francis Group.
- Cull, N. J. (2009b). *Public Diplomacy: Lessons from the Past*. Los Angeles: Figueroa Press.
- Cummings, M. (2003). Cultural Diplomacy and the United States Government: A Survey. *Center for Arts and Culture*.
- Çavdaroğlu A. H. (2011). *Öncesi ve Sonrası ile Lozan*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.

- Çavuşoğlu, M. (2015). 2015 Yılına Girerken Dış Politikamız. “Dışişleri Bakanlığı’nın 2015 Mali Yılı Bütçe Tasarısının TBMM Genel Kurulu’na Sunulması Vesilesiyle Hazırlanan Kitapçık”, http://www.mfa.gov.tr/site_media/html/2015-yilina-girerken-dis-politikamiz.pdf.
- Çelebi, Ö. (2011). “1990’lardan 2000’lere Türk Dış Politikası ve ABD ile İlişkiler: Stratejik Ortaklıktan Model Ortaklığa”. Y. Demirağ ve Ö. Çelebi (Eds.), *Türk Dış Politikası: Son On Yıl içinde* (37-58). Ankara: Palme Yayıncılık.
- Çelikkpala, M. (2011). “Türkiye-Rusya Federasyonu İlişkileri”. Y. Demirağ ve Ö. Çelebi (Eds.), *Türk Dış Politikası: Son On Yıl içinde* (59-92). Ankara: Palme Yayınları.
- Dahl, R. (1957). The Concept of Power. *Behavioral Science*, 2(3), 201-215.
- Davutoğlu, A. (26 Şubat 2004). *Türkiye merkez ülke olmalı*. 10 Şubat 2018, <http://www.radikal.com.tr/yorum/turkiye-merkez-ulke-olmali-702116/>.
- Davutoğlu, A. (Nisan 2005). “Kriz odaklı değil, vizyon odaklı dış politika”, *Söyleşiyorum*. (M. M. Küçükylmaz, Röportaj Yapan) Anlayış Dergisi. 13 Şubat 2018, <http://www.anlayis.net/makaleGoster.aspx?makaleid=4209>.
- Davutoğlu, A. (2008). Turkey’s Foreign Policy Vision: An Assessment of 2007. *Insight Turkey*, 10(1), 77-96.
- Davutoğlu, A. (20 Mayıs 2010a). Turkey’s Zero-Problems Foreign Policy. *Foreign Policy*, 14 Şubat 2018, http://www.mfa.gov.tr/article-by-h_e_-ahmet-davutoglu-published-in-foreign-policy-magazine-_usa_-on-20-may-2010.en.mfa.
- Davutoğlu, A. (9 Nisan 2010b). *Fostering a Culture of Harmony*. 14 Şubat 2018, http://eng.globalaffairs.ru/number/n_14784.
- Davutoğlu, A. (2012). 2013 Yılına Girerken Dış Politikamız. T.C. Dışişleri Bakanlığı.
- Davutoğlu, A. (2013). Sorumluluk ve Vizyon 2014 Yılına Girerken Türk Dış Politikası. T.C. Dışişleri Bakanlığı.
- Davutoğlu, A. (2014). *Stratejik Derinlik*. İstanbul: Küre Yayınları.

- De Magalhaes, J. C. (1988). *The Pure Concept of Diplomacy*. (B. F. Pereira, çev.). Greenwood Publishing Group.
- Demir, V. (2012). *Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç*. İstanbul: Beta Basım.
- Diplomacy, A. C. (2005). *Cultural Diplomacy The Linchpin of Public Diplomacy*. Washington DC: US Department of State.
- Duran, H., & Özdemir, Ç. (2012). Türk Dış Politikasına Yansımalarıyla Arap Baharı. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 7(2), 181-198.
- Ege, A. (2008). Türk Dış Politikasında 1990'lı Yıllar: Soğuk Savaş Sonrası Dönüşüm ve İstikrar. *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*, 24(1), 321-335.
- Ekşi, M. (2014). *Kamu Diplomasisi ve Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Erdağ, R. (2015). Türkiye'nin Kalkınma Yardımları ve TİKA. M. Şahin, ve S. Çevik (Eds.), *Türk Dış Politikası Ve Kamu Diplomasisi* içinde (241-262). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Erhan, Ç. (2003). 80. Yılında Lozan. *Mülkiye Dergisi*, 27(241), 193-208.
- European Commission. (8 Ocak 2016). *Neighbourhoodenlargement*. 14 Şubat 2018, https://ec.europa.eu/neighbourhoodenlargement/sites/near/files/pdf/turkey/20160108-overview_negotiations_turkey.pdf.
- Ezell, D. (2011). "Enriching Post-Secular Discourse in Faith Diplomacy". N. Leight (Eds.), *Essays on Faith Diplomacy* içinde (69-81). Los Angeles: Figueroa Press.
- Fırat, M. (2009). "Yunanistan'la İlişkiler", B. Oran (Ed.), *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne, Olgular, Belgeler, Yorumlar (Cilt 1: 1919-1980)* içinde (325-356). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Fisher, A. (2009). "Four Seasons in One Day: The Crowded House of Public Diplomacy in the UK", N. Snow, & P. M. Taylor (Eds.), *Routledge Handbook of Public Diplomacy* içinde (251-261). New York: Taylor & Francis Group.

- Resmi Gazete (2 Kasım 2011). Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. 2 Mart 2018 <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/11/20111102-1.htm>.
- Gienow-Hecht, J., & Donfried, M. C. (Eds.). (2010). *Searching For A Cultural Diplomacy* USA: Berghahn Books.
- Gilbao, E. (2005). The CNN Effect: The Search for A Communication Theory of International Relations. *Political Communication*, 27-44.
- Girit, S. (19 Ekim 2016). *5 soruda Türkiye-İsrail ilişkileri neden normalleşti?*. 11 Şubat 2018, <http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-37703220>.
- Global Humanitarian Assistance Report (2017). 2 Mart 2018, <http://devinit.org/wp-content/uploads/2017/06/GHA-Report-2017-Executive-summary.pdf>.
- Gouveia, P. F., & Plumridge, H. (2005). *European Infopolitik: Developing EU Public Diplomacy Strategy*. United Kingdom: Foreign Policy Centre.
- Gözen, R. (2006). "Dış Politika Nedir?" İ. Bal (Ed.), *21. yüzyılın Eşiğinde Türk Dış Politikası*. Ankara: Ankara Global Araştırmacılar Merkezi.
- Gözen, R. (2009). *İmparatorluktan Küresel Aktörlüğe: Türkiye'nin Dış Politikası*. Ankara: Palme Yayıncılık.
- Güngör, V. (29 Mayıs 2014). *Kültür Diplomasisi, Sivil Toplum ve Bir Aktör Olarak Diaspora Grupları*. 10 Şubat 2018, <http://www.turkevi.org/kultur-diplomasisi-sivil-toplum-ve-bir-aktor-olarak-diaspora-gruplari/>.
- Haber Analiz. (2016). Türkiye-Rusya İlişkilerinde Yeni Dönem. *Ekovitrin*, 59-84.
- Hale, W. (2003). *Türk Dış Politikası (1774-2000)*. (P. Demir, çev.), İstanbul: Mart Matbaası.
- Hamilton, K., & Langhorne, R. (2011). *The Practice of Diplomacy: Its Evolution, Theory and Administration*. United Kingdom: Taylor & Francis.
- Hürriyet. (19 Ocak 2009). *Erdoğan: BBC savaşı biliyor muydu*. 11 Şubat 2018, <http://www.hurriyet.com.tr/erdogan-bbc-savasi-biliyor-muydu-10805420>.
- İskit, T. (2012). *Diplomasi Tarihi, Teorisi, Kurumları ve Uygulaması*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Kalın, İ. (23 Ocak 2010a). *Türkiye'nin ince gücü*, 10 Şubat 2018
https://www.sabah.com.tr/yazarlar/ibrahim__kalin/2010/01/23/turkiyenin_ince_gucu.
- Kalın, İ. (27 Mart 2010b). *Kamu diplomasisi için mola*, 14 Şubat 2018,
https://www.sabah.com.tr/yazarlar/ibrahim__kalin/2010/03/27/kamu_diplomasisi_icin_mola.
- Kalın, İ. (2011). Soft Power and Public Diplomacy in Turkey. *Perceptions Journal of International Affairs*, 16(3), 5-23.
- Kanat, K. B. (2017 Şubat). Yeni Dönemde Türkiye-ABD İlişkileri. *Kriter Dergisi*.
<http://kriterdergi.com/yeni-donemde-turkiye-abd-iliskileri/>.
- Kardaş, Ş. (2017, Ocak-Şubat). Trump Dönemi Amerikan Dış Politikası ve Türkiye. *Ortadoğu Analiz*, 9(78), 8-9.
- Kashima, Y., & Kashima, E. (1999). Culture, Connectionism and the Self. *Social Behavior in Cultural Contexts*, 77-92.
- Kieldanowicz, M. R. (2009). Cultural Diplomacy as a Form of International Communication. *Institute for Public Relations BledCom Special Prize*.
https://www.instituteforpr.org/wp-content/uploads/Ryniejska_Kieldanowicz.pdf.
- Koçak, M. (2017). Türkiye-Rusya İlişkileri. (201), 1-24. İstanbul: SETA Yayınları.
- Kösebalaban, H. (2014). *Türk Dış Politikası: İslam, Milliyetçilik ve Küreselleşme*. (H. İnaç, çev.). Ankara: Bigbang Yayınları.
- Kroeber, A. L., & Kluckhohn, C. (1952). Culture: A Critical Review of Concepts and Definitions. *Papers of the Peabody Museum of Archaeology & Ethnology*, 47(1).
- Kürkçüoğlu, Ö. (1980). Dış Politika Nedir? Türkiye'deki Dünü ve Bugünü. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 35(1), 309-335.
- Larrabee, S. F., & Lesser, I. o. (2004). *Türk Dış Politikası: Belirsizlik Döneminde*. (M. Yıldırım, çev.). İstanbul: Ötüken Neşriyat.

- Lee, G. (2009). A Theory of Soft Power and Korea's Soft Power Strategy. *The Korean Journal of Defence Analysis*, 21(2), 205-218.
- Lenczowski, J. (2008). "Cultural Diplomacy, Political Influence & Integrated Strategy", M. Waller (Ed.), *Strategic Influence: Public Diplomacy, Counterpropaganda, and Political Warfare* içinde (74-99). Washington: The Institute of World Politics Press.
- Leonard, M., Stead, C., & Smewing, C. (2002). *Public Diplomacy*. Foreign Policy Center.
- Lukes, S. (2005). *Power: A Radical View*. Great Britain: Palgrave Macmillan.
- McClory, J. (2017). *The Soft Power 30: A Global Ranking of Soft Power*. Portland .
- Melissen, J. (2005). "The New Public Diplomacy: Between Theory and Practice", J. M. (Ed.), *The New Public Diplomacy Soft Power in International Relations* içinde (3-27). New York: Palgrave Macmillan.
- Melissen, J. (2013). "Public Diplomacy" A. F. Cooper, J. Heine, & R. Takur (Eds.), *The Oxford Handbook of Modern Diplomacy* içinde (436-452). United Kingdom: Oxford University Press.
- Mensur, A., Gündoğar, S. S., Levack, J., ve Perçinoğlu, G. (2011). *Ortadoğu'da Türkiye Algısı 2010*. İstanbul: TESEV Yayınları.
- Mueller, S. (2009). "The Nexus of U.S. Public Diplomacy and Citizen Diplomacy", N. Snow, & P. M. Taylor (Eds.) *Routledge Handbook of Public Diplomacy* içinde (101-107). New York: Taylor & Francis Group.
- Nicolson, H. (1939). *Diplomacy*. Oxford: Oxford University Press.
- Noya, J. (2005). *The Symbolic Power of Nations*. Spain: Elcano Royal Institute.
- Nye, J. (1990). Soft Power. *Foreign Affairs*(80), 153-171.
- Nye, J. (2004). *Soft Power: The Means to Success in World Politics* (First Edition). New York: Public Affairs.
- Nye, J. (2005). *Yumuşak Güç: Dünya Siyasetinde Başarının Yolu*. (R. İ. Aydın,çev.). Ankara: Elips Kitap.

- Nye, J. (2008). Public Diplomacy and Soft Power. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616, 94-109.
- Oğuzlu, T. H. (2009). Türk Dış Politikasında Davudoğlu Dönemi. *Ortadoğu Analiz*, 1(9), 43-50.
- Oğuzlu, T. H. (2011). Arap Baharı ve Yansımaları. *Ortadoğu Analiz*, 3(36), 8-16.
- Oran, B. (2009b). “1923-1939: Görelİ Özerklik-1: Türk Dış Politikasının Teoriği ve Pratiği”, B. Oran (Ed.), *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar Cilt 1*, içinde (15. Baskı, 17-72). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Oran, B. (2009c). “Lausanne Barış Antlaşması”, B. Oran (Ed.), *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar Cilt 1*, içinde (215-238). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Oran, B. (2009d). “1939-1945: Savaş Kaosunda Türkiye: Görelİ Özerklik-2: Dönemim Bilançosu”, B. Oran (Ed.), *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne, Olgular, Belgeler, Yorumlar Cilt 1*, (387-398). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Oran, B. (2013). “AKP ve Dış Politika”, B. Oran (Ed.), *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar Cilt 3 (2001-2012)* içinde (70-232). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Önal, B. (2013). “Soğuk Savaş Sonrası Türkiye-ABD İlişkileri”, H. Çomak, ve C. Sancaktar (Eds.), *Türk Dış Politikasında Yeni Yönelimler: İki Kutuplu Sistem Sonrası Türk Dış Politikası* içinde (129-164). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Özdemir, H. (2008). Uluslararası İlişkilerde Güç: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63(3), 113-144.
- Palmer, G., & Morgan, T. C. (2006). *A Theory of Foreign Policy*. Princeton: Princeton University Press.
- Pratkanis, A. (2009). “Public Diplomacy in International Conflicts: A Social Influence Analysis”, N. Snow, & P. Taylor (Eds.), *Routledge Handbook of Public Diplomacy* içinde (111-153). New York: Taylor & Francis Group.

- Purtaş, F. (2013). Türk Dış Politikasının Yükselen Değeri: Kültürel Diplomasi. *Akademik Bakış*, 7(13), 1-14.
- Rawnsley, G. D. (2009). "China Talks Back: Public Diplomacy and Soft Power for the Chinese Century". N. Snow, & P. M. Taylor (Eds.), *Routledge Handbook of Public Diplomacy* içinde (282-291). New York: Taylor & Francis Group.
- Riordan, S. (2004, November). Dialogue-Based Public Diplomacy: A New Foreign Policy Paradigm? *Discussion Paper in Diplomacy (95)*. Netherlands Institute of International Relations Clingendael.
- Roberts, W. (2007). What Is Public Diplomacy? Past Practices, Present Conduct, Possible Future. *Mediterranean Quarterly*, 18(4), 36-52.
- Sabah. (2009, Aralık 4). *Davutoğlu'nun ritmik diplomasisi*. 14 Şubat 2018, https://www.sabah.com.tr/siyaset/2009/12/04/davutoglundun_ritmik_diplomasisi.
- Sağsen, İ. (2011). Arap Baharı, Türk Dış Politikası ve Dış Algılaması. *Ortadoğu Analiz*, 3(31-32), 57-64.
- Sarınay, Y. (2000). Atatürk'ten Günümüze Türk Dış Politikası Hakkında Genel Bir Değerlendirme. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 16(48), 857-886.
- Sayari, S. (2000). Turkish Foreign policy in the Post-Cold War Era: The Challenges of Multi-Regionalism. *Journal of International Affairs*, 169-182.
- Schneider, C. (2009). The Unrealized Potential of Cultural Diplomacy: "Best Practices" and What Could Be, If Only. *The Journal of Arts Management, Law, and Society*, 39(4), 260-279.
- Schneider, C. P. (2005). Culture Communicates: US Diplomacy That Works. J. Melissen (Ed.), *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations* içinde (147-168). New York: Palgrave Macmillan.
- Scott-Smith, G. (2009). "Exchange Programs and Public Diplomacy". N. Snow, & P. Taylor (Eds.), *Routledge Handbook of Public Diplomacy* içinde (50-56). New York: Taylor & Francis Group.

- Seib, P. (2011). "Preface". N. Leight (Ed.), *Essays on Faith Diplomacy* içinde (9-10). Los Angeles: Figueroa Press.
- Snow, N. (2009). "Rethinking Public Diplomacy". N. Snow, & P. M. Taylor (Eds.). *Routledge Handbook of Public Diplomacy* içinde (3-11). New York: Taylor & Francis Group.
- Snow, N., & Taylor, P. (2009). "Preface and Introduction". N. Snow, & P. Taylor (Eds.), *Routledge Handbook of Public Diplomacy* içinde (9-11). New York: Taylor & Francis Group.
- Sönmezoğlu, F. (2004). *Türk Dış Politikasının Analizi* (3. Baskı). İstanbul: Eren Ofset.
- Star. (3 Mart 2018). *16 ülkede 550 kişi Türk okçuluğunu öğreniyor*. 7 Mart 2018, <http://www.star.com.tr/yerel-haberler/16-ulkede-550-kisi-turk-okculugunu-ogreniyor-3556427/>.
- Szondi, G. (2008). Public Diplomacy and Nation Branding: Conceptual Similarities and Differences. *Netherlands Institute of International Relations Clingendael*.
- Szondi, G. (2009). "Central and Eastern European Public Diplomacy: A Transitional Perspective on National Reputation Management". N. Snow, & P. Taylor (Eds.), *Routledge Handbook of Public Diplomacy* içinde (291-313). New York: Taylor & Francis Group.
- Şamsutdinov, A. M. (1999). *Mondros'tan Lozan'a Türkiye Ulusal Kurtuluş Savaşı Tarihi 1918-1923*, (2. Baskı). (A. Behramoğlu, çev.). İstanbul: Doğan Kitapçılık.
- Şener, B. (2013). *Türk Dış Politikasında Güç Kullanma Seçeneği (1923-2010)*. Ankara: Barış Kitabevi.
- T.C. Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü. (2010). 14 Şubat 2018, <https://kdk.gov.tr/>: <https://kdk.gov.tr/faaliyetler/kurulus/7>.
- Tellal, E. (2009). "SSCB'yle İlişkiler". B. Oran (Ed.), *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne, Olgular, Belgeler, Yorumlar Cilt 1 (1919-1980)* içinde (314-324). İstanbul: İletişim Yayınları.

- Türk İşbirliği Koordinasyon Ajansı (2017). 14 Aralık 2017, <http://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/hakkimizda-14649>.
- Tuch, H. N. (1990). *Communicating with the World: U. S. Public Diplomacy Overseas*. New York: Macmillan.
- Tuncer, H. (2006). *Küresel Diplomasi*. Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Türkçe Yeterlilik Sınavı. (19 Ocak 2018). *2018 yılının ilk Türkçe Yeterlilik Sınavı gerçekleştirildi.* 8 Mart 2018, http://tys.yee.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=147&catid=9&Itemid=473.
- Uzgel, İ. (2009). “İtalya’yla İlişkiler”. B. Oran (Ed.), *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar Cilt 1(1919-1980)* içinde (292-296). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Uzgel, İ. (2010). “ABD ve NATO’yla İlişkiler”. B. Oran (Ed.), *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar Cilt 2 (1980-2001)* içinde (243-325). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Uzgel, İ. (2013). “ABD ve NATO’yla İlişkiler”. B. Oran (Ed.), *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar Cilt 3 (2001-2012)* içinde (249-337). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Uzgel, İ., & Kürkçüoğlu, Ö. (2009). “Batı Avrupa’yla İlişkiler”. B. Oran (Ed.), *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne, Olgular, Belgeler, Yorumlar Cilt 1(1919-1980)* içinde (258-277). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ülger, İ. K. (2006). “Balkan Gelişmeleri ve Türkiye:1990’lı Yıllar”. İ. Bal (Ed.), *21. Yüzyılda Türk Dış Politikası* içinde (257-271). Ankara: Ankara Global Araştırmalar Merkezi.
- Ünsal, Ü. (2013). “Kamu Diplomasisi”. B. Oran (Ed.), *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (2001-2012)* içinde (237). İstanbul: İletişim Yayınları.

- Ünsal, Ü. (2013). “11 Eylül Olayı Ertesinde AKP Dönemi”. B. Oran (Ed.), *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar Cilt 3 (2001-2012)* içinde (13-243). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Vuving, A. L. (3 Eylül 2009). How Soft Power Works. *American Political Science Association Annual Meeting*, (1-20), 14 Şubat 2018
<http://apcss.org/Publications/Vuving%20How%20soft%20power%20works%20APSA%202009.pdf>.
- Yeni Şafak (31 Ocak 2018). *2018'in ilk tys sonuçları açıklandı*. 8 Mart 2018, <https://www.yenisafak.com/gundem/2018in-ilk-tys-sonuclari-aciklandi-3048166>.
- Yılmaz, N. (2010). Stratejik Ortaklıktan Model Ortaklığa: Türkiye'nin Bağımsız Dış Politikasının Etkileri. *Türk Dış Politikası Yıllığı*, 551-576.
- Yılmaz, S. (2008). *Güç ve Politika*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı. (2016). *İdare Faaliyet Raporu*.
https://www.ytb.gov.tr/uploads/resimler/activity_reports/2016-idare-faaliyet-raporu.pdf.
- Yunus Emre Enstitüsü Bülteni. (Eylül 2009). Ankara: Yunus Emre Enstitüsü.
- Yunus Emre Enstitüsü Bülteni. (Şubat 2010). Ankara: Yunus Emre Enstitüsü.
- Yunus Emre Enstitüsü Bülteni. (Nisan 2010). Ankara: Yunus Emre Enstitüsü.
- Yunus Emre Enstitüsü Bülteni. (Mayıs 2010). Ankara: Yunus Emre Enstitüsü.
- Yunus Emre Enstitüsü Bülteni. (Temmuz 2010). Ankara: Yunus Emre Enstitüsü.
- Yunus Emre Enstitüsü Bülteni. (Şubat 2011). Ankara: Yunus Emre Enstitüsü.
- Yunus Emre Enstitüsü Bülteni. (Temmuz 2011). Ankara: Yunus Emre Enstitüsü
- Yunus Emre Enstitüsü Bülteni. (Ekim 2011). Ankara: Yunus Emre Enstitüsü.
- Yunus Emre Enstitüsü Bülteni. (Ocak 2012). Ankara: Yunus Emre Enstitüsü.
- Yunus Emre Enstitüsü Bülteni. (Nisan 2012). Ankara: Yunus Emre Enstitüsü.
- Yunus Emre Enstitüsü Bülteni. (Temmuz 2012). Ankara: Yunus Emre Enstitüsü.

- Yunus Emre Enstitüsü Bülteni. (Ocak 2014). Ankara: Yunus Emre Enstitüsü.
- Yunus Emre Enstitüsü Bülteni. (Nisan 2014). Ankara: Yunus Emre Enstitüsü.
- Yunus Emre Enstitüsü Bülteni. (Ekim 2014). Ankara: Yunus Emre Enstitüsü.
- Yunus Emre Enstitüsü Bülteni. (Ocak 2015). Ankara: Yunus Emre Enstitüsü.
- Yunus Emre Enstitüsü Bülteni. (Nisan 2015). Ankara: Yunus Emre Enstitüsü.
- Yunus Emre Enstitüsü Bülteni. (Kasım-Aralık 2015). Ankara: Yunus Emre Enstitüsü.
- Yunus Emre Enstitüsü Bülteni. (Ocak-Şubat 2016). Ankara: Yunus Emre Enstitüsü.
- Yunus Emre Enstitüsü Bülteni. (Ocak-Şubat 2017). Ankara: Yunus Emre Enstitüsü.
- Yunus Emre Enstitüsü Bülteni. (Mart-Nisan 2017). Ankara: Yunus Emre Enstitüsü.
- Yunus Emre Enstitüsü Bülteni. (Mayıs-Haziran 2017). Ankara: Yunus Emre Enstitüsü.
- Yunus Emre Enstitüsü Bülteni. (Temmuz-Ağustos 2017). Ankara: Yunus Emre Enstitüsü.
- Yunus Emre Enstitüsü Bülteni. (Eylül-Ekim 2017). Ankara: Yunus Emre Enstitüsü.
- Yunus Emre Enstitüsü Bülteni. (Kasım-Aralık 2017). Ankara: Yunus Emre Enstitüsü.
- Yunus Emre Enstitüsü Faaliyet Raporu . (2014). Ankara: Yunus Emre Enstitüsü.
- Yunus Emre Enstitüsü Faaliyet Raporu. (2015). Ankara: Yunus Emre Enstitüsü.
- Yunus Emre Enstitüsü Faaliyet Raporu. (2016). Ankara: Yunus Emre Enstitüsü.
- Yunus Emre Enstitüsü. (2015). *Kültür-Sanat Kitapçığı*, <http://www.yee.org.tr/sites/default/files/yayin/kulturagustos2015.pdf>.
- Yunus Emre Enstitüsü. (2017) *Türkçe Eğitimi Kitapçığı*. http://www.yee.org.tr/sites/default/files/yayin/yee_turkce_egitimi_kitapcik_20617.pdf.
- Yunus Emre Enstitüsü. (2015). *2023 Vizyonu*. Ankara: Yunus Emre Enstitüsü-Strateji Geliştirme Müdürlüğü.
- Zengin, G. (2010). *Hoca: Türk Dış Politikası'nda "Davutoğlu Etkisi"*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Zöllner, O. (2009). “German Public Diplomacy: The Dialogue of Cultures”. N. Snow, & P. M. Taylor (Eds.), *Routledge Handbook of Public Diplomacy* içinde (262-269). New York: Taylor & Francis Group.

.tr Dergisi. (Mart-Nisan 2015). (1). Ankara: Yunus Emre Enstitüsü.

.tr Dergisi. (Kasım-Aralık 2017). (17). Ankara: Yunus Emre Enstitüsü.

İnternet Kaynakları

“A Short History of The BBC”, Erişim Tarihi: 17.02.2018, <https://elt.oup.com/elt/students/insight/dyslexicfriendlytexts/preint/a002000insightpreintsbdfrtunit9d.pdf>.

“Ak Parti’nin Parti Programı”, Erişim Tarihi: 02.03.2017, http://m.akparti.org.tr/site/akparti/parti-programi#bolum_.

“Akkuyu Nükleer Santrali’nin temeli atıldı”, Erişim Tarihi: 05.07.2018, <https://www.ntv.com.tr/ekonomi/akkuyu-nukleer-santralinin-temeliatildi,4SMPQqfXIES2C8j0IU7EeQ>.

“Alliance Française”, Erişim Tarihi: 28.02.2018, <http://www.ifturquie.org/ana-sayfa/turkiyede-fransizca/alliance-francaise/>.

“Alliance Française Kültür Derneği'nin Türkiye'deki ilk şubesi Adana'da faaliyete geçti”, Erişim Tarihi: 28.02.2018, <https://www.haberler.com/alliance-francaise-kultur-dernegi-nin-turkiye-deki-haberi/>.

“Basın Yayın Ve Enformasyon Genel Müdürlüğü”, Erişim Tarihi: 04.03.2018, <http://www.byegm.gov.tr/turkce/hakkinda>.

“Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”, (2013, 12 Ocak). Resmi Gazete (Sayı:28726), Kanun No: 6495 (Madde 73), <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/08/20130802.htm>.

“Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”, (6 Aralık 2017). Resmi Gazete (Sayı: 30276). <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/12/20171220.htm>.

- “British Council celebrated its 75th year in Turkey in 2015”, Erişim Tarihi: 28.02.2018, <https://www.britishcouncil.org.tr/en/about/75years-Turkey>.
- “British Council's 75th Anniversary in Turkey” Erişim Tarihi: 28.02.2018, https://www.issuu.com/bcturkey/docs/20150114_marcom_75thanniversary_a_re.
- “Cervantes Institute”, http://www.cervantes.es/imagenes/File/guias/guia_ic_2009-ingles-aus.pdf, Erişim Tarihi: 01.03.2018.
- “Confucius Institute Headquarters”, Erişim Tarihi: 01.03.2018, http://english.hanban.org/node_7716.htm.
- “Dünyanın En Büyük Türkçe Kursu ‘Türkçe Öğretim Portalı’ Tanıtıldı”, Erişim Tarihi: 07.03.2018, <http://www.yee.org.tr/tr/haber/dunyanin-en-buyuk-turkce-kursu-turkce-ogretim-portal-tanitildi>.
- “Enstitünün Tanıtımı”, Erişim Tarihi: 01.03.2018, http://estambul.cervantes.es/tr/enstitunun_tanitimi.htm.
- “Francophony and the French Language”, Erişim Tarihi: 28.02.2018, <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/francophony-and-the-french-language>.
- “Hanban”, Erişim Tarihi: 01.03.2018, http://english.hanban.org/node_7719.htm.
- “History of British Council”, Erişim Tarihi: 28.02.2018, <https://www.britishcouncil.org/organisation/history>.
- “History of the Goethe-Institut”, Erişim Tarihi: 28.02.2018, <https://www.goethe.de/en/uun/org/ges.html>.
- “Goethe Institut Locations”, Erişim Tarihi: 28.02.2018, <https://www.goethe.de/en/wwt.html>.
- “Goethe Institut Türkiye”, Erişim Tarihi: 28.02.2018, <https://www.goethe.de/ins/tr/tr/index.html>.
- “Günüşiği Paylaşmak”, Erişim Tarihi: 07.03.2018, <http://gunisiginipaylasmak.com/tr/>.

- “İlk Uluslararası ‘Türkçe Yeterlik Sınavı’ (TYS) Başarıyla Uygulandı”, Erişim Tarihi: 07.03.2018, http://tys.yee.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=32:kril-penectus-aliquet-2&catid=9&Itemid=473.
- “İstanbul Cervantes Enstitüsü”, Erişim Tarihi: 01.03.2018, <http://estambul.cervantes.es/tr/hakkimizda.htm>.
- “Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü.” (2010, 30 Ocak). Resmi Gazete (Sayı: 27478). 2010/3 Başbakanlık Genelgesi, Erişim Adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/01/20100130.htm>.
- “Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü’nün Yapısı”, Erişim Tarihi: 04.03.2018, <https://kdk.gov.tr/faaliyetler/koordinatorkluk-yapisi/18>.
- “Minister of Foreign Affairs, “Türkiye-Rusya İlişkileri”, Erişim Tarihi: 28.02.2018, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-rusya-siyasi-iliskileri.tr.mfa>.
- “Niçin Yunus Emre”, Erişim Tarihi: 05.03.2018, <http://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/neden-yunus-emre>.
- “Notable Fulbrighters: A Tradition of Excellence”, Erişim Tarihi: 27.02.2018, <https://eca.state.gov/fulbright/fulbright-alumni/notable-fulbrighters>.
- “Osmanlı’nın Kuruluş Coğrafyası Kafilesi Yola Çıktı”, Erişim Tarihi: 07.03.2018, (<http://www.yee.org.tr/tr/haber/osmanli-kurulus-cografyasi-kafilesi-yola-cikti>).
- “T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı”, Erişim Tarihi: 14.02.2018, https://www.ab.gov.tr/turkiye-ab-iliskilerinin-tarihcesi_111.html.
- “T.C. Dışişleri Bakanlığı”, Erişim Tarihi: 14.02.2018, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-amerika-birlesik-devletleri-siyasi-iliskileri.tr.mfa>.
- “The Alliance française, Paris Ile-de-France”, Erişim Tarihi: 28.02.2018, <https://www.alliancefr.org/en/who-are-we/alliance-francaise-paris-ile-de-france>.
- “The British Council is the UK’s international organisation”, Erişim Tarihi: 28.02.2018, <https://www.britishcouncil.org/organisation>.

- “The Institution”, Erişim Tarihi:28.02.2018, <http://www.institutfrancais.com/fr/faites-notre-connaissance-0>.
- “Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı”, Erişim Tarihi: 30.02.2018, <http://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/tarihce-222>.
- “Türk Dil Kurumu, “Kamu Diplomasisi”. 20 Şubat 2018, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a8e04ceeede40.76303654.
- “Türk Dil Kurumu. “Güç”, 12 Ocak 2018, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS5a878c52200eb4.79933443,
- “Türkçe Yaz Okuluna Rekor Başvuru”, Erişim Tarihi: 07.03.2018, <http://www.yee.org.tr/tr/haber/turkce-yaz-okuluna-rekor-basvuru>.
- “Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”. (2011, 2 Kasım). Resmi Gazete (Sayı: 28103 (Mükerrer)). Erişim Adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/11/20111102-1.htm>.
- “What is Cultural Diplomacy? What is Soft Power?”, Erişim Tarihi: 20.02.2018, http://www.culturaldiplomacy.org/academy/index.php?en_what-is-cultural-diplomacy.
- “Yerinde Tarih Projesi’nin “İstanbul’un Kutsal Mekanları” Programı Sona Erdi”, Erişim Tarihi: 07.03.2018, <http://www.turkdod.com/2016/03/08/yerinde-tarih-projesinin-istanbulun-kutsal-mekanlari-programi-sona-erdi/>.
- “Yunus Emre Vakıf Kanunu.” (5 Mayıs 2007). Resmi Gazete (Sayı: 26526). Erişim Adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/05/20070518.htm>.
- “2018 yılının ilk Türkçe Yeterlik Sınavı gerçekleştirildi”, Erişim Tarihi: 07.03.2018, http://tys.yee.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=147&catid=9&Itemid=473.

“2018 yılının ilk Türkçe Yeterlik Sınavı gerçekleştirildi”, Erişim Tarih: 07.03.2018, http://tys.yee.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=147&catid=9&Itemid=473.

“Türkçe Yeterlilik Sınavı (TYS)”, Erişim Tarihi: 07.03.2018, http://tys.yee.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=32:kril-penectus-aliquet-2&catid=9&Itemid=473.

EKLER

BASINDA YUNUS EMRE ENSTİTÜSÜ- 1

İRAN'DA TÜRK HAT VE TEZHIP SANATLARI ANLATILACAK

TÜRK hat sanatı üzerine araştırmalarıyla bilinen Prof. Dr. Uğur Derman ve Türk tezhip sanatı ustası ve araştırmacısı Prof. Dr. Fatma Çiçek Derman, İran'da konferans verecek. Yunus Emre Enstitüsü tarafından düzenlenecek etkinlik kapsamında Prof. Dr. Uğur Derman, 28 Şubat'ta da Encümen-i Hosnevisan-ı Sıraz'da Türk hat sanatının tarihi seyrini ve günümüzdeki durumunu anlatacak. Prof. Dr. Fatma Çiçek Derman ise tezhip sanatı üzerine, 27 Şubat'ta Tahran'da bulunan Ferhengistan-ı Hüner'de, 28 Şubat'ta da Prof. Derman ile Sıraz'da konferans verecek.

Prof. Dr. Uğur Derman ve Fatma Çiçek Derman İran'da sanatseverlerle bir araya gelecek.

Ek-1: İran'da Türk Hat ve Tezhip Sanatları Anlatılacak

Kaynak:

Star,

(26.02.2018),

<https://web.interpress.com/app/document/viewer/780bd6f9-17a3-43c4-944e>

16d1e43ea8c7?cid=hXYcUxpc%2Bk%3D, E.T. 15.03.2018.

YUNUS EMRE ENSTİTÜSÜ'NDEN BÜYÜK HİZMET

Balkanlar'daki Osmanlı yazma eserleri dijital ortama aktarılıyor

Yunus Emre Enstitüsü'nün yürüttüğü proje kapsamında, Balkanlar'daki yazma eserler, ferahlar dijital ortama aktarılıyor. Yunus Emre Enstitüsü Başkan Yardımcısı Yrd. Doç. Dr. Ebubekir Ceylan, enstitünün dünyada var olan 40'a yakın şubesinin Balkan coğrafyasında olmasının Balkanlar'a verilen öneminde bir göstergesi olduğunu söyledi. Balkanlar'da yürütülen pek çok projenin en önemlisinin yazma eserleri dijital ortama aktarılması çalışması olduğunu ifade eden Ceylan, şunları kaydetti: "Projenin amacı savaş esnasında tahrip olmuş el yazması eserlerin ihyası, tamir ve bakımı, yanmış eserlerin kopyalarının temini ve mevcut eserlerin korunması. Balkanlar'da ciddi bir savaş dönemi yaşandı. Bu savaş döneminde, kültürel mirasımız ve kütüphaneler

Yunus Emre Enstitüsü Başkan Yardımcısı Yrd. Doç. Dr. Ebubekir Ceylan, Balkanlar'daki en önemli projelerinin yazma eserlerin dijital ortama aktarılması olduğunu söyledi.

ciddi anlamda zarar gördü. Bu zararı minimize etmek, restore etmek adına köy köy gezerek özel şahısların elindeki belgelerin dijital ortama aktarılması noktasında bir çalışmamız var. Bosna Hersek, Makedonya, Arnavutluk, Kosova, Sırbistan, Karadağ, Hırvatistan'da yapılan taramalarda neredeyse sona yaklaşıldı, bir buçuk yıl sonra projenin tamamlanmasını bekliyoruz. Projede görev alan akademisyen arkadaşlarımız ellerinde değerli belge olan kişilerle görüşüp, dijital arşive aktarıyorlar. Daha sonra bu kopyalar ilgili kurumlara teslim ediliyor. Ayrıca önemseydiğimiz diğer bir projede Vatikan'daki Osmanlı eserlerinin kataloglarını çıkarmak."

Ebubekir Ceylan

Ek-2: Balkanlar'daki Osmanlı yazma eserleri dijital ortama aktarılıyor

Kaynak: Türkiye Gazetesi Ankara Baskısı, Bölgesel Günlük Gazete Ek, (11.05.2013), <https://web.interpress.com/app/document/viewer/acda37bb-2849-4290-beb3-8f03c7a55b4f?cid=hXYcUxpdc%2Bk%3D>, E.T. 15.03.2018.

'Sultan Bestekârlar' İstanbul'da buluştu

Bestekâr Osmanlı padişahlarının notaları "Sultan Bestekârlar" konseri kapsamında İstanbul'da Aya İrini'de yabancı müzisyenlerden oluşan bir orkestra tarafından yorumlandı

Bestekâr Osmanlı padişahlarının notaları, Aya İrini'de yabancı müzisyenlerden oluşan bir orkestra tarafından yorumlandı. Sultan 5. Murad'ın el yazmalarından çıkan hiç icra edilmemiş besteleri, Sultan Abdülaziz'in valsî gibi eserlerden oluşan "Sultan Bestekârlar" konseri, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Yunus Emre Enstitüsü (YEE) işbirliğinde önceki gece Aya İrini'de gerçekleşti. Şef Musa Göçmen'in yönettiği orkestrada ABD, İngiltere, Brezilya, Yunanistan, Arnavutluk, Arjantin, Polonya, Romanya, İsrail ve Ermenistan'dan 12 müzisyen yer aldı.

YEE tarafından dünyanın çeşitli noktalarında son bir yıldır yürütülen "Anadolu'nun Renkleri" etkinlikleri Türkiye'yi, kültür zenginliğini, dilini tanıtmaya devam ediyor. Sultan Bestekârlar orkestrası, repertuarındaki Sultan 4. Murad'ın Uzzal Peşrev, Sultan 1. Mahmut'un Şehnaz Peşrev, Sultan 3. Selim'in Pesendide Peşrev, Sultan 2. Bayezid'in Neva Peşrev ve Eric Saz Semaist, Sultan Abdülaziz'in Valse Davet, Hicaz Sırto ve Hicaz Mandıra, Sultan 5. Murad'ın Polka in G No:1 ile Polka in G No:2 ve Sultan 2. Mahmut'un Hicaz Kalender bestelerini icra etti. YEE Başkanı Prof. Dr. Şeref Ateş, "Olağanüstü bir ilgi var. Çünkü hiçbir toplumda, medeniyette ve devlette bir sultan, bir padişah beste yazmamıştır, şair değildir" dedi. Orkestra daha önce de Brezilya, Arjantin ve İsrail'de sahne almıştı. **ÇAĞDAŞ ÇETİNDİR-GÖKHAN GÖKDUMAN / SABAH**

Konserte Yunus Emre Enstitüsü Başkanı Prof. Dr. Şeref Ateş sanatçılara çiçek verdi.

Uluslararası orkestra

ORKESTRADA hey sanatçısı Bilgin Canaz, kanun sanatçısı Tahir Aydoğan, nun yanı sıra ABD'den Christine Kharazian, Arjantin'den Jorge Andres Berbero, Arnavutluk'tan Lirza Zaleshna, Brezilya'dan Ana Isabel Ferreira Rebello, Ermenistan'dan Alik Arakelyan ve Marine Hakobyan, İngiltere'den Lauren Grace Baker, İsrail'den Eyal Moshe Shiloach, Polonya'dan Cyprian Kamił Komza, Romanya'dan Lucian Moraru ve Yunanistan'dan Mihailis Gariyalaz Kostadima sahne aldı.

Ek-3: Sultan Bestekârlar İstanbul'da buluştu.

Kaynak: Sabah Gazetesi, (12.03.2018), E.T. 15.03.2018, s. 2.

BASINDA YUNUS EMRE ENSTİTÜSÜ-4

Ek-4: Kemankeş Projesi

Kaynak: Anadolu Ajansı, (03.03.2018), <https://aa.com.tr/tr/spor/16-ulkede-550-kisi-turk-okculugunu-ogreniyor/1078730>, E.T. 15.03.2018.

TÜRKÇE
İNTERNETTE,
CEPTE,
HER YERDE

Uzaktan Türkçe Öğretim Portalı
çevresine

**BREZYLA'DA İLGI
GİTTİKÇE ARTIYOR**

Türk dizileriyle Brezilya'da büyük bir hayran kitlesine ulaşan oyuncu Engin Akyürek'in Sao Paulo'lu hayranlarının Türkiye'ye ve Türkiye'ye olan ilgileri büyük. Türk dizileri ile Türkçeyle tanışan Brezilyalılar, Yunus Emre Enstitüsünün geliştirdiği Uzaktan Türkçe Öğretim Portalı ile Türkçe öğrenebilecek.

turkce.yee.org.tr

Google play
App Store

**Eğlen
Öğren
Keşfet**

50 bin kişi online Türkçe öğreniyor

Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanan 'Uzaktan Türkçe Öğretim Portalı' sınırları kaldırdı. Şubat 2017'de yayına başlayan portal bugün itibarıyla 119 ülkeden 50 bini aşkın kullanıcı sayısına ulaştı. Uygulama ile Türkçe öğrenenlerin sayısı her geçen gün daha da artıyor.

CEMAL ALMIS/İSTANBUL
Türk dilini ve kültürünü dünyanın birçok ülkesine taşıyan Yunus Emre Enstitüsü, online eğitim programı "Uzaktan Türkçe Öğretim Portalı" ile 50 bin kişiye Türkçe öğretiyor. Dil öğretimindeki dört temel beceriye göre tasarlanan sitede kullanıcılar, binlerce farklı etkinlik ile interaktif şekilde okuma, dinleme, konuşma ve yazma derslerini tamamlayarak Türkçe öğrenebiliyor. Her seviyeye uygun Türkçe öğretimi için eğitim sunan portalde, kullanıcılar kendilerine uygun düzeyde eğitime başlayarak Türkçelerini geliştirebiliyor. Çeşitli video ve oyunların da yer aldığı sitede kullanıcılar, eğlenceli bir şekilde Türkçe öğrenebiliyorlar.

119 ÜLKEYE HİZMET VERİYOR
Dünyanın farklı noktalarındaki 139 irtibat noktası ile Türkiye'yi; Türk kültürünü, tarihini, sanatını tanıtan ve Türkçe öğrenen Yunus Emre Enstitüsü "Eğlen, Öğren, Keşfet" sloganı ile kullanıcıların dikkatini çekiyor. Yunus Emre Enstitüsü Başkanı Prof. Dr. Şeref Ateş, Şubat 2017'de yayına başlayan portalın bugün itibarıyla 119 ülkeden 50 bini aşkın kullanıcıya ulaştığını ve bu sayının her geçen gün arttığını ifade etti. Prof. Ateş: "Bu sayı her geçen gün artıyor. En çok Mısır, Suriye,

TÜRKÇE HER YERDE SENİNLE

Uzaktan Türkçe Öğretim Portalı sayesinde dünyanın her yerinde Türkçe öğrenmeye başlayın.

Suudi Arabistan, Irak, Cezayir, Ekvator, Tunus, Fas, Ürdün, Yemen, Amerika Birleşik Devletleri ve Almanya'da kullanıcılarımız var. İnternet üzerinden, fiziksel olarak henüz temas edemediğimiz bölgelere bile güzel Türkçe'mizi taşıyabiliyoruz. Dünyanın herhangi bir bölgesinde yaşayan kullanıcılar, tartışma ve yorum bölümleri sayesinde her zaman birbirleriyle etkileşim halinde olabiliyor, karmaşık ya da zor bir etkinlikle karşılaştıklarında birbirlerinden yardım alabiliyorlar. Dünyanın bir köşesinden diğerine öğrenicilerimiz birbirleriyle Türkçe iletişim kuruyorlar" dedi.

TÜRKÇE ÖĞRENMEK ÇOK KOLAY
Kullanıcılar çeşitli gruplara ayrılan Türkçe kelimeleri 11 farklı etkinlikle

kolayca öğrenebiliyorlar. Etkinliklerde Türkçe bir kelimenin okunuşunu duyan, resmini ve yazılışını gören kullanıcılar kelimeleri kendileri de telaffuz ederek sistem üzerinden puan toplayabiliyorlar. Portalde kullanıcılar, arkadaş olarak eklediği kişilerin ve sisteminde en yüksek dereceye sahip ilk öğrencinin puanlarını ve ulaştıkları seviyeyi görebiliyorlar. Böylece birbirleriyle tatlı bir rekabet de yaşıyorlar. Ayrıca portal, puana göre kullanıcılara yetenekli, sabırlı, dikkatli, bilgili ve çalışkan gibi çeşitli rütbeler veriyor. Kullanıcılara anlık paylaşım imkânı sunan site üzerinden sosyal medya hesaplarına bağlanarak ilerleme durumlarını ve siteyle ilgili düşüncelerini arkadaşlarıyla paylaşabiliyorlar.

Ek-5: 50 bin kişi online Türkçe öğreniyor.

Kaynak:

Yeni

Akit,

(21.11.2017),

<https://web.interpress.com/app/document/viewer/062b3230-9aee-4f1d-aac0-1bf0293647bc?cid=hXYcUxpcd%2Bk%3D>, E.T. 15.03.2018.

EN UZUN GECE KUDÜS'TE

Anadolu Ajansı (AA) muhabirlerinin 15 Temmuz darbe girişimi esnasında çektiği fotoğraflar Yunus Emre Enstitüsü Kudüs Türk Kültür Merkezi'nde sergilendi.

► **YUNUS** Emre Enstitüsü Kudüs Türk Kültür Merkezi'nin AA ile iş birliği yaparak organize ettiği etkinliğe Kudüs Başkonsolosu Büyükelçi Gürcean Türkoğlu, Türkiye'nin Filistin'de bulunan kurum temsilcileri, Kudüs Yüksek İslami Heyeti Başkanı ve Mescid-i Aksa İmamı Şeyh İkrim Sabri, Mescid-i Aksa Vakfı Eski Başkanı Abdulazim Salhab ve çok

sayıda Filistinli katıldı. Sergide, AA muhabirlerinin 15 Temmuz gecesi ve sonrasında yarıdan fotoğrafları yer aldı. Türkiye'nin Kudüs Başkonsolosu Büyükelçi Gürcean Türkoğlu ise serginin açılışında yaptığı konuşmada, serginin amacının hain bir darbe teşebbüsünde şehit olan 250'den fazla şehit ile 2 binden fazla gaziyi anmak ve darbeyi bastıran halkın

başansını hatırlamak olduğunu belirtti. Anma etkinliğinin Filistin'de yapılmasının da çok anlamlı olduğunu vurgulayan Türkoğlu, "Filistin yöneticileri ve halkı bu darbe girişimine en çabuk ve kuvvetli tepkiyi gösterenler arasında yer aldı. Türkiye Cumhuriyeti ve halkı bu yüzden Filistin halkı ile devletine müteşekkir." ifadelerini kullandı.

TÜRKOĞLU; BUGÜN İSLAM ÜMMETİ İÇİN ÇOK ÜZÜCÜ BİR GÜN

İsgal altındaki Doğu Kudüs'te dün yaşanan olaylarda 3 Filistinli ve 2 İsraili polislin ölmeye sonuculan olayların ardından Mescid-i Aksa'nın kapatılması nedeniyle bugünün İslam ümmeti için çok üzücü bir gün olduğunu ifade eden Türkoğlu, Türk hükümetinin Aksa'nın bir an önce ibadete açılmasını talep ettiğini söyledi. Öte yandan, Mescid-i Aksa Vakfı Eski Başkanı Abdulazim Salhab, bir yıl önce Türk halkının bu darbe girişimini nasıl başarısızlığa uğrattığını hiçbir zaman unutmacağını söyledi. 1969'dan beri iki gün üst

üste dün ve bugün Aksa'nın kapalı olduğunu hatırlatan Salhab, "Bir sene önce Türk halkı demokratik bir şekilde ülkesini nasıl savunduysa, dün de bizim halkımız Aksa kapalı olmasına rağmen sokaklarda namaz kılarak direnişini gösterdi. Türk hükümeti ve Dışişleri Bakanlığımıza bizi hiç yalnız bırakmadığı ve her zaman davamıza destek olduğu için teşekkür ediyorum. Geçen yıl 15 Temmuz'da şehit olan kardeşlerimize Allah'tan rahmet, yaralılara şifa diliyoruz. Türkiye'nin her zaman başarılı olmasını diliyoruz." dedi. Mescid-i Aksa İma-

mı Seyh Sabri de yaptığı konuşmada, Kudüs'te çok zor günler yaşadığını belirterek, buna rağmen bu 15 Temmuz sergisine gelmek istediklerini ifade etti. Türk halkının darbe girişimini başarısızlığa uğratabilmesinin ardında liderleri-

nin ihlasi, halkının vatanseverliği olduğunu kaydeden Seyh Sabri, Aksa'daki olaylar için kendisini arayan Büyükelçi Türkoğlu ve Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Görmez'e teşekkür etti. Darbe girişimini başarısızlığa uğrattığı için Türk halkı ve yetkilerini tebrik eden Seyh Sabri, konuşmasının ardından 15 Temmuz şehitleri için dua etti.

Ek-6: En Uzun Gece Kudüs'te.

Kaynak:

Milli

Gazete,

(17.07.2017),

<https://web.interpress.com/app/document/viewer/6d5f5767-f660-415e-83ea-2b21f39b71ce?cid=hXYcUxpd%2Bk%3D>, E.T. 15.03.2018.

Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Yaz Okulu başlıyor

YUNUS Emre Enstitüsü, her yıl dünyanın 5 kıtasında on binlerce insanı Türkçe ile tanıştırıyor. Enstitü aracılığıyla Türkçe öğrenen yabancı öğrenciler, Türkçe Yaz Okulu programı kapsamında Türkiye'ye gelerek öğrendikleri Türk dilini Anadolu'nun kültürü ile harmanlayacak.

Türk dilini ve kültürünü gerçekleştirdiği eğitim ve kültürel faaliyetlerle dünyanın dört bir köşesine başarıyla taşıyan Yunus Emre Enstitüsü her yıl on binlerce insana Türkçe öğretiyor. Yunus Emre Enstitüsünün yurt dışındaki Türkçe kurslarını başarıyla tamamlayan

kursiyerler ile yurt dışındaki üniversitelerin Türkoloji bölümlerinde okuyan yabancı öğrenciler "Türkçe Yaz Okulu" programı kapsamında Türkiye'ye geldiler. 57 ülkeden 700 öğrenci ve kursiyer bir ay süresince Türkçe derslerinin yanı sıra birçok tarihi, coğrafi ve kültürel mekanı gezecek; ebru, çömlek, yemek, bağlama, halk oyunları gibi kültürel kurslara katılacaklar.

Külliye'de dev kapanış şöleni

Yunus Emre Enstitüsünün bu yıl 8'incisini gerçekleştireceği Türkçe Yaz

Okulu programı, Türkiye'nin 22 farklı şehrinde gerçekleşecek. 23 üniversitenin ev sahipliği yapacağı program kapsamında öğrenciler Erzurum, Rize, Balıkesir, Çanakkale, Sivas, İstanbul, Afyon, Isparta, Sakarya, Karabük, Eskişehir, Kütahya, Bursa, Bolu, Ankara, Giresun, Samsun, Karaman, Konya, Aydın, İzmir ve Nevşehir'de Türkçe eğitimi alacaklar ve kültürel gezilere katılacaklar. Programın kapanışı ise Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığına hitaye edilecek. Programı başarıyla tamamlayan öğrenciler, Yunus Emre'nin dili ile dünyaya barış mesajı verecek.

Ek-7: Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Yaz Okulu

Kaynak: Milat, (29.07.2017), <https://web.interpress.com/app/document/viewer/dcf3b998-42e6-4cc3-b420-8a0798b146b2?cid=hXYcUxpc%2Bk%3D>, E.T. 15.03.2018.

Dünya Türkçe Öğreniyor

Yurt dışındaki Yunus Emre Enstitülerinde 2009'dan bu yana **81 bin 261 kişi Türkçe öğrendi. Türkçe kurslarına İran, Mısır ve Bosna-Hersek yoğun ilgi gösteriyor.** Bu ilgide Türk dizileri ve filmlerinin etkisi oldukça büyük.

Dünyanın, Türk kültürü ve Türkçe'ye ilgisi her geçen artıyor. Yurt dışındaki Yunus Emre Enstitülerinde 2009'dan bu yana 47 bin 885 kişiye; "Seçmeli Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Projesi" kapsamında 33 bin 376 kişiye Türkçe öğretildi. 2011 yılından bu yana "Türkoloji Projesi" kapsamında ise Türkçe öğrenen öğrenci sayısı 18 bini aştı. Toplamda 99 bin

261 öğrenciye Türkçe öğrendi. Türkçe öğrenmeye en çok İran, Mısır ve Bosna-Hersek yoğun ilgi gösteriyor. Özellikle kadınların Türkçe öğrenmek istediği görülürken, bu ilgide Türk

dizileri ve filmlerinin de etkisinin büyük olduğu belirtiliyor.

79 ÜNİVERSİTE İLE İŞBİRLİĞİ

Yunus Emre Enstitüsü'nün, Türkoloji Projesi kapsamında

40 ülkede 79 üniversiteyle iş birliği protokolü var. Bunlar arasında 29 ülkeden 46 üniversitede Türkoloji bölümlerinde görevli 69 hoca bulunuyor. 41 ülkede, 52 Yunus Emre Enstitüsü faaliyetini sürdürüyor. Enstitü merkezleri, Türkiye'yi dünya çapında temsil ederek kültür elçiliği görevini yürütüyor. Dünyaya Türkçe öğretilirken, kültürlerarası diplomasi köprüleri kuruluyor. ■ ANKARA

Ek-8: Dünya Türkçe Öğreniyor

Kaynak: Yeni Şafak, (08.03.2017),
[ress.com/app/document/viewer/a356ca10-1187-47b1-90c1a8765aa8573e?cid=hXYcUxpc%2Bk%3D](https://web.interpress.com/app/document/viewer/a356ca10-1187-47b1-90c1a8765aa8573e?cid=hXYcUxpc%2Bk%3D), E.T. 15.03.2018.

<https://web.interp->

Ortaylı Viyana'da konferans verdi

TARİHÇİ-yazar Prof. Dr. İlber Ortaylı, Avusturya'nın başkenti Viyana'da Osmanlı Devleti ile Avusturya ilişkilerini anlattı. Prof. Dr. Ortaylı, Viyana'daki Yunus Emre Enstitüsü (YEE) tarafından düzenlenen Viyana Diplomasi Akademisi'nde, 'Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı ve Habsburg hanedanları' başlıklı konferansta konuştu. İlber Ortaylı, "18. yüzyılda düşman olan iki devlet, 20. yüzyılın başlarında müttefik olarak savaşa girdi" dedi. Çok sayıda katılımcının ilgi gösterdiği konferansın ardından Ortaylı, öğrencilerle bir araya gelerek soruları yanıtladı.

Ek-9: Ortaylı Viyana'da Konferans verdi.

Kaynak: Sabah Gazetesi Avrupa, Yurtdışı Düzensiz Gazete Ek İstanbul, (14.03.2018), <https://web.interpress.com/app/document/viewer/26854d4b-44d9-4df5-9ef1-39b73d75d975?cid=hXYcUxpdc%2Bk%3D>, E.T. 15.03.2015.

Hat sanatı Londra'da sergileniyor

ŞİMDİYE dek ABD, Küba, Macaristan, Polonya, Almanya ve Avusturya'da açılan Albaraka Hat Sergisi bu kez İngiltere'deki sanatseverlerle buluştu. Albaraka Türk ve Yunus Emre Enstitüsü aracılığıyla Londra'da açılan sergi büyük ilgi gördü. Sergide konuşan Albaraka Türk Genel Müdür Yardımcısı Hasan Altundağ, "Bu serginin temel amacı Türk ve İslam eserlerini dünyaya anlatmak. Hat sanatı ise odak noktamız. Hatla yolları kesişen bütün sanat dallarını destekleyecek şekilde faaliyet gösteriyoruz. Koleksiyonumuz şu an yaşayan sanatçıların eserle-

rinden oluşuyor ve Albaraka Hat Yarışması yoluyla elde ediliyor. Şu an her yerde sergi açarak bu eserleri tanıtıyoruz, ama maalesef ki Türkiye'de bir hat müzesi yok. Çok yakında Türkiye'nin ilk hat müzesini açacağız" dedi.

Serginin küratörlüğünü üstlenen Prof. Dr. Uğur Derman ise "Hat, başlı başına bir güzellik olmakla beraber, bu güzelliğin çıplak kalmadan giydirilmesi ise tezhip sanatının gerçekleştirilmesiyle olur. Bu sergide ziyaretçiler hat sanatının, tezhibin ve ebru sanatının inceliklerini bulacaklar" dedi. ■ **Ömür KURT /LONDRA**

Ek-10: Hat sanatı Londra'da sergileniyor

Kaynak: Hürriyet, (02.03.2018),

<https://web.interpress.com/app/document/viewer/c01c0b28-b301-4e91-8a5e-58e82914f002?cid=hXYcUxpc%2Bk%3D>, E.T. 15.03.2018.